

ANTAKYA SÜRYANİ KADİM (ORTODOKS) KİLİSESİ PATRİKLERİNİN ÖZGEÇMİŞİ

Hanna Dolabani

ÇEVİREN
Gabriyel AKYÜZ

EDİTÖR
İbrahim ÖZCOŞAR - Hüseyin H. GÜNEŞ

İstanbul 2006

ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܕܘܩܘܢܐ

ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܕܘܩܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ

Ex Libris

Beth Haddutho Library

The Malphono George Anton Kiraz Collection

ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܕܘܩܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ
ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܕܘܩܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ
ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܕܘܩܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ
ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܕܘܩܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ
ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܕܘܩܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ ܘܢܘܩܡ ܕܗܘܢܐ

Anyone who asks for this volume, to read, collate, or copy from it, and who appropriates it to himself or herself, or cuts anything out of it, should realize that s/he will have to give answer before God's awesome tribunal as if s/he had robbed a sanctuary. Let such a person be held anathema and receive no forgiveness until the book is returned. So be it, Amen! And anyone who removes these anathemas, digitally or otherwise, shall himself receive them in double.

ANTAKYA SÜRYANİ KADİM (ORTODOKS)
KİLİSESİ PATRİKLERİNİN
ÖZGEÇMİŞİ

Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayın No: 11

Proje Koordinatörü: İbrahim Özcoşar

Kapak Tasarım: Prestij Grafik, Reklamcılık, Matbaacılık San ve Tic. Ltd. Şti.

İç Tasarım: Serap Gökçeoğlu - Arzu Ensari

Basım Adedi: 1000

Basım Yeri ve Tarihi: İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

www.imakofset.com

İstanbul - 2006

ISBN: 975-585-688-9

**Bu kitabın telif hakları Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi
Projesine aittir.**

Bu kitap Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle basılmıştır. Bu belgenin içeriğinden "Mardin Valiliği İl Özel İdaresi" sorumlu olup, hiçbir durumda Avrupa Birliği'nin pozisyonunu yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.

This book has been published with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of "Mardin Valiliği İl Özel İdaresi" and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

ANTAKYA SÜRYANİ KADİM (ORTODOKS)
KİLİSESİ PATRİKLERİNİN
ÖZGEÇMİŞİ

Hanna Dolabani

ÇEVİREN
Gabriyel Akyüz

EDİTÖR
İbrahim Özcoşar-Hüseyin H. Güneş

İstanbul-2006

TAKDİM

Mardin... Tarihin kendine has gizemini, günümüze taşıyan bir hoşgörü başkenti. Tarih, doğa, sanat ve kültürün aynı potada buluştuğu ve kaynaştığı bu güzel şehirde tarih; birçok şehrin aksine müzelere sıkışmamıştır. Sabırla işlenen taşın süslediği sokaklar, inancın sembolü minareler ve çan kuleleri... Kısacası; bir kenti müze yapacak her şey ...

Şehre tüm bu güzellikleri kazandıran temel unsur şehrin tarihidir. Şehrin tarihinin en belirgin özelliği ise; farklı dinden toplulukların yüzyıllarca bir arada, uyumlu bir şekilde yaşamalarıdır. Bu topluluklar içinde Süryaniler önemli bir yere sahiptirler. Bu sebeple Süryani tarihinin araştırılması ve bilinmesi, Mardin tarihinin bir parçasının araştırılması ve bilinmesi anlamına gelecektir.

Ortaya çıkan eserin, Mardin tarihiyle ilgilenenlerin bu konudaki çalışmalarını önemli ölçüde destekleyeceğine inanıyorum. Bu çalışmaların Mardin tarihine olan ilgiyi ve Mardin şehir tarihine yönelik bilimsel araştırmaları arttırması umuduyla, emeği geçen herkese teşekkürler.

Mehmet KILIÇLAR
Mardin Valisi
Kasım-2006

SUNUŞ

Bu çalışma; 2002 yılında teorik olarak ortaya atıp, üç yıllık bir hazırlık döneminden sonra 2005 yılında hayata geçirebildiğimiz “Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi” adlı Mardin tarihiyle ilgili çok yönlü projenin bir parçasıdır. Proje, Mardin’in çok konuşulan ancak çok az araştırılan tarihi bir şehir olması gerçeğinden yola çıkılarak hazırlandı. Her yönüyle tarihi özümsemiş Mardin, tarihi zenginlikleriyle uluslararası düzeyde ilgi çekmesine rağmen tarihine yönelik bilimsel araştırmaların az olduğu ender şehirlerden biridir. Mardin’in tarihi yönü denince akla gelen şehir dokusu, Mardin’in taş evleri ve tarihi kalıntılardır. Mardin’in bu yönü önemli olmakla birlikte, Mardin’in tarihi zenginliği sadece tarihi yapı ve kalıntılardan ibaret değildir. Mardin yüzyıllarca değişik inançtan insanların uyumlu yaşadığı bir coğrafyadır. Ancak Mardin’in bu yönü yani yaşanmış tarihi (hikâyesi) ihmal edilmektedir. Bu ihmali ortadan kaldırmak için yerli ve yabancı araştırmacılar ile üniversitelerin Mardin tarihine ilgilerini çekmek gerekmektedir. Bu ilgi Mardin’i uluslararası düzeyde tanıtabilecek bilimsel çalışmalarını da beraberinde getirecekti.

Ancak bu tür çalışmaların önünde iki önemli engel göze çarpmaktaydı. Bunlardan ilki; Mardin’in tarihi dokusunun çok konuşulmasına rağmen, araştırmacıların ve üniversitelerin çalışmalarına konu olmaması, ikincisi ise; tarihi zenginlikleriyle ilgi çeken tüm şehirlerin aksine, Mardin’de Mardin tarihiyle ilgili çalışma yapacak araştırmacılara kaynak bakımından gerekli imkânları sağlayacak bir alt yapının olmamasıydı. Bu sebeple hazırlanan Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Projesi bir yandan Mardin tarihine ait temel kaynakları bir merkezde toplarken diğer yandan bu kaynakların en azından bir kısmını geniş kitleler için kullanılabilir hale getirmeyi amaçladı.

Mardin’in hem tarihte hem de günümüzde göze çarpan en önemli özelliği farklı dinlerden cemaatlerin, hoşgörü ortamında bir arada yaşayabilmeleridir. Bu açıdan, Mardin tarihinin oluşmasında, Mardin’de yaşayan farklı dinlerden her cemaatin etkisi olmuştur. Bu cemaatlerden biri de Süryani Kadimlerdir.

Hıristiyanlığın en eski temsilcisi olarak kabul edilen Süryaniler, Hıristiyanlık tarihinde hem inançsal hem de kilise teşkilâtlanması açısından önemli rol oynamışlardır. İslam hâkimiyetine kadar yaşadıkları bölgenin siyasi otoritelerince ciddi bir

baskıya maruz kalan Süryaniler, İslâm hâkimiyetiyle birlikte, inançlarını rahat yaşama imkânı elde etmişlerdir.

Bu sebeple Proje kapsamında, elinizdeki kitabın Türkçeye tercüme edilmesini, Süryani Kadimleri Mardin`de hem ruhani hem de bir entellektüel olarak temsil eden Gabriyel Akyüz`e teklif ettik. Teklifimizi tereddütsüz kabul edip, yorucu bir çalışma ardından, bu eseri Türkçeye kazandırdığı için kendisine teşekkür ederim.

Proje kapsamında yapılacak çalışmaların Mardin tarihine yönelik çalışmaları arttırması temennisiyle...

İbrahim ÖZCOŞAR
Proje Koordinatörü

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Hıristiyanlığın yayıldığı ilk dönemlerde, kiliseyi ruhsal açıdan yönetecek dört dini merkez kurulmuştur. Bu merkezler; Antakya (38) başta olmak üzere, İskenderiye (61), Roma (61) ve İstanbul (330)'dur. Hepsi de aynı statüye sahip olmalarına rağmen, yönetim alanlarının sınırları birbirinden farklıydı. Hıristiyanlığın dört dini merkezinden biri olan 'Elçisel Antakya Süryani Kadim Ortodoks Kilisesi' Hıristiyanlık tarihinde önem taşıdığı kadar, adı geçen merkezde de görev yapan 120 patriğin özgeçmişi de o kadar önemlidir. Bu kişilerin özgeçmişi iki noktada önem taşımaktadır:

Birincisi: Antakya Süryani Kadim Ortodoks Kilisesi'nin patriklerinin biyografisi kilise nezdinde ruhsal anlamda önem taşıdığı kadar sosyal ve kültürel açıdan da o kadar önem arz etmektedir.

İkincisi: Patriklerin biyografisinde kaleme alınan sosyal, kültürel ve tarihsel olaylar da Süryani tarihinin önemli bir parçasını teşkil etmektedir.

Süryanilerde tarih yazmak geleneği alfabenin ortaya çıkmasıyla başlar. Yaşadıkları her yerde değişik konuları içeren yazılı belgeler ve eserler bırakmışlardır. Özellikle Hıristiyanlığa geçiş yaptıktan sonra teolojinin yanı sıra birçok bilim alanında öncülük yaparken, tarih yazma (kilise, siyasi ve sosyal) alanını da ihmal etmediler. 10 asır gibi uzun bir süre zarfında 40 ciltlik değerli eser bırakmışlardır. Bunların çoğu henüz gün ışığına bile çıkmamıştır. İnaniyorum ki millattan sonra kaleme alınan bu eserler, tercüme yoluyla dünya bilimine kazandırılırsa dünya medeniyeti ve kültürüne katkıları büyük olacaktır. Çünkü görgü tanıkları olarak kaleme aldıkları bu tarih eserleri güvenilir kaynaklardır. Olayları olduğu gibi yani tarafsız bir şekilde yansıtmışlardır. Tıpkı elinizde bulunan bu eseri kaleme alan yazarın tarafsızlığının apaçık ortaya çıktığı gibi... Çünkü patriklerin sadece pozitif yönlerini değil aynı zamanda negatif yönlerini de ortaya atmıştır. Bundan dolayı bu eserin, okuyucularına güvenilir bir kaynak olacağına inanıyorum.

Bu eserin Süryanice'den Türkçe'ye kazandırılmasını sağlayan Dicle Üniversitesi Öğretim Görevlisi Dr. İbrahim Özcoşar'dır. Avrupa Birliği ve Mardin Valiliği İl Özel İdaresi'nin mali desteğiyle Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Projesi'ni hazırladıktan sonra bana bu eseri, Türkçe'ye tercüme etmeyi teklif etmiştir, ben de bu teklifi

memnuniyetle kabul ettim. Kısa bir süre zarfında elinizde bulunan bu eseri tercüme ettim ve siz saygıdeğer okuyucuların hizmetine sundum. Bu konuda tarih bilimine ufak bir katkı sağlayabilmişsem ve özellikle kültürlerin, dinlerin ve dillerin buluştuğu Mardin şehrimize yararlı bir hizmet sunabilmişsem kendimi gerçekten çok bahtiyar sayacağım.

Hori Episkopos
Gabriyel Akyüz

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Antakya	3
Patriklik Kürsüsü	4
Şemun Petrus (37–67)	6
Elçi Petrus'un Biyografisi	8
Udius (67–79)	11
İğnatius Nuroño (79–107)	11
İrun(107–127).....	12
Kurnilos(127–140)	12
Arus(140–156).....	12
Teofilos(156–172).....	13
Meksiminus(172–190)	13
Srafiyun(190–211)	13
Asklipadiyus(211–223)	14
Filifos ve Flitus(223–226)	14
Zbino(226–236)	15
Babula(237–244)	15
Fabiyus(244–251).....	15
Dimitiyus ve Dimitriyus(251–259)	16
Şamişatlı Favle(259–271)	16
Dumanos(271–281)	16
Timotheos(281–291)	16
Kurilos(291–302)	16
Turanos(302–313).....	17

Bataliyus(313–319)	17
Filiganiyus(319–324)	17
Ustatheos ve Onun Döneminde Yasal Olmayan Kişiler (324–340)	17
Militus(360–381)	19
Filibyanos(381–416).....	23
Furfuriyos(416–418).....	24
Aleksendros(418–428).....	25
Teodutos(428–429).....	25
Birinci Yuhanon(429–441).....	25
Dumanos(441–449)	27
Maksimüs(449–456).....	28
Akok(456–460).....	29
Martur(460–467)	29
İkinci Petrus Kasoro(467–501).....	29
Fladios(501–508).....	30
İkinci Flabiyanos(508–512).....	30
Sevire(512–542).....	31
Yasal Olmayan Patrikler	36
Tillo’lu Sarkis(544–547).....	37
İkinci Pavle Dbeth-Ukomo(567–575).....	37
Kalunikiya’lı Üçüncü Fatre(571–591)	38
Yulyane (Petrus’un Öğrencisi)(591–595)	39
Atanasiyos Gamolo(595–635)	39
İkinci Yuhanon Dsedrav(639–649)	42
Theodore(649–667).....	43
İkinci Sevire Bar Maşke(668–684).....	44

İkinci Atanasiyos Baldoyo(684–687).....	45
Birinci İliyo(709–724).....	46
Üçüncü Atanasiyos(724–739).....	46
Beşinci İvennis, Üçüncü Yuhanna(739–755).....	47
Yasal Olmayan İki Patrik, İshok ve	
Sandloyo’lu Atanasiyos(755–759)	48
Birinci Gevargi(759–790).....	49
Birinci Yusuf(790–792)	50
Birinci Kuryakos(793–817).....	51
Tilmahroyo’lu Diyonosiyos(815–845)	53
Dördüncü Yuhanon(847–874)	58
İkinci İğnatiyos(878–883).....	58
Theodosiyos veya Tabib Rumanos(887–895)	59
İkinci Diyonosiyos(897–909)	59
Beşinci Yuhanon(910–920)	59
Baseliyos(923–935).....	59
Yuhanon Dbeth İhidoye(936–954)	60
İyavennis veya 7. Yuhanon(954–957)	60
Üçüncü Diyonosiyos(958–961).....	60
Abrohom(962–963)	60
Sekizinci Mor Yuhanon Dasriğte(965–986)	61
Atanasiyos Loozor Salhoyo(987–1003)	61
Mor Yuhanon Bar Abnun(1004–1034).....	62
Diyonosiyos Yahya(1032–1042).....	64
Onuncu Yuhanon Teodoros(Mor Yanon Bar Abdo’nun	
Kardeşinin Oğlu)(1048–1057)	65
Dördüncü Atanasiyos Yahya(1058–1063)	66

Onbirinci Yuhanon Bar Şuşan(1064–1073)	67
Üçüncü Baseliyos Rab-Bayto(1074–1076)	68
Beşinci Diyonosiyos Loozor(1077–1079)	68
İvennis Onikinci Yuhanon(1086–1088)	69
Altıncı Diyonosiyos Markus(1088–1090).....	69
Beşinci Atanasiyos Abulfaraç Bar Ğamore(1090–1129).	70
On İkinci Yuhanon Mavdyono(1129–1137)	73
Altıncı Atanasiyos Bar Kitre(1139–1166).....	75
Mor Mihayel Rabo(1166–1199).....	79
Atanasiyos Bar Salibi Karho (1199–1207)	
(Yeşu Sıfthono veya Küçük Mihoyel)	89
Öndördüncü Yuhanon Yeşu Kothubo(1208–1220)	90
Üçüncü İğnatiyos David(1222–1252)	95
Diyonosiyos Ahrun Ancur ve Yuhanon Bar-Madeni (1252–1261)	106
Onbeşinci Yuhanon Bar-Madeni (Özel Olarak 1253–1261) (Genel Olarak 1261–1263)	114
Dördüncü İğnatiyus Yeşu (Çveğat Manastırı'nın Reisi)(1264–1283)	116
Filuksinos Nemrud(1283–1292).....	122
Beşinci İğnatiyus Bedir Zoğe veya Yusuf Bar Vahip ve İki Patrik Daha Mihoyel ve Konstantin(1293–1333)	124
İşmoil(1333–1365).....	126
Şahap(1365–1381).....	130
İkinci Abrohobar Ğarib(1381–1412).....	131
Hıdıllı Behnam(1413–1455)	131

Madenli Halef(1456–1484).....	134
On Altıncı Yuhanon Bar Şilla(1483–1493).....	136
Lübnanlı Nuh(1494–1509)	137
Üçüncü Yeşu(1509–1510).....	140
Birinci Yakup El-Mazuk(1510–1519).....	141
Madenli İkinci David(1519–1521).....	141
Hısno-Dattho veya Kılıtmaralı Birinci Abdullah (1521–1527)	141
Taybu Daloho-Nimetallah(1557–1575).....	143
David Şah(1576–1591).....	144
Hedayet Allah(1591–1597 Patrik Filatos’la Birlikte) (1597–1640 Yılları Arasında Yasal/Genel Olarak).....	145
Şemun Turoyo ve Hbed-Nuhro(1640–1653)	146
Dördüncü Yeşu Bar Kamşo(1653–1661)	147
Birinci Hbed-Mşihho Urhoyo(1661–1686)	147
Asurlu-Musullu İkinci Gevargis(1687–1708).....	149
Asurlu İshok(1709–1722)	156
Şükrallah(1722–1745)	157
Urfalı Üçüncü Gevargis(1745–1768).....	158
Asurlu/Musullu Dördüncü Gevargis(1768–1781).....	160
Matay(1782–1817) Yasal Olmayan Mihoyel Cevre ve Behnam.....	161
Halepli Beşinci Gevargis(1818–1836)	166
Musullu İkinci İlyas(1838–1847).....	172
İkinci Yakup(1847–1871).....	177
Dördüncü Petrus(1872–1894).....	180
İkinci Hbed-Mşihho(1895–1905)	190

Sadadlı Patrik Abdallah(1906–1915).....	194
Patrik Üçüncü İlyas(1917–1932).....	195
Birinci Efrem(1933–1957).....	197
Üçüncü Yakup(1957–1980).....	199
Kadesetli Patrik Moran Mor İğnatios Birinci Zakay İwas Antakya ve Bütün Doğu Patriği. Süryani Kilisesinin Enrensel ve Genel Lideri(1980).....	201

ÖNSÖZ

Bu eserin sahibi; azizler arasına yerleşen, 1947–1969 yılları arasında Mardin Metropolitliği yapan merhum Mor Filuksinos Yuhanon Dolabani'dir. Daha rahip iken 1929 yılında Kudüs'te onu telif etti. Fakat şimdiye dek yayımlanmadı. Bu eseri yayınlamak için orijinal metine göre bilgisayarla düzenlemiş bulunmaktayız. Bizleri bu göreve teşvik eden; Süryani dili ve Antakya Elçisel Kürsüsü'nün sevgisi ve mütevefa atanın vefa borcunu, bir kısmı da olsa, ödemekti. Bu değerli eserin orijinal metni önsözden yoksun olduğu için Hıristiyanlığın ortaya çıktığı sıralarda elçisel Antakya şehri hakkında hazırlamaya uygun gördük.

Hanna Dolabani

Antakya¹

Antakya, eski kaynaklara dayanılarak dünyanın en eski kentlerinden biridir. M.Ö. 1825'lere doğru Kasus veya Balus bin Aynikus tarafından inşaa edilmiştir. Ya da Suriye² sahibi Surus bin Agnur tarafından inşaa edilmiştir. Aynı zamanda Surus M.Ö. 1770 yılında Antakya'nın ilk kralıdır. M.Ö. 992'lere doğru Kral Şleymun tarafından tahrip edildi.

Genel olarak yazarlara bilinen o ki, M.Ö. 300 yılında Yunan Kralı Slukos Nikatur tarafından inşaa edilmiş ve babası Antiyakos'tan izafeten

¹ Antakya: "Suriye Antakyası" olarak tanımlanmıştır ki, Antakya ismiyle tanınan diğer şehirlerden belirlensin. Antakya ismiyle tanınan diğer şehirler şunlardır:

- 1- Bisidiya Antakyası,
- 2- Tur Toros Antakyası (yani Antep),
- 3- Makedonya Antakyası (Nusaybin de bir zamanlar bu isimle tanınmıştır),
- 4- Kesru Antakyası (540'lara doğru 2. Kesru Anuşırvan tarafından inşa edildi),
- 5- Suriye Antakyası ise 528 yılında "Teofilos" olarak adlandırıldı. Teofilos, "Allah'ın Şehri" anlamını vermektedir. Tanrı'nın inayetiyle dönemin depremlerinden ve diğer felaketlerden korunması için bu isimle adlandırılmıştır.

²Suriye hakkında yazılan oldukça eski bir tarih esere göre: "Suriye, Surus, Kilikis ve çocukları Mamfasistiya topraklarını zapt ederken.... Surus'tan izafeten Suriye, Kilikis'den de Kilikya isimlerini almışlardır. Yakın çağlarda sonradan Yakup bin İshok bin Abrohohom'un ölümünde görmüş olduğu gibi."

Amid Metropoliti Mor Diyonosiyos Yakup Bar Salibi (1171) Oruhutho adlı eserinin 10. bölümünde yazdığı gibi: "Antakya'yı ve civar şehirleri inşa eden Surus'tan izafetten Suriye ismiyle anıldığı gibi Süryaniler de onun adından esinlenerek çağrıldılar."

Antakya Patriği Mor Mihoyel Rabo da (1199) konuya değinirken şu bilgileri aktarmaktadır: "Bu dönemde (Peygamber Musa dönemi) Suriye onun adıyla isimlendirilen Surus bin Arhu ve Kilikya da kardeşi Kilikus adından izafeten adlandırdığı bulunmaktaydılar." Adı meçhul Urfalı yazar da şu bilgileri aktarmaktadır: "İsrailliler Mısır'da iken 1700'lere doğru Surus ve Kilikus isminde iki kardeş hudut konusunda tartışılar. Kilikus ve askerleri Amamun veya Amanus Dağı'nın içlerine doğru diyara indiler. Kilikya onun adıyla tanınmıştır. Surus da Fırat Nehri'nin batısındaki diyarı zapt etti ve onun adıyla Suriye olarak tanındı." Süryani Patirlik Dergisi 1938, Yıl-5, Sayı- 5.

Antakya olarak tanınmıştır. Daha sonra Asya'nın başkenti oldu. Doğu ve Batı arasındaki ticaret merkezine dönüştü. Yedi yüz yıl süreyle Romalılar ve Bizanslılar hükümlerinde kaldıktan sonra değişik kral ve hükümdarların hükmü altında uzun süre kalmıştır. Sonra da Osmanlı Devleti hükmüne geçti. Bugün de Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde.

Patriklik Kürsüsü

Kesariyeli Usabiyos'un ifadesine göre elçilerin başı Petrus elçisel kürsüsünü M.S. 37- 43 yılları arasında Antakya'da kurmuştur. İsa'yı kabul edenler de ilk kez burada Hristiyan olarak çağırılmıştır. Yine burada 290-430 yılları arasında ünlü teoloji okulu açılmıştır. 518 yılına kadar Süryani Ortodoks Patrikleri'nin merkezi olmuştur. 451 yılında gerçekleştirilen Halkedon konsilinden sonra Bizans kralları tarafından Süryanilere yönelik gerçekleştirdikleri çok sert izihatlardan ve haksızlıklardan dolayı patriklik kürsüsü Antakya dolaylarında bulunan değişik yerlere taşınmıştır. 11. yy'a doğru Malatya yakınlarında yer alan Mor Barsavmo Manastırı'na taşındı. 1166 yılında patriklik kürsüsünde oturan Mor Mihoyel Rabo Mardin yakınlarında bulunan Deyrulzafaran'ı patriklik merkezi olarak seçti. 1930 yılına kadar söz konusu olan yerde devam etti. 1933 yılında Suriye Metropolitleri Mor Severiyos Efrem Barsavm patrikliğin yüce makamına yükselince, patriklik merkezi Humus'u seçti. 1957 yılında vefat edinceye kadar orada kaldı. Patrik 3. Yakup 1959 yılında patriklik kürsüsü Suriye'nin başkenti olan Şam'a nakletti. Günümüze dek Antakya Patriklerine ev sahipliği yapmaktadır. Antakya meşru patriklerinin silsilesinde 121. Patrik olan Moran Mor İğnatios I. Zakay Ayyas onurla bu göreve devam etmektedir.

Bilim adamı Bar Ebroyo Antakya patriklerinin tarihi 1285 yılına kadar kaleme almıştır. Merhum Metropolit Yuhanon Dolabani de izinde hareket ederek Antakya Süryani Patriklerinin tarihini Elçi Petrus'tan başlayarak Patrik I. Efrem'e kadar (1957) toplayıp derlemiştir. Yaptığı değerli çalışmada; 20 yüzyıllık Süryani kilisesinin geçmişini, Süryani tarihini ve edebiyatını sevenlerine öğrenme imkanı sağlamıştır. Patriklerin özgeçmişi sayesinde Ortadoğu ülkelerinin siyasi yaşantıları hakkında da az çok olsa da bilgi sahibi olabilirler. Geçmişteki bütün yüzyıllarda İsa Mesih'in kilisesini çevreleyen bütün izihat dalgalarına rağmen yerinden sarsılmadı. Ona yönelik vermiş olduğu sözü; "Dünyanın sonuna kadar seninle olacağım ve ölümler diyarı güçleri sana karşı direnmeyecektir" yerine gelmiştir.

Ortadoğu'daki İsa Mesih'in kilisesinin başına gelen her türlü darbe ve denemeleri yirmi yüzyıllık süre zarfı üç döneme ayırabiliriz.

1- Yahudiler, batılı putperest Romalı kralları ve doğunun Pers kralı ve hükümdarların dönemi.

2- Bizans kralları ve Perslerin dönemi

3- Batıda Osmanlı sultanları, doğuda Müslüman kral ve hükümdarların dönemi.

Hikmetli okuyucu bu tarihi kitabının sayfaları yüzeysel değil, derinliğine incelemeye alırsa, Süryanilerin bütün yüzyıllarda yiğitçe karşıladıkları iztihat olaylara karşı nasıl göğüs gerdiklerine dair yeterli bir bilgiye sahip olacaktır. Özellikle Süryani kilisesi atalarının geçmişteki 20 yüzyılın her üç döneminde başına gelen zorlukları görecektir. Ünlü tarihçi Mihoyel Rabo Antakya Süryani Kilisesi Kürsüsü'nün geniş sınırlarının yönetmenliği kapsamında 12 metropolitlik merkezi ve 137 episkoposluk olduğunu belirtmektedir. 336'larda Süryani Abraşiyelerde yüzlerce manastır ve yirmi binlerce kilise bulunmaktaydı. Oysa bilgeli tarihçiler Süryani Kilisesi'ne şehitlerin annesi demelerine yanlış değildir.

Eski devirlerde tarihçiler, kralların yaptıkları savaşların sadece yücelikleri ve gösterdikleri yiğitlikleri kaleme alıyorlardı. Zayıflıkları ve mağlubiyetleri gizlemekteydiler. Elinizdeki bu tarihi eser öyle değildir. Olayların gerçekliklerini yansıtmaktadır. Örneğin; imanı gerçek bir üslupla koruduklarını, iztihatlarla ve denemelere karşı göğüs gerdirdiklerini, değişik ilimleri öğrettiklerini, önemle yazdıklarını ve İsa Mesih'in Kilisesi'ni gayretle yönettiklerine dair belirtirken, patriklik seçimlerinde de krallara, hükümdarlara ve sultanlara verdikleri rüşveti, birbirine karşı gösterdikleri isyanı, kilisede yaptıkları bölünmeyi açık bir şekilde ortaya sergilemektedir. Geçek bir tarih kitabının güvenilirliği ve doğruluğu belirlenebilmesi için olayların yücelikleri ve zayıf yönlerini de aktarılmasıyla ancak gerçek tarih kabul edilebilir. İncil'de açıkladığı gibi: "İyilik yapanlar yaşama dirilişine, kötülük yapanlar da yargılama dirilişine gideceklerdir."

Süryani literatürü, kültürü ve tarihi sevenleri geçmişteki 20 yüzyılın kilisesel olaylarının tarihi bilgileri bu kitabın sayfalarında okuduklarında hoşnut olacaklarını umut etmekteyiz.

Bu kitabı toplayan, derleyen ve kaleme alan merhum Dolabani'ye de ebedi mutluluğu Tanrı'dan dilekte bulunacakları hiç şüphe yoktur. Ayrıca bu eserin yayınlanmasında emeği geçen herkese iyi sıhhatler dilerken, Tanrı'nın inayetiyle ve rahmetiyle mutlu bir yaşama kavuşsunlar. 29 Haziran 1990

Hollanda

Aziz Mor Petrus ve Mor Pavlus Bayramı

Yuliyos Yeşu Çiçek

Orta Avrupa Süryani Ortodoks Metropoliti

1-Şemun Petrus (37- 67)

Yavno'nun oğlu olan Şemun, Sayda kentinden olup balıkçı Andreas'ın kardeşidir. Andreas, kendi öğretmeni olan Vaftizci Yuhanna'dan İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu öğrenir ve kardeşi Şemun'a İsa'yı gördüklerini bildirir. Ertesi gün Andreas, Şemun'u İsa'nın yanına getirdiğinde İsa ona: **"Sen Yavno oğlu Şemun, artık 'taş' diye çağırılacaksın"** dedi. Bir süre sonra Şemun ve kardeşi Andreas Galile denizine oltalarını attıkları sırada, İsa onları görüp **"ardınca gelin; sizleri insan avcısı yapacağım"** diye seslendi. Onlar da derhal oltalarını bırakıp ardından gittiler.

Şemun çok gayretli ve işinde de aceleci olan birisiydi. Bundan dolayı belirli dönemlerde sözle ve eylemle hata işleyip en sonunda da İsa'yı inkar etti. Güçlü imanından dolayı, temel (taş) olarak ilan edildiği gibi tövbesinde de günah işleyen müminlere iyi örnek olmuştur.

Kutsal Ruh'un inişinden sonra etkin bir misyonerlik faaliyetinde bulundu. İlk vaazında 3000 kişi, sonradan da 5000 kişi İsa'yı kabul etti. Tanrı'nın inayetiyle birçok mucize de gerçekleştirdi. İnsanlar hastalarını yataklarıyla birlikte sokağa çıkarıp **"Şemun buradan geçince onun gölgesi hastalarımızın üzerinden geçse bile kafidir"** diye söylüyorlardı.

İsa'nın göklere yücelişinden iki yıl sonra Estefanos öldürüldüğünde kilise üyeleri dünyanın dört bir yanına dağıldılar. Bunlardan bazıları Kıbrıs'a, bazıları Fenike'ye bazıları da Antakya'ya gittiler. Filifos ise Samiryelilerin kentine gitti ve onun aracılığıyla birçok kişi İsa'ya iman etti. Kudüs'teki elçiler bu olaylardan haberdar olunca, imanlıları Kutsal Ruh ve sözle desteklemek amacıyla Şemun ve Yuhanna'yı Samiryelilerin yanına Barnaba'yı da Antakya'ya gönderdiler. Böylece elçi Şemun; Blud, Yufi, Kesariye ve diğer kentlerde dolaşarak İsa'nın adıyla değişik mucizeler gerçekleştirerek İncil'i müjdeliyordu. Daha sonra Kudüs'e geri döndü.

Yukarıda belirtilen dönemde Herodes Ağripus, kilise üyelerinin bazılarına zarar vermek amacıyla onları tutuklamıştı. Yuhanna'nın kardeşi Yakub'u da kılıçla öldürmüştü. Yaptığı bu eylemden dolayı Yahudilerin beğenini kazandığını görünce elçi Petrus'u da tutuklatıp cezaevine hapsetti ve korunması için 16 jandarma görevlendirdi ki, Fıstık Bayramı'ndan sonra onu Yahudilere teslim etsin. Petrus cezaevindeyken kilise üyeleri sürekli onun için dua ediyorlardı. Petrus, Yahudilere teslim edileceği bir gün öncesi iki jandarma eri arasında zincirlenmiş vaziyette uyurken diğer jandarmalar da cezaevinin kapısı önünde nöbet tutuyorlardı. Allah'ın meleği Petrus'un yanında görüldü. İçinde bulunduğu oda aydınlıandı ve melek Petrus'u dürtüp **"Kalk"** diyerek uyandırdı. Petrus ayağa kalktığında zincirler ellerinden çözüldü ve melek ona yine seslenerek: **"Kuşan ayakkabılarını giy"** dedi. Petrus meleğin dediğini yaptı. Melek tekrar ona **"Elbiselerini giy ve ardınca gel"** dedi. Petrus cezaevinden çıkıp meleğin arkasından yürüdüğünde bunun

gerçek bir olay olduğuna inanmıyor ve gördüklerinin hayal olduğunu düşünüyordu. 1. ve 2. nöbet kulelerini geçtikten sonra demirden yapılmış kapıya ulaşınca kapı kendiliğinden açıldı. Kapıdan dışarıya çıkıp 1. caddeyi beraber yürüdükten sonra melek ondan ayrıldı ve Petrus; “Şimdi bunun gerçek bir olay olduğuna inandım. Rab meleğini gönderip beni Kral Herodes’ten ve Yahudilerden kurtardı” dedi. Petrus, Markos olarak çağrılan Yuhanna’nın annesi Meryem’in evine geldi. (Bugün bu ev bir Süryani manastırındır). Çünkü o evde birçok mümin toplanıp dua ediyordu. Petrus kapıyı çaldığında, Roda isminde bir kız kapıyı açmaya gidince Petrus’u sesinden tanıdı. Sevincinden kapıyı açmayıp geri döndü ve içeridekilere; “İşte Şemun Petrus avlunun kapısında bekliyor” dedi. İçeridekiler de ona “korkuya mı kapıldın?” diye sorarken, o inatla “hayır, Petrusun kendisidir” dedi. İçeridekiler; “belki de Allah’ın meleğidir” diye söylüyorlardı. Ama Şemun bu sırada kapıyı çalmaya devam ediyordu. Dışarı çıktıklarında şaşırıp kaldılar. Susmaları için Petrus onlarla el kol hareketleriyle konuşuyordu. İçeri girdi ve onlara Rab’bin onu nasıl kurtardığına dair gereken bilgileri sundu. “Gidin bu olayı Yakup’a ve diğer inananlara anlatın” dedi.

Petrus daha sonra Antakya’ya gitti ve merkezini orada kurdu. Bu konuyla ilgili Havarilerin işlerinde detaylı bilgi verilmemesine rağmen, Kral Herodes Ağripus da Allah tarafından cezalandırılarak kötü bir şekilde öldükten sonra Şemun da tekrar geri dönüp Yahuda ve Fenike şehirlerinde dolaşmaya başladı. Kudüs’e gittiğinde Pavlus, Barnaba ve Titus; onu, Yakub’u ve Yuhanna’yı ziyaret ettiler. Şemun, Yakup ve Yuhanna sünnet edilen Yahudiler üzerinde misyonerlik faaliyetlerini sürdürdükleri gibi Pavlus, Barnaba ve Titus da sünnet olmayan toplumlar üzerinde misyonerlik yapacaklarına dair söz verdiler. Onlar tekrar Antakya’ya geri döndüler. Petrus da Antakya’ya geldi. Petrus onu orada (eleştirdi) azarladı. Çünkü sünnetsiz olanlarla oturup yemek yediğinden dolayı bazılarına mücadele etme imkanı doğuyordu. Yakub’un yanından bazıları geldiklerinde, Petrus kendini onlardan uzak tutuyordu. Çünkü sünnetli olanlardan korkuyordu. Bu konuda diğer Yahudiler de onunla tartıştılar. Barnaba da onları yatıştırmak için arabuluculuk yaptı. Gelişen bu mücadelelerden dolayı Pavlus onu sert bir üslupla azarlamıştı.

Bundan sonra Pavlus ve Barnaba müjdeyi yaymak için Kıbrıs, Panpuliya ve Fisidye memleketlerine gidip birçok kişiyi Hıristiyanlığa kazandırdılar. Petrus da tekrar Kudüs’e geri döndü. Bu dönemde bazı kişiler Yahuda’dan Antakya’ya gelmişlerdi. İsa’yı kabul edenlere “eğer şeriatın gereksinimine göre sünnet olmazsanız yaşama olasılığınız yoktur” diyorlardı. Bu konu yüzünden Hıristiyanlığa geçiş yapanlar arasında büyük bir kargaşa ortaya çıktı. Pavlus ve Barnaba da bu konu hakkında onlarla tartıştılar.

Bundan dolayı Pavlus, Barnaba ve başkaları Kudüs'teki elçilere ve ihtiyarların yanına gidip bu konu için toplantı düzenlediler. Toplantıda Elçi Petrus ayağa kalkıp şu ifadeye bulundu: "Yaşama olanağı şeriatın gereksinimine göre değil, ancak Rab'biz İsa Mesih'in inayetiyle mümkün olabilir." Yakup da Petrus'u teyit ederek destek verdi. Allah'a dönen sünnetsizleri rahatsız etmemelerine karar verdiler. Kurbanlardan, zinadan, boğulmaktan ve kandan sakınmaları için uyarılmalarını ima ettiler. Elçi Petrus bu döneme dek Antakya'da, Kudüs'te ve civar memleketlerde gezdiğini görmekteyiz.

Antakya'nın Hıristiyanlaşmaya başlaması her ne kadar başkaları tarafından gerçekleştirilmişse de ilk kiliseyi, elçi Petrus kurmuş olduğundan dolayı Antakya Süryani Patrikleri kategorisi ona dayanmaktadır. Petrus, İncil'i müjdelemeye ve İsa'yı kabul edenleri imanda sabitleştirmek/yüreklendirmek için Antakya'dan başka memleketlere gidiyordu. Onun yerinde Lidyos isminde biri vekil kılınmıştı. Petrus'un Haç'a gerilmesinden sonra bu zat meşru halefesi oldu. İki kez Roma'ya yolculuk etti. Yaptığı yolculuk güzergahında Pontus, Galatya, Kapadokya ve Bitunya üzerinden geçti. Romalıları sihirbazlığıyla aldatan Simon'u utandırdı. İki mektup yazdı. Birisinde Roma'yı Babil olarak çağırmaktadır. Roma'da Hekim Filun'la karşılaştı. İsa Mesih'i kabul edenlerin inançları hakkında bir bildiri yazdı. Onun ve Pavlus'un aracılığıyla İncil'in müjdesi yayılıyordu. Onlara karşı Kral Nirun gayret edip onları tutukladı. 29 Haziran 67 tarihinde her ikisi de şehit düştü. Aziz Pavlus'un başı kesilirken elçi Petrus da öğretmeni İsa gibi çarmıha gerildi. Aradaki tek fark Petrus'un başı aşağıya ayakları da yukarıya bakacak bir şekilde çarmıha gerdirildi.

Elçi Petrus'un Biyografisi

Mardin Metropolit Mor Filuksinos Hanna Dolabani'nin derleme çalışmasıdır. Değişik kitaplardan alınmıştır.

İsa Mesih'in göklere yücelişinin birinci yılında Aziz Petrus'u Kudüs'te İncil'i müjdelediğini görüyoruz. Yaptığı tek bir konuşmayla 3000 kişi diğerinde ise 5000 kişiyi İsa Mesih'in inancına kazandırdı. (Elçilerin İşleri 1:4-4) İkinci yılında 7 şımması/diyakosun kutsama törenini arkadaşları ile birlikte gerçekleştiriyor. İstefanos'un şehit düşmesinden sonra imanlılar dağılıyor. O ise elçilerle birlikte Kudüs'te kalıyor. (Elçilerin İşleri 8-7)

Üçüncü yılında Şımması Filifos'un müjdesiyle iman eden Samiriye halkına Kutsal Ruh'un inebilmesi için Elçi Yuhanna'yla birlikte el koyma/kutsama töreni yapmaya gider. Orada sihirbaz Simon'u azarlıyor ve tekrar Kudüs'e geri döndüğünde yol güzergahında bulunan Samiriye köylerinde İncil'i müjdeliyordu.

Beşinci yılında onu, Rab`bin kardeşi olarak tanınan Yakup ile birlikte Kudüs`te görüyoruz. Elçi Pavlus da İsa`yı kabul ettiğinden 3 yıl sonra Petrus`un yanına Kudüs`e gelmiştir. Yanında 15 gün kaldıktan sonra Kesariya ve Tarsus`a taşınmıştır. (Galatyalılar:1-8)

39-42 yılları arasında Lüd, Yupi ve Kesariya`da gezdiğini görmekteyiz. Yahudi kökenli olmayanları imana getirmektedir. Dağılanlardan bir kısmı Antakya`ya gittiler ve onların aracılığıyla bazı kişiler İsa`yı kabul etmişlerdir. (Elçilerin İşleri 9:32:11-21)

43`te Antakya Kilisesi`nin haberleri Kudüs Kilisesine ulaşınca, Barnaba`yı oraya gönderdiler. Barnaba geldiğinde müjdeciliğin etkin faaliyetlerini görünce Tarsus`a gidip yanına Elçi Pavlus`u da alıp Antakya`ya geri döndüler. (Elçilerin İşleri 11:22-66)

44`te Elçi Pavlus ile Barnaba`nın Antakya`da bir yıl süreyle İncil`i müjdelediklerini görmekteyiz. (Elçilerin İşleri: 11-21) Aynı yılda Kudüs`ten peygamberler geliyor ve bunlardan Agabus adında biri açlık/kıtlık hakkında peygamberlik etmektedir. Oradaki imanlılar, Yahuda`da yaşayan imanlılara yardım etmeyi kararlaştırdılar. O sıralarda Zabday oğlu Yuhanon şehit düşmektedir. Elçi Petrus da ilkbahar mevsimine denk gelen Yahudilerin Mayasız Hamur Bayramı`nda Kudüs`teki Herodes`in cezaevinde tutuklu bulunuyordu. Herodes`in ölümünden önce bir mucize neticesinde kurtulur ve daha sonra Kudüs`ü terk eder. (Elçilerin İşleri 12:1-23)

45`te de Pavlus ve Barnaba Antakya`daki imanlıların yardımını alıp Kudüs`e geldikleri görülmektedir. Aynı yılın yaz mevsiminde Herodes, olimpiyat oyunlarının oynanması için bir stadyum açar. Ünlü tarihçi Yusufus`a göre; bu stadın inşasına Klaudius`un hükmünün 4. yılında başlanmıştır. (Yusufus Tarihi 19) Herodes trajik bir vaka sonucunda ölüyor. Pavlus ile Barnaba Kudüs`ten Herodes`in ölüm haberini alarak Antakya`ya dönüyorlar.

Ünlü tarihçimiz Mor Griğoriyos Abbülfaraç olarak bilinen Bar Ebroyo, Elçi Petrus hakkında şu bilgiyi aktarmaktadır: “Allah`ın meleği onu cezaevinden çıkardıktan sonra Kudüs`ten ayrılır ve Antakya`ya ulaşınca dek iki yıl süreyle yol güzergahında İncil`i müjdelemekteydi (Kilise tarihi).” Polonyalı kilise atalarının Elçi Petrus ve Pavlus`un, basıp yayınladıkları yaşam öykülerine göre; “melek, Elçi Petrus`u Kudüs`teki cezaevinden serbest bıraktıktan sonra ilk önce Kesariya`ya daha sonra Saydon`a, oradan da Beyrut`a geçti. Orada arkadaşlarından birini episkopos olarak kutsadı. Daha sonra Cebala`ya geçti (Suriye tarihi, Dıbis 3. cilt, 5. bölüm).” Lakuyan da “Doğu Hıristiyanları” adlı kitabının üçüncü cildindeki 1, 2 ve 3. bölümlerine göre; “Elçi Petrus Antakya`ya gidince Batripulis`ten geçer ve orada Moruthe isminde bir episkopos ile 12 papazı takdis eder.” 46 yılında Elçi Petrus, Kral Herodes`in ölüm haberini aldığı anda Elçi Yuhanna ile birlikte Kudüs`e döndüğünü görmekteyiz. Bu sırada Pavlus ile Barnaba

Kutsal Ruh'un irşadiyla uzak milletlerin hizmetine seçilmektedirler. Antakya Kilisesi'nde bulunan Nigerli Şemun, Kurineli Lukos ve Manayel episkoposlar tarafından onlara kutsama töreni düzenlenmektedir (Petrus'un ismi onların arasında geçmemektedir). Bu törenden sonra Pavlus ile Barnaba Slukiya'ya, Kıbrıs'a ve Küçük Asya memleketlerine gönderilmektedirler. Yuhanna ve Markos da bu yolculuğa eşlik etmektedirler. Elçi Pavlus'un yaptığı ilk resmi yolculuktan bu (Elçilerin işleri 13:11).

50 yılının sonlarında Pavlus ve Barnaba Antakya'ya geri döndüklerinde, Yahudilerden ve diğer milletlerden Hristiyanlığa geçiş yapanlar arasında bir tartışma çıktığını görmekteyiz. Tartışmanın çıkış sebebi; Yahudilikten Hristiyanlığa geçiş yapanların henüz şeriatın yasalarını (sünnet, haram kılınan yemekler) uyguladıklarından kaynaklanmaktaydı. Antakyadakiler, Pavlus ve Barnaba'yı konuyu görüşmek üzere Kudüs'teki diğer elçilerin yanına göndermeyi uygun gördüler (Bu sırada Petrus da Kudüs'te bulunuyordu).

Kudüs'te 51 yılında elçilerin toplantısı yapıldı. Onların arasında Petrus da bulunuyordu. Bu yıl Roma İmparatoru Kladius Kesar'ın imparator oluşunun 10. yılı olup Aziz Pavlus'un da Hristiyan oluşunun 14. yılına denk gelmektedir (Galatyalılar 2:1). Elçiler bu toplantıda Kutsal Ruh'un irşadiyle Hristiyanlığa geçiş yapan putperest halkların dört maddeden uzak durmaları için karar bağladılar: 1-Kurban 2-Kan 3-Boğulmuş hayvanlar 4-Zina

Toplantıdaki delillere ve gönderilmiş mektuplara göre; Elçi Petrus'un Roma'ya gidişi hakkında herhangi bir kanıt bulunmamaktadır ve Roma kilisesinin ismi bile zikredilmemektedir. Suriye ve Kilikya kiliselerine gönderilen mektuplar, Roma kilisesine gönderilmemiştir (Elçilerin işleri 15:27-41). O sırada Pavlus ve Barnaba, Putperestlik'ten Hristiyanlığ'a geçiş yapan halka tayin edilirken; Petrus, Yakup ve Yuhanna da Yahudi halkına tayin edilmektedir (Galatyalılar 2:7-9). Toplantının sona ermesinden sonra Pavlus, Barnaba, Yahuda ve Şilo beraber Antakya'ya döndüler.

52-53 yıllarında Pavlus ve Barnaba'yı Antakya'da görmekteyiz. Çünkü Putperest olan halkla yaşamak istememekteydiler. Kudüs'ten Antakya'ya Yahudilerin geldiği bilgi edinilmektedir (Galatyalılar 2:11). Aynı yılda Pavlus, Barnaba'dan ayrılıp Şilo'ya eşlik etti. Barnaba da, Yuhanna Markus'a eşlik edip Kıbrıs'a gittiler (Elçilerin İşleri: 15:37-41).

Bazı eski senet ve geleneklere göre; 53-60 yılları arasında elçi Petrus'u yedi yıl süreyle Antakya'da görmekteyiz. Bu süre hakkında bütün tarihçiler mutabıktırlar. Çünkü bu süre zarfında bütün episkoposluk hizmetlerini tamamlayarak Udiyus'u da episkopos olarak kutsadı (bazılarına göre İgnatius'u da episkopos olarak kutsadı). 28'de Pavlus Kudüs'e geri döndüğünde Rab'bin kardeşi Yakup dışında kimseyi görmedi. Petrus'u gördüğüne dair dile getirmemiştir (Elçilerin İşleri 21:58). Pavlus iki yıl süreyle cezaevinde kaldı. Tutuklu olarak Roma'ya götürüldü. Orada

kiraladığı bir evde iki yıllık bir süre zarfında İncil'i müjdelemeye devam etti. Petrus'u orada da gördüğüne dair bir bilgi vermemektedir (Elçilerin İşleri 28:15).

Petrus, 60–65 yılları arasında Pontus, Galatya, Asya Kapadokyasında ve Beytuniye memleketlerinde İncil'i müjdelemekteydi. Roma'ya ulaştıktan sonra, ilişki kurduğu imanlılara kabul ettikleri imanda sabit durmaları için iki mektup gönderdi (2.Petrus 16–18). Usabiyos'un tarih kitabına göre (4: 13); Kurintuslu Aziz Diyonosius'un Romalılara yazdığı makalede şu açıklamayı görmekteyiz; "Aziz Petrus, Aziz Pavlus'la birlikte Akayiya'nın başkenti olan Kurintos şehrinde bulunduğu ve Kurintusluları müjdeledikten sonra her ikisi birlikte Roma'ya gittiler. İmparator Neron'un hükmettiği 12. yılına denk düşmekte yani Aziz Pavlus'un Roma'daki birinci tutuklanmasından sonra ve her iki elçinin şehit düşmesinden iki yıl öncesidir.

65 yılının sonları ve 29 Haziran 67 yılları arasında Aziz Petrus, Aziz Pavlus'la birlikte Roma'da İncil'i müjdelemekteydi. Daha sonra birbirlerinden ayrılıp her biri başka bir yöreye gidip orada misyonerlik faaliyetlerine devam ettiler. Bu bilgi de Aziz Petrus'un önceden söz ettiğimiz memleketlere göndermiş olduğu 1. mektubundan alınmıştır. Çünkü onlara Markus'un selamlarını gönderirken Pavlus'tan söz etmemektedir. 66 yılının Ekim ayına kadar müjdelik misyonuna devam ettiği söyleniliyor. Daha sonra onu tutuklayıp cezaevine attılar. Cezaevinde 9 ay kaldıktan sonra 29 Haziran 67 tarihinde çarımha gerdirilerek şehit düştü. Neron'un hükmettiği 13. yıla denk gelmektedir. Elçi Petrus'un Roma'da geçirdiği süre toplam bir yıl ve bir aydı. Bu sürenin bir bölümünü cezaevinde geçirirken geri kalan zamanını İncil'i müjdelemekle geçirdi. Söz edilen sürenin iki mislisi değişik yerlerde ve özellikle Antakya'da geçirmiştir.

2-Udius (67 – 79)

Udius, Elçi Petrus'un vasisıyla episkoposluğa yükseldi. Elçi Petrus'un hazır olmadığı sıralarda kendisi vekil olarak Antakya Kürsüsü'nü/merkezi yönetmekteydi. Petrus'un 67 yılında şehit edilmesinden sonra Antakya Kürsüsü'nün yetkisi kendisine verilmiştir. 27 yıl süreyle resmi bir hizmet sunmuştur. 79'da vefat etmiştir. Udius, Vaftizci Yuhanna İsa'yı vaftiz ettikten sonra kendisinin de İsa'dan vaftiz olduğunu bildirmiştir.

3- İğnatius Nurono (79–107)

İsa bir çocuğu alıp öğrencilerine seslenerek; "Kendini bu çocuk gibi alçaltan, göklerdeki egemenlikte en büyük olacaktır." diye tarif ettiği çocuğun İğnatius Nurono olduğu söylenmektedir. Elçi Yuhanna'nın özel öğrencisidir. Anaklitus, Teodoritus ve Altın Ağızlı'nın tanıklığına göre, Aziz Petrus daha hayattayken üzerine el koyarak onu kutsamıştı. Udius'un vefatından sonra Antakya Kilisesi'ni kendisi yönetmekteydi. Suriye'deki

bütün kiliselere iman konusunda göstermiş olduğu sevgi ve gayretinden dolayı onun riayetindeydiler. İman uğrunda ağzıyla ve kalemıyla sürekli vaaz vermekteydi. Sürgünde olduğu sürede bunu devam ettirmekteydi. Vaazını eylemle tamamlamak üzere İsa için kendini feda etmek isterdi. Çünkü kendisine ne Dumityanus'un ne de 105 yılında vuku bulan Tiryanus'un istihatlarından nasibini alamamıştı. Fakat iki yıl sonra yani 107 yılında Tiryanus Ermeniler'le savaşmak üzere Antakya'ya geldiğinde İğnatius'un -İncil'i müjdelemek ve Putları yıkmak gibi- faaliyetleri hakkında gereken bilgileri elde ederken onunla görüştü ve Roma'daki hayvanat bahçesinde ölmesine karar verdi. İki hizmetçi ile 10 barbar jandarma eşliğinde Roma'ya götürüldü. Yolculuk yaptığı güzergah boyunca karşılaştığı imanlıları imanda sabit kılıyordu. Diyordu ki "Ben Allah'ın buğdayıyım. Hayvanların dişleriyle öğütüleceğim ki, göksel sofrada temiz bir ekme alabileyim." Hayvanat bahçesinin kapanışının son gününde yani 20 Ocak'ta Roma'ya ulaştılar ve onu parçalayıcı hayvanlara attılar. Hayvanlar da onu parçalayarak yediler. Vücudundan kalan iskeleti de öğrencileri tarafından alınıp, kutsal bir hazine gibi Antakya'ya götürüldü. İğnatius'un meşhur mektupları vardır. İğnatius Nuroño, kendisine vahiy edildiği gibi kilisede iki koro geleneğini oluşturdu. "Eldurar Elnefisa" adlı eserde 17 Kasım veya 8 Aralık 107 tarihinde arkadaşları Zusimos ve Rufus ile birlikte şehit düştüğüne dair bilgiler bulunmaktadır.

4-İrun (107 – 127)

İrun, Antakya Kilisesi'nde diyakostu. İğnatius Nuroño gözetiminde eğitim aldı. İrun'un döneminde İmparator Tityanus Hristiyanları istihad eder ve öldürürdü. Antakya'dan sorumlu olan Filinus, Hristiyanlar'ın fazla olmasından dolayı onları katletmekten sıkıldı. Kesar bir ferman yayımlayarak; "Bu dinin üyeleri, filozofları yasağa göre hareket etmektedirler. Putlara saygı göstermemektedirler. Bundan dolayı açık bir şekilde Allah'a karşı saygısızlık yapmadıkları sürece artık sorgulanmasın." diye söyledi. İrun da 127 veya 129 yılında katledilenlerin arasında idi.

5- Kurnilus (127 – 140)

Kurnilus, Antakya Kilisesi'ni 13 yıl süreyle idare etti. Daha sonra 140'ta vefat etti. Onun döneminde Kurintus şehrinde, Korintus isminde bir Heretik ortaya çıktı.

6-Arus (140–156)

Bütün tarihçiler Arus'un 16 yıl süreyle Antakya Kürsüsü'nü bilgelikle ve iyi yüreklilikle yönettiğine dair görüş birliğindedirler. 156 yılında hayata veda etti. Onun döneminde ise Knişrin'li Markiyos isminde bir heretik ortaya çıktı.

7-Teofilos (156–172)

Teofilos, meşhur bir yazardı. Allah korkusunda çok gayretliydi. Ondan dolayı onun döneminde ortaya çıkan heretikleri çetin bir şekilde eleştirdi. Hıristiyanlık dininin gerçeği ve değişik konuları hakkında yeni bir araştırma niteliği taşıyan birçok şiir yazdı. Utulikos'a karşı üç şiir yazdı. Biri de Hermuganis'e karşı, bir başkasıysa Kinneşrinli Markiyun'a karşıydı. Yazdığı şiirleri günümüze kadar ulaşmıştır. Üçlük/teslis inancı hakkındaki ilk görüş de, Üçlük, üç tanrısal knum (bölüm) dan ibaret olduğu ve her üç knum da tek bir cevhere sahip olduğuna dair kendisi açıklamıştır. 172 yılında vefat etmiştir.

8- Meksiminus (172–190)

Meksiminus, Antakya Kürsüsü'nü 18 yıl süreyle çok güzel bir şekilde yönetti. 190 yılında vefat etti. Hıristiyanlara yapılan istihaf onun döneminde durmuştu. Kudüs yakınlarında yer alan Napulisli Hıristiyan kökenli Filozof Yustus, Roma'ya gidip Hıristiyanları savundu. Kral Antuninus sözünü kabul etti ve istihafa son verdi.

9-Srafiyun (190–211)

Srafiyun Antakya Kürsüsü'nü 21 yıl süreyle yönetti. Mumtanus'un ve takipçileri olan Ferigililerin Heretik inançlarına son verdi. Karkus'a ve Pentiyus'a gönderdiği bir mektuba göre; "Şunları size yazmış olduğumda bilmelisiniz ki yeni bir peygamberlik, özellikle Heretik bir inanç bütün dünyada kabul edilemez" diye yazılıydı. Onun döneminde Doğu Episkoposları'nın istedikleri Metropoliti kendilerine seçmeleri için izin verildi. Gerekçe olarak da; Doğu Metropoliti Yakup vefat ederken iki öğrencisini, Ahodabuy ve Komyeşu'u Antakya Patriği'ne gitmelerini emretti. İkisinden birini Metropolit olarak seçmesi, kutsaması ve onlara tekrar geri göndermesi için Antakya'ya gittiklerinde bir imanlının evinde misafir oldular. Antakya halkı onları gördüklerinde devlete ihbar ettiler. Pers ülkesinden casus olarak geldiler diye onlardan şüphelendiler. Buldukları eve baskın yapılmca Ahodabuy Kudüs'e kaçtı. Komyeşu ise ev sahibisiyle birlikte tutuklandı ve casuslar suçuyla cezalandırılarak onları çarmıha gerdirdiler. Antakya Patriği, Ahodabuy'un Kudüs'e kaçtığını duyunca oranın Episkoposuna bir mektup gönderip Ahodabuy'u orada kutsayıp onu Doğuya göndermesini istedi. Patriğin emrini yerine getirdiler ve onu Solik'e gönderdiler. Bu olaydan sonra Batılı Episkoposlar, Doğulu Episkoposlarının reisi vefat ettiğinde, kendilerinin seçeceği kişiyi Antakya'ya gitmeden ve başvurmadan kutsama izni verdiler. Bu karar da kilisenin anayasasına geçirdiler. Seçilecek kişiye de Katoliko (Doğunun büyük metropoliti) lakabıyla anılmasına uygun gördüler. Batılı Episkoposların aldıkları bu

karardan Antakya Patriği pek hoşlanmadı. Kudüs'teki Episkoposların toplantısı 196 yılında Fasah Bayramı için yapılmıştı. Asya bölgesi, Roma ve Filistin'de kutladıkları bayramı, Fasah Bayramı'ndan sonraki pazarda kutlama kararını aldılar. Efes Episkoposu Pulukritus ve diğer Asya Episkoposları mutabık olmadılar. İznik Konsili'ne kadar Diriliş Bayramı'nı, Yahudilerin Fasah Bayramı'nda kutlamaktaydılar. Srafiyun 211 yılında hayata veda etti.

10-Askliyadius (211–223)

Antakya Kürsüsü'nü 12 yıl idare etti. İtirafıyla övgü kazandı. 223 yılında vefat etti. Ünlü filozof Bardayson bar Nuhomo onun döneminde yaşamaktaydı. Bardayson, Mabuğ'taki inancından vazgeçip Urfa Kilisesi'nde vaftiz olup kilise eğitimi aldıktan sonra heretik inançına karşı şiir yazdı. Daha sonra Markiyun ve Ulaninus'un heretik inançına saptı. Keysar'lı Usabiyus'a göre; en sonunda pişman oldu ve saptığı heretik inancından vazgeçti. Bu konuyu, "Ülkeler Yasası" adlı eserinde teyit edilmektedir. Adı geçen kitap M.S. 1855 yılında Kürtun'un yorumuyla birlikte İngilizce olarak basıldı. 1863 yılında Mirkas, Almanca olarak; 1899 yılında da yorumuyla birlikte Neu, Fransızca'ya kazandırdı. Bardayson yazdığı eserde, kainatı yaratanın tek bir Allah olduğunu kabul eder. İsa'ya iman eder, kaderi inkar eder, özgürlük ve son yargılama hakkında bilgi vermektedir.

11- Filifos Veya Filitus (223–226)

Antakya Kürsüsü'nün başında üç yıl kaldı. Onun döneminde Antakya büyük bir sükunet içerisinde bulunmaktaydı. 226 yılında Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. Bu dönemde Aziz Uricanos tanınmaya başladı.

Ünlü tarihçi Usabiyos, Uricanos'u şu sözlerle övmektedir; "İlk önce Yunan hikmetine göre kutsal kitaplarla eğitildi. 18 yaşındayken öğretmenliğe başlayıp, gün boyunca ders verir ve İncil'i müjdelirdi. Gecelerini de kutsal kitapları okumakla geçirirdi. Uykuya yenik düşüncü yatak üzerinde değil, yerde yatmaktaydı. Genç yaşta iken İskenderiye'de kızlara ders verirdi. Kötü düşünceleri tamamen bertaraf etmek için bedenine işkence verirdi. Bu iyi meziyetlerinden dolayı herkesin beğenini kazandı. Topladığı öğrencileri kutsal kitabı öğreterek yetiştirdi. Birçok Putperest lideri Hristiyanlaştırdı. Surinos'un Hristiyanlara uygulamış olduğu baskılara karşı direnmelerini ve inançlarından vazgeçmemelerini telkin ederdi. Uricanos'un babası da bu istihatta şehit düştü." İskenderiye Episkoposu Dimitriyos, Uricanos'un herkesten saygıyla övüldüğünü görünce ondan kıskandı ve şikayet etti. Gerekeç olarak onun "Bedenlerin dirilişini reddettiğini, ruhların bir bedenden diğer bedene geçtiğini, Oğul ve Kutsal Ruh'un yaratık olduklarını ve günahkarların ıstıraplarının sona ereceğine

dair görüşler ileri sürmesiydi.” Bu şikayetlerin neticesinde onu İskenderiye’den kovdurdu ve heretik inancıyla onu suçladı. Çevirmenler de ismini kitaplardan silme fırsatı buldular. Bıraktığı eserlere de kendi isimlerini verdiler. Aleyhinde bulunanlardan Farfuriyus isminde biri ondan oldukça nefret edermiş ve hakkında şu iftirayı ileri sürmüştü: “Uricanos günün birinde putperest olan bir köye gidip İncil’i müjdelerken kendisine şu teklifte bulunurlar: Bizimle putlara tap sonra da hepimiz inancını kabul edip vaftiz oluruz”. Putlara tapınca, putperestler ona hakaret etmiş ve Hıristiyanlığı kabul etmemişlerdir.

12-Zbino (226- 236)

Mor Zbino Antakya Kürsüsü’nü 10 yıl süreyle yönetti. 236 yılında sonsuzluğa göç etti. Onun döneminde Aziz Narkimus, Kudüs’te bulunmaktaydı.

13-Babula (237–244)

Mor Babula Antakya Kürsüsü’nde 8 yıl hizmet verdikten sonra şehir yöneticisi, günün birinde kiliseye gelmek isterken Aziz Babula kendisine izin vermedi. Bundan dolayı onu, üç öğrencisini ve birçok Hıristiyan’ı katletti. Aziz Babula’nın kemikleri aracılığıyla birçok mucize meydana gelmekteydi. Aziz Sevire’nin terennüm ettiği 208. ilahisinde (Mahnitho) şunları vurgulamaktadır: “Elçi Pavlus, bütün zorluklara rağmen İncil’i müjdelediği gibi Babula da onu örnek alarak, varolan gücüyle ve etkin silahıyla büyük bir komutan gibi verdiği mücadele sonucunda şehit düştü. Bundan dolayı vücudundaki toprağı bile şeytanlara korku sarmaktaydı. Apolumliler karşısında susup dili tutuklamaktaydı. Putların ve şeytanın hizmetçisi olan Sihirbaz Yulinus da ona karşı susup kalmıştır. Azizin ve şehidin kemikleri yerden kaldırılınca, orada gizlenen kötü ruh seviyesiz konuşmaya ve düzensiz sözler sarf etmeye başladı. Böylece yiğitin zaferini de göstermiş oluyordu. Duaları bizimle olsun.”

Başka bir ilahisinde de şunları belirtmektedir: “Aziz Babula ile birlikte bir anne, üç çocuğuyla şehit edilmiştir. Babula yaşlı olmasına rağmen dimdik durdu ve hiç eğilmeden büyük bir cesaretle inanç uğruna şehitlik meydanına indi. O anneye ve küçük çocuklarına hayretle bakalım ve Allah’a şükredelim.”

14-Fabiyus (244–251)

Babula’dan sonra kürsiye geçer. Fabiyus 7 yıl hizmet etti ve hayatını şehitlik mertebesiyle sonuçlandırdı. Onunla birlikte birçok kişi daha Dokiyoş döneminde şehit edildi. Fabiyus’un döneminde Romalı Nabatis: “Vaftizden sonra günah işleyenlere af yoktur” diye savunuyordu.

15-Dimitiyus Veya Dimitriyus (251–259)

Onun reisliğinin süresi hakkında tarihçiler değişik görüşler ileri sürmektedir. Kimilerine göre 6 yıl hizmet etti, kimilerine göre de 8 yıl hizmet ettiğini söylemektedir. 6 yıl diyenler ondan sonra Antakya Kürsüsü'nün boş kaldığını düşünmektedirler. Diğerleri ise böyle düşünmemektedirler. Bu düşünceye göre onun vefatı 257 veya 259'da olmuştur. Bazıları da şehit düştüğünü söylemektedirler. 253 yılında Antakya'da Konsili topladığı söylenmektedir. Konsilin amacı; Romalı Yapatya'nın inancını inkar edenlerin, Hıristiyanlığa tekrar kabullenmemeleri için ileri sürmüş olduğu tezini çürütmektir ve sonunda da çürüttüler.

16-Şamişatlı Favle (259–271)

Favle, açık zekaya sahip olduğundan dolayı Antakya Patrikliği'ne seçildi. Fakat heretik inanca kapıldı. Artimun'un öğretilerini yeniletti. Artimun; İsa'nın normal bir insan olduğunu, ancak iyi işlerinden dolayı Tanrılaştığını ve kim İsa'nın işlerini uygulayacak olursa onun mertebesine ulaşabileceğini savunurdu. Bundan dolayı Episkoposlar toplanıp onu azarladılar. Tövbe ederken kabullendi. Fakat 4 yıl sonra tövbesini geri aldı. Tekrar Episkoposlar toplanıp onu aforoz ettiler. O da Tambur Kraliçesi Zeynubiye'ye sığındı. Zeynubiye Favle'nin sözlerinden hoşlanırdı. Bundan dolayı kürsüden sürgün edilmedi. Zeynubiye, Urilyanus Kesar tarafından mağlup edilirken Episkoposlar konuyu Urilyanus'a götürdüler. Urilyanus 271 yılında onu kürsüden indirdi.

17-Dumanos (271–281)

Dumanos iyi meziyetlere sahip olup ve Hıristiyanlık inancını yaymasında gayretli idi. Favle'nin ayrılışından sonra episkoposluğa yükseldi. 281 yılında gözlerini hayata yumdu. Onun döneminde "İki Yaralık" teorisini savunan ve öğreten Mani isminde biri ortaya çıkmıştır.

18-Timotheos (281–291)

Timotheos, Antakya Kürsüsünü 10 yıl yönettikten sonra 291 yılında Allah'ın rahmetine kavuştu. Onun döneminde İskenderiye'li iç ve dış öğretilerde donatılmış seçkin iki kişi bulunmakta idi. Bunlar; Leutikiya Episkoposu Usabios ve ondan sonrası Tartuliyos idi. Daha sonra da Teodutos ortaya çıktı. Teodutos birçok özelliklere sahipti. İç hastalıklarda seçkin olup psikolojide de eşi benzeri yoktu. Merhametli idi ve muhtağların sıkıntılarını paylaşmaktaydı.

19-Kurilos (291–302)

Kurilos, 11 yıl riyasetliğin ağır yükünü üstlendikten sonra 302 yılında bu fani dünyadan göç etti. Onun döneminde, Antakya reisi Starninos,

Antakya'da krallığını ilan etmek için onu yeniledi. Kesar'a karşı başkaldırmak istedi fakat başaramayınca Ufumye'de öldürüldü.

20-Turanos (302–313)

Turanos dönemi hep meşakatlarla ve sıkıntılarla geçti. Çünkü Diyuklityanos Hristiyanlara karşı genel ve güçlü bir koğuşturma başlatmıştır. Kiliselerin yıkılmasını, dini kitapların yakılmasını ve Hristiyanların işkence ettirilmesini emrediyordu. Bu uğurda birçok kişi şehit edildi. Turanos 11 yıl hizmet ettikten sonra 313 yılında gözlerini hayata yumdu.

21-Bataliyus (313–319)

Turanos'un vefatından sonra Patriklik Kürsüsüne Bataliyus yükseltildi. 6 yıl hizmet verdi. Ankara konsilinde hazır bulundu. Antakya'da harabeye dönüşen bir kiliseyi yeniledi. Onun döneminde Ariyus'un heretik tezi yayılmaya başladı. 319 yılında Tanrı'nın rahmetine kavuştu.

22-Filiganiyus (319–324)

Filiganiyus, Antakya Kürsüsünü 5 yıl idare ettiğine dair tarihçiler aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Vefat yılını 320'ye bağlayanlar varsa da bu görüş doğru değildir. Bu süreci Surlu Fulinus'a dayatmaları ise derin bir araştırma neticesinden kaynaklanmadığı anlaşılmaktadır. Kürsüye oturduğu günlerde Ariyus'un heretik tezi Mısır'da ve İskenderiye'de oldukça güçlenme noktasına ulaşmıştı. Filiganiyus var gücüyle Ariyus'un tezini eleştirdi. Selefi olan Bataliyus'un başlattığı bir kilisenin inşasını kendisi tamamlamıştır. 324 yılında hayata veda etti.

23-Ustatheos Ve Onun Döneminde Yasal Olmayan Kişiler (324–340)

Ustatheos, meşhur bir çoban ve deneyimli bir liderdi. Kiliseyi genel kürsüsünde özel olarak güçlü imanı ve iyi meziyetleriyle süsletmişti. Famfilga'nın Saydun şehrinde doğdu. Genel kültüre sahip, imanı güçlü ve Rab korkusuyla güçlüydü. Ondandır ki Roma İmparatorları, Hristiyanlara karşı uyguladıkları şiddetli baskılar döneminde, kendisi İsa Mesih'in itirafçıları arasında yer almaya müstahak olmuştur. Ona itirafçı adı verilmiştir. Nitekim Büyük Atanasyos ve diğer Kilise ataları tarafından da bu lakapla çağrılıyordu. İyi meziyetlerini ve faziletlerini kilise genelinde teşhis olmasından dolayı, Suriye'nin Halep halkı onu metropolit olarak seçti. 324'te Antakya Kürsüsü boşalınca, Episkoposlar yeni patriğin seçimine toplandılar ve oybirliğiyle Aziz Ustatheos'u seçtiler. Bütün zorluklara rağmen isteklerini kabul etti ve patrikliğe yükseltiler. Hiç ara vermeden Ariyus'un heretik inancına karşı büyük bir titizlikle durmaktaydı.

Episkoposların isteği üzerine ve Kustantinus'un emri gereğince, Hıristiyanlığın ilk ve büyük Sinotu Nikiya (İznik) da toplandı. Sinotta 20 maddelik bir yasa oluşturuldu ve Ariyos'u ve heretik inancını aforoz ettiler. Ustatheos, Sinotun tanınmış simalarından birisiydi. Sinot'un açılışını, Kustantinus'a yönelik övgü dolu bildiriyle başlamıştır. Tüm Doğu Kilise yetkisi kendisine verilmiştir. Sinotta Nusaybin Episkoposu Mor Yakup ve öğrencisi Mor Efrem de hazır bulundular. Sinotta; Diriliş Bayramını, Yahudilerin Fasah Bayramından sonraki pazarda kutlanma kararını aldılar. Çünkü Doğulular o tarihe dek 'Diriliş Bayramı'nı Fasah Bayramında kutlamaktaydılar. Batılılar da buna razı olmazlardı. Bazıları da; Diriliş Bayramını, Doğu Bayramını, Vaftiz Bayramını ve 40 günlük Kutsal orucu her 30 yılda bir kutlamaktaydılar. Kutsal orucu her yıl istedikleri gibi, takvimi dikkate almış olan kimileri yazın, kimileri de kışın tutmaktaydılar. Çarşamba ve Cuma günleri de herkes tarafından oruç tutulmazdı. Bazıları bunların yerine Cumartesi gününü, bazıları Salı gününü ve bazıları da Perşembe gününü tutmaktaydılar. Müminler de 30 yaşına kadar vaftiz olmazlardı. Yukarıda söz ettiğimiz konuların tümü bu sinotta düzene sokuldu.

Ustatheos ta Nikiya'dan Antakya'ya geri döndüğünde durmadan sıkılmadan gerçek inanç hakkında imanlılara gereken öğütleri verir ve Ariyos'un taraftarlarını eleştiriyordu. Ariyos'un ünlü destekleyicileri şunlardır: Nikumüdiye'li Usabiyus, Nikiya'lı Ayvani, Şitupoli'li Batreopolis, Sur'lu Bulinus ve Keysar'lı Usabiyus. Ayrıca Ariyos'un heretik inancına sempati duyan Sebastiya'lı Ustasiyus, Tripolis'li Tevodosiyos ve Leodikyalı Gevargis'e de eşlik etmedi. Ustatheos'un bu davranışı gerçek inançların hoşuna gidiyormuş. Fakat karşı taraftakilere kin ve nefret oluşturuyordu.

Nikumudiyeli ve arkadaşları sürgündeyken pişman olduklarını ileri sürdüler ve Kral Kustantinus tarafından kabul edildiler. Özellikle Usabiyus, Kustantinus tarafından kabul edilmişinden ziyade kralın nezdinde büyük bir itibar edindi. Çünkü Ustatheos'a karşı olan kötü tutumunu değiştirmişti. Kustantinus'un Kudüs'te inşa ettirdiği yeni kilisenin mali işlerini kontrol etmek üzere Kudüs'e giden Usabiyus geri döndüğünde eşliğinde olan diğer episkoposlarıyla birlikte Antakya'da Ustatheos'a karşı bir konsil oluşturdular. Ustatheos'u Sabilunu denilen heretik inancıyla itham ettiler ve onu Antakya Kürsüsü'nden indirme kararı aldılar. Onun yerine Keserya'lı Usabiyus'u getirmek istiyorlardı. Gerçek inançlılar, adil olmayan kararı gördüklerinde, şiddetle kınadılar. Halkta büyük bir panik yaşandı. Halkın bir bölümü Ustatheos'un tekrar kürsüsüne geri dönmesini isterken, diğer bölümde Keserya'lı Usabiyus'u istiyorlardı. Bu durum her iki tarafı birbirine karşı getirdi. Devlet konuya el koyunca durum sakinleşti. Ustatheos da olayın vahim olduğunu görünce görevinden istifa etti. Diğer taraf da halkın galeyanını görünce Kustantinupolis'e gidip durumun doğruluğunu imparator

Kustantinus'a iletiler. Halkı galeyana getiren kişinin Ustatheos olduğunu sandılar. Bundan dolayı imparator onu yanına çağırdı. Ustatheos imparatorun yanına gitmeden önce halkın heretik inançlardan uzak durmalarını telkin etti. Onu destekleyenler diğer grupla toplanmayıp kendi aralarında toplandıkları için Ustatheosçular olarak tanınmaktaydılar. Ustatheos, imparatorun huzuruna çıkınca gerektirdiği şekilde kendini savunamayınca imparator onu Trakya bölgesine sürgün etti. Bazılarının görüşüne göre sürgünde üç yıl kaldıktan sonra tekrar kürsüsüne geri döndü. Yerinde geçici olarak Pulin isminde biri görev yapmaktaydı. Ustatheos 340 yılına kadar yaşadı.

Asanya Konsili 341 yılında Antakya'da toplandı. Konsile 97 tane doğulu episkopos katıldı. Konsilin amacı; Kustantinus'un altınla süsleyerek inşa ettiği büyük kiliseyi takdis etmek ve yeni bir yasa oluşturmaktır. Konsilde 25 maddeden oluşan bir yasa oluşturdular. Başka kişilerin görüşüne göre de Ustatheos, 338 yılında Filifi Makedonyası'nda sürgünde iken yaşama veda etti. Kustantinus'un döneminde kilise barış, güven ve huzur içinde bulunduğundan dolayı Ustatheos da kiliseler, manastırlar ve ibadethane yerleri inşa etmişti. İnşa ettiği meşhur binalardan Meryem Ana adına sekiz köşeli bir kilise yer almaktadır. Bunun yanı sıra değişik eserler de yazmıştır. En ünlüleri; Frenklerde meşhur olan falcı Ayndur'un yaşam hikayesi ve Nikiya Konsili'nin açılışında sunmuş olduğu bildiridir.

24- Militus (360–381)

Ustatheos'tan sonra Ariyusçular; Ulaloyus, Vafrun, Filakliyus, İsteyfanos, Levantiyos ve Uduksiyos gibi kişiler, her ne kadar 20 yıl süre ile Antakya Kürsüsü'nü elde etmişlerse de gerçek inançlıları Pavlinos isminde biri yönetmekteydi. Deniliyor ki, İsteyfanos döneminde Pavlinos'un kullandığı küçük bir kilise dışında Ariyusçular Antakya'daki bütün kiliseleri zapt etmişlerdi. 357 yılında Kral Yulyanos, Aziz Atanasios'tan İskenderiye'deki Ariyusçulara bir kilisenin vermesini isterken Atanasios, Kralın isteğine cevaben; ben de sizlerin Antakya'daki gerçek inançlılara bir kilisenin vermesini istiyorum demesi yukarıdaki olaylarla zıtlaşmamaktadır. Kral, Atanasios'un isteğini yerine getirmek isterken Ariyusçular mani oldular. Ne biz İskenderiye'de ne de onlar Antakya'da bir kilise isteriz dediler. Anlaşılan o ki, gerçek inançlıların Antakya'da küçük bir kiliseye sahiptiler. Gerçek inançlıların Antakya'da yeni bir kilisenin istemeleri; adı geçen kilisenin önemsiz olabilmesi yada üyelerin fazla olduğunda düşünülmektedir. Korkudan ve iman zayıflığından ayrılanlar Pavlinos'un gayretiyle geri dönmüş olabilirler. Çünkü o dönemde değişik sebeplerden dolayı birçok kişi Ariyusçulara katılmıştı. Bu konuda yukarıda ismi geçen Udiksius'un etkisi oldukça fazladır. Udiksius, Germaniki'den imparatorun emriyle Antakya'ya geçti. Levantiyos'un vefatından sonra üç yıl süre ile

Antakya'da hizmet verdi ve kralın huzurunda hiç çekinmeden heretik inancından vazgeçtiğine dair itirafta bulundu. Kral, Selmini'de bir konsil oluşturdu. Konsilde 150 episkopos toplandı. Bunların arasında Udiksiyos, Usabiyos ve Etsis de bulunmaktaydı. Konsil sona erince kralın karşısına çıkıp **“Oğulu babadan uzaklaştıran ve ayırtan ya da yaratık olduğunu”** iddia eden herkesi afaroz ettiler. Kral da **“Tabiatın oğlu”** (yani Oğul, Babanın tabiatından olduğunu savunanları) sözcüğünü söyleyenlerin de aforoz etmelerini isterken kabul etmediler. Kral onları Kudüslü Kurilos ile birlikte sürgün etti.

360 yılında sürgüne gönderilen Udiksiyos'tan sonra genel bir seçimle yerine Militus geldi. Bundan dolayı yasal olarak ismini Ustatheos'tan sonra kaleme aldık. Diğer Ariyusçuların isimlerini de yazmadık. Pavlinus da geçici olarak hizmet verdiği için sıraya almadık.

Mor Mihail Rabo da tarih kitabında şunları dile getirmektedir. Yulyanos tahta geçtiğinde sürgündeki bütün episkoposların geri dönmelerini emretti. Berulun episkoposu Antakya'ya geri döndüğünde, gerçek inançlılara Flabliyanos isminde biri onlara episkopos olarak kutsandı. Pavlinos'un yerine Flabiyanos'u sonuna kadar zikretmektedir. Tarihçiler genellikle Pavlinos'un ismini dile getirdikten dolayı Flabiyanos'un ismini de ele almadık. Birinin ismini başkasının yerine yazmak yanlış olduğu düşünülmektedir. Şimdi de Militus'un konusuna gelelim. Militus, 325 yılında köklü bir aileden Malatya'da doğdu. İyi bir aile terbiyesiyle yetişti. Kısa bir süre zarfında çevresine iyi bir örnek oldu ve Malatya'daki korosunda yer aldı. 350 yılında Sivas şehrinin episkoposluk makamına yükseldi. Militus, katı yürekli olan halkın, sözlerine kulak vermediklerini görünce onları terk edip Beroa yakınlarında yer alan bir yerde inzivaya çekildi. Uduksiyo's'un Antakya'dan ayrılması ile Antakya Patrikliği'nin kürsüsü boş kalmıştı. İmparatorun emri üzerine Antakya Kürsüsü'ne bağlı bütün episkoposların toplanmasını ve bir konsil oluşturmalarını istedi. Çoğu da Ariyusçulardan oluşmaktaydı. Episkoposların temel amacı Antakya Kürsüsü'ne genel bir episkopos seçmeleri olduğu için oy birliği ile patriklik için Militus'u seçtiler. Hepsinin imzalarını taşıyan resmi bir Muvafakatname verdiler ve onu Şamışatlı eiskopos Usabiyos'a teslim ettiler. Bu muvafakatname, hepsinin oy birliği ile alınmasından dolayı kral sevindi. Militus'un Beroa'dan büyük bir saygı ile getirilmesini emretti. Böylece Militus Antakya Kürsüsü'nün patrikliğine yükseldi.

Militus günün birinde vaaz verirken şöyle diyordu: **“Her üç knuma (isteğe) ikrar eder ve her üçünün de bir olduğuna iman ederiz.”** Yaptığı bu konuşmadan dolayı Ariyusçular, Nikiya'da kabul edilen iman yasasına bağlı olduğunu fark ettiler. Onu hemen Kostandiyus'un rehberliği ile Ermenilere gönderip onun yerine Uziyos'u getirdiler. Uziyos Ariyusçuların inancına çok önem vermekteydi. Bu tutumundan dolayı gerçek inançlılar ondan ayrıldılar.

Gerçek inançlılar ise zayıf düşüklerinden dolayı Ariyusçularla birleşmişlerdi. Militus'u da yasal patrik olarak tanımmamaktaydı. Bunlar Militusçular olarak çağrılmaktaydılar.

Hıristiyanlar Antakya'da üç gruba ayrılmışlardı. Uziyos yandaşları Ariyusçular ve Pavlinus taraftarları Militusçular ve Ustatheosçular. Bunlar gerçek inançlı olup Ariyusçuların inancını reddetmekteydiler. Pavlinus'un her iki grubunun birleşmesine iyi bir fırsat doğmuştu. Fakat Ustatheosçular, Militus'u, Ariyusçulardan seçildiği için onu kabul etmemekte ve taraftarlarıyla birleşmemekteydiler. İmparator Kustantinos'un vefatından sonra yerine Yulyanos geçti. Yulyanos, sürgünde olanların geri dönmeleri için emir verdi. Şamışatlı Usabiyos Trakya'dan, Militus da Ermenistan'dan geri döndü. Mor Mihail Rabo, bu konu hakkında şu bilgileri vermektedir: "Usabiyos Antakya'daki küçük kilisede kaldı. Militus da şehir dışında kalmaktaydı. Bu dönemde Antakya kilisesi Uziyos tarafından yönetilmekteydi. Antakya yöresinde yer alan Defni şehrinin reisi hala paganlıkla yaşamaktaydı ve bir oğlu vardı. Çocuğun annesinin, bayan bir Hıristiyan hizmetçisi vardı. Çocuk annesi ile birlikte Hıristiyan olan hizmetçinin yanına gider ve ondan eğitim görürdü. Çocuğun annesi vefat ettikten sonra çocuk, sürekli hizmetçinin yanına gider ve ondan ders alırdı. Hizmetçi onu vaftiz ettirmeye söz verdi. Günün birinde Kral Yulyanos Defni şehrine giderken söz ettiğimiz çocukla babası ve kardeşi ile birlikte takdim ettikleri kurbanları ve kralın yemekleri üzerine su serpmekteydiler. Kutladıkları bayram yedi gün süre ile devam edecekti. Bu çocuk Putperestlerin geleneklerini gördüğünde hemen Hıristiyan hizmetçinin yanına gitti ve Hıristiyan olabilmek için ondan yardım istedi. Hizmetçi onu Militus'un yanına götürdü. Militus onu bir süre bekletti. Çocuğun babası ise onu bulamayınca gidip şehirde aramaya başladı. Onu bulduğunda cezaevine atıp ellerini ve ayaklarını kızartılmış çivilerle işkence etmekteydi. Babası tekrar bayram kutlamalarına geri döndü. Çocuk da Mesih'e sığınarak ondan güç alıyordu. Elindeki kelepçeleri çözüp kapının yanına yöneldi. İsa Mesih'e yakararak dua ediyordu. O anda kapı kendiliğinden açıldı. Demir korkuluklar kırıldı. Çocuk da çıkıp hizmetçisinin yanına geldi. Hizmetçisi de ona bir kız çocuğunun elbiselerini giydirek Militus'un yanına getirdi. Militus, çocuğu vaftiz edip ve onu Kudüs episkoposu olan Kurilus'a teslim etti. Zalim Yulyanos'un ölümünden sonra Antakya'ya geri dönüp babasını da Hıristiyanlaştırdı.

Kral Yubinyanus, tahta geçince bütün Ortodoks episkoposların merkezlerine geri dönmeleri için her yere yazı gönderdi. Aziz Atanasiyos, İskenderiye Kürsüsü'ne; Aziz Militus da Antakya'daki kürsünse geri döndü. Militus hem vaaz verir hem de Ariyusçulara karşı mücadele etmekteydi Antakya Kürsüsü'ne bağlı tüm episkoposları çağırıp bir konsil oluşturdu. Kilisenin önemli işlerini iyi bir düzene soktu. Özellikle "Mesih İsa, baba

Allah'ın tabiatı'' olduğunu teyit etmiştir. Konsilin önderleri de Militus, Şamişathı Usabiyos ve Ermenistan episkoposu Varistakus idiler. Ariyusçular, Militus'un bu etkin faaliyetlerini görünce ondan nefret ederek ve onu sürgüne göndermek için yoğun bir çaba harcadılar. Bunlar da Kral Valis döneminde meydana geldi. Çünkü Kral Valis tüm Ortodoksların kovulması için emir çıkardı. Gerçek inançlılar kovalanınca yani iztihad edilirken bir dağın eteğine sığınıp soğuk ve sıcak havalarda, yağmur ve yangın altında eziyet görmekteydiler. Militus sürgündeyken, Favlus ve Theodora vaftiz ediyorlardı. Afrahat isimindeki bir münzevi, yaşanan olaylardan haberdar olunca sığınağı bırakıp aziz çobanların yardımına koştu. Uriti Nehri'nin üzerinde yer alan bir sütunu geçtiğinde Kral Valis ile karşılaştı. Kral, "Nereye gidiyorsun?" diye sorduğunda Afrahat: "Devletin için dua etmeye gidiyorum." Kral: "Münzevilerin kanununa göre, sığınağından dua gerekiyordu" diye cevap verdi. Afrahat: "Kilise barış içindeyken bunu yapmaktaydım. Şimdi ise düğüne giden bir kız olup ve o sırada babamın evinde yangın çıktığında, ne yapmam gerekir? Susup oturmam mı, yoksa kalkıp onu söndürmem mi gerekir?" diye cevap verdi. Biliyorum ki söyledikleriniz tam yerindedir. Benim de öyle davranmam gerekirdi. Şimdi de siz ey kral, babamın evine ateş attınız, ben de onu söndürmem gerekiyor. Kral sözlerine öfkelenildi. Vezirlerinden biri, onunla hakaret dolu ve aşağılayıcı sözlerle muhatap olmasını önerirken hemen Allah'ın gazabına uğradı.

Kral için hamamı hazırlamaya gittiğinde sinirsel bir hastalığa yakalandı ve kaynar su havuzuna düşüp trajik bir şekilde öldü. Kral da bu olayın Afrahat'ın duasıyla meydana geldiğini bildi.

Ariyusçular, yine ihtiyar Yulyane hakkında ihbarda bulundular. Kral; Yulyane, Afrahat ve Diyodoros'u onu getirtmeye gönderdi. Yulyane geldiğinde onları utandırdı ve müminler çoğalmaya başladı.

Kral Valis'in ölümünden sonra yerine geçen Gratinus'un döneminde episkoposlar sürgünden geri döndüler ve herkes kendi kilisesine gitti. 378 yılında Militus da geri döndü. Bazı kişiler Ortodoksların iki partisini birleştirmek istemekteydiler. Militus, bu konu için elinden geleni yapıyordu ve bilgece davranmaktaydı. Militus Ariyusçular tarafından seçildiği için Favlinun onun isminin zikredilmesine razı olmuyordu. En sonunda her iki taraf şu şekilde anlaşmaya vardı. İncil'i ortaya getirip her ikisi sağından ve solundan oturup yemin içtiler. Hangisi diğerinden önce ölürse, onun kürsüsü iptal olacak ve diğer kürsü ile birleşecektir. Bazıları anlaşmadıklarını ileri sürdüler.

381 yılında Kral Büyük Teodosiyos'un emri gereğince Kustantinupolis'te konsil toplandı. Konsile, Kutsal Ruh'a teşdif eden Makduniyos'un heretik inancını görüşmek üzere 150 episkopos katıldı. Aziz Militus da konsile gitti ve büyük bir saygıyla karşılandı. Kral Teodosiyos,

Militus'u görünce; "Bu azizi rüyamda gördüm ve beni o kraliyet tahtına oturttu" dedi. Militus, konsilin başkanlığına seçildi ve İskenderiye episkoposu gelmeden önce de Kustantinupolis Kürsüsü'ne Teologos'u seçti. Bu da işlerinin en sonuncusu oldu. Çünkü 12 Şubat 381 tarihinde hayata veda etti.

Kutsal Sinot'un episkoposları ve Kral Teodiyos ile ileri gelenleri tarafından görkemli bir törenle toprağa verildi. İkoniyon episkoposu Amfilukyus, onun hakkında inleyici sözlerle etkileyici bir konuşma yaptı. Aziz Nevseli, Aziz Grigoriyos da vefatı hakkında bir şiir yazdı. Muminler onun naaşından bereket almak için büyük bir izdiham yaşadı. Kralın emri ile cenazesi Antakya'ya büyük ve görkemli bir törenle getirildi ve Aziz Babule'nin mezarına konuldu. Altın ağızlı Mor Yuhanna Militus'u alçak gönüllükle, hoşgörüsüyle ve sakinliğiyle övmekteydi. Çünkü bunların vasıtasıyla herkesin sevgisini kazanmıştı. Onun ' Abraşiyesinin ve Ustateosçuların partisinin yalnız değil düşmanları olan ve onu sürgüne göndermek isteyen Ariyosçuların bile sevgisini kazanmıştı. Militus, Altın Ağızlı Mor Yuhanna'yı Antakya Kilisesi'ne Diyakos olarak terfi edilirken büyük Baseliyos da Kayseriye Episkoposluğuna yükseltti. Onun döneminde, Mor Efrem, Mor Abrohom kaydunoya, Yulyane Sabo, Yakup Afrahat ve diğer önemli şahsiyetler yaşamaktaydı.

25- Filibyanos (381 – 416)

Hristiyanlığın ikinci konsili İstanbul'da yapıldığı sıralarda Antakya Patriği Militus aniden vefat etti. Konsil üyeleri yerine yeni bir kişi seçmek istediler. Antakya'daki her iki tarafın inadının sona ermesi için Kostantinupolis episkoposu olan Nzey Nezuli Aziz Grigoriyos ve diğer seçkin kişiler yerine Pavlinos'u getirmek istediler. Fakat karşı tarafın düşüncesi bunları yendi ve Filibyanos'u Antakya Kürsüsü'ne seçtiler. Bundan dolayı kilisede kargaşalık oldu. Kilise üyeleri arasında bu kargaşayı körükleyen genellikle Makedonya ile İskenderiye episkoposları idiler. Maksatları Aziz Grigoriyos'u Kustantinupolis kürsüsünden indirmektir. Aziz Grigoriyos kargaşanın sebebini anlayınca hemen kürsüyü teslim etme konuşması yaptı ve yerine Episkopos Naktiriyos'u seçmeleri için öneride bulundu. Bu vesile ile oranın sorumluluğundan istifa etti. Antakya'da bazıları Filibyanos'u bazıları da Pavlinos'u istemekteydiler. Yukarıdaki anlaşmaya göre kürsü ona düşmekte idi. Bazılarının görüşüne göre Filibyanos, altın ağızlı Yuhanna'ya düşman kesmekte idi. Fakat Mihael Rabo, onu bu ithamdan temize çıkarmaktadır. Roma Episkoposu Diknatiyos ve Antakya episkoposu Filibyanos, Yuhanna hakkında yapılan suçlamayı onaylamadılar. Kiliselere tehdit unsuru taşıyan mektuplar gönderdiler.

Pavlinos'un vefatı yaklaştığında Kıskançlığından dolayı kürsüyü Filibyanosâ bırakmak istemedi. 386 yılında yasal olmadığı halde Evağris

adlı öğrencisinin üzerine el koyarak onu kutsadı ve yerine oturttu. Yasal olmayışının sebebi de; kanunlar, üç episkoposun hazır bulunmadıkça yeni bir episkoposun kutsanmasına izin vermemesiydi. Romalılar ve Mısırlılar Eyağris'i destekliyorlardı ve Filibyanos'un Antakya'dan kovulması için kralı sıkıştırıyorlardı. Kral onu Roma'ya göndermek üzere Kustantinupolis'e getirdiğinde kış mevsimine denk geldi. Nisan ayında gideceğini söyledi ve Antakya'ya geri döndü. Tekrar onu göndermek için krala şikayet ettiler. Fakat kral onu sürgüne gönderecek bir suçunu görmedi. Filibyanus Kral'a şunları söyledi: Beni şikayet edenler diyorlar ki: Üstlenmiş olduğum bu göreve müstahak değildir. Onlar oturup beni yargılasınlar. Bana verecekleri cezayı şimdiden kabul ediyorum eğer kürsüyü elde etmek için bu kargaşayı çıkartıyorlarsa, ben hemen istifamı verip kürsümü vermeye hazırım. Bu sözlere ve mütevazılığına karşı kral şaşırıp kaldı. Antakya'ya dönmesi için emir verdi. Kral Roma'ya gittiğinde orada da krala karşı itirazda bulunup "Neden Filibyanus'u makamından almıyorsun?" dediler. Filibyanus bu dedikoduları duyunca, Halep'li Akok'u Roma'ya gönderdi. Romalılarla barıştı ve kralın arabuluculuğuyla Roma'da barıştılar. Daha sonra Filibyanus ve Eyağris 416 yılına kadar Antakya kürsüsünde çalıştılar. Filibyanus 416 yılında vefat etti. Eyağris ondan sonra vefat etti.

26- Furfuriyos (416 – 418)

Filibyanus ve Eyağris'ten sonra azizlikle ve şefkatlikle tanınan Furfuriyos isminde biri kürsüye geçti. Suriye kilisesinde anılmaktadır. O tarihten bu yana bal peteği damağı nasıl tatlandırıyorsa, halk o derecede tatlı sözlerle onu methediyordu. Aziz Sevre Antakya Episkoposu Furfuriyos'un adına izafeten bestelemiş olduğu ilahide şunları dile getirmektedir: "Onları açken doyuracak. İsa Mesih'in sürüsünü yöneten öğretmenlerin ve çobanların görevi; muhtaç olanları giydirmek ve aç olanları yedirmektir. Bu konuda Pavlus ve Barnaba, fakir ve yoksullara sürekli yardım edeceklerine dair Petrus ve Yuhanna'ya söz verdiler. Böylece başkahin Furfuriyos da bilgece bu görevi yerine getirmiştir. Rab Allah'tan ihlan ettiği serveti peygamber aracılığıyla altın ve gümüş benimdir" diyor ve sözünü değerlendirerek kilisede fakirlerle ilgilenen bir komite kurduk ki fakirler ihlan edilmesin ve aç bırakılmasın. Böylece onun aracılığıyla Allah'ın sözü müminlerde işleyecekti.

Furfuriyos, Pers hükümlerinde yer alan doğu kilisesinin idari işlerine göz atmak için Suriye ve Beth-Nahrin'deki episkoposları topladı. Toplantı sonucunda üç mektup yazdılar ve onları Mifarkat episkoposu Mor Moruthe aracılığıyla gönderdiler. Birincisi; Mor Moruthe'yi, Pers kralını ve episkoposları ilgilendiren tavsiye mektubuydu. İkincisi, dua programlarının, dini bayramların, oruçların, toplantıların, merkezlerin ve başkanlıkla ilgili olup bunların bir düzene sokulması için episkoposlara gönderilmesiydi.

Üçüncüsü; Pers kralına özel olarak gönderilmiştir. Egemenliği altında bulunan episkoposlara bazı konularda yardım etmek, konsile katılabilmeleri için onlara kolaylık sağlamaktır. Söz konusu olan mektuplara imza atanlar şunlardır. Antakya Episkoposu/Patriği, Halep Episkoposu Akok, Urfa Episkoposu Fkido, Amid Episkoposu Akok, ve Tillo Episkoposu Usabiyos. Bazılarının görüşüne göre Furfuriyos'un vefatı 414'te olduğu ve hizmet süresi de 10 yıl olarak bildirirken, başkalarına göre de 418' de vefat ve iki yıl hizmet etti.

27-Aliksendros (418 – 428)

10 yıl süreyle kürsüde oturan Aliksendros, iyi meziyetlere sahip olup ve sevecen birisiydi. (Gerçek İnançlıları) 45 yıldan beri iki partiye bölünen Antakya'daki Ortodoksları barıştırdı. Filibyanos'un yüzünden dargın olan batılılarla doğuluları barıştırdı. Kendi ruhanilerini ve diyakoslarını alıp Filibyanos ve Evağris'in toplandıkları yere götürdü. Onları, ilahiler eşliğinde kilisesine aldı ve hepsini tek bir abraşiye altında toplamayı başardı. Altın ağızlı Yuhanna'nın ismini (Diftikus) de yazan kendisi oldu. Atikus Kustantinupolis'te yaptığı gibi, 428 yılında hayata veda etti. Bazıları da 424 yılında vefat ettiğini bildirmektedir.

28- Teodutos (428-429)

Teodutos, 428 yılında kutsandı ve bir yıl sonra vefat etti. Bazıları, üç yıl hizmet ettiğini ve vefatının da 427'de olduğunu ileri sürmektedirler.

29-Birinci Yuhanon (429-441)

Birinci Yuhanon 429 yılında Antakya Kürsüsü'ne seçildi. Onun döneminde Nastur'un heretik inancı ortaya çıktı. Efes'in Kutsal konsili toplandı. Zğaryo Mlilo'ya göre; konsile 193 episkopos toplandı.

Günün birinde, Nastur'un papazı Anistus, kilisede vaaz verirken açık bir dil ile şu sözleri ifade etti: "Artık Meryem'e kimse Allah'ın annesi olarak hitap etmesin. Çünkü insan kızı, insan doğurabilir. Allah'ı doğurması mümkün değildir." Halk bu sözleri duyduğunda zannettiler ki Nastur, Anistus'u hemen görevinden alacak ve cezalandıracaktır. Nastur, Anistus'u azletmeyince onun da aynı görüşte olduğunu anladılar.

Bu konu İskenderiye Episkoposu Kurilus'a intikal edildiğinde Nastur'u bu görüşten vazgeçirmesi için bir mektup yazar. Nastur görüşünden vazgeçmeyince Kurilus, Mısır episkopolarıyla bir toplantı yapar. Konuyu detaylarıyla ve derinlikleriyle araştırır, on iki bölümden oluşan gerçek inanç yasasını kaleme alır ve onu Nastur'a gönderir. Buna rağmen Nastur, inadından geri adım atmayınca Kurilus, Küçük Teodosiyos'tan evrensel bir konsilin yapılması ricasında bulunur. Kral Teodosiyos, isteğini kabul edip Haziran ayında, episkoposların toplanmasına karar verir ve yavaş yavaş

hareket etmeye başladılar. Efes'e ilk gelenlerden Nastur oldu. Kurilus ve Yubnaliyus Pasah Bayramı'ndan Gerçekleri söylemek gerekiyorsa; Nastur, eğitilmiş ve hatip birisiydi. Fakat kitapların derinliğini özümsememiş ve elçi Pavlus'un şu sözünü anlamamıştır: "İsa Mesih'i eğer bedensel olarak tanıdıysak, onu tanımıyoruz demektir. Tanrısallık ve insanlık tabiatları İsa Mesih'te birleşmiştir. Bundan dolayı Rab Mesih artık iki ayrı tabiat değildir."

Nastur ise, birbirinden ayrı iki tabiat savunurdu. Futinus ve Şamişatlı Fayle'nin iddia ettikleri gibi İsa Mesih'i basit bir insan olarak görmüyor. Nastur her yerde İsa Mesih'i İknun olarak kabul etmekteydi. Nastur'un aforoz edilişinden iki gün sonra, Antakya Patriği Yuhanon ve ona eşlik eden diğer episkoposlarla birlikte Efes'e ulaştılar. Gelişen bütün olaylar hakkında detaylı bilgiler aldılar. Patrik Yuhanon, Urfa Episkoposu Rabule ve Halep Episkoposu Akok'un dışında bütün doğulu episkoposların onayını almıştı. Yuhanon, Konsil üyelerini eleştirdi. Özellikle kendisini beklemeyen Kurilus'a çok kızdı. Yuhanon, Nastur hakkında yaptığı yeni araştırma neticesinde Nastur'u aforoz etti ve onu inatla suçladı. Yuhanon 40 episkoposun oluşan yeni bir Konsil oluşturdu. Iskenderiye Episkoposu ve Efes Episkoposu Mannun'u zalimlikle suçladı. Konsili gerçekleştiren bütün üyelerin, Kurilus'un on iki maddeden oluşan kararları geçersiz kılmalarına, Nastur hakkında aldıkları kararları geri almalarına ve tövbe edinceye dek etkisiz olduklarına karar verilmiştir. Çünkü bu kararların, mesnetsiz ve derin bir araştırmadan yoksun olduklarını ileri sürdü. Aldığı kararları krala da iletmıştır ve yeniden bir araştırma yapılmasını istediler. Kurilus'un taraftarları toplandılar ve aldığı kararların hakkında açıklama yapmasını istediler. Yuhanon toplantılara gitmedi ve değersiz olanlarla oturmam dedi. İkinci kez ona haber gönderirken başdiyakosuyla birlikte yazılı olarak onlara cevap verdi. Konsil üyeleri kendisini istiyoruz, mektubu değil, dediler. O da dedi ki: "Kralın emrini bekliyorum." Bundan dolayı Konsil üyeleri, Yuhanon'u ve eşliğinde olan otuz üç episkoposun hükmüne karar verdiler ve Kurilus ile Mannun'u beraat ettiler.

Antakya Episkoposu Yuhanon'un bu olaylar hakkında krala yazmış olduğu mektuplar krala ulaştığında kral, bir azarlama mektubu gönderdi. Mektupta yeni hükümler çıkıncaya kadar kimsenin yerine geçmemesini emretti. Netice itibariyle her iki taraftan sekiz episkopsoun toplanmasını istedi. Toplandıklarında her iki tarafın konuşmasını dinledi. Onları barıştıramayınca Kurilus ve arkadaşlarının kendi kürsülerine geri dönmelerine, Nastur'un da istediği yere gitmesine izin verdi. Yuhanon ve arkadaşları, Konsilin kararlarını kabul etmediler ve büyük bir üzüntüyle kendi memleketlerine geri döndüler. Mor Kurilus'u kurt gözüyle yandaşlarına da çete olarak görmekteydiler. Kral bu anlaşmazlıktan üzüntü duydu. Şehrin episkoposlarına danışarak Yuhanon ve Kurilos'a birer mektup

gönderdi. Mektubunda; onları barışa çağırıp ve her birisi arkadaşına birer mektuba yazma telkinde bulundu. Bu mektuptan sonra Kurilus, bir mektup yazıp iki hizmetçi ile birlikte Yuhanon'a gönderdi. Mektubunda şu teklifinde bulundu: "Nestur hakkında almış olduğumuz aforoz kararına imza atarsanız ve onun heretik inancını reddederseniz ve de yerine geçen episkoposa onay verirseniz sizleri kilisede kabul edeceğiz." Yuhanon, bu şartların bazı cümlelerini değiştirerek kabul etti. Kurilus'un cevabını, Humus episkoposu Pavlus'la gönderdi. Pavlus İskenderiye'ye ulaştığında Kurilus, Yuhanon'dan gelen mektubu binada (vaaz kürsüsü) okunmasını ve tercümesine izin verdi. Pavlus okuduğu mektubu herkesten benimsendi ve Yuhanon methedildi. Bu şekilde her iki taraf arasında barış sağlandı. Fakat bazı episkoposlar Kurilos ve Yuhanon arasında yapılan anlaşmaya onay vermediler. Nastur'un aforoz edilişi ve Meryem'e verilen "Allah'ın Anası" lakabını kabul etmediler. Bu kararları kabul etmeyen episkoposların isimleri şunlardır;

1-Masisti episkoposu Teodoros, 2-Kurus episkoposu Teodoros, 3-Şamışat episkoposu Andreas, 4-Urfa episkoposu İhibo, 5-Tarsus episkoposu Diyadoros, 6-Sur episkoposu İrinavus

Nastur da olup bitenleri görünce, gördüğü baskıdan dolayı pişman olduğunu göstermiş ve Meryem'in "Allah'ın Anası" lakabını itiraf etti. Fakat sözü kabul edilmedi, çünkü içtenlikle ve imanla onu söylemedi. Daha sonra Nastur, kralın emriyle Antakya yöresinde yer alan bir manastıra gönderildi. Orda da olaylar dinmeyince, oradan da Mısır'ın Leodosa denilen bir yere sürgün edildi. Yuhanon da 12 yıl hizmet verdikten sonra 441 yılında vefat etti.

30-Dumanos (441-449)

441 yılında patrikliğe yükseldi. Onun döneminde Utuğe'nin heretik teorisi ortaya çıktı. İnsancıl ve tanrısal tabiatlarından tek bir tabiat haline gelen İsa Mesih'in şahsında karışım ve ayrışım olduğu ileri sürülmekteydi. Sanki insanlık tanrısalığa dönüşmüş ve insanlık eriyip kaybolmuştur. Bundan don Filibyanus, 30 episkopostan oluşan Kostantinopolis'ten bir konsil oluşturdu ve bu tezi oluşturdu ve bu tezi çürüttü ve aforoz etti. Konumuz olan Dumanos ta, Filibyanos'un aldığı kararı onayladı. Utuğe alınan karardan şikayet etti ve bu davanın evrensel bir konsilde araştırılmasını takip etti. Kral Teodiyos, Efes'te ikinci bir evrensel konsilin İskenderiye episkoposu Diyoskoros'un riyasetinde toplanmasını emretti. Toplanan konsilin önderlerinden biri de Dumanostu. Konsile Kudüs episkoposu Yubinliyus ve Roma episkoposunun elçileri de hazır bulundular. Ayrıca Beyrut episkoposu Ustatheos, Slukiya episkoposu Usabiyus ve Aziz Mor Barsavmo. Toplam olarak 128 episkopos toplanmıştı.

Utuğenin davasını ele aldıklarında, Utuğe konsile şu yazıyı iletti: "Küçüklüğümden beri iradem beni hayatımın sonuna kadar sessizlikte

devam etmemi ve kargaşalıktan uzak durmamı istemektedir. Fakat başkalarının tuzaklarından büyük bir sıkıntıya düştüm. Başlangıçtan beri aziz edildiği gibi, Pontiyos Filatos'tan çarmıha gerilen İsa Mesih'i tüm yüreğimle düşüncemle gerçek inancı itiraf eder ve kabul ediyorum. Bu iman haricinde kabul edenleri aforoz ediyorum. Özellikle Mani, Ulantinus, Afulinoris, Nasturiyus ve sihirbaz Simun'u aforoz ediyorum.

Episkoposlar, Utuğ'e'nin iman bildirisini okuyunca ve ağzından da aynıyı duyunca, hakkında aldıkları kararları geri aldılar. Görünen o ki, Utuğ'e tekrar eski düşüncesine geri dönmüş olduğundan dolayı onu aforoz ettiler.

Dumanos'ta, Utuğ'e'nin konuşması ve yazısını görünce, masun olduğunu itiraf etti. Ancak daha önceden bu konu hakkında Filibyanus bana göndermiş olduğu mektubu imzaladım. Şimdilikse gerçek inancılı olduğu görülmektedir. Konsile gönderdiği bildiride ataların inancını kabul ettiğini belirtmektedir.

Konsilin ikinci mektubunda, Antakya Papazı Bilagiyus ve Siryak isminde bir Papaz daha Dumanos'ua mektuplarından ve bildirimlerinden bir cümlesini delil olarak kullanarak Dumanos'u şikayet ettiler. Gösterdikleri cümlede şu ibareye yer verilmiştir: "İsa Mesih'in tenleşmesinden sonra, Mesih'te iki tabiat vardır. Biri insancıl diğeri de tanrısal tabiattır. Kurilus'un aldığı 12 maddelik kararnameyi hakkında suskunluk olması gerekir. Sanki onları kabul etmeyip ve hiçe saydığı anlamı vermektedir. Bundan dolayı konsil onu kürsüsünden indirdi ve yerine Maksimus'u getirtti. Bazılarına göre de Dumanos, konsilin bütün kararlarına imza atmıştır.

31- Maksimus (449–456)

Maksimus, Dumanos'un ayrılışından sonra, ikinci Efes Konsili sırasında, İstanbul Episkoposu Anatulis'in el koymasıyla patrikliğe yükseldi. Fakat gerçek inancında sahip kalmadı. Halkedon konsilinin kararlarını kabul etti. Halkedon konsilinde terslikler meydana gelmişti. Hakkında şikayet bulunanları beraat ederken, masun olanları da zulme hükmetti. Konsilin toplanma amacı bundan ibaretti. Konsilde bazı episkoposlara verilen cezayı kabul etmeyince, daha büyük bir konsilin toplanmasına ve haklarında verilen kararların gözden geçirilmesini talep ettiler. İstekleri yerine getirilemedi. Kral Teodisiyos'un vefatından sonra Leon Roma kürsüsüne geçti. Efes'in ikinci konsilinde, Leon'un meşrutiyeti okunmasına izin verilmediği için öfkeliydi. Leon'un isteği doğrultusunda, Kral Markiya ile eşi Bulganya Halkedon konsilini toplandı. Söylentilere göre konsile 360 episkopos, bazılarına göre de 636 episkopos toplandı. Daha önceden hakkında dava açılan suçlu mimli episkoposlar, konsilin resmi üyeleri olarak kabul edildiler. Nastur'un iddia ettiği "İki Tabiat" inancını teyit ettiler. Konsilin kararlarını kabul etmeyen episkoposlar sürgüne gönderildi ve değişik

işkencelere maruz kaldılar. Gerçek inançlılara da (Ortodokslar) tahammül edilmeyen acı çektirdiler. Gerçeği söylemek gerekirse, bu konsil, Hıristiyanlara kara bir leke olmuştur. Çünkü bölündüler, dağıldılar ve suçsuz episkoposlar haksızlığa uğramıştır. Mısır'da, Kudüs'te ve değişik yerlerde temiz kan döküldü. Müminler, heretiklerin birleşmesinden uzak durdular. Ortodokslar, Kudüs'te Yubinliyus'un yerine Teodosiyos'u seçtiler.

İskenderiye'de de, Fartiriyus'un yerine Timotheos'u getirdiler. Böylece önem taşımayan her kürsünün episkoposlarını değiştirdiler. Çünkü kralın isteği doğrultusunda gerçek imandan saptılar. Söz konusu olan episkoposlar halktan kabul edilmemelerine rağmen baskıyla, kaba kuvvetle, zulümle, kralın gücü ve yetkisiyle müminleri yönetmekteydiler ve birçok kişinin kanını döktüler. Fartiriyus, Romalıların aracılığıyla çoğu episkopos, kahin ve diyakos olmak üzere 24 bin kişiyi katletti.

Yukarıda verdiğimiz örneği, Halkedon Konsilinin gerçekleştirdiği trajik olaylardan yalnız bir tanesini, gelecek nesillere ibret olsun diye kaleme aldık. Konsilin gerçekleştirdiği tüm olayları detaylarıyla yazmamız, zamana ve kitaba sığmayacaktır. Maksimus'un konusuna geldiğimizde, kendisi de konsilin önderlerinden birisiydi. 456 yılında vefat edinceye dek kürsüyü yönetti. 453–455 yılları arasında Sait Bar Patrik, Maksimus yerine Basil isminde birisini görevlendirmişti. Bazıları da Gandis'ten de söz etmekteydiler.

32- Akok (456–460)

Bazı kişilerin görüşüne göre Akok, bir yıl dört ay kürsüde kaldı ve vefat etti. Başkalarına göre de, 3 yıl civarında hizmet etti ve 460 yılında vefat etti. Akok, Leon'un belgesi, konsili ve bölücülük yapan inançları iptal etmeyi söz vermişti. Onun döneminde 458 yılında Antakya'da bir deprem oldu ve birçok yer, yerle bir oldu.

33- Martur (460-467)

Martur, 7 yıl hizmet verdikten sonra, Nastur yandaşı olduğu ortaya çıkmış ve Antakya Ortodokslarından 467'de kürsüden atılmış. 473 yılında vefat etti.

34- İkinci Petrus Kasoro (467–501)

Petrus Şam'dan olup Kasoro olarak bilinmektedir. 467 yılında patrikliğe yükseldi. Ortodoks'tu ve iyi meziyetlere sahipti. İskenderiye patriği Timotheos'un, Halkedonların aleyhine yaptığı konsile Petrus'un da katıldığına dair düşünülmektedir. Bundan dolayı Timotheos ile birlikte 474 yılında sürgüne gönderildi. Çünkü bu konsil Büyük Leon'a ters düşmekteydi. Büyük Leon vefat ettiğinde yerine Küçük Leon geçti. Basilikos isminde saygın biri Leon'a devletin yönetiminde yardım

etmekteydi. Basilikos Ortodoks olduğundan dolayı onun vasıtasıyla II. Petrus'u tekrar 474 yılında kendi kürsüsüne geri getirtti. Aynı yılda Petrus'u ve Timotheos'u devletin başkentine getirdi. Yine Basilikos aracılığıyla 500 episkopostan oluşan bir konsil oluşturuldu. Hep birlikte Halkedon konsilinin sorumlularının sürgüne gönderilmesine karar verdiler. Nastur'u ve Utuğ'e yi afroz ettiler. Tenleşen sözde tek tabiat olduğunu itiraf ettiler. 477 yılında tahta geçen kral Zeynun ilk sıralarda Halkedoneuydu. Petrus Basilikos'a destek verdiğiinden dolayı onu kürsüsünden kovmuş ve yerine İstefanos isminde birini oturttu. İstefanos'un da Nastur'un yandaşı olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde Antakya'da Levanti, Avilus ve Frubiyus zatlari tarafından Zeynun'a karşı isyanda bulunmuşlardı.

Yukarıda söz edilen İstefanos, günün birinde 40 şehidin anma gününü şehrin dışında kutlamak istediğinde İklirus ellerine aldıkları sopalarla etrafında toplanıp ve onu öldürüp cesedi de Aranti Nehri'ne atıldılar.

Bu olay isyancıların kıskırtmasıyla cereyan ettiği tahmin edilmektedir. İstefanos'tan sonra yerine Kelandun isminde birini seçtiler. Zeynun, üç yıl sonra yani 480 yılında isyancıları bastırarak öldürürken Kelandun'u da kürsüsünden kovdu. Çünkü Nastur taraftarı görülmüştür. Antakyalıların yoğun isteğine göre kralın emriyle Antakya kürsüsüne geçti. Adı geçen Petrus, İskenderiye Episkoposu Petrus Mangus ve Kustantinupolis Episkoposu Akok'un önerisiyle 482 yılında kral Zeynun, Kustantinupolis'te bir konsil topladı. Bu konsilde Halkedon konsilinin kararlarını feshettiler. Önceki atalarının inancını teyit ettiler. Bu konuda barış ve birleşme fermanı yayınladılar. Bu vaziyetle II. Petrus Kasoro 500 yılında vefat edinceye dek kürsüde kalıp ve Ortodoks inancı uğruna içtenlikle çaba sarf etmekteydi.

Petrus mantıkçi ve meşhur olan Mabuğlu Aziz Filuksinos iki tabiat savunanlara karşı çetin bir mücadele vermiş, rahiplik silkesine de sağlıklı öğretiler takdim etti. Dini bayramlar hakkında birçok şiir, makale ve değişik bildirileri mevcuttur. Duaları bizimle olsun.

35-Fladius (501–508)

Fladius, 501 yılında patrikliğe yükseldi. Kürsüyü 7 yıl süreyle Ortodoksluğu savunarak yönettikten sonra 508 yılında bu fani dünyadan intikal etti.

36- İkinci Flabiyanos (508–512)

İkinci Flabiyanos, 508 yılında patrikliğe yükseldi. Onun döneminde inanç konusunda muhalif fikirlere sahip Nabaliyos ortaya çıktı. Nabaliyos, Filistin'i ve İskenderiye'yi kendi öğretisiyle karıştırdıktan sonra Konstantinopolis'e gitti ve oranın Episkoposu Makdun da, yandaşı olarak bulundu. Kral, Makdun'un hilesini ve yazdığı eserlerde değişik ve aykırı bir inanç sergilediğini görünce, emir vererek episkoposların, papazların ve

teologların toplanmalarını istedi. Bu toplantıya Mabuğ'lu Mor Filuksinos ve Mor Sevire de hazır bulundular. Mor Sevire o sıralar daha rahipti. Mor Sevire "Filulutis" adlı eserinde Makduniyanus'un muhalif inancını tespit ederek onu eleştirmiştir. Bundan dolayı kral, içinde bulunduğu Halkedon Konsilinin kararları ve belgelerinin sandığı açılma emrini vermiştir. Hem konsili ve hem de Roma Episkoposu Leon'u aforoz ettiler.

Aziz Filluksinos, Antakya Patriği Filibyanos'un hadisesini krala arz edince, Funiki'nin Saydun şehrinde bir konsilin oluşturulmasına ve Filibyanos'un davasının araştırılmasını emretti. 80 piskoposun oluşan Doğu Episkoposları ve büyük bir rahip kitlesi Konstantinopolis'ten geri döndüklerinde Saydun şehrinde toplandılar. Yaptıkları derin bir araştırma neticesinde Filibyanos'u, Makduniyus'a yandaş ve ortak olduğunu tespit ettiler. Çünkü Halkedon konsilini reddetmişti. Durumu krala iletince, onu ve Kudüs Episkoposu İliyo'yu 512 yılında kürsülerinden kovdular.

37- Sevire (512–542)

Mor Sevire, Fisidya'nın Suzupolis şehrinde dünyaya geldi. Mal, mülk ve servetle tanınmış, soylu bir ailenin çocuğudur. Dedesinin (babasının babası) adı da Sevire olup Nastur'u İskenderiye patriği Kurilos'la birlikte toplanan ve aforoz eden 200 episkoposun birisidir. Konumuz olan Sevire, dedesinin ismini almıştır. Felsefi ilimlerle eğitilmiş ve Roma Kanununu da öğrenmek üzere Beyrut'a gönderilmiş. İnzivaya çekilen seçkin bir rahip, Sevire'nin iyi sülüğü gördüğünde günün birinde rüyasında; çamur dolu kötü kokulu bir pınarı temizlediğini görmüştür. Başkalarına bu kişinin büyük bir öğretmen ve meşhur bir lider olacağına dair peygamberlik ederek bildirmiştir. Bu sıralarda Sevire henüz İskenderiye'de tahsil görmekteydi. Birlikte eğitim gördükleri, Maino isminde denilen hukuk, kendi arkadaşları tarafından öğretmen olarak seçildi. Keysariye Episkoposu Basil'in, Antakyalıların sofistisi Lebniyus'un kitabelerine karşı teklif ettiği kitabı okuduğunda çok üzüldü. O kitabı okuduktan sonra doğru ve yanlış felsefeyi birbirinden ayırtmaya başladı. Bütün heretiklerin kötü niyet amaçlarını algıladı. Bunlardan iyi ders alarak, kendini Mor Baseliyos ve Teolog Mor Griğoriyos'un yazdıkları şiir ve makalelerine yöneldi. Vaftizle ilgili yazdıkları makaleyi -vaftiz olmayanların vay haline- okuduğunda oldukça sarsıldı. Çünkü o yörede genç yaşında vaftiz oluyorlarmış. Kendisi de henüz vaftiz olmadığı için hemen vaftiz olmaya gitti. Trifolis şehrine geldi ve şehit Levantiyos tapınağında vaftiz oldu. Daha sonra da rahiplik hayatına rağbet etti ve Kudüs'e gidip Kutsal Haçı ve İsa Mesih'in mezarını ziyaret etti. Orada rahiplik silkenine girdi. Kudüs'ten çıktığında, Gazo (Gaza) şehrinin yakınlarında yer alan Aziz Petrus'un manastırına gitti. Manastır reisi ve sakinleri onu büyük bir coşkuyla kabul ettiler. Orada münzevi bir hayat yaşamaya başladı. Oruçla, namazla, faziletli işlerle, kutsal kitapları

okumakla vaktini geçirmeye başladı. Kısa bir süre zarfında kutsal kitabı olduğu gibi (Eski Ahit ve Yeni Ahit) ezberledi. Heretik inançlara karşı güçlü silahlarla (ruhsal silah) kuşandı. Her şeyden daha ziyade, sakinliği ve ibadeti tercih ederdi. Alutrupolis yakınlarındaki çölüne geçti ve orada inzivayla cesedini eritti.

Daha sonra babasının malından ve servetinden elde ettiği bütün varının bir kısmını fakirlere dağıttı, geri kalan kısım da Ataların Manastırı yakınlarında bir manastır inşa etti. Kısa bir süre zarfında, yayılan bulut gibi doğuda ve batıda ismi yayıldı. Değişik yerlerden episkoposlar, papazlar, rahipler ve diyakoslar yazılı ve sözlü sorular sormaya başladılar. Bütün sorulara kolaylıkla cevap veriyordu. Bu dönemde Nifleos isiminde sarhoş, kıskırtıcı, kötülükle tanınmış ve kendi memleketinde birçok savaşa müsebbip olmuş biri, İskenderiye'ye gidip kilisenin birlik ve beraberliğini bozmaya çalışıyordu. Kutsal sırların alışıyla İskenderiye episkoposu Petrus'la birleşmemesi önerisinde bulunuyordu. Devletin başkentinin episkoposluğuna göz dikmişti. Ortaya çıkardığı kargaşayla Akok'u atarak onu elde etmişti. Halkedon Konsilini savunuyordu. Filistin'e geldiğinde de aynı mücadeleyi sürdürüyordu. Herkesi kıskırtıyordu. Şehrin episkoposları ve diğer ruhanileri rahiplere karşı ayaklandırıyor ve halkı aldatmamaları için onları manastırlardan sürgün etmemiz gerekir diyordu. Çünkü Kutsal Sinotu afaroz (Halkedon) ediyorlar. Yaptığı bu tahrikten dolayı rahipleri sürgün etmek üzere, halkın yüreği kin ve nefretle alevlenmişti.

Bilge olan Sevire, ipek böceği dokuduğu gibi böylece Halkedon Konsili aleyhinde yazdığı iki tebliğle gereken eleştiriyi ve çözümü getirmişti. Bu eleştirileri tahammül etmeyen Nifleos, Kostantinopolis'te kürsü başında olan yandaşı Makduniyos'a gitti. Onun desteğiyle kraldan yetki alabilsin. Makduniyos da ejderhaya ve yırtıcı kurtlara benzerdi. Kralın korkusundan Makduniyos, içindeki barbarlığı kamufle ederken, İsa Mesih'in kilisesi başında iyi bir çoban gibi görünüyordu. Maksimyanos bu fırsatı iyi kullanıp çoktan beri yapmak isteyip de yapamadığı kötülüğü hemen faaliyete geçirdi. Rahiplere karşı kovuşturma başlayınca, Filistin'deki rahipler, Mor Sevire'ye sığınıp bilgeliğiyle ve felsefesiyle heretikleri bertaraf etmek ve onlara karşı başlatılan iztihatı durdurmak için onlarla birlikte Kostantinopolis'e gelmesini istediler. Mor Sevire rahiplerin isteğini kabul etti. Bu konuda ona yardım edecek her yönüyle mükemmel olan ruhani babası Tedure'yi yanına alarak yola koyuldu. Mor Sevire'nin Kostantinopolis'e gidiş sebebi bundan ibaretti. Onun bilgeliğini ve felsefesini iyi bilen Nastur'un yandaşları irkildiler. Mor Sevire'nin Utuğe inançına sahip olduğuna dair ihbar ve şikayette bulundular. Devlet reisleri Apiun ve Payle'ye hiç fırsat ve taviz vermeden, hazırladığı mantıklı bir bildiriyle kendini savundu ve hakkındaki iddiaları tekzip etti. Bütün heretik başkanları Maniler, Ariyusçular, Seblyusçular, Afulinoriyusçular ve

Nasturiyusçular etrafında toplanıp onu soru yağmuruna tuttular. Kutsal Ruh'un irşadıyla hepsine verdiği cevaplarla susturuyordu.

Diyodoros, Teodoros ve Nastur yandaşlarının bazıları, Aziz Kurilos'un ünlü çalışmalarından bazı alıntılar yaparak, bazılarında tahrif yaparak, 244 bölümden oluşan bir kitap derlediler ve onu Makduniyos'a takdim ettiler. Yaptıkları bu çalışmada, İsa Mesih'in iki tabiatı birleşmeden sonra, var olduğunu göstermek istedi. Leon'un belgesinde yer aldığı gibi Makduniyos, güçlü bir silah olarak krala takdim etti. Kral, bu kitabı okuduğunda sarsıldı ve üzüldü. Hemen Sevire'yi yanına çağırdı. Sevire içeri girdiğinde, kralın çok üzgün olduğunu gördü ve üzülmemesini söyledi. Kralın elindeki kitabı aldı ve onu sükunetle derin anlamla okuduğunda, Kurilos'un öğretilerine göre tahrif ve heretik olduğu tespit etmiştir. Aziz Kurilos'un adına basılan kitaplarını istemiş ve onlara göz attığında onları dahil Makduniyos ve yandaşları tarafından tahrif edildiklerini görmüştür. Bazı cümleleri silip, kendi görüşlerini ilave ettiler. Bazı yerlerde de kısaltıp ve bazı yerlerde ilaveler yapmışlardır. Bu değişiklikleri Kurilos'un kitaplarında gören Sevire, krala dedi ki: "Kurilos'un orijinal kitaplarını İskenderiye'den getirt. Çünkü bunları tahrif ettiler." Kral hemen Kurilos'un kitaplarını İskenderiye'den getirtti ve onları Sevire'ye teslim etti. Sevire onları titizlikle bölüm bölüm ve cümle cümle araştırdı. Onlarda heretik inanç taşıyan herhangi bir söz ve cümleye rastlanmadı. Kitabı Makduniyos'a da gösterdi. Kurilos'un gerçek inancı ortaya çıktığında müminlerin yüreği sevgiyle ve mutlulukla, heretiklerinki ise üzüntüyle doldu. Sevire, Makduniyos'a karşı çetin bir mücadele vermiş, çünkü kralın saflığında Makduniyos'un hilesi gizleniyordu.

Sevire, kralın yanına girmiş ve kendisine şu teklifi getirmiş, Ey kralım, eğer kilisenin birliğine ve milletlerin barışını istiyorsan, Makduniyos'u huzuruna çağır ve kendisine Üçlük hakkında bazı sorular yöneltiniz. Eğer kendisi: "Üçlüğün bir uknumu/kişisini değişime uğramadan bizler için Meryem'den tenleşip doğduğunu ve onu doğuranın da 'Allah'ın Anası' olduğunu kabul ve itiraf ediyorsa, her şey kendiliğinden çözülecektir" dedi. Kral, Sevire'nin sözlerini meth etti ve kendi adamlarını Ftarkiyus, İstratataşis, Kalirus ve Mgistros'u yanına gönderdi ve yukarıdaki soruları kendisine iletiler. Makduniyos sorulara menfi cevap vermiş ve dili kesilse bile bunları kabul etmeyeceğini belirtti. Kralın elçileri geri döndüklerinde olayı olduğu gibi krala aktardılar. Kral elçilerin sözlerini duyunca, Makduniyos'u hemen sürgüne gönderdi ve Funiki'de bir konsilin toplanmasına emir verdi.

Sevire bu işleri en iyi şekilde hal ettikten sonra yerine döndü. Kral ve devlet adamları her ne kadar Kostantinopoliste kalması ve Makduniyos'tan sonraki Timotheos'a yardım etmesi ve gereken eğitimi vermesini istemişlerse ve ısrar etmişlerse de razı olmadı ve dediğimiz gibi

geri döndü. Doğu Episkoposları, Funikinin Saydon şehrinde toplandılar. (820 yunan yılında, Zğaryo Mlilo'ya göre) Antakya Episkoposu Falvinos'un hakkında araştırma yaptılar. Makduniyos'un yandaşı olduğunu gördüler. Her ne kadar onu uyarmışlarsa da riayet etmediğini gösterince, yasal olarak onu kürsüden indirdiler ve kiliseden attılar. Antakya Kürsüsüne yeni bir Patriğin seçimine geçince, bütün Episkoposlar, Rahipler ve sivil halk hep tek bir ağızdan; "Sevire kürsüye laik, Ruhulkudüs Sevire'yi Bima'ya çağırıyor" diye seslendiler.

Bu karara hem kral hem de Allah hoşnut olduğu görülmekteydi. Tanınmış kişiler kendi Manastırına gönderildi ve kararı kendisine iletiler ve kral sizleri konsilde görmesini emreder demeleriyle beraber kralın emrini veya mektubunu kendisine verdiler. Kralın emrine itiraz etmedi ve onlarla birlikte geldi. Ulaştığında aldıkları kararın içeriğini öğrenince, kaçmayı düşündü. Çünkü İgnatios'un kürsüsüne oturmaya laik değilim diyordu. Episkoposlar, Rahipler ve siviller onu zorlayarak Antakya'ya getirdiler.

Antakya halkı, konudan haberdar olunca erkekler, kadınlar ve çocuklar şehrin dışına çıkıp onu övgülerle, ilahilerle karşıladılar. Uzun bir süreden beri Kutsal sırları almak istiyoruz. Bizleri Nastur'un heretik inancından kurtar. Çocuklarımızı vaftiz edelim. Halkedon konsilini aforoz et. Bizlere zulmedenlerin konsilini aforoz et. Halkedon konsili aforozdur. Leon'un mektubu ve belgesi aforozdur, diye bağıyorlardı. Bütün episkoposlar şimdi Aforoz etsinler. Aforoz etmeyen kurtur, çoban değildir. Afluvinus'un taraftarları bu sözleri açıkça duyuyorlardı. Halkedon konsili herkes tarafından aforoz edildi.

Mor Sevire büyük bir saygıyla şehre girdi ve aynı günde Halep Episkoposu Abrohom'un el koymasıyla episkoposluğa yükseltildi. Bima'ya çıktığında teolojikli bir konuşma yaptı. Konuşmasında; Nasturiyos'un, Mesih'in insan oluşu hakkındaki görüşünü ve Utuğ'e'nin, Mesih'in hakkındaki hayal ve rüya oluşu görüşünü eleştirerek çürütmüştür. Ayrıca Halkedon konsili ve Leon'un mektubunu da açık bir ifadeyle eleştirdi. Allah'ın tek tabiatı ve sözünün tenleştigiine dair itiraf etmemizi öğretti. Altı yıl kürsüyü yönettikten sonra Sur şehrinde konsil oluşturdu ve inanç yasasının ilavesini reddetmiştir. Anistas vefat ettiğinde yerine Yustinyane tahta yükseldi. Kral Yustinyane; Halkedon konsiline imza atmayan episkoposların kabul etmemesi emrini verdi. Aziz Sevire'nin dilinin kesilmesine özel bir karar çıkartmıştır. Ortodoks episkoposlara iztihat emrini verdi. Müminler durumun aleyhine dönüştüğünü gördüklerinde Sevire'nin Antakya'dan gitmesine izin verdiler. Pavlus, Şam'daki kardeşlerinin sözünü dinlediği gibi o da onların sözünü kabul etti ve bazı rahiplerle Mısır'a gitti. Kovucular onu aradıklarında bulamadılar. Takibe aldılarsa da Allah onu merhametiyle kurtardı. Çünkü yanına yaklaşmalarına rağmen onu görmez oldular. Mısır'da gizlice bir yerden bir yere, bir manastırdan diğer manastıra

gider ve değişik mucizeler yapmaktaydı. Öğretmenliğinden vazgeçemedi. Gönderdiği mektuplarla müminleri imanla sabit kılıyordu. Yuhanon, Gramatikus ve yandaşlarının yaptığı eleştiri yazısını orada (Mısır'da) tamamlamıştır. Kutsal üçlüğün onuruna üç bölüme ayırmıştı. Gramatikus yandaşları bu yazıları görünce kendisine yönelik aslan gibi kükremen yerine dilini zapt etmen gerekirdi dediler. Söz konusu olan yazıya daha şehirdeyken başladı ve çöle iztihat edildiği zaman onu orada tamamlamıştır. Mor Sevire, yaşlı Yustinyan vefat edinceye kadar Mısır'da kaldı. Yustinyan'ın yerine kız kardeşinin oğlu Yustinyan geçti. Dayısının başlattığı iztihadın durdurulmasına emir verdi. Kilisenin birleşmesine çaba sarf etti. Her iki taraftan Teodosiyos'un ve Seviryos'un episkoposlarını, rahiplerini ve aziz kişileri topladı. Kiliselerin birleştirilmesi için onların görüşünü aldı. Mor Sevire kendi hassasiyetini belirtmeden deniz yoluyla Allah'a güvenerek yola çıktı. Aslında gidişinin sebebi boşuna olacağını önceden tahmin etmişti. Buna rağmen gitti. Eğer gitmeseydi bahane arayanlar onu, ellerinde bir kas olarak tutacaklardı ve kilisenin barışına engel oldu diyeceklerdi. Gittiğinde üç yıl süreyle devlete tutuldu. O müthiş işlerinin boşa gitmesine Allah rıza göstermedi ve onu iyi işlerine göre mükafatlandırdı. Oranın baş kahini Antimus'u yanına alarak çıktı.

Mor Sevire sarayda kaldığı süre zarfında, Antimus onu görmek için Kraliçe'ye ricada bulunmuştu. Kraliçe Sevire'ye konuyu iletince, hemen kabul etmedi ancak daha sonra girmesine izin verince ikisi birlikte oturup uzun bir sohbet yaptılar. Sevire Antimus'a; bu tutumunuzdan dolayı sizleri meth ediyorum. Kiliselerimizi gerçek inançla süslemelerine dua ediyorum. Saygın ve yaşlı Antimus, Sevire'ye yönelik şunları söyledi: İnanç yasasında Halkedon konsilinde Nastur'un ve Utuğ'e'nin tezlerini kabul etmediniz. Sevire; eğer heretiklerin tezini destekliyorsanız, o zaman gerçek inancı mecburiyetten kabul etmiş oluyorsunuz. Büyük Pavlus Yasası'nın esaslarına göre; Ariyusçular heretikçilerin birçok konsilini def ettiler. Örneğin; Galatyalı Markelos tarafından Arminus'ta yapılan konsil; Futinus tarafından Sermiyun'da yapılan konsil ve İsuriye'deki Slukiya Konsili; en sonuncusu da Uduksiyos'un başkanlığında burada (Kustantinupolis) yapılan konsilde Makduniyos'u azletti. Çünkü açık bir ifadeyle "Oğul babaya asla benzemez" diyordu. Bundan dolayı ne heretikçilerin konsilini, ne de onların tezini kabul ederiz. Entimus bu sözleri duyunca onların belleğine yerleştirdi. Daha sonra her şeyi açıkça kralın önünde ifade etti.

Entimus ile Sevire arasında yapılan bu görüşmenin sonrasında kraliçenin yardımıyla Sevire serbest bırakıldı. Tekrara Mısır'a döndü ve İskenderiye hudutlarında yer alan Basuta denilen manastırına yerleşti. Bir yerden bir yere rahiplik simgesinin elbiselerini giyerek müminleri ziyaret eder ve onları imanda sabit kılardı. Mısırlı kardeşlerimizin bazılarının ifadesine göre; Duruteos isminde imanıyla tanınmış birisinin yanında,

Saka'da vefat etmiş. Cesedinde İskenderiye'nin batısında yer alan Zgugyotho (Camlar) Manastırı'na deniz yoluyla göndermiştir. Manastır, denizden altı mil uzaktaydı. Duruteos'a ait özel bir mekanda onu defnettiler. Bütün müminler özellikle İskenderiye'dekiler, orada toprağa verildiğinden dolayı çok sevindiler.

Mor Sevire'nin cesedi aracılığıyla yapılan mucizelerle Rab onu onurlandırmıştı. Ağzından düşen bir dişi Zagugyotho Manastırı'nın rahiplerinden biri onu alıp ipek bir mendille sarmış ve onun vasıtasıyla hastaları iyileştiriyordu. Sevire'nin yazdığı eserler de değerli bir hazinedirler. Kilise onlarla zenginleşti. Antakya Kürsüsü hakkında yetmiş iki makalesi vardır. Bir tane de ayin liturjisi mevcuttur. Makdun, Nipaliyus, Gramatikus ve hayalei Yulyane hakkında yaptığı derin araştırma kitapları vardır. Mahinyotho adlı ilahiler kitabı. Yazdığı mektuplar 25 kitapta toplandı. Her kitap 300 mektuptan oluşmaktadır. Bunların dışında değişik mektuplar da mevcuttur. Bar Eliyo'ya göre: 539 yılında gözlerini hayata yumdu. Tilmahroyo'ya göre: 8 Şubat 544'te vefat etmiştir. İsdoros'a göre de: 542 yılında vefat etti. Duaları bizimle olsun.

Yasal Olmayan Patrikler

Mor Sevire'nin Antakya'dan ayrılışından sonra Kürsü'ye Pavle geçti. Halkedon Konsilinin meşrutiyetini Antakya'da ilan eden Pavle oldu. Bütün episkoposları toplayıp, onu meşru olarak kabul etmelerine baskı yaptı. Onu kabul edenler, kendi merkezlerinde kaldılar, kabul etmeyenler ise merkezlerinden ayrılıp gittiler. Asya episkoposu Yuhanna'ya göre: 55 episkopos Halkedon Konsilini reddetmiş ve hepsi kürsülerinden ayrıldılar. Pavle 2 yıl kürsüde kaldıktan sonra hakkında birçok şikayetler oldu. Kral da durumu değerlendirdiğinde, kilisede meydana gelen birçok ayrılıklar ve anlaşmazlıklar onun zulmünden ötürü kaynaklandığını tespit etmesiyle onu kürsüden indirdi. Bir süre sonra da hayata veda etti. Onun yerine Maloho oğlu olarak tanınan Ufrasiyos isminde biri kürsüye yükseldi. Bu zat da tıpkı Pavle gibi müminlere çok baskı yapmaktaydı. Adalet onu tahammül etmedi. Ufrasiyos'un yedinci yılında Antakya'da meydana gelen şiddetli bir deprem sonucunda, yapılan binalar altında kalarak can verdi.

Ufrasiyos'un yerine Amidli Efrem geçti. Bu zat Diyufistelerin öğretilerinde gönül vermişti. Eğitim aldığı görüldüğünden birçok kişiyi bilgesiyle kendine çekmişti. Kral bile bir konuda sözünü dinlemekteydi. Bütün seleflerini yaptığı kötülüklerle geçmişti. Birçok kilise ve manastırı yıktı. Bizans askerleriyle birlikte Pers ülkesine kadar gider ve gerçek inançlıları iztihat ederdi. 18 yıl süreyle aynı baskıyı uyguladı. Allah'ın intikamı olarak, Persler Antakya'yı zapt edip tahribe uğrattılar.

38- Tillo'lu Sarkis (544–547)

Mor Sevire'nin vefatından sonra Ortodokslar onun yerine, Holo Manastırının rahiplerinden Tillo'lu Sarkis dbeth Karteyse'yi seçtiler. Anazarbo episkoposunun el koymasıyla patrikliğe yükseldi. Kürsüyü 3 yıl yönettikten sonra Tanrı'nın rahmetine kavuşmuştur. Roma hudutları içerisinde şehirlerde bulunan Ortodoks episkoposlar eksilmişlerdi, bazıları vefat etmiş ve bazıları da heretik inancına sapmışlardı. İnançlardan vazgeçmeyen bazıları da Kostantinopoliste gözaltında bulunuyorlardı. Bu sırada hem kralı sakinleştiriyor hem de kraliçenin müminleri korumak için telkinde bulunuyorlardı. Geri kalan Ortodoks episkoposları da bir ilçede gözaltında korunmaktaydı. Bunlar gayret edip Fsilto Manastırının rahiplerinden Yakup isminde basit biri Evrensel Metropoliti olarak takdis ettiler. Bu yıldan itibaren evrensel metropolitlik makamı Ortodoks kiliselerinde uygulanmaya başlandı. Mor Yakup, her yeri müminleri ziyaret edip ve ruhaniliğe birçok kişi kutsayarak kazandırıyordu.

39 – İkinci Pavle Dbeth-Ukomo (567–575)

2. Pavle. İskenderiye'de dünyaya geldi. Gubo baroyo denilen Manastırında rahip oldu. Bu manastırda 567 yılında Mor Yakup ve İskenderiye patriği Teodosiyos ile Evgin Burdhono tarafından patrikliğe yükseldi. Bazılarına göre de; Urfa Metropoliti Tuma tarafından üzerine el konuldu. Pavle'nin döneminde kilisede büyük bir bölünme meydana geldi. Tarsus ve Sulikya episkoposları Kanun ve Evgin Suriye şehirlerinde gezip "tabiatları ve cevheri" ilan ediyorlardı. Bu tutuma karşı Mor Yakup Burdhono Suriye episkoposlarını topladı ve onların imzalarıyla Kanun ve Evgin'i aforoz ettiler. Onlar da aynı şekilde diğerlerine aynı muameleyi yaptılar. Fakat kabul edilemediler. Aforoz edilen episkoposlar, Yakup tarafından neden aforoz edildiklerine dair araştırma yapmak üzere Krala müracaat ettiler. Kral her iki grubu çağırdı ve barışmalarını istemişse de barışmadılar. Yustinyanun Ortodoksları tehdit ederek, bazıları Halkedon Konsilini kabul etmek zorunda kaldılar. Asya episkoposu Yuhanna ve Antakya Patriği Pavle dahi; eğer onlar da Halkedon Konsilini reddederlerse, bizler de onlarla birlikte ortaklığa evet deriz dediler. Karşı taraf verdikleri sözlerine sadık kalmayınca, onlar da alınan Halkedon Konsilini inkar ettiler. Yaptıkları bu açıklamadan dolayı kral, Yuhanna'yı tutukladı. Favle de Suriye'ye kaçmış ve pişmanlık açıklaması yaptı. Üç yıl sonra Gassani Kralı Mundar bin Gabala aracılığıyla Mor Yakup tarafından kabul edildi. Bu konu İskenderiyelileri hoşnut etmedi. Bu meseleden ötürü kilisede dedikodu ve fitne yapmak istiyordu. Bundan dolayı Mor Yakup ile Suriye halkı Favle'yi azlettiler. Her iki taraf artık birbirini eleştiriyordu. İşlerin ters gittiğini ve düzensiz yönetildiğini gören Favle, Yakup'a şu mesajı gönderdi: "Bu kargaşalar ve bölünmeler neden kilisede olsun, masada oturalım ve

aramızdaki davayı yasal olarak araştıralım. Eğer ben, suçlu bulunursam, cezamı dört kat fazlasıyla kabul ediyorum. Eğer sizler suçlanırsanız ben, kendi irademle cezamı da kabullenmeye taahhüt ediyorum. Yakup, Favle'nin söylediklerine ne kulak verdi, ne de ona göründü. Öğrencileriyle birlikte İskenderiye'ye gitti ve orada yaptığı bir konsille Favle'nin şikayetini yeniden gündeme aldı ve onu azletti. Favle'yi azlettiklerini duyurmak için Suriye'nin her yerine üç episkopos görevlendirdiler. Favle, olayların aleyhine geliştiğini görünce gözlerden kayboldu. Dört yıl süreyle İsuriye Dağı'nda gizlendiği düşünülürken, sonuçta Kostantiniye Dağı'nda yaşadığı ortaya çıktı. Orada hastalanınca Kostantiniye'ye gizlice girdi ve 575 yılında vefat etti. Kadınlar Manastırı'nda geceleyin defnedildi.

40- Kalunikiya'lı Üçüncü Fatre (571- 591)

Yukarıda anlatılan sıkıntılar tüm hızıyla devam ederken, Mor Yakup İskenderiye'den Suriye'ye doğru yola çıktı. Bütün manastır reisleri, Mor Hanonyo Manastırı'nda toplandı. Yeni bir patrik seçmeleri için üç seçkin kişiyi ortaya getirdiler. Favle hayatta olduğu için bazı episkoposlar onay vermediler. Çünkü Favle yasal olarak hükmedilmemiştir ki yeni bir patrik seçelim, diye söylüyorlardı. Böylece söz konusu olan toplantı bir neticeye varmadan dağıldı. Daha sonra Suriye episkoposları, Boloş ve Kaluniki arasında yer alan Mor Hanonoya Manastırı'nda rahiplerle birlikte toplandılar. Fırat Nehri kenarında yer alan Kaluniki (Tedmur ve Deyrzor'un güneydoğusunda) ismindeki eski bir kentten olan Petrus Bar Pavle'yi patrikliğe aday gösterdiler. Amid metropoliti Yusuf'un kutsamasıyla Antakya Kürsüsü patrikliğine yükselttiler. Mor Yakup, adı geçen kişiyi iki kez patrik yapmak istemesine rağmen razı olmuyordu. Gayrı meşru olarak azledilen kişinin makamına oturmak istemiyorum, diyordu. Fatre iki dili tam anlamıyla bilmekte ve iyi meziyetlere sahip olduğu herkesten tanıklık edilmekteydi. Favle daha hayattayken Fatre, patrikliğe yükselmesinden ötürü vicdan azabı çekti. Bundan dolayı kürsüden istifasını vererek İskenderiye'ye gitti ve Favle'nin kabul edilmesine ricada bulundu. Onlar ise ricasını kabul etmemelerinden ziyade onu küstürerek yanlarından çıkarttılar. Gelişen bu olaylardan sonra Favle'nin vefat haberi ulaştı.

Petrus ile İskenderiye patriği Dumyane arasında dava kızıştı. Bazı kişiler kaleme aldıkları inanç konusunun başlıklarını açıklanması için Dumyane'ye, gönderdiler. Dumyane onların açıklamasını yaparak onları tashih edilmek üzere Antakya patriği Petrus'a gönderdi. Petrus onları incelemeye aldığı anda; Kutsal Üçlüğün unumlarının tanımlama özgüllüklerini, unum olduklarını tarif etmişti. Petrus ilk sırada direkt olarak Dumyane'yi azarlamak istemedi. Fakat dolaylı olarak kendisine yazdığı bir mektupta; "Dikkatimi çeken bazı konulara açıklık getirmenizi istiyorum" dedi. Dumyane, Petrus'un cevabını aldığı anda, tereddütte düşüp kıskançlıktan

dolayı öğreti tezini kabul etmedi. Bu kıskançlık yüzünden Dümyane ile Petrus arasında düşmanlığa dönüştü. Petrus genel bir kışkırtma uyandırmak isterken, Dümyane istifa etti. Daha sonra Petrus Dümyane aleyhinde üç makale yazdı. Petrus'un bir ayin liturjisi de vardır. Petrus 20 yıl süre hizmet ettikten sonra 20 Nisan 591 tarihinde Maraş ve Halep ile Antakya bölgesine yakın Gubo Baroyo Manastırında vefat etti.

Petrus'un döneminde Farubo isminde bir rahip, Halkedon düşüncesine meyledince aforoz edildi. Farubo Kostantinopolis'e gidip Halkedon yandaşlarına episkopos oldu. Adı geçen zat bir süre sonra ölüm pençesine yakalanırken, kendisine defin töreni yapılabilmesi için öğrencilerini yakın köy ve şehirlere gitmelerini istedi ki, görecekları herhangi bir Ortodoks papaz ya da episkopos getirsinler. Öğrenciler gidip aradılar fakat bulamadılar. Boş döndüklerinde, Ortodokslardan sivil bir kişi olsa dahi getirmeleri için onları tekrar geri göndermek istediğinde, öğrencilerinden birisi kendisine; "sivil bir kişi, bir episkoposa nasıl cenaze töreni yapabilir ki?" Diye sorunca, "evet, evet, Ortodoks bir sivil, heretik bir episkoposa cenaze töreni yapabilir" şekilde cevap verdi. Kendi öğrencilerine heretik olduklarını söyledi. Öğrenciler de sözünü tasdik ettiler.

41-Yulyane (Petrus'un Öğrencisi) (591–595)

Patrik Petrus vefat ettikten sonra episkoposlar bar Eptunya olarak bilinen Knaşrin Manastırında toplandılar. Petrus'un yanına onun öğrencisi Yulyana'yı seçtiler ve 591 yılında patrikliğe yükselttiler. Yulyana adı geçen Manastır'ında eğitim görmüş, seçkin ve mantıklı biriydi. Onun başkanlığı döneminde Urfa'da Ortodoksların Ermeni kökenli Serkis denilen bir episkoposları vardı. Adı geçen zad kardeşi Yuhanna ile birlikte Patrik Mor Petrus'un yazıtlarını ele geçirip okumalarına izin vermiyorlardı. Patrik Mor Yulyana onları azarladı ve güçlkle bu boş gayretten vazgeçtiler. Patrik Yulyana 3 yıl 5 ay hizmet ettikten sonra 595 yılında vefat etti.

42-Atanasiyos Gamolo (595–635)

Atanasiyos Şamışak'ta doğdu. Knaşrin Manastır'ında Rahiplik hayatına atıldı. Fazileti, onu bilgisinden daha fazla süslemekteydi. O kadar alçak gönüllüydü ki, Rahiplerin ihtiyaç olarak kullandıkları yeri, geceleyin kimse görmeden o dışkıyı toplayıp bir sepete doldurur ve onu taşıyarak götürüp Fırat Nehrine atardı. Bu tür mütevazı işleriyle bedeni ruha alçatırdı. Patrik Yulyana vefat ettiğinde episkoposlar bir patriği seçmek üzere batıdaki bir Manastıra toplandılar. Patriği seçmekte zorlanırken üç gün oruç tutup dua ettiler. Orucun üçüncü gecesinde bazılarında bir görüntü görünüp sabahleyin Manastır'ın kapısını açtığınızda karşılayacağınız ilk Rahipi Patrik yapın. Episkoposlar kapıyı açtıklarında Şamış adlı Atanasiyos'u gördüler. Atanasiyos Knaşrin Manastır'na tuz getirmek üzere develeri götürmekteydi.

Onunla konuşunca konuşmasından haz aldılar, bilge biri olduğunu ve soylu bir aileden geldiğini bildiler. İstemeyerek ve ağlayarak onlarla birlikte gitti. 595 yılında Kudüs episkoposu Sevire'nin üzerine el koyarak, onu Patrikliğe yükselttiler.

Kutsamadan sonra büyük bir ısrarla o yılın devecelik otlatma sırasını bitirmeye istekte bulundu. Amacına ulaşarak onlardan ayrıldı. Tuz yükünü develere yükletip Manastır'a geri döndü. Aynı Manastır'da Sevire isminde Rahip olan kardeşine dahi patriklik mertebesine yükseldiğini açıklamadı. Manastırdan ayrılma zamanı geldiğinde episkoposlar onu almaya geldiklerinde, diğer rahiplerle birlikte develerin ahırını çamurla sıvaladığını görmüşler. Episkoposların gelişini gören kardeşi ve Manastırın diğer rahipleri, konudan haberdar olduklarında şaşırdılar. Bu konuyu onlardan gizlediğinden ötürü onu sevgiyle eleştirdiler. Mor Atanasiyos Manastırındaki işini bırakıp episkoposlarla birlikte gitti ve o sıkıntılı dönemde kilisenin yönetmenliğine başladı. İlk yapmak istediği iş İskenderiye Patriği ile Barış Antlaşması yapmaktır. 598 yılında İskenderiye Kürsüsüne oturan Anistas'a Ortodoksluğa itiraf mektubu gönderdi. Her iki kürsü arasında eskiden olduğu gibi iyi diyalogu yeniden canlandırmak istedi. Atanasiyos'un mektubu Anistas'a ulaştığında, barış birliği ruhuyla dolu bir mektupla cevabını gönderdi. Atanasiyos, tanınmış episkoposlarını toplayıp Patriğe yakışır hediyeler ile birlikte Anistas'ın ziyaretine gittiler. Atanasiyos ve episkoposları Mısır'a ulaştıklarında Orta (Kızıl) denizin kenarında yer alan bir Manastıra konuklandılar. O sıralarda Anistas İskiti çölünde bulunmaktaydı. Anistas, Atanasiyos'un episkoposları ile birlikte geliş haberini alınca, episkoposları ile birlikte karşılamaya çıktılar. Atanasiyos'un misafir bulunduğu Manastıra ulaştığında tarihten sayılı mutlu bir gündü. Her iki Patriğin episkoposları ile birlikte barış, sevgi ve birliği pekiştirmek üzere toplandılar. Höşgörü ile birbirlerinin hatırını sorduktan sonra bir Konsil oluşturulmasına karar verdiler. 30 gün süre ile devam eden Konsil'de imanın önemli konularını ele aldılar. Konsilin bitiminde hep birlikte imanın yasalarını oluşturan bir bildirgeyi imzaladılar. Konsili kutsal ayini iera etmekle bitirdiler. Daha sonra Mor Atanasiyos episkoposları ile birlikte gösterdikleri başarıdan dolayı sevinçle yerlerine geri döndüler. Suruçlu Mor Yakup şiirin birisinde söylediği gibi: "Denizin hırçın dalgaları ara sıra sakinleştirilebilir. Fakat bu dünyanın deneme dalgalarının sakinleştirilmesi mümkün değil." Kendi memleketlerine ulaştıklarından bir süre sonra, Yunan Kralı Muriki, Persler tarafından öldürüldü ve Persler Beth-Nahrin ve Suriye'yi olduğu gibi zapt ettiler. Bu tür vakalarda meydana gelen zararlar kaçınılmazdır. Bu dönemde Pers Kralı Kesru, Ahi-şmo isminde Nasturi episkoposunu elçi olarak Urfa'ya gönderdiğinde, müminler tarafından (Süryani Ortodokslardan) kabul edilmedi. Kesru bu sefer Süryani Ortodoks Yuhanon isminde bir episkoposu gönderince, müminler sevgiyle kabul

ettiler. Daha sonra Kesru bir emir vererek, Halkedoncu episkoposlarını Suriye'den çıkartmıştır. Kral Muriki döneminde Dumityanos tarafından Süryanilere yapılan iztihat sırasında elde ettikleri bütün Kilise ve Manastır'lar bizlere geri verildi. Yine Kesru'nun emriyle 3 Ortodoks episkoposu bütün Suriye üzerinde sorumlu tutuldular. Eşahyo Urfa'dan, Şmuel Amid'ten, diğeri de Tillo-Dmavzlath'tan sorumlu tutuldu. Kırsal kesimde yaşayan halk, Kesru'nun gönderdiği episkoposları kabul etmiyordu. Çünkü Doğu Katolikos'tan takdis olmuşlardı. Patriğe ait abraşiyeler, Katolikos'a ait değillerdi.

Patrik Atanasiyos, gelişen bu olaylardan haberder olunca, Halkedoncular tarafından önceden kovulan Amid Episkoposu Kuryakeyi, Amid ve bütün Beth-Nahrini ziyaret etmekle görevlendirdi. Doğu episkoposları da, onun hakkında şüpheye düşerken sürekli onu Kesru'yla tehdit ederek onunla tartışıyorlardı. Her nasılsa bütün abraşiyelerimiz, episkoposlarımız tarafından yönetilmekteydi. Ler ve Fırat'ın doğusunda hiçbir Halkedoncu episkopos kalmamıştı. Pers kral Kesru, kendi oğlu tarafından öldürülünce, Bizans Kralı Herakle yeniden bütün Suriye'yi zaptetti. Urfa'ya geldiğinde rahipler, papazlar ve sivil halk onu karşılamaya çıktı. Herakle, rahiplerin büyük kitlesini görünce, şaşkınlığa uğradı ve onları methetti. Kendi müsteşarlarına şunları söyledi: "Bu saygın halkı dışarıya atmamalıyız." Bayram gününde Herakle, Süryani kilisesine gitmiş ve bütün halkı saygıyla selamlamıştır. Kiliseye gitme amacı onları Halkedon Konsiline bağlamaktır. Kutsal ayinin bitiminde Hıristiyan kralları usulünce Kral, kutsal kurbanı almaya yaklaştığında, Urfa Metropoliti Eşahyo: "Halkedon Konsilini yazılı olarak aforoz etmezsen/ lanetlemezsen Kutsal Kurbanı alamazsın" dedi. Metropolitin bu tutumuna karşı Herakle, büyük kiliseyi Süryanilerden alıp Halkedonculara teslim etti ve onu da kiliseden sürgün etti. Metropolitte birlikte Rsafyo, Beth-Tilmahroyo, Beth-Kusmo, Bar Arabi ve diğer tanınmış ailelerin reisleri Mabuğ'a gittiler. Mabuğ'da Patrik Mor Atanasiyos ve 12 episkopos metropoliti ziyaret ettiler. Patrik, onlardan inançlarını açıklayan yazıyı istedi. Yazıyı sundular ve Patrik yazıyı okuduğunda onları övdü. Kral Herakle, Halkedon Konsilini kabul etmeleri için onları orada da sıkıştırdı. Kabul etmeyince, Kral, bütün imparatorluğa şu emri verdi: "Halkedon Konsilini kabul etmeyenlerin burunları ve kulakları kesilecek, malı da talan edilecektir." Kralın bu katı emirin korkusundan dolayı birçok grup geri adım atıp Halkedon'a bağlılıklarını ilan ettiler. Bunlar; Beth-Marun rahipleri, Mağboyeler ve Humuslular birçok kilise ve manastırı zapt etmelerinin yanı sıra, gaddarlıklarını da göstererek diğer müminleri Herakle'ye ihbarda bulunuyorlardı.

Herakle'nin Ortodokslara karşı uyguladığı bu trajik olayların sebebini; kimileri Urfa Metropoliti Eşahyo'nun Herakle'ye Kutsal Kurban'ı vermeyişinden ve ona karşı sarf ettiği sözlerinden kaynaklandığını

düşünürken, kimileri de Herakle, Patrik Atanasiyosla karşılaştığında; Halkedon Konsilini kabul ederseniz, sizleri Antakya Kürsüsünde özgür bırakacağım sözüne olumlu cevap almadığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü Herakle, Atanasiyos'tan Halkedon Konsilinin inancını kabul etmesini istemişti. Halkedon Konsilinin inancı, Efes Konsilinde Kurilos tarafından afroz edilen Nastur tezini teyit etmekteydi. Atanasiyos: "Ey kralım, İsa Mesih'in etkisi bir mi, iki mi? Mutlaka cevabınız iki olacaktır. Çünkü İsa Mesih'te iki tabiatın mevcut olduğunu kabul etmekteyiz. Her tabiatın da birbirinden ayrı ve özel bir etkisi varolduğu kabul ediyorsunuz. Bu açıklamaya göre; aralarında ne etkileşimde ne de şahsiyette birleşme söz konusu olur ve Mesih hiçbir zaman bir olmaz" dedi. Kralın cevabı şöyle oldu: "Eğer İsa Mesih'in tabiatlarını ortaya atmadan tek bir enerjiye/etkileşime sahip olduğunu kabul edersek, bizimle aynı fikirde olur musunuz?" Patrik, evet dedi. Kral Patrikle yaptığı bu anlaşmadan sonra Urfa'ya gitti. Her nasılsa Romalıların bu anlaşmayı ihlal ettikleri neticesinde, Ortodoks episkoposları sürgün edilmiş ve yerine Halkedoncular yerleşmiştir. Bu süreç Arapların Mezopotamya'ya egemen oldukları süreye kadar devam etti. Araplar egemenliği Bizanslılardan devraldıktan sonra Halkedoncuları kovdular.

Mor Atanasiyos 629 yılında Doğuluları ve Batılıları birleştirdi. Bu barış yasalaştıktan sonra elçisi Diyakos Yuhanna'yı bazı özel işleri için Pers Kralına gönderdi. Patriğin elçisi Doğuya giderken Mor Matay Manastırında bulunan rahiplerin yanına gitti. Patrikle ve Batılılarla birleşmelerini istedi. Hepsi elçinin sözünü kabul etti. Manastır Reisi Metropolit Mor Krisforos Manastıra yakın episkoposları toplayıp Yuhanna ile birlikte Patriğe gittiler. Giden episkoposların isimleri şunlardır: Şigon Episkoposu Gevarge, Beth-Nuhadre Episkoposu Daniel, Romon Episkoposu Grigoriyos ve Şaruzal Episkoposu Zeydifne, manastırdan episkoposluğa layık olan üç kişiyi yanlarına almışlardı. İsimleri şunlardır: Moruse, İth-Aloho ve Aho. Bu heyet Patriğe ulaştığında onunla anlaşılar ve kilisenin bazı konularını masaya yatırdılar. Aldıkları bu kararlardan sonra Morutheyi Tekrit'e, İth-Aloho'yu Margo'ya ve Aho'yu da Aşağı Pirşabura takdis ettiler. Mor Kristoporus'u da Asur'a Metropolit yaptılar. Doğu liderliğini Mor Moruthe'ye oy birliği ile teslim ettiler. Mor Atanasiyos 40 yıl süre ile hizmet verdikten sonra 635 yılında vefat etti ve Grumoye Manastırında defnedildi.

43- İkinci Yuhanon Dsedrav (639–649)

Yuhanon yukarıda söz ettiğimiz Mor Atanasiyos Gamolo'nun öğrencisi ve diyakosudur. Patrik tarafından Pers kralına elçi olarak gönderildiğinde Mor Matay Manastırı'na geçip, Doğulular ile patrik arasında barış sağladı. Kiliselerimizdeki dua programları sırasında okunan Husoye denilen mensur şiirleri ilk defa kendisi tarafından bestelendiği için

“Dsedrav” lakabıyla anılmıştır. Yuhanon’un eğitimi hakkında iki görüş vardır. Bazılarına göre Usibuno Manastırı’nda, bazılarına göre de Gubo Baroyo Manastırı’nda eğitim görmüş ve rahip olmuştur. Küçüklüğünden beri öğretmenini Atanasios gibi zamanı okumakla geçirdi. 636 yılında vefat eden öğretmeninden sonra patrikliğe seçilmiş ve Nusaybin Metropolit Abrohom’un el koymasıyla yükselmiştir.

Müslümanların Emiri Ömer Bin Sad, Yuhanon’u yanına çağırarak, birçok konuda bilgi alışverişi yapmış ve gereken cevapları ondan almıştır. Emir Ömer, Yuhanon’dan İsa Mesih’in Allah olmadığını, Haç’a gerilmediğini, vaftiz olmadığını belirtmek ve yazmak şartıyla İncil’i Süryanice’den Arapça’ya çevirme teklifinde bulunmuştur. Yuhanon, Emir Ömer’e şu cevabı vermiş: “Askerlerinin bütün mermileri vücudumdan geçse bile, haşa İncil’den bir harf veya bir söz değiştirirsem.” Emir, Yuhanon’un cesaretini gördüğünde “Git, istediğin gibi çevir” dedi. Yuhanon Süryanice ve Arapça dillerini tam anlamıyla bilen Tahviiler’in, Teğleblerin ve Tenuğliler’in episkoposlarını toplamış, İncil’i çevirmeleri için gereken direktifi vermiştir. Çevirdikleri her cümlelerin bütün çevirmenler tarafından gözden geçirilmesini önemle belirtmekteydi. Bu vaziyetle İncil, Süryanice’den Arapça’ya çevrilmiş ve krala takdim edilmiştir. Mor Yuhanon Dsedrav 4 Aralık 649 yılında hayata veda etmiştir. Diyarbakır’daki Mor Zhuro Kilisesi’nde defnedilmiştir. Antakya Kürsüsü’ne 13 yıl süreyle hizmet etmiştir.

44- Theodore (649–667)

Mor Theodore, Mısır’ın İskiti çölündendi. M.S. 649 yılında Kın-Neşrin Manastırı’ndan kendisine davetiye çıkartıldı ve Humus Meropoliti Abrohom tarafından üzerine el konularak Antakya Kilisesi’nde patrikliğe yükseldi. Onun döneminde iki tabiat konusunda Halkedoncular arasında büyük bir kargaşa meydana geldi. Büyük toplantılar düzenleyip birbirlerini eleştiriyorlardı. Netice itibarıyla hepsi heretik çamur çukuruna düştüler. Tek bir öz cevheri, tek bir iradeyle ve tek bir etkileşimi inancından ihmal ettiler.

Mor Theodore, İskenderiye Patriği’nin Habeşlilere bir metropolit takdis edeceği duyumlarını alınca kendisi de Tekrit’e bir mafıryanın takdis etmesini uygun buldu. Uzun bir süre Tekrit mafıryanı Mor Moruthe’nin vefatı üzerine Doğulu episkoposlara ve halkın liderlerine yeni bir mafıryanın kutsaması hakkında mektuplar yazdığına hepsi ona destek verdi. Daha önceden batılıların baş kahinleri tarafından imzalanan bir antlaşmaya göre: “Patriğin vefatı sırasında yerine seçilecek kişi mafıryanın el koymasıyla kutsanacak, böylece patriğin onayı olmadan mafıryanın seçilmesi ve kutsanması kabul edilmeyeceği gibi, mafıryanın da onayı olmadan patriğin seçilmesi ve kutsanması kabul edilmeyecektir” sözleri yer almıştır.

Yukarıdaki antlaşma gereğince Tekritliler, Mor Moruthe'nin öğrencisi olan Denho'yu seçtikten sonra onu Patrik Mor Theodore'ye götürüp, Tekrit'e ve bütün Doğu'ya mafiryan olarak kutsadılar. Mor Theodore kürsüyü 18 yıl yönettikten sonra 667 yılında gözlerini hayata yumdu.

45- İkinci Sevre Bar Maşke (668–684)

Sevre Bar Maşke, Riş -Ayno'daki Fğimto veya Sfulus Manastırı'nın rahibidir. (Bir zamanlar Amid Metropolitiydi.)

M.S.668 yılında Tarsus Metropoliti Yuhanon Bar Ebroyto'nun el koymasıyla Patrikliğe yükseldi. Münzevi bir hayat yaşamaktaydı. Kilise işlerini taviz vermeden çok sert bir şekilde idare etmekteydi. Müslümanların kralından destek alıyordu. Patrikle Kartmin Manastırı'nın Episkoposu, Zağunoyo'lu Sergis'e ve diğer episkoposlar arasında tartışmalı bir konu geçmişti. Adı geçenlerin büyük şehirdeki metropoliti tarafından şehir ve kasaba episkoposları takdis edilmesini talep ederken, kendisi de "hayır, patrik tarafından takdis edilmeleri gerekiyor" diye iddiada bulunuyordu. Çünkü Halkedon Konsili'nden bu yana bu gelenek, kiliseden kalkmıştı. İskenderiye patriği Libya'ya episkoposları takdis ettiği gibi, Antakya patriği de aynen ona bağlı bütün yerlere episkoposlar takdis edecektir. Daha önceki patriklerin yaptıkları gibi şimdi de aynı geleneğin devam etmesini patrik savunuyordu. Yukarıda adı geçen episkoposlarda kilisede çok meşhur ve ihtiyar olduklarından, kilisenin eski yasasından destek alacaklarını düşünüyorlardı. Konuyu görüşmek üzere patrik ile bu episkoposlar Beth-Tloth'da bir araya geldiler. Sergis ve arkadaşları, patriğin onları reddetme niyetinde olduğu haberini aldıklarında, patrik içeri girer girmez onlar patriği aforoz ettiler. Arkasında patrik de onları aforoz etti. Patrik, bu episkoposların kürsülerinde kabul edilmemelerini mektupla gönderirken, onlar da patriğin isminin zikredilmemesini kendi cemaatlarına söylediler. Bu sürtüşme patriğin vefatına kadar dört yıl süreyle aralarında devam etti. Patrik vefatı öncesinde Doğu Mafiryanına şunları söylemiştir: "Ben ölüm pençesiyle kıvrınıyorum. Ölümünden sonra episkoposları af ettiğime dair söyleyeceklerini biliyorum. Beni de aziz olarak ilan edecekler ki, basit olanları arkalarına çekebilsinler diye şimdiden sezdiğim için şunları kaleme alıp ve söylüyorum. Ben hayattayken yanıma gelmediler ve özür dilemediler. Tövbe edinceye dek aforoz ettiğim gibi kalacaklar. Yasal olmayan açtıkları dava da geçersizdir."

Patriğin vefatından sonra episkoposlar, Mor Matay Manastırındaki Mor Yuhanna'ya şu mektubu göndermiştir: "Tanrının rahmetine kavuşan patrikle aramızda geçen bütün konuları iptal ettik ve ediyoruz. Adını da bütün kilise ve manastırlarda seleti olan aziz atalarla birlikte zikredilmesine veriyoruz. Patrikten ve episkoposlarından yapılan bütün ruhani kutsamaları kabul ediyoruz. Bunları bildirmemizdeki amaç, sırf kilisede barışın egemen

olması, tartışmaların ve bölünmelerin son bulmasıdır.'' Doğu Episkoposu Mor Yuhanon da bu mektuba istinaden, her yere barışı müjdeleyen mektuplar gönderdi. Mor Sevire 16 yıl hizmet verdikten sonra 684 yılında vefat etti.

46-İkinci Atanasiyos Baldoyo (684-687)

Atanasiyos, Ballot'ta dünyaya geldi. Kın-Neşrin Manastırında tahsilini yapmış ve Sevire Sabuğat'ın öğrencisidir. Patriğin vefatında, Riş-Ayno'deki Sfulos Manastırında episkoposlar toplanmışlar. Oybirliğiyle onu patrikliğe seçmişler ve Merdo ile Kefertüth Episkoposunun üzerine el koymasıyla kutsadılar. Kürsüyü üç yıl yönettikten sonra 11 Eylül 687 yılında vefat etti. Vefatı sırasında Zağun Metropoliti Sergis'e; Gevargi isminde birini Tayoyo milletlerine (Araplar) episkopos olarak kutsamasını istedi. Çünkü Sergis kendini Baş episkopos olduğunu söylüyordu. Patriğin vefatından iki ay sonra, kasım ayında onu kutsadılar. Patrik Baldoyo genel kültüre sahipti. Mor Sevire'nin ve Nıznaynunun kitaplarını tercüme etti. Bir felsefe kitabını da tefsir etti. Çok anlamlı mektupları ve güzel duaları vardır. Urfalı Mor Yakup ondan kutsandı. Belki de Baseliyos'un Ştoth Yavme adlı esiri ve 29 tane makalesinin müpfessiri de odur. Kral Herakle'nin askerliğinde yer alan Ermeni kökenli David isminde bozguna uğrayan bir kişinin oğludur. Süryani bir kızla hayatını birleştirdi ve Yulyane isminde bir çocuğu dünyaya geldi. Babasıyla birlikte askerlikte yetişti. Daha sonra babası onu Kın-Neşro Manastırına getirtti ve Atikoyo dilinde eğitildi. Babasından ötürü de Rum olarak çağrılıyordu. Yulyana, diğerlerine iyi davranışlarıyla örnekti, fiziksel yapısıyla da oldukça güzel ve yakışıklıydı. Herkes onun Kral olmaya laik olduğunu düşünüyordu. Kendisi rahiplik hayatına atıldı ve 688 yılında patrikliğe seçildi. Suruç Episkoposu Atanasiyos tarafından Kasım ayında Diyarbakır'da üzerine el konularak kutsandı.

Onun döneminde kilisede meydana gelen bir kargaşa yüzünden, Tekrit Mafıryanı Denho'den ve kendisine bağlı Karkuşnoyo Dkarme Episkoposu Yuhanon ve Tağlab Arapları Episkoposu Yusuf tarafından problem çıktı. Patrik güçlendiği bir dönemde Sinotta aldığı bir kararla Denho'yu kürsüsünden indirerek yerine Akula Episkoposu Bakus'u getirtti. Yulyane, teoloji eğitimini görmeyen; ruhsal güzellikleriyle süslenmeyen ve çok akıllı olmayanları kesinlikle kehennüt mertebesine yaklaştırmıyordu. Aldığı kişileri de derin bir araştırmadan sonra alıyordu. Mor Şemun Zeyte'nin Nusaybin'de inşa ettiği üç kilisenin takdisi mor Yulyane tarafından gerçekleştirilmiştir. 20 yıl süre kiliseyi yönettikten sonra 708 yılında yaşamaya veda etti.

48-Birinci İliyo (709–724)

İliyo, Gubo Baroyo Manastırının rahiplerindendir. Ufumiye şehrinin episkoposuydu. Episkoposluk görevinde 18 yıl geçirdikten sonra 709 yılında Antakya Kürsüsü Patrikliğine seçilerek yükseldi. Arap Kralı Velit tarafından büyük bir saygı ile kabullendi. 721 yılında Rahipler ve Diyakoslarla görkemli bir törenle girdi. Antakya merkezine bağlı Sermada Duruna adlı bir köyde Halkedoneu halkından güçlkle bir kiliseyi takdis edebildi. Patrikle görevinde 14 yıl hizmet verdikten sonra 724 yılında 82 yaşında iken vefat etti. Kendi Manastırında 3 Kasım'da toprağa verildi.

49-Üçüncü Atanasiyos (724–739)

Atanasiyos, Gubo Baroyo Manastırının reisidir. Nisan ayı 724 yılında Katmin Manastırında, Riş Ayno'lu Teodosyos'un el koymasıyla Patrikliğe yükseldi. Gördüğümüz başka bir kaynağa göre, Harbo Manastırından olup Episkopos Gabriyel tarafından kutsanarak Urfa'da patrikliğe yükseldi. Ermenilerin Katolikosu İvannis döneminde onlarla birlikte ittifak yaptı. Çünkü Mifarkat bölgesinde bulunan Gregoryan olarak tanınan Yulyanistçiler Ermenileri Süryanilere karşı kışkırtarak; "İsa Mesih'in bedeninin ölümcül olduğunu itiraf ediyorlar" diye söylüyorlardı. Ermeniler ise, ruhun bedenden ayrılışından sonra, bedeninin ölümcül olduğu yalnız kabul ettikleri bilinmektedir.

Patrik 3. Atanasiyos, seçkin ve bilgili bir episkopos seçip onları Ermeni Katolikosu İvennis'e gönderdi. Episkoposların isimleri şunlardır: Urfa Episkoposu Kustantine, Harran Episkoposu Şemun, Maraş Episkoposu Theoduto, Mifarkat Episkoposu Atanasiyos ve Dara Episkoposu Şemun. Ermeni Katolikosu İvennis, büyük bir episkopos, başrahip ve öğretmen kitlesi topladı ve Ermenilerin 135 yılında tekabül edilen 726 yılında Kilikiya'nın Mahsar'inde Konsil oluşturdular. Üzerinde tartışılması gereken konuları masaya yatırdıktan sonra Süryaniler, Elçilerin işlerinden delil ortaya atarak; "Allah, İsa Mesih'i ölümlerden dirilttiğine" dair sözlerini teyit etmişlerdir. Ermeniler, yeni dirilişi o eski dirilişine işaret ettiğini yeni öğrenmiş oldular. Katoliko, Konsilden çıkan sonuçtan oldukça memnun ve mutlu oldu. Çünkü birleşmeyi çok önemsiyordu. Her iki grup inanç konusunda barıştılar ve Süryanilerin takdim ettikleri Kutsal Ayini takdim etmeleriyle Ermeniler katıldılar. Ermenilerin de sundukları ayine Süryaniler katıldılar. İnanç konusunda yaptıkları birleşme ittifakını her iki dilde kaleme aldılar ve imzaladılar. Süryanice yazılan metni Ermeniler yanında muhafaza edilecek, Ermenice'de metniyi de Süryaniler tarafından titizlikle muhafaza edilecektir. Bu dönemde Ermeniler kendi egemenliklerini Perslerden yitirmişler di. Bundan dolayı Ermeniler yavaş yavaş Ermenistan'dan Suriye'ye göç etmeye başlamışlardı. Göç edenler de ya Halkedoneulara ya

da Yulyane tarafına geçiyor ve katılıyordu. Çünkü Suriye'de ne papazları ne de episkoposları vardı.

Ermenilerin durumu yakından izleyen Süryani Patriği Atanasios, Katolikosu bu konudan haberdar etti. Olayın önüne geçmek için Katolikos Suriye'ye üç episkopos görevlendirdi. Suriye'ye göç eden her Ermeni'yi artık onlar onu karşılıyorlardı. Patrik Mor Atanasios ayrıca Katolikos'a Beth-Thume Manastır'ında da vermiştir. Süryani ve Ermeni çocukları birlikte eğitmekteydi. Her iki dili karşılıklı bir şekilde tam anlamıyla öğrenip ve Süryani atalarının eserlerini Süryanice'den Ermenice'ye kazandııyorlardı. Patrik Atanasios iyi niyetle bu iyiliği onlarla yapmıştır. Ne yazık ki Ermeniler en sonunda bu iyiliğinin karşılığı kötülükle geri çevirdiler. Ukomo dağındaki kilise ve manastırlarımıza el koydular. Mor Atanasios 15 yıl hizmet ettikten sonra 739 yılında vefat etti.

50- Beşinci İvennis, Üçüncü Yuhanna (739–755)

Patrik Atanasios'un vefat ettiği sırada, yerine bir patriği seçmeleri için episkoposlar toplanmışlar ama bir türlü başaramadılar. En sonunda seçtikleri üç kişi üzerine kura çekmeye karar verdiler. Kura çekme görevini güvenilir biri olarak kabul ettikleri Mifarkat Episkoposu Atanasios'a verdiler. Tanrı'nın inayetiyle kura Horan Episkoposu İvennis'e düştü. Zukannin Manastırında rahip hayatına girmişti. İvennis'i Patrikliğe yükselttikten sonra, Kral Maran Harran'a geldi. Patrik İvennis, Kralın gelişini duyduğunda 50 deve değerli hediyeler yükleyip kral Marun'u ziyaret etti. Kral Patriğe gereken saygıyı göstermiş ve onu iyi bir şekilde ağırlamış. Episkoposlar Patriğin davranışına sevinmeleri yerine ondan kıskanmaya başladılar. Patriğe bir sürü bahane ve sorun çıkartarak, onu hükümdarlara da şikayet etmekteydiler. Abraşiyelere zulmen musallat oluyorlardı. Amid Abraşiyesini de zapt etmişlerdi. Patrik onu ikiye bölmüştü. Sandloyo'nun öğrencisi olan Aşfarin episkoposu Eşahyo'ya beş bölgeyi teslim etmişti. Şehir ve köylerde Seville'ye. Amildiler ise bu bölünmeye karşı takındıkları tavırdan dolayı sarsıldı ve ne yapacağını artık bilemez oldu. Episkoposları mı tutsun yoksa halktan mı yana olsun. Sandloyo da kilisede kabul görülen saygın biriydi. Ama patriğe karşı isyan açmış ve patriği kötü işlerle itham ederek onu kral Mamun'a şikayet etti. Patrik de Sandloyo'yu şikayet etmekteydi. Kral Marun de patrikten daha iyi maddi kazanç lemir verdi. Kral Marun da Patriği daha da kızdırmak üzere Sandloyo'yu yanına alarak (Doğuya Perslerin) savaşa gitmiş. Marun savaşta yenildi ve utançla geri döndü. Sandloyo da haydutların arasına düşmüş ve onu soymuşlar.

Gelişen olaylardan haberdar olan patrik de işleri düzelinceye kadar kendi manastırına çekilmiş. Patriği şikayet episkoposlar da halktan eleştiriliyordu. Çünkü suçu patriğe yükleyip ve sulh istemediğini iddia ediyorlardı. Daha sonra Kunus hudutları içerisinde yer alan Tarmono adlı

köyde episkoposlar toplanıp bir konsil oluşturdular ve konsil, Patrik İvennis ile Episkopos Atanasiyos Sandloyo'yu barıştırdı. Atanasiyos ağlayarak Patrikten özür diledi. Maalesef bu barıştan sonra Sandloyo tekrar isyanına geri dönmüştür. Episkoposları Tillo'da toplattı ve onu lider ve büyük Metropolit olarak ilan ettiler. Ona bağlanan episkoposlardan halk geri çekildi. Dara Episkoposu da halkın yoğun isteği üzerine kendi imzasıyla Sandloyo'yu aforoz etmiş. Diğer Episkoposlar da halkın arkalarından geri çekildiğini görünce, bir araya gelip patriğe itaat mesajları göndermişler. Patrik de iltiyarlıktan perişan düştüğünü görmüş ve kiliseyi bu bölünmüş vaziyette bırakmak istememiş. Onları affetti.

Sandloyo ise inadından geri adım atmadı. Patriğin iznini almadan İshok isminde birini Harran'a episkopos olarak takdis etti. Şogir Episkoposu İliyo'yu da onun hükmünden olmamasına rağmen onu azletti ve yerine Yeşu Bekir isminde sabıkalı birini kutsadı. Azlettiği zat da, bilgeli ve eğitim görmüş biriydi. Teogolosun birinci cildini mükemmel bir şekilde tefsir etti ve onu açıkladı. Patrik İvennis 16 yıl hizmet verdikten sonra 754 yılının Ekim ayında vefat etti. Cenazesi Fırat Nehri üzerinde yer alan Badyo Köyünde toprağa verildi.

Yasal Olmayan İki Patrik, İshok Ve Sandloyo'lu Atanasiyos (755–759)

Mor İvennis vefat ettikten sonra, Müslümanların Kralı Abu-Cafar episkoposları; Kartmin Manastırından olan Harran Episkoposu İshok'u patrikliğe seçmelerini emir vermiştir. Kralın baskısı altında Riş-Ayno'da toplanmışlar. Riş Kido Episkoposu Yakub'un üzerine el koynasıyla yasal olmayan bir şekilde patrikliğe yükselttiler. Patrikliğini her yerde meşrulaştırmek için kraldan bir ferman da almış. Kral kendisine ferman verdikten sonra Kimyon kendisine kimin kökü olduğunu her yerde gezip toplamasını istedi. (Bazılarına göre topladığı düşünülmekte) Birçok yeri gezdikten sonra bir yılın bitiminden önce kral onu çağırış ne yaptığını sormuş. Bilgesiz biri olduğunu görünce, kralın emriyle boğuldu ve Fırat Nehri'ne atıldı. İshok'un da zavallı bir rahibi boğduğuna dair söylenti vardı. Oysa bıraktığı gibi başına geldiğini diyebiliriz.

İshok'un ölümünden sonra, Kral Abu-Cafar tekrar episkoposları baskı altında tutarak, bu sefer Mifarkat Episkoposu Atanasiyos Sandloyo'yu patrik yapmalarını istedi. 775 yılında patrikliğe yükselttiler ve kraldan da ferman aldı. Patrik Atanasiyos Harran'a geldiğinde, İshok'un öğrencisini Abdon'u episkopos yapmak isteyince, Harranlılar kabul etmediler. Geceleyin Sandloyo üzerine girip onu boğdular. Bu olay kral tarafından meydana geldiği tahmin edilmekteydi. Kendi manastırının rahipleri gelmiş cenazesini manastıra götürüp onu özel bir kaya mezarlığına defnettiler. Rahiplerden saygı görmekteydi.

Bu olayları kaleme almamızın sebebi; Tanrısal yasaları hiçe sayan ve çiğneyenlerin korkunç neticelerini görmek ve onlardan korkmak içindir. Sandloyo üç yıl hizmet verdikten sonra 758 yılında boğularak can verdi.

51-Birinci Gevargi (759–790)

Humus'un Bhelton Köyündendir. Kın-Neşro Manastırında eğitim aldı. Süryanice ve Yunanca kitaplara kendini vermişti. Şamişat Episkoposu Theodore'nin öğrencisidir. Theodore, Gevargi hakkında peygamberlik edip kendisine hitaben şunları söylemiş: "Allah, sana kilisede büyük bir rütbe verecektir." Fakat içinde büyüyüp yetiştiğin manastıra iyi bakman gerekir. Çünkü gerileme noktasına doğru gidiyor. Sandloyo'nun vefatı üzerine episkoposlar 759 yılında Mabuğ'da Kutsal Sinotu topladılar ve Gevargi'yi bu göreve laik gördüler. Onu kendi manastırından getirdiklerinde daha diyakosluk rütbesindeydi. Episkoposlar onu imtihan ettikten sonra Dara Episkoposu David ve Kalunilci Episkoposu Yuhanon'dan hariç bütün episkoposlar onaylarını kendisine verdiler. Geri kalan iki episkopos, herkes kendini bu göreve takdim etmek isterken, beyazlardan kimseyi Kürsüye oturtamayız diye söylüyorlardı. Mabuğ'deki sivil halk da bu iki episkoposun telaşını gördüğünde üzüldüler ve boşuna çaba sarf ettiklerini bildirdiler. Halk diğer episkoposlara destek vermiş ve Konsilde Gevarge'yi seçtiler ve onu takdis ettiler. Konsil sona erdikten sonra episkoposlar Fıratı geçtikten sonra Kaloniki episkoposu Yuhanon'un da patrikliğe yükseldiler. Doğu bölgesini kışkırtmaya başladı. Dört yıl sonra vefat etti ve yerine Dara Metropoliti David geçti. Gevargi bu konudan rahatsız olunca, 765 yılında episkoposlar Suruç'ta toplandılar. Patrik Gevargi ile Episkopos David arasında barışı sağladılarsa da David inadından ve kıskançlığından geri adım atmadı. Müslümanların Halifesi Abu-Cafar'a gidip Gevargi'yi şikayet etti: "Emriniz olmadan Patrikliğe yükseldi ve bizlere de ağır yükler yükleyip ve baskı yapmaktadır" dedi. Neden Halifeden fermanınız yoktur? Onu sorduğumuzda, "Onların peygamberin adı cebime koymamı doğru bulmuyorum" diye cevap veriyor. Halife öfkeleni ve hemen Gevargi'yi çağırdı, elbiselerini çıkartıp ve onu işkenceye teslim etmek üzere her iki kolunu açtırdılar. Aziz Gevargi de, Yunanca diliyle şunları söyledi: "Teotokuboyiti" anlamı; Ey Allah'ın annesi bana yardım et. Halife, "neler söylüyor," sorduğunda, aleyhinde olanlardan birisi; "küfür yağıdırıyor" cevabını verdi. Patriğe üç kamçı vurdular ve kanı akmaya başladı. Halife, neden ferman olmadığını patriğe sorduğunda, Patrik; kimseyi mecbur etme/sıkma huyum yoktur cevabını vermiş. Halife, "Neden peygamberimizin adını cebinize koymanızı istemiyorsunuz?" sorusunu sorunca, Patrik şaşırıp kaldı. "Ne demek, işte peygamberinizin adı paralar ve altınlar üzerinde yazılıdır ve bunları her zaman cebimizde taşıyoruz" dedi. Halife, patriğin cesaretini ve bilgeliğini görünce anladı ki, kıskançlıktan şikayet ettiler.

Katibine dedi ki: serbest bırak ve onu evine götür. Kimyon sanatını bilip bilmediğini araştır. Katip, patriği yanına almış ve onu taltif ederek, kimyon sanatını bilip bilmediğini sorunca, hayır bilmiyorum ve bu sanatı şimdilik kimsenin bildiğini de tahmin etmiyorum. Patrik üç gün katibin evinde kalmış, ne yemek yemiş ne de su içmiş. Daha sonra diğer tutuklularla Bağdat'a götürülüp cezaevine atıldı. (Deniliyor ki, patrikle birlikte Nasturi'ların Katolikos'u Yakup ve Melkoyelerin patriği Teodorit de bulunmaktaydı.)

Daha sonra Halife'nin baskısıyla episkoposlar Dara Episkoposu David'i patrik ilan ettiler. Halife'den ferman aldı ve onunla birlikte gezen Persler, patrikliğinin kabul edilmesi için halka baskı yapmaktaydılar. David de herkesten eleştirilmesine rağmen oralı olmazdı. Gevargi'ye bağlı episkoposlar da aynı baskıya maruz kalıyorlardı. Onları kimse tanımaması için beyaz giysileri giyip köyden köye sivil halk gibi dolaşırlardı. Mor Gevargi 9 yıl cezaevinde kaldı. Cezaevindeyken güzel şiirler yazdı ve ilahiler besteledi.

Halife Abu-Cafar öldüğünde yerine oğlu Mehdi geçti. Tutukluları serbest bıraktı. Patrik de serbest bırakıldı, fakat babasının emrini ihlal etmemesi için tavsiyede bulundu. Yani kendini patrik olarak tanıtmamasını istedi. Patrik cezaevinden çıkıp Tekrit'e gitti ve orada halk tarafından melek gibi kabullendi.

Tekritliler patriğe Yuhanon Kiyunoyo'yu şikayet ettiler. Suçu tespit edilince, yerine Yusuf'u Mafiryana yaptı. Patrik Gevargi oradan Musul'a ve Musul'dan da Beth-Nehrin'e geçti ve her yerde büyük bir saygıyla kabul ediliyordu. Antakya'ya ulaşmaya kadar o güzergahı takip etti. David'in episkoposlarını kovup onların yerine on kişi yükseltti. Gezdiği yerlerde kiliseler inşa etmekteydi. Klavdiye bölgesine ulaştığında hasta olduğunu hissetti. Yakalandığı hastalıktan kurtulamayacağını anlayınca Mor Barsavmo Manastırına gitti ve orada hayat mücadelesine son noktayı koydu. 31 yıl hizmet verdikten sonra 790 yılında vefat etti.

52-Birinci Yusuf(790–792)

Gevarge'nin vefat ettiği M.S. 790 yılının Haziranında episkoposlar Harran çölünde/ovasında yer alan Badyo Zhurto'ya toplanmış ve Gubo Baroyo Manastırının rahiplerinden Yusuf'u seçtiler. Rahip Yusuf episkoposların arasına geldiğinde, fiziksel yapısından dolayı çok beğendiler. Onu mükalemeye aldıklarında basit görüldü. Manastırına geri çevirmek istedilerse de, Manastırın sakinlerinden korktular. Çünkü dedikoduyu sevdikleri görülüyordu. Yusuf'u patrikliğe yükselttiler. Halifeden ferman almaya Bağdat'a giderken, güzergahında düşen Doğu kiliselerini de ziyaret ediyordu. Ocak 792'de Tilbişmay üstündeki Mor Atunos Manastırı'nda vefat

etti. İki yıl hizmet verdi. Antime isminde tek bir episkoposu Baalbek'e kutsadı.

53-Birinci Kuryakos (793- 817)

8 Ağustos veya 15 Ağustos 793 tarihinde episkoposlar Harrom'da toplanmış ve Kaluniki'deki İstuno Manastırının Rahiplerinde Kuryakos'u Patrikliğe Baalbak episkoposu Teodosyos'un el koymasıyla yükseldiler. Kuryakos kültürlü, hatip ve Aziz biriydi. Patrik Kuryakos işlerinde başarılı olduğunu görünce; "kırdığımız güzel ekmeği" sözcüğünü Kilise'de kaldırmak istedi. Ondandan önceki Patrik bu sözcük konusunda tereddütte düşmüş olmuştusa da onu kaldıramadı. Bundan dolayı Haram hudutları içerisinde yer alan Beth-Batin'de Sinotu topladı. Yine de onu iptal etmesine gücü yetmedi. Ama her ketsen onun istediğine göre kullanılmasını istedi. 40 kanunu düzeltti. Sert huylu olup temiz bir yüreğe sahipti.

Şamişat Episkoposu Sevire, Kuryakos'un Patrikliğine onay vermemişti. Birbirlerine karşı kin beslemekteydiler. Şamişat Abraşiyesindeki meydana gelen yersiz ve düzensiz işleri düzeltmeye giden patrik, Sevire kendisine kilise kapısını açmadı. Şamişat'ın devlet komutanı, patriğin elindeki fermanı gördüğünde kiliseyi kendisine açtırdı. Patrik kürsüye çıkıp Sevire'yi aforoz etti. Daha sonra Sevire pişman olup, patrikten özür dileyince patrik onu affetti

798 yılında Yulunistlerin Patriği Gabriyel Patrik Kuryakos'a gelmiş ve aşağıdaki şartla birleşmeyi önerdi. "Aziz Mor Sevire'nin ismini zikretmeyin ve Yulyane'yi de aforoz etmeyin" Daha sonra ikimizden hangisi daha önce vefat ederse, her iki cemaat diğeriyle birleşsin, tek bir kilise ve tek bir çoban kalsın. Patrik, Gabriyel'in teklifini uygun buldu ve kabul etti. Patrik aleyhinde olan episkoposlar itiraz ettiler ve Yulyane'yi reddedeceğiz dediler. Gabriel de onlara seslenerek ; "Ey Kardeşlerim, eğer amacınız yalnız beni kazanmaksa, Yulyane'yi ben de aforoz edeceğim, eğer halkımı/cemaatımı da kazanmak istiyorsanız, birlik ve beraberlik sağlanacaktır" dedi. Bunlara benzer birçok güzel öğütleri ortaya atmasına rağmen, inatlarında devam ettiklerini görünce, episkoposlara yönelik şu sözleri sarf etti: "Gerçekten bu işi Allah adına değil patriğinize karşı beslediğiniz kin ve nefretten dolayı kabul etmediğinizi biliyorum" dedi. Bu konuşmayı yaptıktan sonra kalktı oradan ayrıldı. O dönemde Krustiyelerin yani Haleplilerin Episkoposu Bakos vefat etmişti. Daha sonra bunlar hep birlikte inançlarını bırakıp Müslüman oldular. Bakos vefat ettiğinde kendi Manastırının Rahiplerine şu tavsiyede bulundu: Manastırımızdan olan bir episkoposu kabul etmeyin çünkü yabancı biri geldiğinde "göksel ekmeğin" sözcüğünü yürürlükten kaldıracaktır. Bu söz Atalarından kabul ettikleri geleneksel bir inançtı. Bakos vefat ettiğinde Manastırının Rahipleri onun öğrencisi Ahısnoyo'yu ve Gabo Baroyo Manastır'ından da birkaç kişiyi alıp

patriğe gittiler. Gelenek olarak patriğe bir hayvan ile torbası ve bir asa takdim ettiler. Rahipler Ahısnoyo'nun episkopos olmasını istediler. Patrik, bu adaletsizliktir dedi. Abraşiyelerin başına geçenler miras yoluyla alınmaması gerekir. Onlar da ısrarla Ahısnoyo'yu istediler. Patrik de sinirli olduğu için aceleyle Uros dağının Kuros dağındaki Mor Yakup Manastır'ından Rahip Şemun'u episkopos olarak kutsadı. Daha sonra ortam daha da kızıştı. Rahipler, episkoposu yalnız değil patriği de reddederek Halife Harun Reşit'e gittiler ve patriği şikayet ettiler. Patrik Romalılara casusluk yapmaktadır. Bütün yazışmaları ve haberleri onlara iletmektedir dediler.

Halife sinirlendi ve Kilise'nin bütün yeni binaların yıkılmasına izin verdi. Müslümanlar bunu fırsat görerek trajik olaylar gerçekleştirdiler. Tüccarlara Yönelik sınırlı kalmayıp Antakya ve Kudüs'te eski kiliseleri yıktılar. Hıristiyanlar Mateme boğuldular. Patriği de Kaluniki de aşağılıyarak getirilmesi için askerler gönderdi. Patrik de olayın hasasiyetini hissettiğinde hemen Halifeye gelmek üzere yola çıktılar. Yol güzargahında yer alan gubrin denilen bir yerde Halifeyle karşılaştı. Halifeye yalvararak ricada bulundu. Halife Patriğin duası kendi katibine İşmoil Bin Salaha teslim etti. İşmoil, Patriğin dostu olduğu için, Patriği serbest bıraktı, kendi manastırına geri döndü. Onu şikayet edenleri de yanından kovdu. Patriğe karşı olan Gubo Baroyo Manastırındaki rahiplerle bazı episkoposlar Kalaz köyünde toplandılar ve iki episkopos kutsadılar. Patrik de Krustoye'lerin Gubrin kazasında kendi episkoposlarını topladı. Gubo Baroyo'dakilerin hepsini, rahipleri ve episkoposları afaroz etti. Onlar da Patriğe karşı Kartmin Manastırından Abrohom'u getirip kendilerine Patrik yaptılar. Abrohom da Abraşiyeniz birçok episkopos Kutsamaya başladı. Onlar da her yerde gezip "Göksel Ekmek" sözcüğü için mücadele etikleri ve patriği heretik olarak ilan ettikleri ve Yulyanistlerin yandaşı olduğunu söylüyorlardı.

Patrik bu üzücü olaylarla başı derde girerken, Tekrit'lerden de Patriğe karşı tavır takındılar. Çünkü defalarca Mafıryan Şemun hakkında kendisine şikayet gitmesine rağmen aldırılmıyordu. Mafıryan Şemun Patriğin öğrencisi olduğundan dolayı hakkında gereken işlemin yapmadı diye eleştiriyorlardı. Patrik bu konuda sıkışınca Şemun'u görevden aldı. Bu sefer Şemun'u destekleyenler de patriği eleştiri yağmuruna tuttu. Her iki gruptan hareket edildiğini gören Patrik Tekrit'e gitmeye karar verdi. O sırada Şemun vefat etti. Patrik de yerine Basili isminde birini getirdi. Basili'yi istemeyen Mor Matay Manastırının rahipleri ve episkoposları Patriği ve Basili'ye karşı direndiler ve her ikisini de afaroz ettiler. Patrik de Musul'da, Mafıryana bağlı olmak şartıyla Daniel'e Metropolitlik tesis etti. Patriğin yaşadığı bu üzücü olayların ortamında 17 Ağustos 817 tarihinde Musul'da ölüm pençesine yakalandı. Cenazesini de kayıkla atalarının şehri olan Tekrit'e getirdiler. 24 yıl hizmet verdi. 85 episkopos kutsadı. Bu episkoposların

altıncısı da Mardin Episkoposu Mor Hananyo'dur. Patrik Kuryakos, riyaseti sırasında elinde ne altın ne de para tutmuştur. Kilisenin anayasasını ihlal edenlere karşı çok sert davranmaktaydı. Tanınmış eserleri; Bir ayin Liturjisi, 40 maddelik kilisesel kanunlar, çeşit çeşit mektup ve yorumlar. Tanrısal Ehemiyet'le ilgili bir kitap da 28 bölümden oluşmaktadır. Kitabın tarihçe sayfasından; Patrik Kuryakos'un üçüncü kitabı sona ermiştir. Onun döneminde yazılan bir nüshası günümüze ulaşmıştır. Ruhanilerin kutsama kitabı Amuluğiya.

54-Tilmahroyo'lu Diyonosiyos (815-845)

M.S. 818 yılında Haziran ayında Kalunuki de 45 episkopos toplandı. Gubo Baroyo Manastırı'nın rahiplik kitlesi Abrohom'la birlikte telde hazır bulunmakta ve "Göksel Ekmek" sözcüğü konusunda kışkırtma yapmaktaydılar. Yukarıda söz edilen sözcük konusu tekrar episkoposların toplantısında masaya yatırıldı. Alınan kararda, sözcüğün kullanılmasında sakınca bulunmamaktadır. Ayrıca konsilde, Mafıryan Basili ile Mor Matay Manastırı'nın rahipleri arasında birlik sağlandı. Bunların akabetinde ihtiyar bir episkopos ayağa kalkıp dedi ki; Bu konulara çözüm getirdikten sonra bütün iyiliklerin temeli esas konumuza geçmemiz gerekir. Üç gün oruç tutularak, Allah'a dua ederek kiliseyi azizlikle ve kutsallıkla yönetecek biri seçebilelim. İhtiyar episkoposun önerisi herkesten kabul görünmüş üç gün oruç tutup Allah'a dua ettikten sonra herkes kendi kürsüsünün üzerine oturmuş sırayla demokratik bir hava ortamında fikirlerini açıkladılar. Çoğu kendi manastırlarında bu göreve laik biri olmadığını açıklarken, bazıları da meşhur kişilerin isimlerini dile getirdiler. Bunlardan biri öğretmen ve aydınlatıcı biri olan Mor Utunus idi. Sonunda Kişumdaki Mor Yakup Manastırı'ndan episkopos Theodore ayağa kalkıp konuşmaya izin istedi. Bar Aftunya veya Kın Neşrin Manastırı'ndan Diyonosiyos isminde bir rahip bizlere geldi ve 2 yıl süre ile onu denedik. Bu göreve laik olduğunu düşünüyorum.

Theodore'nin yaptığı bu konuşmadan sonra diğer bazı episkoposlar da tejit ettiler. Uyum anlaşma yazısı hazırladılar ve hepsini imzaladılar. Bunların başında Tekrit'ten Baseliyos, Germaniki'den Yuhannan, Şam'dan Anistos ve diğerleri. Hemen iki çalışkan Rahip Diyonosiyos'un kaldığı Mor Yakup Manastırı'na gönderdiler. Çünkü o tarihte Kınneşrin Manastırı'nın sakinleri dağılmışlardı. Yanına girip episkoposların gelişini beklediler. Episkoposlar geldiğinde onu zorla konsile götürdüler. Episkoposların isteği kabul görüleceği teyidiyle henüz yerlerinde oturmaktaydılar. Diyonosiyos konsile geldiğinde yalvararak, ağlayarak bu göreve laik olmadığını söylemesine rağmen, gönül gösterinceye dek.? Kararını verdikten sonra Estuno Manastırı'nda Cuma günü Mor Zoğe Manastırı'nda kahinliğe ve 1 Ağustos 818 tarihinde de Kaluniki şehrindeki Kilisesinde Kaluniki Episkoposu Teodosyos'un üzerine el koymasıyla baş kehennütlüğe

yükselttiler. Antakya Kürsüsünün varisini ilan ettiler. Konsilin dağılımında Patrik Diyonosiyos da ilken Krustoyelerin yanına gitmiş, Kurus'ta büyük bir papaz, diyakos ve halk kitlesi toplanmış. "Göksel Ekmek" sözcüğünü kullanmalarına mani olmayacağını bilince hepsi onu kabul ettiler. Fakat Abrohom onları aforoz edince, tekrar darıldılar. Patrik de Kurus'u terk edip Antakya'ya geçti. Oradan da Beth-Nehrin'e geri döndü. Bağdat'a gidip halifeden ferman aldı.

Tekritliler Patriğin Bağdat'tan Tegrıt'e gelmesi ve Bayramı birlikte kutlamaları için. Mafıryan Baseliyos da; hükümdarların baskısından çok büyük bir sıkıntı içinde olduklarını Patriğe bildirirken, Patrik Tekrit ve Musul güzergahını değiştirdi. Fırat'a giden yol üzerinde Karkisun'e Beth-Nahrin'in şehirleri Nusaybin, Dara, Kefertüth ve Habur köylerini ziyaret etti. Ordan da Emir Osman'ın ziyaretine gitti. Kın-Neşrin Manastırının o muhteşem kilisesi yangında bozulduğu için onu tekrar inşa etmesi için Emir'dan izin aldı. Antakya ovasında bulunan Usibino Manastırının rahiplerini de Abrohom'dan kendine çekmeyi başardı. Buna karşı Abrohom, Kaluninus'ta bulunan Emir Abdullah bin Tahir'a gitti. Patrik te orada hazır bulundu ve karşılıklı bir şekilde Emir'in huzurunda birçok konuşmalar yapıldı. Emir yanında bulunan birisine, dışarı çıkmasını ve orada binlerce Hıristiyan kişilere, reislerinin kim olduğunu sormaya gönderdi. Görevlendirilen kişi, Emir'in emrini yerine getirdiğinde, herkes yüksek bir sesle Abrohom reisimiz değildir, diye bağıyorlardı. Daha sonra Emir Abdullah bin Tahir Abrohom'a sert bir bakışla, yalançı biri olduğunu görüyorum dedi. Başındaki episkoposluk tacını çıkartıp, onu azarlayıp tekrar patrik çağrılmamı duymayayım. Git kendine patrik ol, rahiplerini dağıt. Bu şekilde Abrohom ve ona eşlik edenler dağıldılar.

Yine de Abrohom ve yandaşları rahat oturmadılar. Abrohom kendi kardeşini Şemun'u Bağdat'a halifeye gönderdi. Hz Muhammed'in amcasının oğlu Ali bin Talib'in Gudo Baroyo Manastırına vermiş olduğu yazıyı eline vererek göndermişti. Ali'nin ehli, kendi atalarının yazıtlarını elinde gördüklerinde halifenin yanına girip durumu bildirmişler ve halifeden kendisine bir ferman çıkarttılar. Abrohom geri döndüğünde dağılan rahipleri etrafında topladı. Antakya'da bulunan patrik Diyonosiyos'a konudan haberdar edince hemen Kulunikos'a gelmiş ve hep birlikte Emir Abdullah'ın yanına gitmişler. Emir Abrohom'un elindeki fermanı görünce, duruma el koyup özel olarak Bağdat'a haber göndermiş. 20 gün süre içerisinde Abrohom'un fermanını iptal ettiren bir ferman daha getirmiş. Fermanı da patriğe teslim etmiş. Patrik de Abrohom'un simgesel giysilerini üzerinden almış. Abrohom Kurus dağına gitmiş ve orada da kıskırtmaya devam ediyormuş. Emir, kıskırtma duyumları alınca onu tutuklayarak esir gibi yanına getirtmiş ki, belki de yaptıklarından ve çevresindeki cemaatten utansın. Ne yazık ki, 837'de ölünceye dek kilise rahatlanmadı.

Abrohom'un kutsadığı bütün resametleri, onları yeniden kutsama gerekliliği görmüş. Fakat episkoposlar bu konuya destek vermediler. Heretik inancından geri dönüş yapanlara artık yeni kutsama tekrar yapılmasını dediler. M.S. 825 yılında Emir Abdullah Mısır'a gittiğinde, kardeşi Muhammed, Urfa'daki bütün yeni kiliseleri tahrip etti. Tahrip ettiği yapılar şunlardır: Kırklar Kilisesi Diyakonyun, Büyük Kilisenin mahzeni, Kuzey Edrune vaftiz yeri Bilikas, Halkedoncuların Kadınların Manastırı, Şabtho olarak tanınan Eski kilisenin önünde Liderlerin sabah duasından sonra oturup dini, edebi ve mantıklı kilisesel konuları soru ve cevap şeklinde mükaleme ettikleri yerde büyük bir cami yaptılar. Bu sebepten dolayı patrik Diyonosiyos, deniz yoluyla Mısır'a gitti. Nil Denizinin hırçın dalgalarından ada şeklinde olan Tananis şehrinin iskelesine zor ulaşabildi. Büyük Adriyas denizinden oraya gidilir. Nüfusu aşağı yukarı 3 ribvon (milyon) dan oluşmaktaydı. İskenderiye Patriği ve Papası Yakup ile episkoposları büyük bir mutlulukla ziyaretine geldiler. Patrik büyük Sevre'den bu yana Antakya Patriği Mısır'a gelmemiştir. Patrik, selefi olan Patrik Atanasiyos Gamolo ile İskenderiye Patriği Anistas'ın yaptıkları barış anlaşması hakkında gereken bilgileri kendilerine aktarmıştır. Çünkü daha önceki iki patrik Fatre ile Dumyane arasında münazaa çıkmıştı.

Patrik Diyonos oradan Pers Mahallesinde kalan Emir Tahir'i ziyaret etti. Emir, patriği sevdiğinden dolayı deniz yoluyla geldiğinden dolayı onu eleştirdi. Buraya kadar yol zahmeti çekmesine gerek yoktu, derdinizi bir mektupla bildirmeniz kafiydi dedi. Patrik Emir'e dua ettikten sonra Urfa'da hakkında olup bitenleri detaylarıyla kendisine ilette. Tabi, kendi kardeşine azarlama mektubu gönderdi. Kiliselere yaptığı zararın durdurulması ve patriğe dokunulmaması. Ayrıca patrik, alınan ağır vergi konusunu da Tahir'e ilette. Çünkü her kişiden ister fakir ister zengin olsun 5 altın Lirası Emir, zenginlerden 48 para, orta hal olanlardan 24 para, fakirlerden de 12 para alınmasına ima etti. Patriğin öz kardeşi olan Urfa Metropoliti Teodosiyos da Kendi abraşiyesini müdaafa etmek için Patrikle birlikte Mısır'a gitmişti. Patriğin isteği yerine getirildikten sonra Suriye'de dinlenmek üzere yola çıktı. Fakat Kilisede ortaya çıkan tatsız olaylar ve problemler yüzünden istirahat edemiyordu.

Nuno isminde de meşhur ve saygın biri de bu sefer Nusaybin Episkoposu Filluksinos hakkında Patriğe çok çirkin şikayetlerde bulundu. Riş-Ayno'da toplanan 40 episkopostan oluşan Konsilde azledildi. Filuksinos, Krustoyelerin yanına gitti ve Kuryakos döneminde Filluksinos'a yandaş ve arkadaş olan ağabeyram ve arkadaşlarını Gubrin'den Nusaybin'e getirtmiş ve Nusaybin Kilisesini de ikiye bölmüşler.

Aynı dönemde Yahudiler arasında da sürgünde olanların başkanlığı hakkında anlaşmazlık çıktı. Teberiyeliler David isminde birini seçerken Babilliler de; cumartesiye çözüp yerine Çarşamba gününü kutlayan Anonoye

Heretik grubundan Daniel'i seçtiler. Davaları Halife Memun'a ulaştığında, kendilerine lider seçmek isteyen her dinden 10 adam toplanmasını istedi. İster Yahudiler ister Hristiyanlar ister de Mecusiler (Yezidiler) olsun. Bu sebepten dolayı Patrik Bağdat'a indi. Halifeyle görüşmeden evvel, Bağdatlılar kendi episkoposları Loozarı Patriğe şikayet ettiler. Patrik de Süryani halkı diğer milletler arasında küçük düşmemesi için Loozar'ın davasını gidinceye dek ertelemek isterdi. Ama Bağdatlılar bunu düşünmeden Patriği sıkıştırdılar ve neticede Episkopos Loozar'ı azletti. Bu vesileyle Bağdat Kilisesi de iki partiye bölündü. Dava Halifeyeiletildi. Loozar yandaşları Patrik aleyhinde çalışmaktaydılar. Memun akıllı olduğu için uzak yerlerden hediyelerle birlikte ziyaretine gelen halkın liderini üzmemek istemedi. Memun'un huzuruna girme mücadelesi Patriğe verilince onu tek başına kabul etti. Halife bahçede ata binip dolaşmaktaydı. Patrikle tokalaşırken, Patriğe dava konusunu sordu. Patrik Loozar'ın davasını detaylarıyla anlattı ve Loozar dini mahkememizde yasal olarak hükmedildi. Fakat itiraz edip diyor ki: on episkopos bir lideri seçme emri Halifeden çıktı. Halife dedi ki bu emir Yahudiler için bizde çıktı. Liderinizi de baskıyla seçme yetkimiz yoktur. Patrik Halifeye şu konuşmayı yaptı: "Sizlere malum olduğu gibi atalarımız şehirlerin çoğunu sizlere teslim ederken, aramızda birçok anlaşmalar ve vaatler mevcuttur. Bunlardan biri de konularımızı değiştirmememizdir. Çünkü yasa, başkansız korunamaz. Bu yasalarımızdan biri de kilise başkanlığıdır." Halife ile Patrik arasında yapılan uzun konuşmadan sonra Halife, Patriğe yönelik şu cevabı vermiş: "Ey Hristiyanlar ve özellikle siz Süryaniler! Bizleri çok rahatsız etmektesiniz. Bugün gidin, yarın tekrar gelin" dedi. Ertesi gün halife, şariat bilginlerini topladı ve patriğin de gelmesini söyledi. Hepsi hazır bulunduktan sonra kendi adamlarına şu soruyu sordu: "Hükümlerimiz elimizde olduğu sürece Hristiyanlardan hükümdarlar tayin etmemiz caiz mi, değil mi?" Onlar, "Hayır caiz değildir. Hristiyanlar riayet ettikleri sürece onlara haksızlık yapmamamız, zorla örf ve adetlerini, inançlarını değiştirmememiz gerekmektedir. Barış, huzur ve güvenli bir ortamda güvencemiz altında yaşayabilmeliler." Patrik de onlardan ayrılırken halifeye şu sözü söyledi: "Merhum atalarımızın başkanlığını teyit ettiler. Bizlere ferman verdiler. Siz de bu şekilde bana ferman verin. Şimdilik de yasamız tashih edilmesin ve yenilenmesin." Halife patriğe "Neden siz Hristiyanlar bu konuda diğer dinlerden daha ısrarlı görülmektesiniz?" Patrik: "Yahudilerin ve Mecusilerin başkanlığının bedensel olmasına ve veraset yoluyla verilmesine rağmen onlar da direnmektedirler. Bizimki ise ruhsal ve Allah'ın korkusuna dayalıdır. Başkanlığımız zarar gördüğü takdirde altınla düzeltilemez ve ayrıca inancımızı zedelemektedir. Bundan anlaşılıyor ki, bizlere karşı isyan edenleri dövmekle, öldürmekle ve talan etmekle cezalandırmıyoruz. Eğer papaz ve episkopos ise görevinden azlediyoruz. Eğer sivilse kiliseden

kovuyoruz.” dedi. Halife: “Makamından/rütbesinden aldığımız kişiyi ve günah işleyeni de kiliseden kovmanıza engel olmuyoruz. Fakat bu tür kişileri kiliseden kovmanızı ve dua etmelerine engel olmanızı da tastik etmiyoruz. Günahkar için daha da dua yapılması gerekiyor. Yaptığı suçtan dolayı onun mağfireti Allah’tan istemek gerekir. Daha sonra hakime emir vererek; eğer Lohozor patriğin inancında ise patriğin isteğini yerine getir. Böylece patrik Memun’un huzurunda göstermiş olduğu cesareten dolayı fakihlerden övülerek çıktı. Yukarıdaki konuşmalar 5 Mart 829 ve 830 yılının Teşrin ayında meydana gelmiştir. Patrik Bağdat’ta Lohozor’ın yerine bir episkopos takdis ettikten sonra Tekrit’e gelmiş ordan da Musul’a geçmiş. Bu sırada Bolot dışında yer alan Aynkoyo Manastırında mafıryan Basili vefat etti. Onun yerine Bir-kum Manastırı’nda Daniel’i yerine kutsadı. Aralık ayında Patrik Suriye’ye geçti. Aynı yılda halife Mamun da Kişum’a geldi. Patrik onun ziyaretine gitmişse de göremedi çünkü Halife aceleyle Şam’a gitti. Patrik de onunla birlikte Şam’a gitti. Orada isyancı Loozar eliyle götürülen hediyeler takdim edildi. Halife patriğin de onunla birlikte Mısır’a gelmesini istedi ki onu, Mısır aşağısında yer alan ve isyanda bulunan Biyamoye Hristiyanların yanına elçi olarak göndersin. Patrik Diyonosiyos Mısır Patriği Yusuf’la birlikte onları barıştırmaya gittiler. Afşin ismindeki kumandan barış yapmadı ve köylerini, bağlarını ve bahçelerini ateşe verdi, onlardan çoğunu öldürdü geri kalanını da tutukladı ve onları da deniz yoluyla Antakya’ya ve oradan da Bağdat’a gönderdi bunların çoğu yolda öldüler. Patrik Mamun’a geri dönüp ve Biyamoyu’lara yapılanları söyledi. Daha sonra halifeden izin alarak Şam’a geldi.

835 yılında patrik Tekrit’e gitti ve Tekritlilerle Mor Matay Manastırındaki Zerle olan anlaşmazlığını ortadan kaldırdı. Yılda iki kez, Uşanno Bayramında ve Kutsal Murun Kutsamasında Manastır Metropolitinin ismi, Tekritlilerin ve Musul kilisesinde anılmasını karara bağladı. Patrikten sonra da Bütün Doğu’da Tekrit Mafıryanı yetkili olacak. Tekrit Mafıryanı Daniel vefat ettiğinden dolayı yerine Tuma’yı kutsadı. Patrik ordan Suriye’ye geçti. Ordan da tekrar Mısır’a Mamun’dan sonraki oğlu Halife Mutasam’ı ziyaret etmek için. Orada, Halife’ye riayet göstermeye gelen Hristiyan Nuboyelerin veliahtıyla karşılaştı. 837 yılında isyancı İbrahim vefat etti. Onun yandaşları episkoposlar toplanıp ve yerine Kardeşi Şemun’u seçtiler. Azledilen Nusaybin Episkoposu Filluksinos’un el koymasıyla onu kutsadılar. Krustoye halkı da hepsi Mor Diyonosiyos’u istemekteydiler. Ama onları komşudan yapılan baskıdan dolayı destekliyorlardı. Samiyileliler gibi; Allah’a tapmalarının yanı sıra kendi putlarına da hizmet etmekteydiler. Bu dönemde her yerde Müslümanlar tarafından özellikle Hristiyanlara yönelik değişik baskılar, haksızlıklar ve ağır vergi ödemeleri yapılmaktaydı.

Mor Diyonosiyos'un Dara Metropoliti Vennis'in isteğine yönelik yazmış olduğu ünlü tarih kitabında şunları bildirmektedir: "Hangi sıkıntıda olduğumu sizlere bildirmek istiyorum. Geceeleri gözlerim uyku nedir bilmez, gündüzleri de rahatım ve huzurum kaçmakta ve daha nice izdiraplar çekmekteyim. Yapılan değişikliklerde insanın yüreğini parçalamakta, bedenini de yakmaktadır. İnsan yüreği o kadar duyarlı ki, kemiklerdeki iliğe benzer. Bu olayların görgü tanığı olarak ağlıyorum ve hayatıma da inliyorum. Günahlarımdan ötürü bu acı ve trajik olayların içine girdim. Yüreğim sızlıyor çünkü kilise üyelerinin başına gelen hakaretler ve denemeleri gözlerimle görüyorum. Hergün bu tür kötülöklere bir yenisi daha ekleniyor. Bu kötülöklere tek kurtuluş yolu, ölüm olduğunu düşünüyorum. Ölümü bir nimet ve bereket olarak bekliyorum." Bu tür sözlerle meşhur tarih eserini tamamlamış. 22 Ağustos 845 tarihinde gözlerini hayata yumdu. Kın-Neşrin Manastırında toprağa verildi. 27 yıl patriklik makamında kaldı. 100 episkopos kutsadı.

55-Dördüncü Yuhanon(847-874)

Kaluniki şehrinin yakınlarında yer alan Mor Zoğe Manastırı'nın Rahiplerindendir. Mor Diyonosiyos'un vefatından sonra Episkoposlar Sureçte'ki Mor Şilo Manastırı'nda toplandılar. 21 Kasım 847 tarihinde Mor Yuhanon'u Patrikliğe yükselttiler. Bazılarına göre de 15 Kasım 847 tarihinde Tarsus Metropoliti Mor Habib'in el koymasıyla Patrikliğe yükseldi. 849 yılının Şubat ayında Mardin yakınlarında yer alan Kefertutta kutsal sinotu topladı. Patrik 27 yıl yönettikten sonra 3 Aralık 874 tarihinde vefat etti. Riş-Ayno'daki Mor Supulos Manastırı'nda toprağa verildi. Daha sonra bırakmış olduğu vasiyetine göre kendi Manastırı olan Mor Zoğe'ye nakledildi. 86 episkopos kutsadı.

56-İkinci İğnatiyos (878-883)

Mor Yuhanon'un vefatından üç yıl küsür geçtikten sonra episkoposlar Mor Zoğe Manastırı'nda toplandılar ve Harbaz Manastırı'nın rahiplerinden Yeşuh'u oy birliğiyle seçtiler. Yeşu, o sırada Şamişat hudutlarına yakın Fırat Nehri'nin yakınlarındaki bir sığınakta yaşamaktaydı. Onu çağırdılar ve 5 Haziran 878 tarihinde İğnatiyos lakabını vererek Mor Zoğe Manastırı'nda Şamişat Episkoposu Mor Timotheos'un el koymasıyla Patrikliğe yükselttiler. Kiliseyi 4 yıl 10 ay yönetti. 26 episkopos kutsadı. 26 Mart 883 tarihinde elem haftasının Salı gününde Rişkifoya yakın maribo kazasında vefat etti. Bilecikten 12 saat uzaklıktadır. cenazesi büyük Kilisesinde defnedilmiştir.

57-Theodosiyos Veya Tabib Rumanos (887–895)

Mor İğnatiyos'un vefatından sonra Patrikliğe laik biri görülmediği için Kilise 4 yıl süre ile dul kaldı. Yani Patriksiz kaldı. Bundan dolayı her abraşiyenin halkı kendi episkoposunu zorlamaya başladı. En sonunda Diyarbakır'da toplandılar ve günlerce birbirleriyle inatlaşıp aday gösterilen isimlerin üzerine kura çekmelerine karar verdiler. 12 kişinin ismini yazıp kutsal ayinin yapıldığı bölüme bırakıldıktan sonra kurayı çektiler. Kartmin Manastırı'nda tabip Rumanos'a kura düştü. 5 Şubat 887 tarihinde Şamişat Episkoposu Timotheos'un üzerine el koymasıyla Theodosiyos ismiyle Amid'te Patrikliğe yükseldi. Patrikliği 8 yıl 8 ay hizmet ettikten sonra 1 Haziran 895 tarihinde vefat etti. Cenazesi de Kartmin Manastırı'nda defnedildi. 32 Episkopos kutsadı. Tabiplikte çok aktif biri olup adıyla tanınan Patrik Theodosiyos'un, tıp eseri de bulunmaktadır. İrtheos'un eserini de tefsir etti ve geniş bir şekilde açıklamalar yaptı. Yaptığı çalışmayı da Kıbrıs Episkopos'u Loozor'un isteğine göre yapmıştır.

58- İkinci Diyonosiyos (897–909)

Mor Theodosiyos'un vefat ettiği yılda episkoposlar Harran şehrindeki Beth-Bötin Manastırı'nda toplandılar. Beth-Bötin Manastırı'nın rahiplerinden Diyonosiyos'u kurayla seçip 897 yılının Nisan ayında Humus Episkoposunun üzerine el koymasıyla patrikliğe yükselttiler. Mor Diyonosiyos Suruc'un Başith Köyündendir. 13 yıl Kiliseyi yönetti. 49 episkopos kutsadı. 18 Nisan Salı günü Nyohoto haftasının 909 tarihinde vefat etti. Cenazesi de aynı Manastırda defnedildi.

59-Beşinci Yuhanon (910–920)

Antakya'nın hudutları içerisinde yer alan Kurzohil Manastırı'nda bulunan bir burcunun rahibidir. 21 Nisan 910 tarihinde Maraş Episkoposu Mor Yuhanon'un el koymasıyla Harran dışında kalan Til-ve Sefro Manastırı'nda Patrikliğe yükselttiler. Kiliseyi 12 yıl 7 ay yönetti. 41 episkopos kutsadı. 922 yılının Kasım ayının sonlarında Cumartesi günü Sfulas Manastırı'nda vefat etti ve defnedildi.

60-Baseliyos (923–935)

Riş-Ayno'nun Sfulos Manastırı'nın rahiplerindendir. Fazilet sahibi, hoşgörülü, iyi ahlaka sahip ve Allah korkunun yüreğinde taşıyan bir zattı. Episkoposlar onu elçi aracılığıyla getirmeye gönderdiklerinde; "Sakalın patrikliğe laiktir" demeleri üzerine, hemen odasına girip sakalını kestigi ve onu rahiplerden biriyle episkoposlarına gönderdiği söylenmektedir. Bulduğu bu tavırdan dolayı episkoposlar onun sevgisiyle daha da tutuştu ve ısrarla onu istediler. 15 Ağustos 923 tarihinde Anazarbo Episkoposu Mor Habib'in el kutsamasıyla Riş Kifo'daki Maribo kazasında onu patrikliğe

yükselttiler. Kiliseyi 11 yıl 7 ay yönetti. 32 episkopos kutsadı. 25 Mart 935 yılının Elem Haftası'nın Çarşamba günü vefat etti. Cenazesi de Madinhoyto Manastırı'nda toprağa verildi.

61- Yuhanon Dbeth İhidoye(936–954)

Turo Ukomo Dağı'nda inzivaya çekilen rahiplerden biridir. Doğu ve batı episkoposları, Antakya hudutları içerisinde yer alan Tılado Kazası'nda topladıkları konsilde yapılan oylamada patrikliğe seçildi. 28 Ağustos 936 tarihinde Tarsus Episkoposu Atanasios'un kutsamasıyla Tılado'da patrikliğe yükseldi. Kiliseyi 17 yıl 10 ay yönetti. 48 episkopos kutsadı. 3 Temmuz Pazar günü 954 tarihinde vefat etti. Tılado'nun büyük Manastırı'nda ve Urfalı Mor Yakup'un Mezar taşında defnedildi.

62- İyavennis Veya 7. Yuhanon(954–957)

Ufrin Nehri'nin üzerinde bulunan Kurzohil Manastırı'nın burcunda yaşarken patrikliğe seçildi. 16 Temmuz 954 tarihinde Tılado Kasabasında yapılan kutsama töreninde, Kalaniki Episkoposu Mor Yakup'un kutsamasıyla patrikliğe yükseldi. Kiliseyi 2 yıl 6 ay yönetti. 10 episkopos kutsadı. Ocak ayının sonlarında 957 yılında vefat etti. Cenazesi Dalek'teki Mor Şlemun Manastırı'nda defnedildi.

63- Üçüncü Diyonosiyos (958–961)

Kartmin Manastırı'nın rahiplerindendir. 28 Kasım 958 tarihinde Tılado kasabasında, Kalunuki episkoposu Yakup'un üzerine el koymasıyla patrikliğe yükseldi. Kiliseyi iki yıl altı ay yönetti. Sekiz episkopos kutsadı. 8 Haziran 961 tarihinde vefat etti. Cenazesi Kartmin Manastırı'na getirildi ve Teodoros Rumanos'un mezar taşına konuldu.

64- Abrohom (962- 963)

Halep sınırları içerisinde yer alan Taril Manastırı'nın rahiplerindendir. 25 Mayıs Pazar günü 962 yılında Zeugma Episkoposu Mor Eyüp, Tılado kasabasında onu kutsayarak patrikliğe yükseltti. Mor Abrohom ömrü boyunca alçakgönüllüydü. Ne hizmetinde, ne elbisesinde, ne de yemeğinde değişiklik yaptı. At üzerine binmedi. Yaptığı yolculuk sırasında yorulduğunda basit bir eşeğe kısa bir süreliğine binerdi. Germaniki Ovası'nda yer alan Karkisu Manastırı'nın reisi olan Mor Anistas'ın öğrencisidir. O, kendi öğretmenini Halep'e episkopos olarak kutsadı. Hastalanınca onun yanına gitti ve 4 Mart 963 Çarşamba günü orada hayata veda etti. Cenazesine üç episkopos, ikiyüzden fazla papaz, rahip ve diyakos ile büyük bir halk kitlesi katıldı. Patrikliği dokuz ay ve dokuz gün devam etti. Mafıryan Kuryakos'u ve altı episkopos daha kutsadı.

65- Sekizinci Mor Yuhanon Dasriğte (965- 986)

Tar-il Manastırı'nın rahiplerindendi. Münzevi hayatından dolayı Dasriğte lakabıyla anıldı. 9 Temmuz 965 Pazar günü Suruç'un Kfarnibo Köyü'nde Suruç episkoposu Sargis'in üzerine el koymasıyla parikliğe yükseldi. Bu dönemde Yunanlılar tekrar Suriye'yi ele geçirdiler. Kral Nikoporos Malatya'nın bozgun bir durumda olduğunu görünce Aziz Mor Yuhanon'u getirtip ona şu sözü verdi: "Eğer Malatya'ya Hanzita ve Klesura'ya cemaatini toplayıp onları yerleştirirsen Halkedoncular sana da halkına da zarar vermeyeceklerdir." Patrik kralın sözüne olumlu cevap verdi ve krala istinaden Barid veya Karire denilen yerde bir manastır ve bir kilise inşa etmeye başladı. Yukarıda sözü edilen yerler Süryanilerle dolup taşı. Daha sonra hileci Yunanlılar, Mor Yuhanon'dan kıskanmaya başladılar. Kralı kıskırtmak için sözünü geri aldı. Patrik ve dört episkoposu birlikte İstanbul'a götürdü. Episkoposların isimleri şunlardır: Kudüs Episkoposu Tuma, Maraş Episkoposu Kustantin, Ufumiye Episkoposu Sergis ve Simendo Episkoposu Yakup. Kral, Halkedoncuların Patriğini ve episkoposları toplayıp iki ay süreyle bazı konuları tartıştılar. Neticede Halkedoncular Mor Yuhanon ve episkoposlarıyla baş edemeyeceklerini görünce kralı onlara karşı kıskırttılar. Kral onlara seslenerek: "İkisinden birini kendinize seçmelisiniz. Ya inancımıza katılıp değişik hediyelerle mükâfatlandırılacaksınız ya da sürgüne tabi tutulacaksınız" dedi. Patrik Mor Yuhanon ve episkoposları "asla sizlere tabi olmayacağız" dediler. Kral emir verip onları tutuklattı ve cezaevine attırdı. Bu azizleri cezaevine attırdıktan dört ay sonra adalet devreye girdi ve Nikofporos Şumunşik tarafından katladıldı. Tutuklular serbest bırakıldı. Patrik ve episkoposlar da cezaevinden çıktılar. Halk da sürgünden döndü. Patrik ise tekrar Malatya'ya gelip Mor Barsavmo Manastırı'na yerleşti. Daha sonra Barid veya Karire Manastırı'nı 969 yılında inşa etti. Patrik 985 yılına kadar o manastırda kaldı ve orada vefat etti. Cenazesi de orada toprağa verildi. Manastırda yirmi yıl hizmet verdi. 46 episkopos kutsadı. Onlardan biri de Malatya Episkoposu İğnatiyos'tur. Buna İshok Rahoto da denilmektedir.

66- Atanasiyos Loozor Salhoyo (987- 1003)

Loozor, Şoğre'deki Mor Ahrun Manastırı'nın rahiplerindendi. Gihon bölgesindeki Katini Köyü'nde Perşembe günü 21 Ekim'de Anazarbo Metropoliti'nin onu kutsamasıyla 987 yılında patrikliğe yükseldi. Barid Manastırı'nda ikamet etti ve manastıra ek binalar yaptırarak güzelleştirdi. Kutsal bilgelikle ve iyi meziyetleriyle mükemmel biri olduğu için Antakya Halkedoncu Patriği Agafi, onun faziletinden dolayı hayrete düştüğünden müminlerden kovuşturmayı ve iztihadı iptal ettirmişti. Mor Atanasiyos, Agafi'ye 16 yıl hizmet etmişti. 1003 yılında Klavdiye bölgesinde yer alan Mor Barsavmo Manastırı'nda vefat etti ve cenazesi kilisenin kuzey

bölümünde toprağa verildi. 38 episkopos ve Müslümanlığa geçiş yapan Mafryan Barkiki'yi kutsadı. Daha sonra Barkiki tövbe edip geri döndü ve etkileyici bir şiir yazdı. Ayrıca yüz yıldan beri terk edilen Estrangeloyto Süryanice hattını yeniden canlandıran Kartmin Manastırı'nın meşhur episkoposu Mor Yuhanon'u da kendisi kutsamıştı. Onun döneminde Malatya'da kiliseler ve manastırlar çoğalmıştı. Süryanilerden yetişkin, bilgeli, hatip ve saygın kişiler vardı. Malatya'daki Yunanlılar onlardan kıskandıklarından dolayı yedi rahibi Kostantinupolis'e gönderdi ve orada kargaşalarla yaşama veda ettiler. Patrik, 1000 yılında her iki ahitten kilisede okunan bölümleri tertiplede. Duyuma hoş gelen, yarar veren bölümleri özenle seçti ve onları bir düzene koydu.

67-Mor Yuhanon Bar Abnun (1004–1034)

Mor Yuhanon 944 yılında Malatya'da dünyaya geldi. İyi bir aile terbiyesiyle yetişti. Ailesinin haberi olmadan Rahoto Manastırı'nda 18 yaşında rahiplik hayatına atıldı. Ailesi tarafından rahatsız edildiğini görünce, Manastırı'nı bırakıp Mor Barsavmo Manastırı'na gitti. Oradan da Fırat Nehrinin kenarında yer alan kayadan oyulmuş bir sığınağa yerleşmiş. Tanrısal güçle değişik mucizeler yapmaya başladı. Herkesten övüldüğünü görünce, şeytanın tuzağına düşmemek için yerini terk edip Ukomo dağına göç etti. Rahipliğinin 40. yılında, Patrik Mor Atanasiyos Salhoyo vefat ettiğinde episkoposlar toplanıp oybirliğiyle onu patrik yapmak istediler. Kendisine gelen çağrının Allah'tan olduğunu vahiy yoluyla algılayınca, itiraz etmeden kabul etti. Kilise hizmetinden çekindiği için kendi alçak gönüllü iradesi üzerine henüz diyakos bile olmamıştı. 4 Temmuz'da diyakos, ertesini gün Kahin olarak kutsadılar. Bir gün sonra da 1004 yılında 60 yaşındayken Horron Episkoposu Petrus'un kutsamasıyla onu patrikliğe yükselttiler.

Mor Yuhanon Bar Abdun, kilisenin anayasasına, geleneklerine örf ve adetlerine sadıktı ve onları harfiyen uygulamaktaydı. Dünya işleri idareciliğiyle denenmiş olmadığından dolayı David isminde bir rahibi yerine vekil yapmıştı. Bu zat ta kilise ve abraşiye idareciliğinde birçok hata yapmıştı. Patrik 27 yıl görev yaptı. 47 episkopos kutsadı. Bizans Kralı Rumanos'un okul arkadaşı olan Malatya Yunan Metropoliti Nikifur tarafından rahatsız edildi. Nikifur Kostantiniye'ye gidip Patrik Yunanlıları kendi tarafına çektiğine dair şikayet etti. Kral bir elçiyle birlikte, Nursuburgi Kristis'a mektup gönderip Süryani patriğini tutuklattı ve onu Kostantiniye'ye göndermesine emir verdi. Aslında Kritis, patriği Müslümanların hükümlerinde bulunan yere kaçırmak istediye de Kralın korkusundan cesaret edemedi. Patrik o sırada Barid Manastırı'ndaydı. Patrik tutuklu bir vaziyette elçi ve silahlı askerlerle birlikte götürüldü. Çünkü orada 1000 kadar rahipin bulunduğu ve patriğin götürülmesine izin

verilmeyeceği duyulmuştu. Ondan dolayı savaşa gider gibi Manastırı Kutsama altına almışlar ve içeri girmişler. Patrik Kırıtıs'ı gördüğünde neye uğradığını şaşırdı. Kırıtıs tatlı bir sözle ona; "Ey Allah'ın azizi ve kutsalı korkmayın ve endişeye kapılmayın, aziz ve barışık kral sizleri yanında görmek istiyor" dedi. Bu vaziyetle patriği alıp Malatya'ya götürdüler. Halk da bu tavırdan oldukça rahatsız oldu. Amirlere rüşvet yedirerek, zorla onu akış mevsiminde serbest bırakabildiler. Fasah Bayramı yaklaştığında gidilmesi artık zorunluydu. Malatya halkı artık geri dönmeyeceği tahminiyle, küçük çocukları bile diyakos olarak kutsamaya sıkıştırıyorlardı.

Patrik Mor Yuhanon ile birlikte altı episkopos ve 20 rahip ile papaz Malatya'dan çıkıp ve 15 Haziran 1029 tarihinde Kustantiniye'ye ayak bastılar. Malatya'nın Yunan Metropoliti, Patriğin geçtiği sokaklarda delal aracılığıyla, bunlar Meryem Ana'yı kabul etmiyorlar ve Teke'ye tapıyorlar diye bağıyordu. Bu sözleri duyan halk, yüzlerine tükürerek damlardan taş atıp küfür ediyorlardı. Kral, patriğin büyük kilisesinde hazır bulununca, Malatyalı Yunan Metropoliti kendi Patriğine; bunlarla din konusunda tartışmayın çünkü dini tartışma konusunda eğitilmiş insanlardır. Ama mutlaka sorguya alınmaları gerekiyordu. Onlara neye inanıyorsunuz? Sorduklarında, Süryanice ve Yunanca yazılı iki kitap çıkarıp takdim ettiler. Kitapları incelemeye aldıklarında, sizleri buraya getirip sizlerden imanı öğrenmek değil, sizlere imanı öğretmektir. Bizimle birlikte, "birleşme sonrasında iki tabiat" inancını kabul edin dediler. Patrik, bizler atalarımızın inancını asla değiştiremeyiz dedi. Malatya Metropoliti ayağa kalkarak patriğe tokat attı. Patrik Mor Yuhanon diğer yüzünü çevirdi. Hazır bulunan birçok lider olayı kınayarak dışarı çıkmış ve üzüntülerinden ağladılar. Patriği ve grubunu da Mor Mino Manastırı'na götürdüler. Ertesi günde onları Mor Griğoriyos Manastırına götürdüler. Bir onsil daha oluşturup patriği ve episkoposlarını çağırdılar. Patriği ve Saymando İliyo'yu ortada oturup ve tartıştıkları birçok konuda anlaşamadıklarını görünce yavaş yavaş iltifatla onları kendilerine çekmek için basit konulara değinerek; kurban ekmeğinde zeytin yağı katmayın ve tek bir parmakla değil, iki parmakla haç işaretini çekin kafidir. Patrik bunları bile kabul etmedi.

Daha sonra onları ikişer ikişer Kasım ayına kadar ayrı ayrı yerlerde işkence altında hapsettiler ve Nikıfur onları ayrı ayrı ikna etmeye çalışıyordu. Onlardan üçü Malatya Episkoposu İğnatiyos, Hesno Episkoposu Muşe ve Ako Episkoposu İshak aldatılmış ve imza vermişler. Nikıfur imzaları alıp krala götürmüş, eğer biraz daha sabredip onları gözaltında tutmaya devam edersen hepsi bize tabi olurlar. Kral, Patriğe haber gönderip eğer teslim olursan sana Antakya'daki kürsüyü teslim ederim. Patrik: "Benim hem yerde ve hem de göklerde elçisel kürsüm vardır" cevabı vermiştir. Patrikten bu cevabı aldıklarında umudunu ondan kestiler. Kral, Burgarların hudutlarında yer alan Gayus Manastırı'na patriği sürgün etti.

Orada 4 yıl kaldıktan sonra 2 Şubat 1031 tarihinde hayata veda etti. Onun öğrencisi İvenni tarafından defnedildi. Patrik de vefatından önce onu terkeden üç episkopos hakkında şöyle bir bildirge hazırlamıştı: “Eğer tövbe ederlerse, kabul eddilsin.” Bildirge öğrencisi tarafından Suriye’ye getirilmişti.

Patrik sürgüne gönderildikten sonra imza veren üç episkoposu kralın sarayının önüne getirmişler. Yunan Patriği onları Nikifur’a göndermiş ve onları yeniden vaftiz ettiler. Ruhani düşmanlarına alay konusu olmuşlar. Malatya Episkoposu İgnatios viedan azabı çektiğinden dolayı kalp krizi geçirerek, yaşamını yitirdi. Geri kalan diğer ikisi de oradan Suriye’ye kaçtılar ve tövbe ettiler.

Saymando Episkoposu Mor İliyo iyi eğitim almış biriydi. Tartıştığı konularda onları yendiği için onu sarayın kapısına getirip taşıyarak öldürdüler. Hadeth Episkoposu da ceza evinde yaşamını yitirdi. Tıl-Patrik Episkoposu Diyonosiyos ise, kralın ölümünden sonra serbest biralıktı ve gerçek inançla kendi kürsüsüne geri dönmüştür.

68- Diyonosiyos Yahya (1032–1042)

Mor Yuhanon Bar Abdun sürgünde vefat ettikten sonra, episkoposlar Klavdiya’nın Batamn köyünde toplandılar. Gubos’teki Lohozor Manastırı’nın reisini patrikliğe seçtiler. Manastır Tangan köyünün yukarısındadır. Bu köy sonradan Ermeniler tarafından zaptedildi. Onların rahipleri köyün içinde yaşamaya başladılar ve köy Bagunak olarak tanınıyordu. 1032 yılında Klesura Episkoposu Mor Abrohom onu kutsayarak patrikliğe yükseltti. Mor Abrohom ve Mor Barsavmo, Manastırın kilisesini inşa ettiler. Malatya’daki Halkedoneular Ortodoksların patrik seçtikleri haberini alınca Kustantinupolis’e haber gönderdiler. Oradan gelen emir patriğin yakalanması ve oraya gönderilmesidir. Malatya’daki halkın liderleri acele edip patrikleri müslümanların hükümranlığı altında bulunan yere gönderdiler. Patrik Diyarbakır’a gelip yerleşti. Patrik mafiryandan habersiz patrikliğe yükseldiği için mafıryan, patrikten dargındı ve onu tanıımıyordu. Batılı episkoposlar Yunanlıların korkusundan dolayı mafıryana haber vermemişlerdi. Mafıryan da bunu bilerek yaptıkları düşüncesiyle, patriği kabul etmiyordu. Patrik, aziz ve mütevazı biri olduğu için mafıryanın ziyaretine gitti. Tur Abdin, Musul ve Tekrid güzergahını kullandı. Patriklik elbiselerini çıkartarak rahiplik giysileri giyip mafıryanın bulunduğu kiliseye gitti. Mafıryan gelen misafirin kimliği hakkında bilgi edinirken, Gihun bölgesinde bir rahip olduğunu ve doğudaki kilise ve manastırları ziyaret etmeye geldiğini belirtmiş. Bir ay süreyle mafıryanın yanında rahip sıfatıyla hizmet vermiştir. Alçak gönüllüğünden dolayı mafıryan onu çok sevmiş. O sırada Beth Araboye’nin episkoposu vefat ettiğinden dolayı yanındaki rahibi episkopos olarak kutsamak istedi. Mafıryanın ısrar etmesine rağmen isteğini

reddetti. Mafıryan rahibin itaat etmesine dek onu sert ve çözülmeyen bir sözle bağladı. Diyonosiyos daha fazla dayanamayıp kim olduğunu şu şekilde açıkladı: “Bendeniz öğrenciniz Yahya’yı, batılı episkoposlar onayınız olmadan kendilerine lider olarak seçtiler. Şimdi üzerime dua okumanızı istiyorum ve bana vereceğiniz emri de yerine getirmek için buradayım.” Mafıryan bu sözleri duyunca şaşkınlığa uğradı. Bir saat süreyle ne konuşacağını bilmedi ve gerçekten patrik olduğunu öğrenince yüksek bir ağlayış sesiyle kendini patriğin ayakları üzerine attı. Sağ elini tutup öperek özür dilemeye başladı. Hemen patriğe gereken elbiseleri giydirip yolculuk hazırlığı yaptı ve direkt o dönemin Konsil başkanı olan Tur Abdin Metropoliti Yuhanon’un yanına, Kartmin’deki Mor Gabriyel Manastırı’na geldiler. Çünkü onu da konsile çağırmadıkları için, patriği kabul etmiyordu. Mor Yuhanon da patrikle barıştı ve kabul etti. Oradan mafıryan Tekrit’e geri dönerken patrik te Diyarbakır’a gitti. O tarihten itibaren Amid patriklik kürsüsüne ev sahipliği yaptı. Patrik hem Amid’te hem de Mardin’deki Mor Hananyo Manastırı’nda yaşamı boyunca kalmıştır. Kilise’yi 10 yıl yönetti ve 33 episkopos kutsadı. 11 Mart 1042 tarihinde vefat etti. Cenazesi Amid’deki büyük kilisenin kuzey bölümünde toprağa verildi.

69- Onuncu Yuhanon Teodoros (Mor Yanon Bar Abdo’nun Kardeşinin Oğlu) (1048–1057)

Mor Diyonosiyos Yahya’nın vefatından sonra patriklik kürsüsü altı yıl süreyle boş kaldı. Bu sürede bazı episkoposlar yasaları ihlal ederek bir yerden bir yere kürsülerini değiştirmeye başladılar. Diğer episkoposlar gayret etmiş ve 3 Ağustos 1048 tarihinde toplanıp patriklik seçimi yaptılar. Malatya Ovası’nda yer alan Bargogi Manastırı’ndan Rahip Teodors’u patrikliğe seçtiler. Teodoros, Aziz Mor Yuhanon Bar Abdo’nun yeğenidir. Bütün episkoposlar ve diğer kilise ruhanileri onu kabul ederken kendisi razı olmadı. Oradan kaçıp Delik bölgesine gitti. Episkoposlar bulunduğu yere gidince oradan da kaçmış ve kendini sakladı. Onu aramaya çıkınca, nehrin kenarında oturup bindikleri hayvanları, otlamaları için serbest bıraktılar. Eşeklerden birisi rahibin gizlendiği yere gitti. Rahip sığınağından çıkıp eşeği taşla kovalarken eşek orada durmaya inat etti ve anırmaya başladı. Episkoposlar eşeğin sesini duyunca sevinçli bir şekilde onu getirmeye gittiler. Rahip te kendisini göreceklerini bildiğinden nehre doğru kaçmış ve kendini otlar arasında saklamaya çalıştı. Eşek de onu takip ederek su içmeye gitti. Eşeğe ulaştıklarında rahibi de bulmuşlardı. Onu gördüklerinde oldukça mutlu oldular. Onu yakalayıp zorla getirdiler ve Farzaminide patrikliğe yükselttiler. Konsil başkanı Zeugma Episkoposu Eliyo onu kutsadı. Törene katılan diğer episkoposlar şunlardır: Karşomo Episkoposu Atanasiyos, Humus Episkoposu Kurilos, Harran Episkoposu Baseliyos, Şamişat Episkoposu Abrohom, Hadet Episkoposu Basil, Lakbin Episkoposu

Atanasiyos, Anazorbo Episkoposu İvannis, Urfa Episkoposu Atanasiyos, Delik Episkoposu Filüksinos, Kişum Episkoposu Yuhanon. Patriği amcasının adıyla Yuhanon olarak ilan ettiler. İkamet yerini Diyarbakır'da yapmış, yasaları ihlal eden episkoposları helal kılmış/bereketlemiş. İsyana devam edenleri tamamen episkoposluktan azletti. Patrikliğe 8 yıl 10 ay hizmet etti. 30 episkopos kutsadı. 14 Mayıs Cuma günü 1057 tarihinde vefat etti. Cenazesi de Amid'in büyük Kilisesi olan Meryem Ana'nın kuzey bölümünde toprağa verildi.

70- Dördüncü Atanasiyos Yahya (1058–1063)

Patrik Mor Yuhanon Diyarbakır'da vefat ettikten sonra batılı episkoposları, Şamişat abraşiyesini bırakan ve Mor Ahrun D'şoğre Manastır'ında inzivaya çekilen Atanasiyos Yahya'yı seçtiler. 1058 yılında Hısınmansur'daki Fores Manastır'ında onu patrikliğe yükselttiler. Doğuluların onayı dışında seçildiği için darıldılar. Bazı episkoposlar toplanıp Mor Yuhanon'un öğrencisi Yeşu'yu zorlayarak onu Amid'te patrikliğe yükselttiler. Yeşu iyi eğitilmiş bir yazardı. Bundan sonra her iki grup birbirini eleştiriyordu. Batılıların seçtikleri patrik daha hayattayken, doğuluların başka bir patriği seçmelerini uygun görmezken, doğulular da batılıların patrikliğe seçtikleri kişiyi episkoposluktan gelme olduğu için uygun bulmuyorlardı. Batılıların, davayı krala götürmek istediklerini gören Bar Şuşan patriklikten istifa etti. Bir kenara çekilip yazıyla ilgilenmeye başladı. Daha sonra Yahya'nın patrikliği yasallaştı ve liderliğinin 6. yılında 17 episkopos kutsadı. İlk yüzyıllarda putperestlerin Hıristiyanlara karşı gerçekleştirdikleri iztihatlar gibi Halkedoncular da bu sırada Ortodokslara karşı çok acı ve sert bir iztihat gerçekleştirdiler. Patrik Atanasiyos Yahya ile episkoposlarını Yunanlılara ait Malatya'daki Mor Abdükos Manastır'ında 5 ay süreyle gözaltında tutuldular. Beş ay sonra onları çıkarıp İstanbul'a götürmek istediler. Erko'ya ulaştıklarında Patrik Mor Atanasiyos vefat etti. Cenazesi Şoğre'deki Mor Ahrun Manastır'ına götürüldü ve orada 1063 yılında toprağa verildi.

Patriğin kızkardeşinin oğlu olan Malatya Episkoposu İgnatıyos, Yunanca ve Süryanice dilleriyle tahsil görmüş, tıpkı Urfalı Mor Yakup ve Tuma Harkeloyo gibi tüm yönüyle terbiyeli biriydi. Hatiplik ve dilbilgisi alanlarında o dönemin bilgesiydi. Aynı zamanda yüreği temiz, alçakgönüllü, şefkatli ve münzevi biriydi. Bu saygın kişiyi de İstanbul'a götürmüşlerdi. İnanç konusunda İgnatıyos'a soru yönelttiklerinde özetle şu cevabı verdi: **“Kutsal Üçlüğün ikinci uknumu olan Allah'ın sözü, değişikliğe uğramadan Allah'ın anası Meryemden tenleşti. Tek bir Allah olarak itiraf edilir ve aynı zamanda Oğul sıfatında olan Rab İsa Mesih, Tanrısallıkla babaya eşit bir özdene sahiptir. İnsanlık yönünden de bizler insanlara eşittir. Tanrılık ve insanlık birleşiminden sonra ortaya**

tek bir şahıs olarak çıkmaktadır. Aziz ataların söyledikleri gibi: Tenleşen Söz, tek bir tabiat ve tek bir uknum olduğu gibi Vücut bulduğu her iki unsurun cevheri değişikliği korunmakla birlikte tek biri olarak terkiplenmiştir. Asla değişiklik ve karışıklık olmamıştır. İki tabiat, iki cevher, iki etkileşim ve iki irade öğretenleri kabul etmiyoruz.”

Buna benzer daha nice konuşmalar tartışıldı ve konuşuldu. Sonuçta İgnatios'u Makedonya'daki Gayus Dağı'na sürgün ettiler. Orada 3 yıl süreyle sıkıntıda kaldı. Kral Kustantinos Lukas ölünceye kadar onu aşağılamak için tarlada ve bağlarda çalıştırıyorlardı. Ölümünden sonra tutukluları serbest bıraktılar. Kendisi de serbest bırakılıp Malatya'ya geldi ve kürsüsüne oturdu.

71- Onbirinci Yuhanon Bar Şuşan (1064–1073)

Yuhanon Bar Şuşan Malatya doğumlu olup Patrik Mor Yuhanon'un öğrencisi ve sekreteridir. İlken doğulu episkoposlar onu Amid'te patrikliğe yükselttiler. Daha sonra barışı sağlamak için istifa edip yalnızlığa çekildi. Patrik Atanasios Yahya vefat ettiğinde episkoposlar Fırat Nehri'nin kenarındaki Mor Abhay Manastırı'nda toplandılar. Bütün episkoposların oy birliğiyle Mor Yuhanon Bar Şuşan, (Yeşu Kothubo) kilisenin liderliğine yükseldi. Bar Şuşan; bilgeli, kilisesel öğretilerde meşhur, dil bilgeçiliğiyle tanınmaktaydı. Münzevi bir hayat sürdürmekteydi. Patrikliğe gönül vermedi. Aziz kişilerden ve episkoposlardan sıkıştırıldığı zaman riayet etti. 1064 yılında kendisine Mor Abhay Manastırı'nda patrikliğe oturuş töreni yapıldıktan sonra, 24 yasayı kaleme aldı ve titizlikle hem kendisinden, hem de episkoposlardan korunması için herkesin huzurunda okundu ve patrik ilan edildi. Bazıları korkuya kapıldı, bazıları da çok mutlu oldular. Görevini hiçe sayan beş episkoposu azletti ve yerlerine haklarında iyi tanıklık edilen beş kişiyi daha kutsadı. Liderliğe getirildikten sonra o eski iyi meziyetlerini asla değiştirmede. Bedenini oruçla, duayla ve ibadetle zorluyordu. Yolculuğunu yayan olarak yapmaktaydı ve fazla yorulduğu zaman kısa bir süre istirahat etmek için eşşeğine binerdi. Diğer zamanlarda zayıf olan rahiplerin binmesini tavsiye ederdi. O da onlarla birlikte temiz yüreğiyle ve alçakgönüllülüğüyle yürürdü. Yazmaya ara vermez ve usanmazdı. Yolculuk sırasında mola verdikleri takdirde, yine o yazmaya devam ederdi. İstinsah ettiği kitapların yanı sıra her tarafa mektuplar, öğütler ve değişik yazılar yazmaktaydı. Mor Efrem'in ve Mor İshok'un şiirlerini bir kitapta toplamaya gayret etti. İhtiyarlığında kaleme aldığı bu kitabı bitirmeden evvel Amid'de hayata veda etti. Cenazesi de Meryem Ana Kilisesi'nde öğretmeni olan Patrik Mor Yuhanon'un mezarı başında mermerden yapılmış bir mezar taşına 3 Kasım 1073 tarihinde konuldu. Patrikliği dokuz yıl sürdü. 17 episkopos kutsadı. Yunanlıların hilelerinden korktuğu için Müslümanların hükümranlığı altında bulunan topraklarda kalıyordu.

72- Üçüncü Baseliyos Rab- Bayto (1074–1076)

Mor Yuhanon Bar Şuşan vefat ettiğinde yeni bir patriğin seçimi için episkoposlar Hısın Mansur'da toplandılar. Tek bir kişi üzerine anlaşılmayınca kurayla birini seçmeye mecbur kaldılar. İki aday gösterdiler. Bunlardan biri, Gagi Manastırı'nın reisi Abdun'dur. Patrik Mor Yuhanon Bar Abdun'un ailesindedir. Kültürlü ve tahsil görmüş biriydi. Diğeri de Mor Barsaymo Manastırı'nın reisi Basil'dir. Kura Basil'e düşerken episkoposlar çok sevindiler. Çünkü çoğu Abdun'u yüzüzlüğünden dolayı istemiyorlardı. Basil de tamamıyla razı olmadı. Sakalını kesti ki, ondan vazgeçsinler. Görevin sorumluluğundan korkuyordu. Çünkü kendisi çok mütevazı, sakin ve yüreği temizdi. Sakalını kesmesine rağmen episkoposlar ondan vazgeçemediler. İstemeyerek ve gönül vermeden 2 Ocak 1074 tarihinde Baseliyos ismiyle Hısın Mansur'da onu patrikliğe yükselttiler. Urfa Episkoposu Mor Atanasiyos üzerine el koydu. Patriklik görevinde bir yıl altı ay kalmıştır. Şehitlerin şehri Mifarkat'ta 1076 yılında vefat etti. Oradaki kilisede defnedildi. Tekrit'e Kartmin Manastırı'ndan Yuhanon'u mafıryan olarak kutsadı. Yedi episkoposu da kutsadı. Onlardan biri de Simanda Meropoliti Abdun'dur. Abdun patriklik seçimi sırasında kuraya katılmıştı. Fakat kura ona değil, Basil'e düşmüştü.

73- Beşinci Diyonosiyos Loozor (1077–1079)

Mor Baseliyos vefat ettikten sonra episkoposlar, yeni bir patriği seçmek üzere bir araya geldiler. Kişum Episkoposu Şemun ve Şamişat Episkoposu Atanasiyos diğer episkoposlara şu öneride bulundular: "Daha önceki patriğin kura çekiminde kura, Abdun'a düşmüştü. Sinot başkanı haksızlıkla onun ismini açıklamamıştı." Episkoposlar, bu iki episkoposun sözüne inanmadılar. Çünkü kurayı çeken sinot başkanı vefat etmişti. Abdun yüzüzlü biri olduğu için onu istemiyorlardı. Rab korkusu yüreğinden atılmış biriydi. Ermeni komutanı Filartus'u rüşvetle ikna ederek, Malatya'dan ve diğer yerlerden on episkoposu da baskıyla yanında tutarak onu patrikliğe yükselttiler. Aleyhinde olan episkoposların her biri de Filartus'a 100 dinar rüşvet vermiş ve ondan kurtulmuşlar. Yasal olmayan Patrik Abdun için de onlara baskı yapmamasını istediler.

Akla en yakın olan şudur: Abdun taraftarları olan Kişum ve Şamişat episkoposlarının sözü konsilde kabul görülmeyince yanlarına iki episkopos daha alıp, Abdun'u patrik ilan ettiler. Komutanı rüşvetle ikna etmişse de kendisinin almış olduğu yetki gereğince diğer episkoposlar da kendisine itaat etmeleri için baskı yapmıştır. Diğer taraf da komutan tarafından tutuklanınca onay vermeden ve yasal olmayan bir formülle patrikliğe yükselen Abdun'a bağlanma konusunda kendilerine baskı yapılmamak ve gözaltından serbest bırakılmak şartıyla her biri komutana 100 dinar vermiş olmaları gerekti.

Komutan Filartus'un elinden kurtulduktan sonra yukarıda söz edilen episkoposlar Mor Barsavmo Manastırı'nda toplanmışlar ve manastır reisi Loozor'u patrikliğe layık görmüşler. Kendisine götürülen bu teklifi reddetmiş ve patrik olmaması için kendi kendini 40 kez aforoz etmiş. Episkoposlar da Abdun'un kiliseyi zulmen zapt etmemesi için Loozor'un kendi şahsına yönelik sarf etmiş olduğu lanetlerinin sorumluluğunu kendileri üstlenmek şartıyla onu patrik olmaya zorladılar. Çünkü kendisi hem hükümdarları ve hem de Filartos'u tanıyordu. Bundan dolayı 1077 yılının Büyük Oruç'un son cumasında Tekrit Mafıryanı Yuhanon'un, üzerine el koymasıyla patriklik makamına yüceltildi. Perşembe gününde kutlanan Fasah Bayramı'nda Kutsal Murun'u kutsamasını istedilerse de sağ elinin felç olmasından dolayı kutsayamadı. Herhangi bir episkopos da kutsamadı. 2 Aralık 1078 yılında Hısın Mansur'da vefat etti. Pazar günü Mor Teodoros Kilisesi'nde toprağa verildi.

74- İvennis Onikinci Yuhanon (1086–1088)

Diyonosiyos'un vefatından sonra isyancı Abdun, yedi yıl süreyle kiliseyi istediği şekilde talan etmeye başladı. Bütün episkoposlar Abdun'un aykırı davranışlarını gördüklerinde gayret edip toplanmışlar ve onu heretik olarak ilan ettiler. Aynı konsilde Karşono bölgesinde bulunan münzevi rahiplerden biri olan Yuhanon adlı rahip 1086 yılında Malatya'daki Mor Gevargis Kilisesi'nde, Malatya Episkoposu İgnatios tarafından kutsanarak patrikliğe yükseltildi. Kiliseyi bir yıl altı yönetti. 5 episkopos kutsadı. 1088 yılında vefat etti. Cenazesi de Barid Manastırı'nda toprağa verildi. Çok mütevazı, sakin ve temiz yürekliydi.

75- Altıncı Diyonosiyos Markus (1088–1090)

Patrik Mor İvannis vefat edince tekrar isyancı Abdun ortaya çıktı. Bazıları "Onun çağrısı Tanrı'dandır" diyerek ona destek veriyorlardı. Çünkü patrikler seçiliyor, kutsanıyor ve kısa bir süre sonra vefat ediyorlardı. Abdun da utanmadan bir bildiri yayımlayıp şunları belirtiyordu: "Yaşam kaynağı olduğum için hayatta kaldım. Kendilerine su zapt etmeyen kuyular açtılar." Görevinden alınmış olmasına rağmen dört episkopos kutsamıştı. Kutsadığı episkoposlar şunlardır: Tılhamdun'a İvannis, Arko'ya Akudus, Mardin'e İgnatios ve Amid'e Kurine (Kurine sonradan Müslümanlığa geçti).

Müminler sabredilmeyen bir sıkıntı içindeydiler, çoğu da ümitsizliğe kapılmıştı. Çünkü iman zayıflığı başlamıştı. Kilise bu tür olaylarla çalkalanırken, Barid Manastırı'nın reisi Markus tarafından bir bela daha geldi. Markus, büyük bir servete sahipti. Kilisenin kuralları Abdun tarafından ayakaltına alındığını gören Markus, Ermeni komutan Pilatus'a 3000 dinar rüşvet vererek baskı yoluyla 1088 yılında onu patrik olarak

kutsadılar ve Diyonosiyos lakabını verdiler. Mafıryan Yuhanon ile bütün episkoposlar Abdun'dan nefret ettikleri gibi Markus'u da reddettiler. Kilise altı yıl süreyle boş kaldıktan sonra episkoposlar toplanarak her iki kötünden iyisini seçtiler. Abdun'un egemen olmaması için, özellikle Mafıryan Yuhanon'un ricasıyla Markus'u seçtiler. Nusaybin o tarihten itibaren kilisenin doğu sınırına katılmıştır. Diyonosiyos patrikliğe bir yıl yedi ay hizmet etti. On episkopos kutsadı. 1090 yılında vefat etti. Cenazesi de Malatya Ovası'nda yer alan Zernuko Manastırı'nda toprağa verildi. Bu manastır daha sonra Ermeniler tarafından zapt edildi.

76- Beşinci Atanasiyos Abulfaraç Bar Ğamore(1090–1129)

Diyonosiyos Markus vefat ettikten sonra Abdun tekrar ortaya çıkıp patrikliği elde etmek istedi. Fakat episkoposlar onu kabul etmek istemediler. Malatya Ovası'nın Karamis Kazası'nda toplandılar. Patrik adayları üzerine kura çektiler ve kura Amid doğumlu Ğamore ailesinden olan ve Mor Barsavmo Manastırı'nın rahiplerinden Rahip Abulfaraç üzerine düştü. Abulfaraç eğitimini Malatya'da almıştır. Mor Barsavmo Manastırı'nda rahiplik yaptı. Gubus Episkoposu Mor Diyonosiyos Mavdyono'nun öğrencisidir. Patrikliğe seçilince Abdun yüzünden kilisede kargaşa olduğu için çağırılı kabul etmedi. Episkoposlar onu görev yapma yasağı riayet edinceye dek getirdiler. Dokuz ay süreyle görevinden men edildi. Daha sonra Malatya Valisi Yunanlı Gabriel'in baskısıyla onu Rahto Kilisesi'ne götürüp 1 Aralık 1090 Pazar günü, Til - Batrik Episkoposu Timotheos'un üzerine el koymasıyla patrikliğe yükseldi. Abdun tekrar Vali Gabriel'e gidip Atanasiyos'u görevden almasını ve yerine kendisini getirdiği takdirde 2000 altın vereceğini vaat etti. Gabriel de Atanasiyos'u patrikliğe getirdiğinden dolayı Abdun'un kendisine vaat ettiği miktarı aslında Atanasiyos'tan beklediği için Abdun'un isteğine cevap vermedi. Atanasiyos isteği dışında patrikliğe yükseldiği için Gabriel'e rüşvet verme niyetinde değildi. Bundan dolayı Vali Gabriel, patriği Mor Barsavmo Manastırı'ndan zorla getirtti. Valinin makamına geldiğinde vali onu, dış kapıdan karşıladı ve patriğin bereket duasını almak istediğinde patrik; bizler Süryani sizler Yunanlı diyerek onu bereketlemedi. Çünkü baskıyla onu getirtmişti.

Patriğin tavrından sinirlenen vali, onu aşağılamak için bir fahişenin evine hapsetti. Patrik de kiliselerin kapanmasına ve çanların durdurulmasına emir verdi. Bu çirkin cezaya tahammülü kalmayan halk, kendi aralarında 400 altın lira toplayıp, rüşvet olarak valiye verdiler ve patriği serbest bıraktı. Malatya Metropolit Muharrir İgnatıyos'un 1095 yılının Ekim ayında vefat etmesiyle yerine Bar- Sabuni metropolitliğe yükseldi. Bar- Sabuni kutsanmasından kırk gün sonra Malatya valisi Yunanlı Gabriel tarafından zulmen katledildi. Patrik de isyancı Abdun'u etkisiz bırakmak için Bağdat'a halifenin yanına gitmek mecburiyetinde kaldı. Halife Abucahfer'den ferman

aldıktan sonra kendi makamına geri döndü. Kısa bir süre sonra 1096 yılında Abdun öldü. Patrik Abdun'un cenazesinin, kilisenin kapısının önünde defnedilmesini istedi ki sürekli halkı ayağı altında kalsın. Çünkü kiliseye karşı cürüm işlemiştir. Buna rağmen Patrik Atanasiyos, episkoposları toplayıp Abdun'a cenaze töreni yapmış ve onu affetmiştir. Patrik, her ne kadar liderlik sevdasıyla yenilmişse de Ortodoksluk inancında vefat etmiştir.

Bar- Sabuni'nin öldürülmesinden sonra Malatya bozulmuş ve yedi yıl süreyle metropolitsiz kaldı. Daha sonra patrik, Gubos Metropoliti Diyonosiyos Bar Mavdyono'yu buraya getirtti. Diyonosiyos, patriğin öğretmeni idi. Eğitimi yeniden canlandırdı. Bu dönemde Sait'in kardeşi Abu-Ğalib, Bar-Sabuni'yi Urfa'ya metropolit olarak kutsadı. Abu-Ğalib kendini asrın bilgini olarak görmekteydi. Fakat alçakgönüllülükten yoksundu. Urfa metropolitliğine getirildikten kırk gün sonra patrikle arası açıldı ve patrik onu görevden aldı. Patrikliğin değerli menkulleri Abdun'un eline geçtiğinde onları altın karşılığında Urfa'da ipotek etmişti. Abu-Ğalib da kutsama törenini sırasında bu eşyaların iade etmeye imza atmıştı. Eğer onları geri çevirmezse görev alamaz. Onları almaya Urfa'ya gittiğinde, Urfa yetkilileri onları vermediklerine dair bahane göstermiştir. Yalan söylediğinden dolayı patrik onu görevden almıştı. Yine de kendisi serbest olduğunu söylüyordu. Çünkü iradesi dışında olduğunu savunuyordu. Urfalılar da iki partiye bölünmüştü. Partilerden biri patriği, metropolitin aleyhine galeyana getirirken diğer parti de metropolite destek vermekteydi. Metropolit görevden uzaklaştırılmış olmasına rağmen papazlar ve diyakoslar kutsadı. Frenkli Urfa komutanı da metropolite destek vermekteydi. Frenkler, Urfa'nın ileri gelenlerini defalarca patriğin yanına göndermesine rağmen patrik onların ricasını kabul etmiyordu. Malatya Metropoliti Mor Diyonosiyos dahi 70 saygın kişiyle birlikte patriğe gelip büyük bir ricayla Urfa Metropolitini affetmesini istediler. Onların ricasını bile kabul etmedi ve Mor Diyonosiyos, Abu-Ğalib'e destek verdiğinden dolayı onu Malatya metropolitliğinden çekmişti. Diyonosiyos, Malatya'da hizmet ettiği 12 yıl süre zarfında ilimle onu zenginleştirmişti. Patrik Diyonosiyos'un yerine İvennis lakabına nail olan Barid Manastırı'nın reisi Elişoh'u metropolitliğe yükseltti. Sonuçta İvennis kendini içkiye verdiği için herkes tarafından hor görülmeye başlandı.

Patrik, insanı hayrete düşüren başka işe daha imza attı. Bar-Sabuni yandaşları olan bazı Urfalı papazlar patriğe gelip kendilerine yeniden papazlık kutsama töreni yapsın istediler. Böylece aldıkları diyakosluk rütbeyi göz önünde bulundurmamakla onları yeniden papazlık rütbesiyle kutsadı. Daha sonra bu konu hakkında araştırma yapılmış, Patrikten kutsanan tüm papazları diyakosluk rütbeyi Abu-Ğalib Bar-Sabuni tarafından yapıldığı ortaya çıkınca Patrik dehşete düştü çünkü yaptığı iş büyük bir çelişki uyandırmaktaydı. Eğer diyakosluk rütbeleri geçerliyse ilk papazlık rütbeleri

de geçerli olması gerekirdi. Eğer diyakoslukları geçersiz ise ikinci papazlık kutsamaları da geçersiz olması gerekir. Ne yapacağını şaşırın patrik; kutsadığı papazları, yanlarında diyakos olmadan hizmet etmemelerine karar verdi. Açıktır ki belirttiği kanunda, yaptığı o kanunsuzluğu çözemez. Birinin diyakosluğu başkasına ne yarar verebilir ki.

Patriğin Antakya Ovası'nda bulunan David Manastırı'na gittiğini gören Bar-Sabuni, Frenklerin patriği yanına gitmiş ve onu acımasız bir şekilde şikayet etmiştir. Frenklerin Patriği, Patrik Atanasios'u baskıyla yanına çağırılmış ve ondan Abu-Ğalib Bar-Sabuni'yi affetmesini istedi. Patrik; "Bar-Sabuni çok borçludur" dedi. Tercüman, bu cümlenin derin anlamını sezmeyp "bana büyük miktar altın borçludur" diye çevirmiş. Frenk Patriği: "Bu iş Simon'undur, Petrus'un değil. Vermiş olduğunuz rütbeleri altın karşılığında olsa dahi sürgünden gelip kilisemize sığınan bu kişiyi affetmeniz gerekir. Bu kiliseye 10000 dinar verdiğini gözönünde bulundurarak düşün. Patrik cevap vermekte sıkıntı çekti. Bar-Sabuni'ye bakıp şu sözleri sarf etti: "Abu- Ğalib bak beni nereye getirtin" dedi. Kendisi de inatla cevap vermiş: "Eğer ben Abu Ğalib isem sen de Abul-Faraç'sın." Abu-Ğalib'ten bu ters cevabı alan patrik, kağıdı almış ve onu atmış. Boynunu Frenklerin patriği önüne uzatıp başını kesersen bile bu asiye affetmem. Atanasios'un bu sert tutumundan ötürü Frenkler sinirlenmiş ve patriğin dövülmesini niyet ettiler. Frenklerin ihtiyar bir episkoposu kendi patriklerine nasihatta bulunarak; eğer bu müerim dayağa mustahaksa da, bizler kilisemizde kimseyi dövmemiz doğru değildir. Bu yaşlı episkoposun nasihatı sayesinde patrik dayak yemekten kurtulmuş, oradan çıkmış ve Meryem Ana Süryani Kilisesi'ne gelmiştir.

Patrik, Urfalı Abdülmesih isminde Halkedoneu bir filozof dostunu çağırılmış ve onu değerli hediyelerle Antakya sahibi Rucef'e göndermiş ki, kendi manastırına dönebilmesi için kendisine izin versin. Çünkü Frenk Patriği şehrin dışına çıkmaması için gereken talimatı vermişti. Abdülmesih, patriğe izin aldığı anda hemen yola çıkmış ve Amid'teki Kankart Manastırı'na gelmiş ve orada ikamet etmiştir. Orda da patrik ile İshok isminde bir kişi arasında bazı evler, bağlar ve tarlalar konusunda dargınlık yaşandı. Patrik, İshok'u aforoz etti. Adı geçen zat, Amid hakimi tarafından sevildiği için hakim, defalarca affedilmesi için patrikten ricada bulunmuştur. Patrik isteğini reddedince Amid'ten çıkmamasına emir vermiş. Uzun bir süre cezaevinde kalır gibi Amid'te kalmış. Patrik, Urafa sahibi Gusli'yi ziyaret etmek istediğini haber göndermiş, ancak Amid hakimi çıkmasına izin vermiyormuş. Bu vesileyle ancak Gusli'ye gidebilmiştir. Urfa'dan da Malatya'daki Mor Barsavmo Manastırı'na geçmiş ve Bar- Sabuni yüzünden Urfa kilisesini ibadete kapattı. Urfalıları çok sert karalar uygulamaktaydı. Patriğin sert idaresinden dolayı Urfalılar, artık kendi çocuklarını Frenklerin kilisesinde vaftiz etmeye başlamışlardı. Patrik, Bar- Sabuni ve üç

episkoposun arasındaki inat yüzünden kilise oldukça zarar görmüştü. Bar-Sabuni dışında patriğe muhalif episkoposlar; elli yıl başkahinlik yapan Malatya Episkoposu Bar- Mavdyone'yi Malatya'dan kovmuştu. Kleysura ve Turabdin episkoposları da patriğin tutumunu beğendikleri için onları azletmişlerdi. Birçok kişi onlar için patriğe ricada bulunmuşlarsa da patrik onları affetmedi ve dargın, cezalı bir şekilde vefat ettiler. Bu tür davranışlardan dolayı birçok kişide iman zayıflığı oluşmuştur.

Patrik de günün birinde Pantikusti Bayramı'nda Mor Barsavmo Manastırı'nda ayini icra ederken, aniden sarsıldı, rengi değişti ve aklını kaybetti. Onu alıp kürsüde oturtmuşlar ve kutsal ayini Gerger Metropoliti tamamladı. Daha sonra kendine geldi ve Secisten'e bir metropolit kutsadı. Yedi gün yatakta kaldıktan sonra 8 Haziran Cumartesi günü 1129 tarihinde hayat veda etti. Cenazesi Mor Barsavmo Manastırı'nda toprağa verildi. Patrikliğe 38 yıl hizmet verdi. 61 episkoposu ve Mafıryan Diyonosiyos Muşe'yi Tekrit'e kutsadı. Kiliseyi çok sert bir şekilde yönetmekteydi. Cezalandırdığı kişileri asla affetmezdi. Yöneticiliği kral yönetimi gibi olduğu için bütün kilise üyeleri ondan korkuyorlardı. Ahlaksız oluşu dışında bütün faziletlerde süslüydü.

Patriğin vefat haberi Urfa'ya ulaştığında Bar- Sabuni ve kahinler kilisenin usulu gereğince kendisine cenaze töreni yapmışlar. Bar- Sabuni o sırada baygınlık geçirmiş ve onu odasına götürmüşler. Daha sonra kendine geldi ve Kişum'da toplanması düşünülen konsile gitmek istedi. Şamişat yakınlarında hayvanın sırtından yere düşmüş, bu yüzden onu tekrar Urfa'ya götürdüler ve suçundan affedilmeden vefat etti. Patrik Mor Atanasiyos döneminde Fırat Nehri'nin kenarında yer alan Foskin Manastırı'nın inşasına başlanmıştı. Manastırda aldıkları kararda, bağ ve manastırlarda çalışmayacaklar, arı beslemeyecekler. Manastır sakinleri vahiyler görme mertebesine ulaşmışlardı. Malatya Episkoposu Diyonosiyos ve Sabuni yandaşları, adı geçen Manastırın rahipleri gizli bir heretik inancına bağlı oldukları gerekçesiyle onları şikayet etmeleri üzerine, Patrik Atanasiyos şikayeti reddetmişti.

77- On İkinci Yuhanon Mavdyono (1129–1137)

Patrik Atansiyos'un vefatından sonra mafıryan ile episkoposlar Kişum'da toplandılar ve patrik adayları arasında kura çektiler. Kura, Antakya Ovası'nda yer alan Diyur Manastırı'nın reisine düştü. Konsilin başkanlığını yapan Kişum Episkoposu Diyonosiyos o günlerde vefat etmişti. Bundan dolayı episkoposlar ile mafıryan, Gusli'nin güvencesi altında acilen Til- Başar'da toplandılar. 17 Şubat Büyük Oruç'un ikinci haftasının pazartesi günü 1129 tarihinde mafıryan Diyonosiyos'un el koymasıyla Frenklerin kilisesinde Mavdyono'yu patrikliğe yükselttiler. Gusli ile devlet erkanları törende hazır bulundular. Mor Yuhanon Bar Mavdyono patrikliğe

yükseldikten sonra Abu- Ğalib'i suçundan affetti ve onun cenaze törenine katıldı. Patrik oradan Mor Barsavmo Manastırı'na gitmek üzere yola çıktı. Mabuğ'dan geçerken Mor Yuhanon Bar Andreos onu kabul etmedi. Patrik manastıra ulaşır ulaşmaz episkoposları topladı ve Bar Andreos'u azletti. Herkes konuya itiraz edip; azledileceğine dair bir suç teşkil etmemişir, diyordu ve davanın düzeltilmesini istiyorlardı. Bar Andreos, Farzaman şehrinden olup iyi eğitim almış, edebiyatı güçlü ve Ermenice ile Süryanice kültüründe iyi yetişmiş biriydi. Gerçekten de yaşadığı dönemde en iyi örnekti. Ermenilere ve Frenklere karşı da konuşma yapabilme kabiliyetine sahipti. Fakat patriği kabul etmediği ve ondan özür dilemediği için de herkes tarafından eleştiriliyordu. Abraşiyeden ayrılacağı an patrikle kilise üyeleri diğer toplumlardan aşağılanacak ve zarar görecekları düşüncesiyle ayrılmaması için ricada bulundular. Patrikten özür dilemeyince patrik onun yerine Bar- Turkoyo'yu kutsadı. Mabuğ'da üç yıl görev yaptıktan sonra yöneticiliğini beğenmeyen patrik onu kutsadığından pişman oldu. Bar- Andreos da kimsenin kendisiye ilgilenmediğini görünce o da pişman olmuş ve patrikten özür dilemiş. Patrik de sevinmiş ve onu kabul etmiş, onu affederek tekrar kürsüsüne geri çevirmiş. Kişum Episkoposu Baseliyos ile Bar Şumno, konsil tarafından azledilince, kilisenin işlerinin adaletli bir ortamda yönetilmediğini düşünen Bar- Andreos görevinden istifa etti. Foskin Manastırı'nda inzivaya çekilen rahiplerin arasına girmiş ve sakin bir hayat yaşamaya başladı. Patrik de Amid yerine Kişum'u patriklik merkezi yapmış. Baseliyos Amid'e kutsanmış. Beş yıl Foskin Manastırı'nda kaldıktan sonra Bar Andreos Mabuğ'a, Bar- Şumno Kişum'a geri döndüler. Bu dönemde Malatya Episkoposu Eliah vefat etti. Patriklik odasında Gihon Baseliyos vekalet etmekteydi. Baseliyos, yazışmalarında hileci ve kilise idaresinde kötü niyetli biriydi. Patriğin temiz yüreğinden dolayı Baseliyos'un öğütlerine göre hareket edilmekteydi. Baseliyos, Malatya Episkoposluğu'na gelmek istediğini herkese duyurdu. Malatya üç yıl süreyle çobansız kaldıktan sonra Malatya halkının görüş birliğiyle Malatya doğumlu Rahip Yeşu Bar Kitre'yi patrikten yazılı olarak istemişlerdir. Gihon Episkoposu kıskanmaya başladı ve engel olmak için patriği etkiledi. Patrik Yeşu'a çok sert cezalar yazdı. Bu cezalar kilise kürsüsünde okununca, daha sonraki dönemde patrikliğe yükselen Raban Yeşu, alçakgönüllülükle yaklaşmış ve kadasetliğin söylediklerinin hepsini kabul ediyorum demiş ve gidip evinde oturdu. Patrik, Rahip Yeşu'nun konuştuğu sözleri duyunca göstermiş olduğu mütevazılığı methetmiş. Hemen kendisine bereket duası gönderdi. Malatya konusu da patriğin 1137'de David Manastırı'nda vefat edinceye dek kalmıştır ve vefat edince de bu manastırda defnedildi. Patriklik görevi sekiz yıl sürdü. 12 episkopos kutsadı. Bunlardan biri de Urfa doğumlu Adana Episkoposu İvennis Bar- Ariğo'dur. İvennis, ruhanileriyle birlikte Türkler tarafından 1136 yılında esir alınmıştı.

78- Altıncı Atanasios Bar Kitre (1139–1166)

Süryani Ortodoks Kilisesi, bir yıl üç ay ruhani liderden yoksun kalınca yaşlı episkoposlar konsilin oluşması için birbirleriyle yazışıyorlardı. Gerger, Semho, Klovdia ve Gihun Episkoposları konuyu görüşmek üzere toplandılar. Patriğin vefatından sonra Gihun Episkoposu patriğin mührüyle tasdik ettiği bir mektubu kendisine yazmış ve Malatya liderliğine zulmen geçmişti. Yukarıda söz ettiğimiz episkoposlar patriklik adaylığına üç kişinin ismini yazmışlardı. Bu üç kişi üzerine kura çekmişler. Kurada Kitre diyakosu Yeşu'un ismi çıkmıştır. Episkoposlar kendisine haber yollayıp onu Makruno Manastırı'na götürmüşler ve rahiplik mertebesine yükselttiler. Onlar daha törenden dağılmadan Mafıryanın Amid'e ulaştığı ve Amid hakimi episkoposların kendi şehrinde toplanmalarını istiyordu. Episkoposlar, patrik adayını alıp Amid'teki Kankart Manastırı'na gittiler. Orada Gerger Metropolitini onu kahin olarak kutsadı. Manastırdan Amid'teki Mort Barbara Kilisesi'ne götürmüşler. Mafıryan Diyonosios, 4 Aralık 1139 Pazar günü onu kutsayarak patrikliğe yükseldi. Törende on iki episkopos hazır bulundu ve Mor Atanasios Antakya Patriği lakabıyla anıldı. Kutsama töreninden sonra Amid hakimi Mueyyeddin Bar Nison konsildekilere ziyafet çekti. Ertesi gün patrik, Gihun episkoposunun Malatya'dan çıkıp kendi abraşiyesine gitmesini emretti. Baseliyos'un da Amid'ten çıkıp Kalet Cafer'e tayin olmasını istedi. Amid de, önceden olduğu gibi patriklik kürsüsü olarak kalsın. Yer değişimine uğrayan episkoposlar itiraz ederek patriğin kurayla seçilmediğini savunuyorlardı. Bu itiraz, bazı episkoposlardan da gelmeye başladı. Fırat batısındaki episkoposlar ne kura çekiminde, ne de patriklik töreninde bulunmadıkları için patriği kabul etmiyorlardı ve yerine başka birini kutsamak niyetindeydiler.

Patrik, Amid'teki Mor Barsavmo Manastırı'na gitti ve kız kardeşinin oğlu Teodoros'u, İğnatiyos lakabıyla Malatya'ya metropolit olarak kutsadı. Kudüs Manastırı'ndan da Malatya doğumlu Rumanus'u da İğnatiyos lakabıyla Kudüs Metropolitliği'ne yükseltti. 1141 yılında Batılı episkoposlar Bar- Andrevos ve Bar- Şumno ile diğer episkoposlar Hısin Mansur'da toplandılar. Yeni bir anayasayı kaleme almış ve onu patriğe göndererek eğer bu kanunları kabul edersen biz de seni kabul ederiz dedi. Patrik kanunları kabul etmeyi vaat etti. Onlar da manastıra gelip patriğe verilen düsturda iradelerini göstererek imza attılar. Bu şekilde patrik ile episkoposlar arasında barış sağlandı. Patrik, Malatya'ya gelip ve Melik Muhammed ile karşılaştı. Mor Mamas Kilisesi'nde misafir oldu. Büyük kilisede Kutsal Murun'u kutsadı. Daha sonra Şogre'deki Mor Ahrun Manastırı'na gitti ve Mifarkat Episkoposu'nu Amid'e, Tarsus Episkoposu'nu da Antakya'yı yönetmek için yetki verdi. Bir yıl sonra Mafıryan Diyonosios Bağdat'ta vefat etti. Naaşı Tekrit'e getirildi. 1143 yılında Sergisiye Manastırı'ndan Loozor, Tekrit

mafıryanlığına yükseldi. Loozor, Gobos'un Ebro kazasından olup Malatya'da eğitim gördü. Mor Ahrun Manastırı'nda İğnatios lakabıyla kutsandı. Kilisede büyük bir isim yaptı.

Gelişen faaliyetlerden sonra bazıları Gusli'ye gidip bu patriğin yasal olmadığını ileri sürerek şikayette bulundular. Patrik de Gusli'nin ziyaretine gitmediği için hükmettiği hudutlar içerisinde patrik olarak kabul edilmesine emir verdi. Kışumlu Baseliyos Bar- Şumno'yu Urfa'ya, Garger'in episkoposunu da Şamişat'a götürdü. Patriğin seçimi konusunda Timotheos'tan bilgi aldı. Timotheos, Şamişat'a veda etti. Patrik de Gusli'nin gönlünü almak için Bar- Şumno'nun Urfa'ya yapılan tayinini tasdik etti. Bu vesileyle Urfalıları da sakinleştirdi. Kışum'a da asrın bilgisi olan Rahip Eliyo'yu metropolit olarak kutsadı. Eliyo İvannis lakabıyla çağrıldı ve kilisede meşhur oldu. Bu dönemde Lakbin Episkoposu Baseliyos zinade itham edildi ve azledildi. Bir süre sonra patrik onu affedip Zobor Manastırı'na tayinini çıkarttı. Oradan da aynı suçtan ötürü kovuldu. Patrik yine ona şefkat göstermiş ve onu severek abraşiyesine götürdü. Üç yıl süreyle orada kaldıktan sonra aynı suçtan yine kovuldu. Bazıları hakkında iftira atıldığını savunuyordu. Patrik Mor Atanasios 1148 yılında tekrar Diyarbakır'a gidip orda ikamet etti. Mabuğ Episkoposu Bar- Andrevos ile Karşono Episkoposu Timotheos'la anlaşmazlık çıktı. Patrik yerlerini birbirleriyle değiştirdi. Bar-Andrevos'un bölgenin hükümdarı Filatus'la sorunu çıktı. Karşono'yu bırakmış, Foskin'e yerleşti. Karşono Episkoposu da kendi makamına geri döndü. Bu tarihte Urfa hükümdarı Frenkli Gusli, frenkli askerlerle ve papazlarla birlikte Mor Barsavmo Manastırı'nı talan edip 50 rahibi de esir almışlardır. Gusli, yaptığı suçtan ilk sırada pişmanlık duymadı. Aziz Barsavmo'yu rüyasında görmüş ve onu uyarmıştır. Ceza olarak başına gelen bir tecrübeden sonra ancak pişman olmuştur. Gusli, pişman olduğunda rahipler gidip Mor Barsavmo'nun sağ elini 1 Ocak'ta tekrar manastıra büyük bir törenle geri getirmişler. Bu sırada Hisno Zaid episkoposunun vefatı üzerine patrik, oraya gitti. Orada üç yıl süre ile kaldı. Öğrencisi İvannis olarak çağrılan Serkis de oradaydı. 1250 yılında Mafıryan İğnatios, patriğin bulunduğu Hisno Zaid'e, Tekrit ile Musul arasında birliği sağlamak üzere patrikten yardım almak için gitti. Tekritliler barışmaya yanaşmıyordu ve patriğin bu konuya müdahale etmemesini istemelerine rağmen patrik isteklerini kabul etmedi. Mafıryan kendi bilgisiyle zamanla bu barışı sağladı. Patrik Hesno Zayid'ten Mor Barsavmo Manastırı'na geçti. Mardin Metropolit Mor Yuahanon, Malatya doğumlu dil bilimci Yakup Bar Salibi hakkında şikayette bulundu. Bir diyakosun, episkoposun sözünü çözebilir mi? Mor Yuahanon, Urfalıların başına gelen deneme hakkında bir makale yazmıştı. (Fakat derin bir araştırma değildi.) İnsanın başına gelen denemelerin veya tecrübelerin Tanrı tarafından gelmediğini vurgulamıştır. Mor Yakup'un makalesine karşılık Kışum Episkoposu İvannis, Bar

Andrevos, Dakregera Papazı Saliba ve Yakup Bar Salibi eleştiri yorumu yapmışlardır. Bar Salibi Allah'tan gelen deneme çeşitlerini sıralarken ihmal yüzünden de gelen zararları açıkladı. Yapmış olduğu bu açıklama Mardin Metropolit Yuhanna'nın hoşuna gitmedi ve onu patriğe şikayet etti. Patrik de Mardin Metropolitine gösterdiği saygı gereği Bar Salibi'ye eleştiri ve görevden uzaklaştırma mektubu yazdı. (Haksız yere yazdı) Yakup da yazdığı kitabı konsilin huzuruna getirmiş ve patriğe takdim etmiştir. Patrik kitabı okuduğunda Yakup'u övdü, rütbesini geri vermesinin yanı sıra onu Maraş Episkoposluğu'na Diyonosiyos lakabıyla yükseltti. Daha sonra onu Mardin Metropolit Mor Yuhanon'a gönderdi ve onu ikna etti. Bu şekilde episkoposları Mardin'de toplayıp konsil oluşturdu. Konsile mafıryan da katıldı. Elçisel kanunları tasdik edip, yeni kanunlar da ilave ettiler.

O dönemde kilisesel geleneklerin hiçe sayıldığı ve ihmal edildiğinden dolayı Kişum Episkoposu İvennis, patriğe gelip bir konsilin oluşturulmasını öneriyordu. Onlar bu konuyu konuşurken, Mafıryan ve Mardin Metropolit Yuhanon'un mektuplarını taşıyan rahipler, söz edilen konuların düzeltilmesi için kapıya ulaştılar. Patrik, rahiplerden ve Kişum Episkoposu tarafından sıkıştırılınca "eğer toplanmak istiyorsanız bizde engel yoktur" demiş. Patrik bu izini verirken toplanacaklarını ummuyordu. Kişum Metropolit, Mardin'e gelip başta Mardin Metropolit olmak üzere, bütün doğu metropolitlerini ve mafıryanı, Batılı metropolitleri Mor Barsavmo Manastırı'na getirmiş ve 1155 yılının Aralık ayında toplanmışlar. 40 maddeden oluşan bir yasa çıkarttılar. Patrik ve Batılı episkoposlar bu konuları hiçe sayıp eski örf ve adetleri uygulayarak Ermeniler gibi kehenütü para karşılığında vermekteydiler. Bu kötü geleneği bir şiirle eleştiren Bar Andrevos dostu olan Mihail isimdeki bir rahibe ithaf etmiştir. Çünkü bu rahip, rahiplik hayatını bırakmış ve Akud'da yaşamaya başladı. Patriğe şu aşağılayıcı sözlerle hakaret etti: "Bizim seçkinimiz Sarafçılar arasında çok meşhurdur. Bu sanatı uzun bir sürede öğrendi. Simon'un yeni para mührünü bas ve getir. Eğer eskisi terk edilmişse yaptığın yeni sanatla güzelleşecektir." Yaptıkları konsilde aldıkları kararlara patrik, doğulu ile batılı episkoposların hepsi imza attılar. Bar Andrevos'u Tur- Abdin'e tayin ettiler. Aralarında bulunan ihtiyar bir metropolit de emekliliğe ayrıldı. Raban'ı da Kişum Episkoposluğu'na, Mabuğ'u Maraş'a, Siverek'i Urfa'ya bağladılar. Bir zamanlar Lakbin Episkoposu olan Baseliyos'u da görevinden aldılar. Gerçeği söylemek gerekirken bu konsilde sıkıntılarını daha da çoğalttılar.

Konsilin dağılımından sonra mafıryan ile Mardin Metropolit, Bar Andrevos'u yanına alarak Mardin'deki Mort Hananyo Manastırı'na geldiler. Bar Andrevos orada bilgeliğini gösterirken Tur- Abdin'de ismi duyuldu ve papazlar, rahipler ile kalabalık bir halk kitlesi gelerek onu götürmüşler. Allah'ın meleğini karşılar gibi onu karşıladılar. Mafıryan da Mardin Metropolitinin, Mardin Hükümdarının desteğiyle Musul'u Tekrit ile

birleştirdi. Bu dönemde kilisemizin bazı episkoposları açık bir şekilde bazı hatalara düştüler. Hadithe Episkoposu Sigestenli Ahrun (Mafıryan İğnatiyos kutsamıştı) Tilbaşar Episkoposu Bar- Turkoyo (Mor Yuhanon kutsadı) başka yerlere gitmiş ama kabul edilmiyordu. Maraşlı Suruç Episkoposu Gabriel, Gerger Episkoposu Timotheos, kızkardeşinin oğlu Yusuf'u bir gecede ilken rahip, sonra kahin ve arkasında episkopos olarak kutsadı. Bu yersiz kutsamadan dolayı herkes Patrik Atanasiyos'u eleştirirken: " Göreve hızlı bir şekilde yükselenler, hızlı bir şekilde de hor görülüp görevlerinden alındılar." Patrik de Yusuf'u destekleyenleri ve takdim edenleri azarlıyordu. Onlar da "onu eğer görevden alırsan kiliseden ve Hıristiyanlık'tan çıkar" diyorlardı. Bu olaya karşı o bölgede münzevi bir hayat yaşayan Abu- Ğalib isiminde bir rahip, gayret edip Yusuf'u şikayet etmek üzere tanınmış insanları toplamış ve onları patriğin yanına götürmüştü. Patrik onları kabul etmedi ve Abu- Ğalib'i sert bir şekilde eleştirdi. Sanki kendisi abraşiyeye episkopos olmak istemiş gibi patriğe göründü.

Daha sonra Mardin Metropolit, Yusuf konusunda büyük bir gayretle patriğe baskı yaparak, Yusuf'u görevinden almış ve onu Makruno Manastırı'na göndermiş. (O sırada yine bazı duygulu episkoposlar kendi ailelerinden olan adayların yerlerine geçmek için takdim edip, yasal olmayan bir şekilde olsa dahi kutsanmaları için patriği zorlamaktaydılar). 1164 yılında Mafıryan İğnatiyos yolda vefat etti ve naaşı Mor Hananyo Manastırı'na götürüldü. 1165 yılında Doğulu olarak tanınan Tekritliler ve Musullular yeni bir mafıryanı seçmek için patriğe gelmiş ve Urfa Dağı'nın Mor Sergis Manastırı'nın reisi Yuhanon'u seçtiler ve onu mafıryanlığa yükselttiler. Yuhanon, Suruç'un tanınmış ailelerindenidir. Aynı yılda Mardin Metropolit Mor Yuhanon vefat etti. Bazıları patriğe Amid yerine Mardin'i patriklik merkezi yapmayı öneride bulunuyorlardı. Patrik önerilerini kabul etti. Patrik yakalanmış olduğu prostat hastalığından iyileşmeyi beklerken daha da kötü oldu ve bu dünyadan intikal edeceğini hissederken Mor Diyonosiyos Bar Salibi'yi Malatya'dan getirmiş ve tayinini Amid'e çıkartmış. Bar Salibi bu tayini kabul etmedi. Mardin Süryani halkı, patriğin hastalığından dolayı Mardin'e gelemeyeceğini bilince yeni bir patriğin seçimi için Mor Barsavmo Mnastırı'nın reisi Raban Mihayel için imzalarını attılar. Patrik ve episkoposlar bu öneriyi kabul etmişlerdi. Ama Raban Mihayel isteklerini kabul etmedi. Onlar bu konuyla meşgul olurken Patrik, Aziz Mor Atanasiyos 14 Temmuz Cuma akşamı 1166 tarihinde gözlerini hayata yumdu. Naaşı manastırın kilisesinde toprağa verildi. İçinde bulunan üç patriğin mezarına konuldu. Mor Atanasiyos, kiliseyi 27 yıl ve 27 ay yönetti. İki mafıryan ve 32 episkopos kutsadı. Aynı yılda İskenderiye papazı İvennis ve Ermeni Katolikos'u da vefat etti.

79- Mor Mihayel Rabo (1166–1199)

İskenderiye Papazı İvannis'in vefatından 40 gün sonra yerine Mor Markus'u patrik olarak seçtiler. Antakya Patriği Mor Atanasios'un vefatı üzerine yeni bir patriğin seçimi için Mısırlıları örnek olarak Gerger bölgesinde toplandılar. Çünkü bazı episkoposlar Yahya'yı, Abdun'u ve diğer eskileri örnek alarak patrikliği elde etmeyi tasarlıyorlardı. Bu episkoposların aleyhinde olanlar gayret edip patrikliğe üç adayın ismini yazmışlar. Patrikliğe layık görülen kişilerin isimleri şunlardır: Yaşlı Raban Abu- Ğalib (Abu- Ğalib, Patrik Atanasios'un seçiminde de ismi yazılmıştı), Urfa Dağı'ndan Raban Sohdo ve Mor Barsavmo Manastırı'nın reisi Mor Mihayel Rabo. Foskin Manastırı'nda Pantikusti Bayramı'nda yapılan ayin sonrasında bu üç kişi üzerine kura çektiler. Kura Malatya'nın Kendasi ailesinden Papaz İliyo'nun oğlu olan Mor Barsavmo Manastırı'nın reisi Raban Mihayel'e çıktı. Onu getirmek için manastıra üç episkopos gönderildi. Raban Mihayel episkoposlardan kaçıp karanlık bir yere gizlendi. Çünkü episkoposlar arasında anlaşmazlık olduğunu duymuştu. Seçime yetişmeyen episkoposlar, diğer episkoposları acele ettikleri için eleştirdiler. Daha sonra mafıryan ile doğu episkoposları gelip tanışmayı durdurdular. Dediler ki; "Biz çoktan beri bu kişiyi seçimsiz olarak seçmek isterdik." Bu sırada iki mektup daha ulaştı. Biri çöldeki münzevi rahiplerdendi. Mektupta: "Eğer patrikliğe Mihayel seçilmişse bize haber verin, onu ilan edelim" yazılıydı. Diğer mektup ise Kudüs Metropolitinden gelmişti: "Ben gelmeye müsait olmadığım için imzamı Mor Barsavmo Manastırı'nın reisi Mihayel'e ya da Urfa başdiyakosu Denho'ya veriyorum, başkasına vermem. Eğer bu süre içerisinde bu iki kişi dışında birini seçerseniz Allah'a karşı sorumlu olacak olan sizlersiniz" diyordu. Bu iki mektup okunduğunda Mihayel'in aleyhinde olanlar "Bizler de bu kişiyi sizden fazla istiyoruz. Fakat bize haber vermediğinizden dolayı darıldık" dediler. Daha sonra hepsi görüş biriliğine varırken manastıra gelip onu gizlendiği yerden çıkarttılar. Onun da patrikliği kabul etmesi için şartları vardı. Bu şartlar; "Kilise atalarının kanunlarına göre davranmanızı, hiç kimsenin para karşılığında birine rütbe vermemesini, yükseltmemesini ve bir abraşiyeden diğer abraşiyeye geçmemesini, ikinci bir abraşiyeyi de kendi abraşiyesine ileve etmemesiydi." Bazıları bu şartlara karşı itiraz edip dönemin zayıflığına göre hareket etmen gerek diyorlardı ve seçimden çekilmek niyetinde olduklarını gören Mor Diyonosiyos Bar-Salibi, gayret edip şunları söyledi: "Uzun yıllardan beri bizler ve merhum yaşlı episkoposlar vicdan azabı çekmekteydik. Bu yanlış ve kök salmış geleneklerin düzeltilmesi için iki kez konsil oluştu. Ne yazık ki ortadan kaldırılmadılar. Şimdi de liderliğimize seçilen bu zat, herşeyden önce kanunlara saygı göstermesi için, Tanrı'nın gayreti yüreğinde tutuşmuştur. Dediklerini kabul letmeyen şeytandır" dedi. Bar-Salibi'nin konuşmasından sonra hepsi şartları kabul etti ve imzalarını verdiler.

Kutsama töreni sırasında mafıryan ile Batılı episkoposlar arasında tartışma çıktı. Mafıryan, daha önceki iki patriğin kutsanmasında olduğu gibi bu patriğin kutsanmasında da yetkinin kendisine verilmesini isterken Batılı episkoposlar ise "hayır" diyorlardı. Batılı episkoposların en yaşlısının konsil başkanı olduğu için, kutsama yetkisinin de ona ait olması gerekir, diye savunuyorlardı. Uzun bir tartışmadan sonra şu kararı aldılar: " Kutsama yetkisi mafıryanda olsun ama on iki episkopos da yardım etsin. Konsil başkanı Urfa Episkopsou, ayini sonuçlandırarak, Malatya'nın İncil'i okunacak, Bar- Salibi ayrı bir bölümü Kişum'un Taybutho denilen bölümü, Gihun ve Gubus ta ilahiler ve dualar okusunlar. Törende toplam 32 episkopos bulunuyordu. 18 Ekim Salı günü 1166 tarihinde Mor Barsavmo Manastırı'nda Mor Mihayel Rabo'yu patrikliğe yükselttiler. Mor Mihayel hemen Ortodoks mezhebinin inanç yasasını kaleme almış ve onu İskenderiye Patriği'ne üç rahibin aracılığıyla gönderdi. Onların da yeni seçilecek patrikleri aynısını yazıp göndersin ve Suriye'de okunsunlar. Yani karşılıklı bir şekilde her iki patrik birbirlerini tasdik edecekler. Daha sonra Patrik Mor Mihayel Mardin'deki Mor Hananyo Manastırı'na geldi ve orada patriklik kürsüsüne oturmuş töreni düzenlediler. Mor Diyonosiyos Bar- Salibi törende takdire şayan bir bildiri sunmuştur. Bildiride patriğin seçkin kişiliğinin süslenildiği, yüce ve inci faziletlerini överek dile getirdi. Süryani Kilisesi tarihinde çok önemli bir gündü. Patrik orada 29 yeni kanun düzenledi. Amid yerine de Mardin'i patriklik kürsüsü yaptı. Bar- Salibi'yi zorlayarak Amid'e tayin etti. Patrik de Antakya'yı ziyaret etmek istedi. Yanıan' Gerger'in Episkoposu İgnatios ve Kesariye'nin Episkoposu Baseliyos'u yanına alarak önce Urfa'ya ve Urfa'nın kutsal dağdaki bütün manastırlarını gezdikten sonra Fırat'a geçti. Halep hükümdarı ile Antakya hükümdarı arasında savaş olmasından dolayı Antakya'ya gitme olanağı olmazken Kişum'a gelmiş ve oradan da Barid Manastırı'na ulaşmasıyla birlikte ağır kış mevsimi başlamıştı. Ondan dolayı günlerce orada kalmak zorunda kalmış. Gihun Episkoposu ile kardeşinin oğlu birbirlerinin hakkında değişik şikayetlerle dava açtılar. Patrik her ikisini de görevden almıştır. Patrik te önce Kilikya'ya, oradan da Antakya'ya geçtiğinde giriş kapısında vali tarafından karşılandı. Diriliş Bayramı yaklaştığından dolayı Antakya'ya girmek istemedi. Çünkü Kudüs'e gitmek niyetindeydi. Önce Leodkiya'ya, oradan da Sur üzerinden Uşana haftasının Perşembe günü Kudüs'e ulaştı. İsa Mesih'in çarmıha gerildiği yer Golgota'yı ve içine konulduğu mezarı ziyaret etmiştir. Dini bayramları ve Kutsal Murun kutsama törenleri Mağıdloyto denilen Süryani Manastırı'nda gerçekleştirdi. Büyük pazarın arifesinde Frenklerin patriğiyle karşılaştı ve gereken saygıyı Mor Mihayel'e göstermiştir. Patrik oradan Antakya'ya doğru hareket etti. Antakya'ya ulaştığında Kusır'da Frenklerin Patriği ziyaret ettiğinde, onu büyük ve görkemli bir törenle karşıladı. Çünkü Frenk Patriği Antakya'daki Yunan Patriği'ne kuşkuyla baktığı için onun inadına gereken

saygıyı Mor Mihayel'e göstermiştir. Patriğe gösterilen bu saygıdan dolayı Antakya'da kalan Süryani cemaatimiz oldukça mutlu oldu. Patrik bir yıl orada kalmış. Kutsal Murun'u kutsamış ve üç episkopos kutsadı. Atanasiyos'u, patriğin amcası olan ve 33 yıl hizmet veren yaşlı Atanasiyos yerine, Anazarbo'ya kutsadı. Daha sonra Atanasiyos, azizlikle ve yoksullukla vefat etti.

Patrik Antakya'dan Mor Barsavmo Manastırı'na gitti ve 1169 yılında Kutsal Sinot'u topladı. Gihun Episkoposu İvennis görevinden alınmış ve yerine münzevi Abu- Ğalib kutsandı. Patrik katı yasalar çıkarttı. Bunlardan biri; herhangi bir episkoposa bir kadın tarafından kesinlikle hizmet edilmeyecektir. İster annesi olsun, ister kız kardeşi olsun. Bir kadınla sohbet etme veya konuşma izni asla olmayacaktır. Kadınlara söylenmek istenen ancak yaşlı bir papazın aracılığıyla iletilecektir. Herhangi bir rahibin odasına da asla kadın girmeyecek ve kalmayacaktır. Ne yaşlı, ne genç kız, ne rahibe, ne de sivil birinin girmesi yasaktır. Bu dönemde Mifarkat Episkoposu Atanasiyos ve Urfa Episkoposu Baseliyos vefat ettiler. Atanasiyos Denho yerine, Malatya'nın önceki Episkoposu İğnatiyos'u, Mor Abhay Manastırı'ndan getirtti. Urfa'ya da Abu- Ğalib'i getirtti. Malatya cemaati İğnatiyos'un ve onun kardeşi papaz Sergis'in hakkında yapılan şikayetlerini çözmek için sinoda geldiler. Davayı çözdükten sonra İğnatiyos görevine geri döndü.

Patrik Mihoyel Antakya'ya gittiği dönemde Yunanlılar inanç konusu hakkında yeni bir münakaşa açmışlardı. Patrik de inancımızı açıklayan bir yazı yazıp Yunanlılar'a, Yunanlılar da onu Kostantinopolis'e gönderdiler. Gönderilen yazı Kral Manuel'in huzurunda okununca Manuel de Kristofor isminde kültürlü biriyle şu karşılığı verdi: "Erguvan üzerinde dünyaya gelen mümin Kral Manuel, Rab İsa Mesih'in sayesinde güçlü, rahat ve yüce olan Romalıların Atukrator'u Kumninus Süryani liderine Mor Mihoyel'e Tanrı'nın inayetiyle bildirmektedir: "Yazmış olduğunuz gerçek inancın doğruluğunu açıklayan bildirinizle devletimiz oldukça mutlu olmuştur. Bundan dolayı devletimiz sizi ağırlamak istiyor." Daha sonra Teoryanus isminde biri Manuel tarafından Ermeni Katolikosu Nersis'e ve patrik Mor Mihayel'e gönderildi. Elçi şu mesajı ilettiler: "Devletin mektubunu sizlere Suriye'ye gelmeniz için getirdik çünkü orada görüşmek istiyoruz. Bizlerin Mezopotamya'ya geçmemiz birçok sebepten dolayı mümkün değildir. Patrik Mihayel'in gitme imkanı olmadığından dolayı yerine Kişum Metropoliti İvannis'i gönderdi ve elçiyle ilgilendi. Teoryanus, Kostantinopolis'e geri döndüğünde ikinci kez patriğin yanına bir mektupla gönderildi. Mektupta şunlar yazılıydı: "Aziz Mor Mihayel Süryani Patriği, kralın hizmetçisi Teoryanus'la birlikte kadasetliğinize devletin mektubunu taşımaktadır. Elimizden direkt elinize vermek istiyoruz. Ne zaman ve nerede bulunabiliriz? Lütfen bizlere bildiriniz." Bu sefer de patrik gitmeyince

Kılho- Rumoyto'da kalan kendi öğrencisi Rahip Teodoros Bar- Vahbun'u yanına gönderdi. Bar- Vahbun Teoryanos'la karşılaştığında Ermenilere karşı çok gururlandığını görmüş. Aristoteles'in felsefi sözeükleriyle onlarla konuşuyordu. Bar- Vahbun da Teoryanos'a şu soruyu sordu: "Tanrısal cevher cisim ve cisimsiz olarak, yani vücutsuz olarak nasıl ikiye ayrılabilir? Cevheri ayrılıklarla mı, yoksa tesadüfi olanlarla mı? Birincisi: tenleşmeyen basit terkililiğe götürmektedir. İkincisi; vücutlu ve vücutsuz olarak cevherle eşitlik sağlanmaktadır. Yine de; filozoflar nezdinde tabiat kaç çeşitle algılanmaktadır?" diye sordu. Ayrıca İsa Mesih'te kabul ettiğiniz iki tabiat özel tabiat mı, yoksa genel tabiat mıdır? Teoryanos odun gibi kırılıp, bize ne pagan Aristoteles'in felsefesinden dedi. Ermeni katolikosu da onu cevapsız kaldığını gördüğünde onu azarlamış ve sorularına cevap verecek kimsemiz olmayışından dolayı bir şey bilmediğimiz diye, bize karşı gururlanıp bizleri hakaret ediyordunuz. Şimdi bunlar (Süryaniler) geldiğinde seni kendin inancından ve kabul ettiğin eğitiminden susturdıkları için kaçıyorsun. Daha sonra katoliko ondan vazgeçip konsil yapıp ve krala daha sonra gereken cevabı yazacağım dedi. Ermeni Katolikosu, Patrik Mor Mihayel'e bu konuda gereken bilgileri sıralayarak bildirmiştir: "Yunan Kralı, bizden on konu hakkında birleşme talebinde bulundu. Beş tanesi onların inancıyla ilgilidir. Bunlar; İsa Mesih'te iki birleşik tabiat, iki irade ve iki etki yani enerji bulunduğunu kabul etmemizi, üç konsille birlikte dördüncü, beşinci, altıncı ve yedincisini de meşru saymamızı ve bizler için haça gerildiği sözeüğünü kullanmamızı istemektedirler. Diğer beş madde de örf ve adetlerle ilgilidir. Bunlar; Doğu Bayramı'nı onlarla kutlamak, Kutsal Kurban'ın ekmeğine maya katmak ve kasede su bırakmak, Kutsal Murun'u zeytin yağından yapmak, kiliseler içinde dua etmek ve açık ayin yapmaktır. Barış için ben bu gelenekleri düzeltmeyi düşünebilirim ama iki tabiat kabul etmemiz, bizler için haça gerildin cümlesini kaldırmak ve azizlerimizi aforoz etmek gibi asla düşüncem yok. Bundan dolayı bu konudaki kararımızı bizler de şimdiden kutluyoruz."

Teoryanos tekrar gittiğinde kralın mektubunu Patrik Mor Mihayel'e göndermiştir. Birçok konudan sonra içinde şu bilgiye yer vermişti: "Anladığımız kadarıyla kadasetliğiniz devletimizi ziyaret etme arzusunda ve onunla muhatap olma niyetindedir. Sizi engelleyen içinizde bir kuşku vardır. O da istediğinizi konuşup kaleme almanızdan değil, iradeniz dışında olacağını korktuğunuzdandır. İşte devletimiz sizlere güvence vaat etmektedir. İstediklerinizi konuşun ve yazın. Kimse engel olmayacaktır. Bay Teoryanos'un eliyle gönderdiğimiz yazı, dediğimizin taahhüttüdür. Şimdiden istediğiniz şekilde konuşabileceğinizi ilan ediyoruz. Herhangi bir zarar görmeden, selamete kendi makamınıza döneceksiniz. Eğer kadasetliğiniz inancımızı tasvip etmiyorsa kendi inancınızda kalacaksınız. Kralın üç ayrı ve aynı metni içeren mektupları elçi aracılığıyla patriğe

ulaştıktan sonra, patrik de cevabı şu şekilde yazmıştır, "Bizler, özellikle ataların inancını değiştirmeyenlerle ve Atanasiyos ile Kurilos'la birlikte tenleşen sözün tek bir tabiatı olduğunu iman edenlerle daha fazla birlik ve beraberliğe evet diyoruz.

Aynı yılda 1170'te Mardin'de hükümdarlık yapan Emin- Eldin patrikliğin avlusunu (Süryani) zapt edip Müslümanlara teslim etmiş ve kendi camisiyle birleştirdi. Bütün Hıristiyan halkı büyük bir üzüntüye maruz kaldı. Ertesi gün onu zapt eden zat attan düştü ve yaptığından pişman oldu. Yine Müslümanların korkusundan iade etme cesareti yapmadı. Aynı yılda patrik Mor Mihayel, Birto'nun Gerger bölgesindeki Abu- Ğalib, manastırdaki kiliseyi inşa etti. 1172 yılında tekrar Mardin'deki Mor Tuma Kilisesi Müslümanlardan zapt edilerek camiye çevrilmiştir. Hıristiyanlar daha da mateme boğuldular. Birinin Müslümanlığa geçerek daha sonra da pişman olup geri dönmesinden dolayı vali Hıristiyanlara yönelik çok baskı uygulamış. Aynı yılda Malatya'daki Rohte Büyük Kilise'nin yenileme başlangıcı olmuştur. Çünkü uzun bir süreden beri kilisenin kubbesi düşmüştü ve kimse ona el atma cesareti edemiyordu. Çünkü başlayıp da tamamlamama korkusu içlerinde yatmaktaydı. Patrik bu konuda cemaati yüreklendirdi ve kendisi 50 dinar katkıda bulundu ve daha da yardım etmeyi vaat etti. Şehrin Süryani halkı büyük bir gayretle ancak altı yıllık bir sürede onu tamamlayabildiler. Yine aynı yılda patrik Amid'e gitmiş ve kiliseyi hükümdarın vergisinden muaf tutturdu. Çünkü her yıl yetkililerden 100 dinar altın istemekteydi. Bu geleneği Abu- Said tarafından uygulanmaya başlanmıştı. Önceden kerpiç ve odunlarla yapılan Kankart Manastırı'nın kilisesi taş ve kireçle patriğin gayretiyle tekrar inşa edildi.

1174 yılında Patrik Mor Mihayel, Mardin'deki Mor Hananyo Manastırı'nda iken Mafıryan Mor Yuhanon ile Mor Matay Manastırı'nın reisinin ziyaretine gittiler. Patrik kendi el yazmasıyla on iki maddelik bir yasa yazdı ve yirmi iki maddelik daha eski bir yasa da gönderdi. Yukarıda anılan tarihte Mor Hananyo Manastırı'nda bir sinot oluşturdular. Sinotta Kaloniki Episkoposu Denho, kendi abraşiyesi tarafından şikayet edildi ve daha sonra güvenilir tanıklar huzurunda hükmettiler. Davasını masaya yatırınca kadar üç yıl süre Mardin Manastırı'nda kaldı. Hakkında yapılan şikayet Patrik Atanasiyos Yeşuh döneminde de devam etmekteydi. Denho, manastırda birkaç gün kaldıktan sonra yasayı ihlal ederek patriği şikayet etmek üzere bazı Nasturi avukatlarına başvurmuş. Valinin yanına da gitmiş ve vermiş olduğu rüşvetle şikayetini yerinde bularak büyük bir öfkeyle patriği yanına götürmüş. Tanrı'nın inayetiyle patrik özetle savunmasını yaptı. Patriğin yanında yalnız Mardin başdiyakosu Abu- Başar vardı. Daha sonra Denho'nun davası reddedildi. Denho bu sefer Musul hükümdarına gitti. Hükümdara, onu bütün Mezopotamya üzerine egemen kılsa kendisine 1000 dinar vereceğini vaat etti. Hükümdar askerlerini gönderip patriği

Nusaybin'e getirtti. Onu Hükümdar Seyfeldin'in yanına götürdüler. Orada da yaptığı savunmada haklı görüldü. Denho'nun reddedildiğini görünce yüksek bir sesle bağırarak bu aldatıcı yaşlı yalnız beni değil, Müslümanları bile kovalayıp, onları Hristiyanlaştırıyor. Bu konudaki belgeler yanında saklıdır. Patriğin Müslümanlığa geçiş yapmak isteyen Kulib isminde birisine yazdığı hakaret dolu mektubunu cebinden çıkarmış ve onlara takdim etmiştir. Müslümanlar mektubu okuduklarında öfkelenip patriği taşlamak istediler. Eşliğinde bulunan rahipler de patriği terk edip kaçtılar. O sırada Mardinli bazı Müslüman zatlar hazır bulundular. Konuyu anladıklarında Kulib hakkında şu ifadeyi verdiler: "Önceden bu zat rahip ve papazdı/kahindi. Davranışları iyi olmadığından dolayı Hristiyanlıkta iken patrik onu azarlıyordu. Müslüman olduktan sonra değil, Hükümdar ikna olmuş, yazıyı kendisine vermiş ve onu güvenle göndermiştir. Denho'nun umudu bundan kesilince bu sefer Bağdat'a patriği şikayet etmeye gitti. Patrik de oradaki müminlere, hakkında gereken bilgileri göndermiş ve onu oradan kovdular. Bu çetin mücadeleden sonra patrik Antakya'ya geldiğinde Denho da, patriğin yanına gelip tövbe etmiş. Patrik manastıra geldiğinde kendisini bir yere tayin edeceği niyetiyle onu önceden Urfa Dağı'na göndermiş. Patrik Urfa Dağı'na ulaşmadan, Denho orada hayata veda etti.

Patrik Mor Mihayel, Mor Barsavmo Manastırı'na geldiğinde tasdikli bir karar almış. Herhangi bir nedenle hiçbir patrik manastırın menkullarına el koymayacaktır. Çünkü daha önceden bazı patrikler hükümdarlar tarafından sıkışınca manastırın gümüş eşyalarını satıp ihtiyaçlarını karşıladılar. Bazıları da borç aldıklarını altınla geri çevirmedi. Mor Mihayel'den sonraki patrikler bu kararı dikkate almadılar. Patriğin aldığı karara karşı manastır rahipleri birden kararı protesto ettiler. Patrik de rahiplere yakışmayan bu tutumlarından dolayı, orayı bırakıp Mor Hananyo Manastırı'na gitmiş. Kilisede ihmal edilen, kötü amaçlarla kullanılan kötü gelenekleri yasaya uygun olarak düzeltmek istemiş olmalı. Ya da kongreye dönüştürmemek için emirle uygulattırmayı denedi. Rahipler yaptıklarından pişmanlık duyarak yaşlı rahipleri arkasına göndermiş ve onu Mor Barsavmo Manastırı'na geri getirmişler. Onları bağışladı. Anlaşmazlığa yol açan yasayı da yürürlükten kaldırdı.

1178 yılında patrik ile mafıryan Yuhanon arasında anlaşmazlık ortaya çıktı. Anlaşmazlığın sebebi; Patrik Kuryakus döneminden beri Göksel Ekmek konusundan Tekrit'teki Hissimoye denilen (cemaatten) bir grup kiliseden ayrılmışlardı. Bunlar tekrar birleşmek isterken, Mafıryan'a değil Patriğe gelip kendilerine episkoposun kutsamasını istediler. Patrik te onları sevgiyle kabul etmiş ve onlara nasihat vererek, kardeşlerinden ayrı olmamalarını ve sinota gitmeleri gerektiğini söyledi. Doğu episkoposları lideri mafıryan olduğundan, seçeceğiniz episkoposu onun kutsaması daha doğru olur. Onlar ise Patriğin sözüne ikna olmadılar, ısrarla kendisininin

kutsamasını istiyorlardı. Eğer isteğimizi yerine getirirsen, biz de Mafıryanla barışırız ve ona itaat ederiz dediler. Patrik bu vaatlarını da kabul etmedi. Mafıryanın kararıyla olursa daha doğru olacağını yineledi ve bu şartlarla onları geri gönderdi. Hissimoye'liler, kendisini hiçe sayarak ve Patirge gittiklerini duyan Mafıryan, onları ve onları kabul edenleri aforoz etti. Patrik de bu sözleri Mafıryandan duyunca üzüldü. Mafıryanın yanına iki saygın rahip göndermiş, onu sevgiyle eleştirerek, bunu yapmaman gerekirdi dedi. Çünkü aziz atalar Kuryakos ve Diyonosiyos Til-Mahroyo, Hissimoyelerden çektikleri sıkıntılar az değildi. Onları barıştırmaya yönelik bütün çabalarına rağmen birleştiremediler. Oysa bugün kendileri birleşmeye yaklaşınca, neden sen onlara engel oluyorsun. Mafıryan ise, inadından vazgeçmedi ve patriğin elçilerini kabul etmemesinin ötesinde, onlara uygun olmayan sözleri sarf etmiş, hakaret ederek ve bölücülük ile tehditleri yerinde olmadığını savunmuştur. Daha sonra pişman olmuş ve patriğin yanına gelmişse de, patrik onunla görüşmek istememiş. Bu konu kutsal sinotta konuşulması gerekir dedi. Mafıryan geri dönmüş ve Mor Barsavmo Manastırında sinotun toplanacağını haber almasıyla episkoposlarını toplamış ve sinota gitmişlerdir. Sinotta özür dilemiş ve yazılı olarak yasal bir riayet gösterince, patrik onunla barışmıştır.

Bu dönemde Mısır'da Markus Bin Kunbar isminde kör bir kişi 'Günah İtirafı'nı müjdelemeye başladı. Bunu da Lmaftis görüşüne göre; "Bu çeşit itirafı yaptığımız takdirde içinde bulunduğumuz bedende, bedensel vücutta değilmişiz gibi görünürüz." Bu tür itiraf görüşü İskenderiye papazı Markus tarafından tümüyle reddedilince bütün Mısırlılar arasında büyük kargaşalık ve bölünme yaşandı. Bazıları Bar Kunbar'ı tasdik ederken, diğerleri de tam tersine papaya destek vermekteydiler. Her iki taraf da bu konu hakkında patrik Mor Mihayel'e mektup gönderdiler. O sırada patrik Antakya'daydı. (Patrik Mihayel üç kez Kudüs'e gitmiş. Brinci ziyaret 1150 veya 1158'de, ikincisi 1178'de olmuş) Patrik bu konu hakkında uzun bir makale yazdı. Bar Kunbar'ın kapıldığı heretik inancında kaldığı sürece aforozu da devam etmesine karar verdi. Papaya da şunları yazdı: Bar Kanbur'un heretiğinin inadına da itirafı reddetmemiz gerekir. Patrik Antakya'dan Mor Barsavmo Manastırı'na geldiğinde, yeni bir kilisenin temelini atmış oldu. Bu sırada şeytanın telkiniyle Teodoros Bar- Vahbun tarafından patriğe karşı yeni bir isyan başlanmıştır. Bar- Vahbun patriğin öğrencisidir. Bazı episkoposlar, (değişik cehalete yakalanan) Amid hükümdarı Abu-el Kasım Bin Nisan'a gidip şu teklifte bulundular: "Şehrinizde kendimize yeni bir patriğin seçmemize destek ve izin verirsen istediğin altını her yerden toplayıp sana takdim edilecektir." Hümdardan Bar- Vahbun için izin mektubu almışlardır. Amid Episkoposu Abrohom gitmiş ve Bar- Vahbun'u Amid'e getirmiş. Fakat kendilerine Bar- Vahbun için yetki veren Abu- el Kasım öldüğünde yerine geçen oğlunun yanına

gitmişler ve babasından aldıkları yetkiyi göstermişlerdir. Kendisi de onlara aynı desteği vermiş oldu. Papazlar, rahipler ve halk hükümdara karşı tavır koyarak inancımızın sarsılmasına izin vermeyiz dediler. Hükümdar da eğer patriğimiz şehrimize gelip yerleşirse biz onu kovacağız. Onlar ise geceleyin kiliseye gidip, Bar- Vahbun'u patrikliğe yükselttiler. Sabahlaeyin elbiselerini değiştirerek mafıryanın yanına gitmek üzere Musul yoluna koyuldular. Patrik de halkın yaptığından haberdar olunca, oldukça üzüldü. Episkoposları toplayıp doğru Amid'e gitmiş, hükümdarla barıştı. Oradan da Mor Hananyao Manastırı'na gitti. Mafıryan ile patrik arasında Hisasnoye davasından bir soğukluk olmuşsa da mafıryan onlarla ilgilenmedi. Kendi episkoposlarını toplamış ve patriğin yanına gelmiş. Doğu halkı da onları azarlamış ve herhangi bir destek görmeden geri dönüp Dara'ya gelmişler. Dara'ya geldiklerini haber alan mafıryan yanına episkoposlarla rahipleri alarak oraya gitmiş ve onları, tutuklu bir şekilde toplanan sinotun huzuruna getirmiş. Onlar da şu savunmayı verdiler: "Bizim bu kişiyi patrikliğe yükseltmemizin amacı, Patrik Mor Mihayel'in döneminde kiliseyi yönetmek değildir. Çünkü kendisinden duyduğumuz kadarıyla dünyevi hükümdarlığın mirası gibi patrikliği kendi kardeşinin oğluna, Yeşuh Sitthono'ya vermek istiyor. Ondan dolayı bizler de, bu kişiyi sizden sonraki patrik olarak ilan ettik. Verdikleri savunma geçersiz sayıldı. Bar- Vahbun ile yandaşları baskı altında tutularak patrik ile mafıryanla birlikte Mor Barsavmo Manastırı'na götürülmek istendi. Bar-Vahbun yolculuk sırasında kendini bir yere gizleyerek kaçmak niyetindeydi. Bar-Vahbun'un ellerine kelepçe konulmasına izin vermeyen patrik, mafıryan tarafından eleştirildi. Daha sonra Bar-Vahbun'u arayıp buldular ve manastıra götürdüler. Birçok episkopos toplanmış ve onu aforoz ettiler. Deniliyor ki, ayın sırasında elbiselerini çıkartıp sivil elbiseler giydirdiler. Başına kırmızı bir fes koyarak onu mezbah önünde durdurdular. Bu bilgileri ihtiyar kişilerden duyan Bar- Ebroyo görgü tanığı olarak kaleme almıştır. Sonra da ilave edip şöyle diyor: "Eğer bunlar doğru ise yaptıkları pek yakışmıyor"daha sonra her episkopos, Bar-Vahbun'un aforoz mektubunu yanına alarak kendi abraşiyesine geri döndü. Bar-Vahbun, cezaevinde kalır gibi basit bir rahip şeklinde, Manastır'da öyle kalmıştır. Patrik de Mardin'e geri döndü. Bar-Vahbun'a şefkat eli uzatan bazı rahipler, geceleyin onu iplerle manastırın duvarından indirdiler ve direkt Şam'a kaçtı. Bar-Vahbun Arapça bir eser telif etti. Tam anlamıyla dört dilin uzmanıydı. Süryanice, Arapça, Yunanca ve Ermenice. İlmiyle, dil bilinciliğiyle konuşma kabiliyetiyle dönemin en seçkinlerindendi. Felsefede güçlü değildi. Ahlaki yönden de çok zayıftı. Bundan dolayı oranın Müslüman hocaları Sultan Selahaddin Eyübi yanında başarılı olmasına fırsat vermediler. Şam'dan da Kudüs'e geçti. Frenklerin patriği onu kabul etti. Müslümanlar Kudüs'ü alıncaya dek onun yüzünden oranın kilisesi sıkıntı içindeydi. Selahaddin 27.7.582 Hicri tarihinde (Miladi yıl; 12 Kasım Cuma 1187)

Kudüs'ü fethetti. Altı gezegen konsilinin yapılışından yirmi sekiz gün sonra Bar- Vahbun kurtulmuş ve doğru Doğu'ya gitmek için yola çıktı. Çünkü mafıryan Mor Yuhanon'un vefat haberini almıştı. Mardin ve Musul hükümdarlarına altın vermeye vaat etmişse de başarılı olamadı. Tekrar Kılho- Rumoyto'ya, Ermeni Katolikosu'nun yanına geri dönü. Katoliko onu sevinçle kabul etti ve gereken yardımını da ondan esirgemedi. Mor Mihayel'in yerine Bar- Vahbun'u getirmek için Katoliko, Suriye ve Mezopotamya'daki Türk hükümdarlarına birçok kez rüşvet mahiyetinde hediyeler göndermekteydi. Onu yanına alarak Kral Lebun'un yanına, Kilikya'ya götürmüş. Kralı etkiledi ve onnu kabul etti. Kendi devletinin sınırları içerisinde Bar- Vahbun'u patrik olarak ilan etti. Patrik Mor Mihayel de episkoposları Mor Barsavmo Manastırı'nda toplamış ve şunları söylemiş: "Benim günahlarımdan dolayı Bar- Vahbun, kiliseyi bu şekilde rezil etmeye Rab izin vermiştir. Lütfen onu görevden atın" dedi. Episkoposlar 'hayır' dediler. "Bizzat gidip Ermeni Katolikosu'yla yüz yüze tartışacağız. Daha sonra da Kral Lebun'a gidip gerçekleri anlatarak onu ikna etmeye çalışacağız." Patrik: " Hayır, en iyisi Allah'a ve onun azizine sığınalım. Rab'bin isteği gibi olsun. Yazılıdır ki, insana güven ve umut bağlayan lanetlidir. Aziz Mor Barsavmo'nun anma gününde, törenin yapıldığı sırada hep birlikte Allah'a yalvararak; "Ey kurtarıcı Rab İsa Mesih, Aziz Mor Barsavmo'nun duasıyla ve şefkatiyle kilisene şefkat et. Kışkırtıcısı her kimse onu öfkenle yok et." Törenin yapıldığı günde, Ermeni Katolikosu Kilikya'da bir at üzerinden düştü ve ayak parmağı kırıldı. Kesilmeye karar verildi. Kesilince de yaşamını yitirdi. Ardından da 12 Ermeni episkposun hayatı, ani bir ölümle sonuçlandı. Onlar da Bar- Vahbun'a destek vermişlerdi. Yedi Süryani rahip de bir şimşek çarpma sonucunda öldüler. 40 gün sonra da Bar- Vahbun hayatını kaybetti. Bu ölümlerin hepsi korku sardı. Kral Lebun da korkuya kapıldı ve Mor Barsavmo Manastırı'na hediyeler gönderdi. Patriğe de bir mektup yazarak ondan özür dilemiş. Yukarıdaki bilgileri Patrik Mor Mihayel kendi Tarih kitabında kaleme almıştır. Söz konusu olan kargaşa, tam 13 yıl süreyle devam etti. 1181 yılında Sultan Kılıç Arslan Malatya'ya gelmiş ve Patrik Mor Mihayel'i sormuş. Kendisine sevgi dolu bir mektup ile birlikte bir asa ve 20 kırmızı dinar göndermiş. Ertesi yıl tekrar sultan Malatya'ya geldiğinde, bir at üzerine binmişken patriği görmek istedi. 8 Temmuz Perşembe günü sabah erken saatlerde sultan, patriği görmeye gitti. Patrik de keza bir ata binerek onu karşılamaya çıktı. Karşılaştıklarında patrik yere inmek isterken sultan kabul etmedi ve o vaziyetle onunla kucaklaştı. Birbirleriyle tercüman aracılığıyla konuşup, sohbet ettiler. Haç mızrak başında patriğin üzerine gölgeleniyordu. Hıristiyanlara büyük bir sevinç oldu. Aralarındaki sohbet uzayınca, patrik sevgi dolu bir azarlamayı konuşmasına ekleyince gözyaşlarını tutamaz oldu. Ertesi gün sultan; manastırı, vergiden muaf tutulacağını gösteren bir fermenla ödüllendirdi.

Pazar günü de, içinde Aziz Mor Petrus'un kemiklerini ihtiva eden eritilmiş altınla ve mücevherlerle süslenmiş bir el, sultandan patriğe hediye edildi. Türkler Yunan Kralı'nın ordusunu yenerken o değerli mücevher sultanın eline geçmişti. O da patriğe verip onu manastırda değerli bir hazine olarak korumaya aldılar. 30 Temmuz 1183 tarihinde Cumartesi gününün kuşluk? vaktinde Mor Barsavmo Manastırı'nda büyük bir yangın çıktı. Yeni inşa edilmekte olan bir kilise, manastırın yüksek burcu, fırın mağarası ve Gerger denilen kapı dışında yangından kurtulan bir şey olmadı. Patrik ile rahipler kaledeki burcun başına çıkmış, Mor Barsavmo'nun ve diğer azizlerin kemiklerini, kurtulan kitapları aldılar. Bir ay süreyle yangın devam etti. Yangının sönmesinden sonra manastırı inşa etmeye başladılar. 3 yıllık süre zarfında manastırı eskisinden daha da güzelleştirdiler. Tavanları ahşaptan yapılmış alt kattaki evleri, bu sefer beşlik tonoz mimarisinde inşa ettiler. Yeni kilisenin inşası 12 yıllık bir süre zarfında bitti. 2 yıl daha fresklerle süslenildi.

1189 yılında bütün episkoposların onayı olmadan patrik kendi kardeşinin oğlu Yakub'u Doğu'ya mafıryan olarak kutsadı. Onlar ise Bar-Mesih isimindeki birini mafıryanlığa yükseltmek istiyorlardı. Mafıryanın kutsaması Doğu'da büyük bir kargaşanın olmasına neden oldu. Bu dönemde Mardin Abraşiyesi'nin de ruhani lideri yoktu. Mardin hükümdarı tarafından konulan ağır yükten (vergi) dolayı Urfalı Mavdyono'yu kutsadı. Çirkin işlere bulaştığından dolayı sonradan makamından kovuldu.

1194 yılında patrik, 35 episkopos topladı. 15 Mayıs önceki Pazar da Aziz Mor Barsavmo'nun anma gününde herkesin toplandığı sıralarda patriğin inşa ettiği yeni kiliseyi kutsadı. Aynı yılda Mısır Kürsüsü'ne yeni yükselen Papa İvennis, Petrus isiminde yaşlı bir episkoposla birlikte "Gerçek İman Açıklaması"nı patriğe göndermiş. Patrik onu memnuniyetle kabul etti ve bütün kiliselerde okunmasına izin verdi. Patrik Mihayel yaşlanınca kardeşinin oğlu Yeşu Sifthono, patriğin ziyaretine gelen her episkoposu bir kenara çekip amcasının yerine kendisini seçmelerini talep etmekteydi. Bundan dolayı episkoposların ve manastırın reisin gözünden düştü. Patrik de yeğeninin yaptığından haberdar olunca ondan darıldı. 1199 yılının Kasım ayının sonlarına doğru patrik yatak hastalığına tutulunca Yeşu Sifthono ilk sırada onu ziyaret etmek istemedi. Ölüm derecesine yaklaşıncaya yanına girmiş ve onu ziyaret etmiştir. Aynı yılın 7 Kasım Pazartesi gecesi o aziz insan hayata veda etti. Kiliseyi 33 yıl süryele yönetti. Tekrit'e bir mafıryanla birlikte 55 episkoposu kutsadı. Vefat ettiğinde 73 yaşındaydı. Mor Barsavmo Manastırı'nda inşa ettiği büyük kilisenin içinde defnedildi. Kuzey mezbahın önünde kendi eliyle kendisine önceden hazırladığı mezarda konuldu. Patrik Mihayel; kültürlü, tahsil görmüş biriydi. Fiziksel yapısı; uzun boylu, yakışıklı, sesi yüksek ve hoş nağmesi vardı. Yazısı güzel, gece gündüz istinsah eder ve takdire şayan eserler bırakmıştır. Bu eserler; 1- Tarih Kitabı,

2- Mardin Metropliti Mor Yuhanon ile Asur'da itirafçı bir kızın hakkında yazdığı şiirler, 3- Namazcılarının heretik inançlarını ve itirafları hakkında bir kitap, 4- Frumoye, 5- Karma Kanunlar, 6- Kehennüt sırrı, kilise, Kutsal Kurban'ın alışının hazırlığı, insan hakları, İsa Mesih'e nasıl bir öğrenci olunur, gibi konular hakkında kitaplar yazmıştır.

80- Atanasiyos Bar Salibi Karho (1199–1207)

(Yeşu Sifthono Veya Küçük Mihoyel)

Patrik Mor Mihayel'in vefatından sonra Süryani Ortodoks Kilisesi'nde büyük bir kargaşa meydana geldi. Patriğin kardeşinin oğlu Yeşu, Mor Barsavmo Manastırı'ndan Amid'e gitmek üzere yola çıkmış. Manastırdakiler gitmek istediğini öğrenince, kiliseyi rahatsız etmeye ve bölmeye gittiğini düşünerek, manastırın reislerinden Malatya doğumlu Raban Mihoyel Kardas onu takip etmeye başladı. Abu- Ğalib Manastırı'nda ona ulaşınca, zorla geri çevirmeye çalıştıysa da başaramadı. Yeşu'nun öğrencilerinden biri, Gerger Kalesi valisine gitmiş ve onu şikayet etmiş: "Yanıma aldığım bu hediyeleri Amid hükümdarına götürmek istiyorum. Mor Barsavmo Manastırı'ndan gelen bu rahip bana engel oluyor. Amid hükümdarının düşmanı olsa gerek" dedi. Vali de Amid'e bağlı olduğu için Raban Mihoyel Kardas'ı tutukladı ve cezaevine attı. Yeşu, cezaevinin önünden geçerken Mihoyel'i görmüş ve onu tehdit ederek ondan 100 dinar altın istemiş. Karşılıklı bir şekilde aralarında bir söz düellosu geçtiği herkes tarafından malum olunca, Yeşu'u daha ikrah etmeye ve eleştirmeye başladılar. Vali de Mihoyel'den 100 altın aldıktan sonra onu serbest bırakmış. Raban Mihoyel, manastıra geri döndüğünde olayı olduğu gibi rahiplere aktarmış. Onlar da 15 Batılı episkopos toplamışlar ve hep birlikte doğruca Klevdiya Bölgesi'nde yer alan Modik Manastırı'na gitmişler. Üç kişi üzerine patriklik için kura attılar. Kura, Mor Barsavmo Manastırı'nın reisi Raban Saliba'ya düştü. 15 Kasım 1199 tarihinde, Mor Atanasiyos lakabıyla onu patrikliğe yükselttiler. Atanasiyos, dini bilgilerden yoksun ama siyasette oldukça çalışkan ve becerikliydi. Ondandır ki onu seçtiler ki, Yeşu'un menfi faaliyetlerine engel olsun. Aynı dönemde Mafıryan Griğoriyos Amid'e üç episkoposla birlikte gelmiş ve kardeşi Yeşu ile karşılaştı. Patrikliğe yükseldiğini duyduğunda bir yandan üzüntüsünü belirtirken, diğer yandan da Amid hükümdarına gitmiş, kardeşinin patrikliğini Amid'te onaylarsa ona 6000 (altı bin) dinar altın vereceğine söz verdi. Amid Metropliti Mino, mafıryana karşı çıktı. Onu kardeşiyle birlikte Amid'ten çıkarttı. Mafıryanın vaat ettiği altınları, Metropolit Mino'ya vermek zorunda kaldığı için onları, halktan toplayarak ödemiş. Mino terbiyeli, iyi ahlaka sahip, saygın biriydi. Mafıryan da kardeşi ile episkoposlarla birlikte Mardin'e geri dönmüş ve o altınları Mardin hükümdarına geri vermiştir. Kardeşini de 'Hrupto Dmandyone/İtirafçıların

Cuması'nda (Diriliş Bayramı'ndan 40 gün sonraki Cuma) Mor Hananyo Manastırı'nda patrikliğe yükseltti. Kendisi de amcasının adını alarak Mihoyel lakabıyla tanındı ki, amcasının şansı ona da gülsün. Küçük Mihoyel (Mihoyel Zhuro), üç episkopos kutsadı. Mardin'in Süryani Cemaati ondan kıskandı. Mardin hükümdarına gidip istenilen altınları takdim ettikten sonra hükümdar, yeni patriği ve mafıryanı Mardin'den kovdu. Mafıryan Malatya'ya doğru giderken yeni patrik de Hisno Dkifo hükümdarına gitmek üzere Turabdin'e gitti. Hükümdara gittiğinde, gereken hediyeleri vermesine rağmen tüm bölge halkı ona destek vermediler. Bundan dolayı o da orayı terketme zorunda kaldı. Malatya'ya gitti ve kendi babasının evinde oturdu. 1201 yılında Turabdinliler, Patrik Atanasiyos'un bölgeye gelmesi için kendi hükümdarından istekte bulundular. Hükümdar patriği getirtti ve bütün bölgeyi ziyaret etti. Herkes tarafından büyük bir saygıyla ve törenle karşılandı. Kartmin Manastırı'na gitti ve Hisno-Zayid'a bir metropolit kutsadı. Oradan da Mardin'e geçen patrik, hükümdardan ve halktan sevinçle karşılandı. Patrik daha Mardin'deyken, Yeşu'un ve Mihoyel Zhuro'nun Malatya hükümdarı Rukin- Eldin'e 6000 altın lira verdiğini ve onu Mor Barsavmo Manastırı'na gasp yoluyla yerleştiği heberini alınca, iki yıl süreyle Mardin'de kalmış. Melik Aşraf bin Adil Mardin'e geldiğinde onu terk edip Riş-Ayno'ya gitti. Patrik Atanasiyos da onunla birlikte gitti. Oradaki kiliseyi yeniletti. Onun yukarısında bulunan Esfulos Manastırı'nı da yeniden inşa etmek istemişse de imkanı olmadı. Mısırlı Sedid el- Devle isminde bir din hocası onu Melik Aşrafla barıştırdı. Melik Aşraf, Malatya hükümdarı Rukin el-Din'i ikna etmek için ona bir elçi göndermiş. Patrik de Abu- Ğalib Manastırı'na kadar elçiyle birlikte gitti ve orada Ocak ayından Temmuz ayına kadar beklemiş. Rukin el-Din bu sürede ikna olmuş ve Yeşu'u Mor Barsavmo Manastırı'ndan kovmuş, yerine patrik Atanasiyos gitti ve kürsüsünde oturmuş. Yeşu da tekrar Malatya'ya gitmiş ve babasının evinde oturmuş. Mafıryan Grigoriyos da üzülerek orayı terk edip Doğu'ya geri döndü. Onu Musul hükümdarına; "bu adamın, senin memleketinden ve diğer yerlerden topladığı paraları diğer hükümdarlara götürüp vermektedir" diye şikayet ettiler. Bundan dolayı büyük zarar gördü. Patrik Atanasiyos yedi yıl patriklik kürsüsünde oturduktan sonra 1207 yılında Mor Barsavmo Manastırı'nda hayata veda etti.

81- Ondördüncü Yuhanon Yeşu Kothubo (1208–1220)

Mor Atanasiyos Karho Mor Barsavmo Manastırı'nda vefat ettikten sonra Mihoyel Zhuro/Yeşu Sifthono, Malatya hükümdarı Müntecib'e rüşvet vererek Mor Barsavmo Manastırı'na gitmesi ve patriklik kürsüsüne oturmasına izin vermesini istedi. Müntecib izin verince Yeşu Sifthono gitti ve kürsüyü elde etti. Yeşu'un kürsüye oturduğunu haber alan Amid Metropoliti Mino, Urfa'lı Teodoros Şukir ve Turabdin'li Hısın Mansur'un

İstefan şu mesajı kendisine iletiler: “Kilisede meydana gelen bölücülük, kargaşa ve inatçılığı artık ortadan kaldırma zamanı geldiğini düşünmekteyiz. Senden dileğimiz; Amid hükümdarına vermeye taahhüt ettiğimiz 1000 dinarın bir kısmını sen, bir kısmını rahipler, diğer kısmını da bizim vermemiz şartıyla seni, yasal patriğimiz olarak kabul edeceğiz. Kilisedeki huzursuzluk ortadan kalksın ve tek bir çoban ile tek bir sürü olsun.” Yeşu da sert bir üslupla; “Ben düşmanımı defnettim. Kürsümü de elde ettim. Altın vermeye mecbur da değilim. Kim parayı taahhüt etmişse, o parayı ödesin” dedi. Metroplitler, Yeşu’dan bu sert ve saygın olmayan cevabı alınca, oldukça sinirlendiler. Manastırda (Kartmin) Turabdin’li episkoposlarla birlikte toplandılar ve Rumano’lu Yeşu Kothubo’yu patrikliğe seçmeyi düşündüler. Yeşu Kothubo rahipliğin münzevi hayatını yaşamaktaydı. Hakkında konuşulanları duyunca Nusaybin’e kaçmış. Sifthono da episkoposların faaliyetlerinden ürkererek Manastırın saygın reisi olan Rahip Mübarek’i ve Rahip Mihoyel Kardas’ı onlara bir mesaj taşıyarak göndermiştir: “Sifthono’nun gönderdiği iki rahibi episkoposların yanına gittiklerinde Raban Mübarek, büyük bir imanla bölücülük yapmamalarını rica ederken, Raban Mihoyel ise diliyle aynı ricada bulunurken, gözleriyle kabul etmemelerine işaret ediyordu. Gizlice de Sifthono’nun sizleri birbirinizden ayırtmayı hedef etmektedir. Sizlere altın yardımında bulunamaz, Patrikliği meşrularsa sizlerden de ayrı ayrı intikam alacaktır.” Bu sözleri duyan episkoposlar, manastır reislerine karşı daha da öfkelenmişler ve onları geri çevirdiler. Onlar da iki episkoposu Nusaybin’e göndererek Yeşu Kothubo’yu gördüğünüz takdirde başına ‘masnafto’yu (metropolitlerin ayin sırasında başlarında kullandıkları bir çeşit bez parçası) geçirin ve onu Şiro Manastırı’na getirin. Episkoposlar gidip getirdiler ve 1208 yılında Yuhanon lakabıyla patrikliğe yükselttiler. Daha sonra onu Amid’e ve Turabdin’e götürmek istedilerse de gösterdiği bazı mazeretlerinden dolayı ziyaretini başka bir zamana erteledi. Birkaç ay sonra gelmeye kendilerini vaat edince onu serbest bırakıp herkes yerine döndü.

Aziz insan patrik Yeşu Yuhanon Kothubo, episkoposlardan kaçır gibi Kilikya’ya doğru gitti. Basit bir şekilde Bakısmat Manastırı’na ulaştığında manastr reisi onu içeri almak istemedi. Kralın izni olmadan seni patrik sıfatıyla kabul etmem doğru olmaz benim için dedi. Patrik, manastır reisinin sözünü imanla ve memnuniyetle kabul etti. Manastır haricinde bulunan küçük bir odada bir yıl süreyle ibadet ederek kalmıştır. Çveğat Manastırı’nın reisi, patriğin durumundan haberdar olunca gayret edip gelmiş ve patriği kendi manastırına götürmüştü. Kendisine diğer rahipler gibi iyi bir oda tahsis etmiştir. Çveğat Manastırı’nın yakınlarında yer alan Kilikya Bölgesi’nin Mefsusutiya şehrinde hazır bulunan Kral Lebun, manastır reisi, patriği zorlayarak kralın yanına götürmüştü ve onun hakkında gereken bilgileri krala aktarmıştır. Kral Lebun, patriğin aziz biri olduğunu öğrenince manastır

reisine demiş ki: “Romalı Bizans Kralıyla barış içinde olduğunu biliyorsun. Onun egemenliği altındaki yerlerde buna patrik olarak ilan etmem mümkün değildir. Benim hükmettiğim topraklarda kendisine bir yer istesin, vermeye hazırım. Benim için de dua etsin.” Manastır reisi patriğe bu sözleri iletince kral için dua etti. İçinde bulunduğum manastır benim için yeterlidir. Başka bir yer de istemem. Kral da hemen kendisine bir ferman yazarak, Çveğat Manastırının idaresinden kendisinin sorumlu olduğunu beyan etmiştir. Manastır reisi bu konudan rahatsız oldu. Patriği aşağılamaya başladı. Keza Rahipler de aynı muameleyi göstermeye başlar. Patrik de manastır reisliğini Samanya isminde bir rahibeye vermiş.

Amid Metropoliti ve diğer arkadaşları, Patrik Mor Yuhanon, Kral Lebun tarafından kabul edildiği ve manastır da kendisine teslim ettiğini duyduklarında ziyaretine geldiler. Kral Lebun’un yanına da gidip Sultan İzzedin’e bir rica mektubu yazmasını istediler. Kral Lebun, episkoposların isteğini yerine getirmiş. Yazdığı mektubu Sultan İzzedin’e götürdüklerinde patriğin, aziz ve saygın bir zat olduğunu öğrenince, onu görmek istedi. Patriği, sultanın yanına götürdüklerinde büyük bir saygıyla onu karşıladı. Patrik sultana basit bir kumaş parçası hediye etti. Sultan patriğin hediyesini sevgiyle ve memnuniyetle bir bereket olarak kabul etti. Sultan da patriğe çok değerli bir beyaz atlas parçası verdi. Patrik o parçayı kendisine bir çeket yapmış ve ölüncüye dek onu kullanmış. Kendisine çok muhteşem bir ferman yazmış. Hükmettiği topraklarda tek patrik olarak ilan etmiştir. Episkoposlar Mor Yuhanon’u alarak Kayseri’den çıkıp Mor Barsaymo Manastırına doğru geldiler. Mihoyel Zhuro haber aldığı anda manastırdan çıkıp Malatya’ya gitti. Patrik ile episkoposlar da Malatya’ya ulaştıklarında, bütün halk onları karşılamaya çıktı ve büyük bir törenle Teodoros denilen kapıdan içeri aldılar. Yeşu Sifthono’nun bulunduğu mekandan geçince episkoposlar şehrin şairlerini stop ettiler. Yerlerine sesi güzel ve nağmesi hoş olan Urfa Episkoposu Teodoros; “Nerdesin ey hain Yahuda? Gel de arkadaşlarını gör” vb. ilahiyi seslendirmeye başladı. Töreni bitirinceye kadar hep orada kaldılar. Karşılayanların arasında Sifthono’dan nefret eden Malatyalı ve Bişfliş ailesinden de bir rahip bulunmaktaydı. Yine onların eniştesi bir papaz da onlara karşı (Mihoyel’e karşı) çirkin sözler savurmaktaydı. Uzun bir süreden beri yeşil elbise giyerdi. Onu çıkarıp yerine beyaz bir elbise giymiş ve Mor Yuhanon yanına gelip seni görmek için bu şekilde kuşandım ve geldim. Buna benzer daha başka yakın akrabaları tarafından reddedilmekteydi. Gelişen bu faaliyetleri Sifthono gözleriyle görür ve kulaklarıyla duyar. Çünkü kapının üzerindeki bir odada oturmaktaydı.

Patrik de bu olaylara karşı hep gözyaşlarını dökmekteydi. Çünkü episkoposların elinde esir muamelesi görüyordu. İsteklerini yerine getirmek için onu alet olarak kullanıyorlardı. Episkoposların yaptıklarından memnun olmazken feryat ederek ağlıyordu. Malatya’da episkoposlar halktan büyük

bir miktar parayı, patriğin adına topladılar. Dul kadınlar bile gelip bütün değerli eşyalarını takdim etmekteydiler. Halk da patrik konusu yüzünden episkoplar büyük bir miktar da borçlu olduklarını biliyorlardı. Malatya halkı Sifthono'nun hemşehrileri olmasına rağmen onu çok ikrah ediyorlardı. Çünkü ölçülemeyecek kadar gururlu ve cimriydi. Bu iki çirkin davranış onu ve kardeşi olan Doğu Mafıryanı'nı rezil etmişti. Bu iki davranış olmasaydı eğitimde, ilimde, güzel fiziki yapılarında onların benzeri o dönemde bulunmazdı. Patriği o görkemli törenle Malatya'dan Mor Barsavmo Manastırı'na götürüp kürsüsünde oturdular. Urfalılar da Malatyalılar gibi büyük bir coşkuyla karşıladılar. Büyük bir miktar altın takdim ettiler. O şekilde erkekler, kadınlar, gelinler ve genç kızlar gelip bileziklerini, kolyelerini, yüzüklerini ve ipeklerini verip, bizlere lazım değil bu süslü eşyalar diyorlardı.

Patrik de hükümdarların aldıkları haraçtan rahatsız idi. Urfa'dan da Amid'e, Mardin'e ve Turabdin'e geldiler. Hükümdarlara verdikleri 1000 altın lirayı ve daha fazlasını topladılar. Kartmin Manastırı Episkoposunun, patrik hakkında şunları anlattığı söyleniyor; "Episkoposlar patriği Turabdin Bölgesi'nde gezdirirken, patriklik elbiselerini giydireyorlardı. O da sıkıntısından ağlayıp diyordu: Aranızda ayı gibi oldum. Bu paraları üzerime yığıyorsunuz. Yaptıklarınızla Allah'a karşı sorumlu tutulacaksınız. Patriği gezdirdikten sonra onu tekrar Mor Barsavmo Manastırı'na götürdüler. Episkoposlar onu terk eder etmez patrik, tekrar manastırı terk edip durgun ve sakin bir hayat yaşamak için Kilikya'ya geçti ve Çveğat Manastırı'nda bir süre kaldıktan sonra Yeşu Sifthono tekrar Malatya hükümdarlarına rüşvet yedirerek Mor Barsavmo Manastırı'na yerleşti. O sıralarda kardeşi ve Doğu Mafıryanı Griğoriyos, onu ziyaret etmek üzere yola çıktı. Şigor Bölgesi'ndeki Hıyal Kazası'na ulaştığında hastalanmış ve orada vefat etmiştir. Naaşını Mor Matay Manastırı'na götürdüler ve 1214 yılında toprağa verdikleri haberini alınca oldukça üzüldü. Umutsuzluğa kapıldı. Çünkü sırtında güçlü bir kale gibiydi. Şehir, surdan yardım gördüğü gibi böylece kardeş de kardeşinden yardım görür. Kendisi de kardeşinin vefatının kırkinci gününde Mor Marsavmo Manastırı'nda vefat etti. Yeşu Sifthono'nun vefatını duyan episkoposlar Kilikya'ya, patriğin yanına gitmişler ve onu Mor Barsavmo Manastırı'na getirmişler. Orada Kişum'dan papaz Tuma'nın oğlu Rahip ve Kahin Davut'u, Doğu'ya mafıryan olarak kutsadılar. Rahip Davut, Mor Barsavmo Manastırı'nın reisi Tafşış denilen Raban Barsavmo'nun öğrencisiydi. Griğoriyos'un vefat ettiği yılda o yılın manastır reisi Simho şehrinde güçlü biri olan Şemun Tabakan, patriğe karşı gösterdiği saygısızlıktan dolayı patrik rahatsız olmuştur. Ondandır dolayı manastırı terk edip Klevdiya Bölgesi'ndeki Damdik Manastırı'nda kendisine bir oda inşa ederek oraya yerleşti. Manastırdaki yasa gereğince her yıl manastır reisi değiştiriliyormuş. Reislik yılını dolduran Şemun'un yerine, Raban Mihoyel

reisliğe geçti. Reisliğinin ilk günlerinde görevlilere dağlardan odun kesmeye ve getirmeye gönderdiğinde, Şemun ile karşılaştılar. Şemun, Raban Mihoyel'in emrini hiçe sayarak onları geri çevirmiş ve tarlada hayvan gübresi dağıtmaya emir vermiş. Yerinde olmayan ve yararsız bir davranış. Raban Mihoyel, Şemun'un yaptığını haber alınca onu patriğe şikayet etti. Patrik bir yazıyla bu arsız kişiyi sizler bu hale getirdiniz dedi. Yoksa Raban yaşlı Barsavmo, Gudo başkanı Raban Abul-Farac ve sen Raban Mihoyel hazır olduktan sonra sözü geçmezdi. Bu mektup Şemun'un eline geçmiş, onu okuyunca patriğin ismi üzerinde küfür ve hakaret eden sözler yazmış. Mektubu ondan almışlar ve patriğe göndermişler. O sırada rahip olan Klevdiya Episkoposu Diyonosiyos, gördüklerini olduğu gibi aktarmıştır: "İncil'i patriğe okumak için içeri girdiğimde; mektubu okuyup elleri titriyor, vücudu sarsıldığı bir vaziyette gördüm. Kısa boylu olduğundan ve sürekli oruç tuttuğundan dolayı zayıf ve çok hareketliydi. Mektubu okuduktan sonra onun öğrencisi Rubil'e vermiş ve Rubil, Şemun'u tehdit etmeye başlarken Patrik, hayır oğlum bunu yapma dedi. Bu iş seni aşıyor. Patrik oturduğu yerden kalkmış, küçücük odasına girmiş ve isyancı (asi) Şemun'a lanet ve aforoz sözleri yazmış. Onu gudo başkanı olan Elişoh oğlu Raban Abul-Farac adına manastıra göndermiş. Abul-Farac, yıllık dua programlarını içeren bütün Fankitho'yu ezberlemişti. Hiçbir kelimeyi eksiltmeden hepsini okumaya vaat etmişti. Abul Farac da Şemun'un asiliğinden ve müstehziliğinden korktuğu için mektubun okunmasını geciktirdi ki belki patriğin öfkesini dindirebilsinler. Şemun da mektubun gelişini duyunca Abul-Farac'a gelip ve terbiyeden yoksun bir tarzla: "Neden Gandapol'un mektubunu okumuyorsun?" dedi. Sifthono'nun akrabaları Mor Yuhanon'a hakaret ederek Gandapol yani Heretik Pavlus anlamına gelen lakapla çağırırmaktaydılar. Abul-Farac, seni onunla barıştırmaya kadar okumayacağız. Şemun, onu okumazsan içindeki bütün lanetli sözler senin olsun. Meryem Ana'nın İntikal Bayramı'nda bütün rahipler toplanmışken Gudo/Koro başkanı mektubu okumuş. Mektubun okunmasından sonra asi Şemun 4 yıl süreyle ayin yapmadığı halde ayin giysilerini giymiş ve ayin yapmaya başlamış. Birkaç gün sonra yani Haç Bayramı öncesi Şemun, manastırın hizmetçisi Furteg'e kızmış. Adı geçen hizmetçi manastırdan kendi evine yorgun ve bitkin bir durumda gitmek üzereyken, Şemun koşup onu manastırın kuzey kapısının dışında merdivenlerin ortasında yakalamış. Elini uzatıp mızrağını almaya çabalarken, mızrağın ortasındaki kılıcı çekmiş ve gövdesine doğru saplamış. Gövdesini ve bağırsakları yere düşmüş ve yerinde yaşamını yitirmiş. Patriğin korkusu rahiplerin yüreğine girmiş, gidip onu büyük bir saygıyla manastıra getirmişler. Patrik 12 yıl hizmet verdikten sonra 1220 yılında Mor Barsavmo Manastırı'nda vefat etti.

82- Üçüncü İğnatiyos David (1222–1252)

Kişum'dan olup, Papaz Tuma'nın oğlu olan Rahip Davut, Mor Barsavmo Manastırı'nın reisi Tafşış denilen Raban Barsavmo'nun öğrencisidir. Patrik Mor Yuhanon, onu 1215 yılında Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. İyi öğretim almış, cömert, şefkatli ve sadık biri olduğundan dolayı abraşiyesinin büyüğünden küçüğüne kadar, herkes tarafından sevildi. Musul'da üç yıl kaldıktan sonra doğu kürsüsü ve ilk mafıryanların ikamet yeri olan Tekrit'i görmek istedi. Tekrit'e gittiğinde Tekritliler, haçları ve İncil'leri taşıyarak, Süryanice ve Arapça ilahiler söyleyerek büyük bir törenle onu karşıladılar. Tekrit Müslümanları, yapılan törenden rahatsız olunca Hıristiyanları şikayet etmek üzere Bağdat'a gittiler. Yetraplılar, Mekke'den dönen kendi peygamberine söyledikleri ilahinin aynısını Hıristiyanlar da Tekrit sokaklarında, mızrakların başında haçlar dikilmiş bir şekilde yürüyerek söylediler. Halifeden çıkan emir "Tekrit'e gelen, mafıryan, yabancı biri olduğu için memleketimizin adetlerini bilmiyor. Bu yüzden kimse onunla konuşmasın. Hıristiyanların malı talan edilsin, hor görülsünler. Çünkü Müslümanların yasasını hiçe saydılar." Bu emir Tekrit'e ulaştığında Tekrit'in ileri gelenleri aralarında şu kararı aldılar: "Eğer Hıristiyanların mallarını talan edersek bizlere herhangi bir altını göstermezler. En iyisi onları baskı ve işkence altında tutmak ve belirli bir miktar altınla onları cezalandırmak. Hıristiyanlara 20 bin altın lira ceza kestiler. Üç kişinin sakalını kestiler. Altınları verinceye dek mafıryan ile birlikte diğer ileri gelenleri de gözaltında tuttular. Hıristiyanlar da elde ettikleri bütün altınları itiraz etmeden gönülden verdiler. Mafıryanı da ne sorumlu tuttular, ne de ziyafetlerini ondan kestiler. Altın yüzünden erkeklere işkence edilirken, kadınları da mafıryana sofralar hazırlatır ve cezaevine gönderirlerdi. Yemekle birlikte gereken harçlığı da eksik etmezlerdi. Bundan dolayı Allah'ın nimeti ve inayeti, elde ettiklerini bereketledi. Başlarından gelen bu denemeden önce Tekritliler'in yaptıkları ticaret çok sınırlı iken daha sonra her tarafa yayılıp ticaret oranını oldukça çoğalttılar ve genişlettiler. Aralarında fakirlikten yakınan kimse yoktu. Mafıryan daha cezaevindeyken 20 bin altını ödemişlerdi. Ayrıca mafıryandan da ayrı bir miktar almayı umdukları için serbest bırakmadılar. Bundan dolayı Musul'da ikamet eden Hıristiyan Tekritliler, hükümdar Bedrettin Lolo'ya gittiler. O sıralarda Bedrettin, Musul'daki Atabağ Devleti'nin lideriydi. Mafıryanın serbest bırakılması için kendisinden talep ettiler. Hükümdar Bedrettin, Tekrit komutanına haber göndererek mafıryanın serbest bırakılmasını istedi. Bedrettin'in isteğini kabul edip Mafıryanı serbest bıraktı. Serbest bırakılan mafıryan, Musul'a geri dönmüş ve orada kısa bir süre kaldıktan sonra, Bartille'nin lideri Şemun tarafından götürülüp gizlice Habur'a kaçtı. Oradan da Mor Barsavmo Manastırı'na geçti. Patrik Mor Yuhanon'u görmek istemiş ama patrik, Dandik Manastırı'nda kendisine inşa ettiği küçük bir odaya

çekilmişti. Mafıryan, Mor Barsavmo Manastırı'ndan patriği görmek için Dandik Manastırı'na gitmek üzere yola çıktı. Manastır yakınlarında yer alan Sangis Köyü'ne ulaştığında patriğin onu karşılamasını bekliyordu, patrik onu karşılamayınca mafıryan sinirlendi ve oradan geri dönmek istedi. Onunla birlikte olanlar geri dönmesine izin vermediler ve onu yatıştırmak için; "Patriğin köyün önünde değil, manastırın önünde karşılaması gerekir" dediler. Mafıryanın onlarla birlikte manastırın bahçelerine ve dış odalarına yaklaşmasına rağmen patrik, onu karşılamaya çıkmadı. Mafıryan da manastıra girmeden geri dönüp Zrihto Köyü'ne gitti. Mafıryanın darıldığını gören patrik, öğrencileriyle birlikte bulunduğu köye kadar gidip ziyaret ettiler. Akşamüzeri olmasına rağmen mafıryan patriği karşılamaya çıkarken patrik, mafıryanı ve yanındakileri hayvanlara bindirerek Dandik Manastırı'na geri döndüler. O dönemde Malatya Abraşiyesi çobansız olduğu için patrik, mafıryana şu teklifte bulundu: "Eğer Doğu'ya tekrar dönme niyetinde değilseniz, Malatya'nın başına geçmenizi isterim" dedi. Çünkü bütün batıdaki abraşiyeler arasında Malatya Abraşiyesi kadar kalabalık bir yerimiz yoktur. Malatya, 60000 (altmış bin) Süryani Ortodoks nüfusuna sahipti, 56 kilisesi vardı. Mafıryan, patriğin isteğini kabul ederek Malatya'ya yerleşti. Malatya'da iki yıl bir süre zarfı oturduktan sonra Patrik Mor Yuhanon Kothubo hayata veda etti. Mor İğnatiyos'un batıya gitmesiyle birlikte onu oradan kaçıran ve sıkıştıran Şemun'a lanet ve aforoz dolu bir mektubunda şunları vurguluyordu: "Mesih'e güvenim tamdır, Şemun kendi evinin kapısında haça gerilecektir." Bilfiil sözü yerine gelmiş ve herkesi korku sarmış. Haça geriliş olayı şöyle gelişti: "O dönemde Erbil hükümdarı Musfar el-din, Ninve/ Musul'u talan edip geri döndüğünde Şemun, Bedrettin'e karşı ihanet mektubu yazmıştı. Ondandır dolayı 618 Hicri yılının Eylül ayında Miladi 1220 yılına tekabül etmekte olup, gündüz ortası kendi evinin kapısında haça gerdirildi. O yılda Bedrettin Musraf el-din'e mağlub olmuştu."

Patriğin vefatından sonra patriklik kürsüsü iki yıl süreyle boş kaldı. O dönemde kilisede meşhur olan ve saygınlık kazanan Amid Metropoliti Mino, Urfa'nın Teodoros ve Turabdin'in Hamis, Gerger'in Bristo'sunu Abu-Ğalib Manastırı'nda topladı. Mafıryanı patrikliğe yükseltmeleri için Patrik Mor Yuhanon'un sekreteri Rubil'i, onu getirmek için Malatya'ya göndermek istediler. Raban Rubil, episkoposlara şu yanıtı verdi: "Mafıryan benim gibi rahiplerle gelecek biri değildir. Aneak arkasına iki episkopos gönderip getirebilirsiniz." Onlar da rahibin sözlerinden etkilenerek yanına kimseyi göndermeden herkes merkezine geri döndü. O yıl her üçü de vefat etti. Mafıryan da yanına Kleysura Episkoposu Bar-Konun'u, Arko Episkoposu ve Lakbin Episkoposu Abdukos Bar-Bitro'yu alarak Dandik Manastırı'na gittiler. Orada hazır bulunan Posu Baseliyos, Hısın-Zayid Episkoposu, Kulbo/Kulp Episkoposu ve diğer episkoposlarla birlikte günlerce konuyu

tartıştılar. Mafıryan, rahipleri rahatsız ve meşgul etmek için manastırın yukarısında çadır kurarak o günü hep birlikte orada geçirdiler. Episkoposlar, mafıryana seslenerek ne zamana kadar boş kalıp bu konuyu haletmeyeceğiz. Mafıryan; “Karar sizindir, kimi seçerseniz kabulümdür” dedi. Herkes “ilk konuşmayı Bar-Konun yapsın ve daha sonra herkes görüşünü ortaya atsın” dediler. Bar-Konun konuşmasına şu sözlerle başladı: “Değerli atalar! Kilisemiz birçok kargaşa ve bölünme yüzünden ne duruma düştüğü malumdur. Bizler, eskiden olduğu gibi patrikle birlikte memleketleri dolaşıp para toplama gücümüz imkanımız gibidir. Günümüzde bizlere en yararlı lider; sözle, fiille ve maddi imkanlarla güçlü olan birisine ihtiyacımız vardır” dedi. Herkes sözlerini memnuniyetle beğendi. Arko Episkoposu da konuşma kabiliyetine ve cevap verme konusunda seçkin biriydi. Açık bir şekilde şunları söyledi: “Eğer hedefimiz bu ise, bu tür maddi ve manevi güzelliklerle mükemmel olan mafıryandan başkasını göremiyorum” dedi. Herkes tek sözle “şove u zodek” yani “ layıktır” dedi. Mafıryan mazeretini göstererek aralarından ayrılmak istemişse de izin vermediler. Kendisine yönelik; kendini Allah’a ve kilisesine teslim etmesi ve onu gayretle, çalışkanlıkla, önemle yönetmeni istiyoruz. Hemen çadırdan kalkıp manastırın içine girmişler. Hep birlikte kendisine onay verdiler. Onu oradan alıp Mor Barsavmo Manastırı’na geldiler. 1222 yılının Pantikusti Bayramı’nda patrikliğe yükseliş töreninde, Klimis’e ait özel duayı üzerine okudular. Kürsüde oturmuş töreni yaparak onu, Antakya ve tüm Suriye Patriği ilan ettiler. Daha sonra metropolitler onu Mor Barsavmo Manastırı’nda bırakıp kendi merkezlerine geri döndüler.

Malatya hükümdarı da daha önceki patriklerden alıştığı gibi Mor İgnatios’tan da kendilerine bir ziyafet çekmesini istedi. Kendilerine 200 altın lira gönderdikten sonra Hısno-Zayd hudutları içerisinde yer alan Zunikart Manastırı’na gitmiş. Orada da uzun bir süre kaldıktan sonra Fırat’ı geçip Abu-Ğalib Manastırı’na yerleşti.

Sultan Alaaddin Nikubad Malatya’ya geldiğinde manastır reisleri patriğe haber gönderip sultanı birlikte ziyaret etsinler. Rahipler ise patriğin gelmesini beklemeden sultanın ziyaretine gittiler. Patrik geldiğinde rahipleri görmeyince üzüldü ve onlara ulaşmak için yoluna devam etti. Onlara yolda ulaşmış ve o gece Tahniş denilen yerde birlikte kaldılar. Patrik onlarla konuşmadı. Sabah olduğunda patrik onlardan ayrılıp Rahoto Manastırı’na gitti. Malatya halkı patriğin oraya gittiğini haber alınca ziyaretine gidip odasını değerli hediyelerle doldurdular. Makruno ve Sergisiya Manastırı’nın rahipleri de bal mumu takdim ettiler. Manastır reisleri de Malatya’daki kiliselerin misafirhanelerinde kaldılar. Sultanı görmek için tanınmış amirlerle görüştiler. Amirler; “Patriğin de geldiğini haber aldık. İlken kendisi sultanı ziyaret etsin, ondan sonra siz. Çünkü prosedürün öyle olması gerekmektedir” dediler. Randevu aldıkları bir günde patrik ile manastır

reisleri, saray kapısına gittiler. Sultan, yalnız patriği kabul etti. Reislerin hediyelerini de patriğin elinden kabul etti. Patriğin hediyelerini alan sultanın hizmetinde bulunan Basil Cerayih isminde biri; “Bu hediyeler sultanın oğluna ve onun öğretmenine takdim edilsin” dedi. Bu şekilde patrik, sultan tarafından kabul edilince patrik, Arapça ve Persçe sözcüklerinden oluşan dualarla sultana dua etti. Patrik sultanın yanından çıktığında manastır reislerini kapıda üzümlere beklediklerini gördü. Çünkü getirdikleri hediyeler içeri alınmış ama içeri girme imkanı yaratılmadı. Patrik onları teselli etmiş ve onunla birlikte manastıra geri döndüler. Patrik, patriklik odasını bize resimlerle süsletti. Patrik Mor Mihoyel’in inşa ettiği büyük kilisenin kubbesini kurşunla kaplamıştır. Çünkü o güzel resimlerin bozulmaması için rutubetin engellenmesine çamur sıvası yetmiyordu. Kuzey duvarına büyük harcamalar yaparak inşa etti. Manastırı çevreleyen sert kayalardan hendek açtırdı. O dönemde patrikle rahipler arasında ziyaretler konusunda anlaşmazlık çıktı. Raban Barsavmo ve Mihoyel Kardas’ın tanıdıkları amirleri çoktan öldüklerinden dolayı manastır reisleri patriği şikayet etmek üzere direkt sultana gitmek istediler. Malatya Metropolit Diyonosiyos Bin Eramya da onlarla anlaştı. Patrik İgnatios patrikliğe yükseldiğinde Diyonosiyos’u Halep’ten Malatya’ya atamıştı. Diyonosiyos’un kardeşleri Malatya’nın tanınmış liderleri olduklarından dolayı patrik bu atamayı yapmıştır. Patriğin yakın dostu olan Arko Metropolit Baseliyos da onlarla anlaşmıştı. Patrik bunları Malatya’dan saray kapısına doğru gittiklerini duyunca yanında bulunan altın ve gümüşü uzun ve ince torbalara doldurmuş. Her torbanın üççeyreği gümüş paralarla, diğer çeyreğini de altın paralarla doldurmuş. Onları alıp misafir kaldıkları otele götürmüş. Onlarla karşılaşınca; “Beni şikayet etmeye mi götürüyorsunuz” dedi. Yanına aldığı 10 torbanın her birinden birkaç altın çıkartıp onlara seslenerek şunları söyledi: “Gördüğünüz bu torbalardaki altınların hepsini rüşvet verip sizleri halk arasında alay konusu yapacağım. Sizlerden bir şey mi çaldım da bana karşı bu cepheyi açtınız. Metropolitler ve manastır reisleri o büyük altın miktarını görünce korktular. Onunla anlaştılar, barıştılar ve onunla birlikte manastıra döndüler. Patrik daha sonra Bar Eramya’dan intikam almak istedi. Çünkü kendisinden daha fazla rahatsız oluyordu. Ayrıca kardeşlerinden dolayı Malatya’da bir şey yapamıyordu. Patrik Kudüs’e gitmek istediğinde Bar Eramya’yı ve manastır reislerinden; Disno d’Şuro Episkoposu Eryo ile Saliba Kuflido ve diğer episkoposlarla birlikte gittiler. Patrik Antakya’da Tripolis’te ve Aku’da büyük bir saygıyla halk tarafından karşılandı. Kudüs’e ulaştığında Frenk rahipleri büyük bir saygıyla karşıladılar. Patrik gut hastalığına yakalanmış olmasından dolayı yürüyemediği için onu taşıyorlardı. Kudüs’ün Amud denilen kapısından girerken (krallar ve patrikler bu kapıdan yürüyerek girerler) Mağıdloyto Manastırı’na yerleştiler. Manastırda 70 rahip yaşamaktaydı. Manastırda birkaç gün kaldıktan sonra

Habeşliler'in tanınmış ailelerinden Tuma isminde biri yanına gelmiş. Bu zat Habeşliler için metropolit olmayı arzu ederdi. Ama bu davranışı iki sebepten dolayı yasalara aykırıydı. Birincisi: Habeşistan, İskenderiye Kürsüsü'ne bağlı olduğundan, Antakya Patriği'nden değil İskenderiye Patriği'nden kutsanması gerekiyordu. İkincisi: Habeşliler'in Hıristiyanlığa geçiş yaptıklarından bu yana Habeş kökenli bir metropolitin kutsanmamasıydı. Başlarında Mısırlı birinin olması şart koşuluyordu. Çünkü ona daha güzel itaat ederlerdi. Bu gelenek aşağı yukarı doğudaki geleneğimizle bir benzerliği vardı. Doğulular da mafıryan kürsüsüne geçecek kişinin batılı olmasını şart koşuyorlardı. Habeşlilere giden Mısırlı metropolit de ne dillerini biliyordu ne de kültürlerinden haberi vardı.

Antakya Patriği İğnatiyos ile İskenderiye Patriği Kurilos bar Laklak arasında bir soğukluk olmuştu. Eski atalar tarafından Ariş denilen yerde her iki kürsünün sınırlarını kabul etmelerine rağmen İskenderiye Patriği, bu kuralı ihlal ederek Kudüs'e bir metropolit kutsamıştı. Mısırlı tanınmış bilginleri Kudüs'te ve Suriye'de çoğalınca Süryani episkoposlardan yakındılar. Kendi dillerini bilmedikleri için ondan dolayı İskenderiye Patriği'ni sıkıştırıp onlara bir metropolit kutsamıştı diye itirazda bulundular. Sebep bundan ibaret olsa da Kurilos'un bu kuralı ihlal etmemesi gerekirdi. Antakya Patriği'ne o Mısırlı'yı göndermesi gerekirdi. Antakya Patriği'nden yasal olarak kutsanması gerekirdi. Bu sebepten dolayı Patrik İğnatiyos intikam almak istemekteydi. Yine de Fıfır, Şuroye rahipleri ile Frenklere danıştı. Ayrıca Klavdiya Episkoposu Mor Diyonosiyos Saliba Harifo'yu da bu konudan haberdar etti. Onlar hep birlikte patrik bu kuralı ihlal etmesin dediler. İskenderiye Patriği'ne haber verip "eğer ilişkisini bundan kesmezse o zaman biz de bildiklerimizi yaparız. Size destekçi oluruz" dediler. Patrik te Kudüs Episkoposu'nun kutsamasını hatırladığında intikamını almak istedi. Neticede sınırlarına hakim olmayıp ertesi gün Habeşli'yi metropolitliğe yükseltti. Patrik daha önce onlarla istişare eden Fıfır ve Şuroyeliler patriğin yaptığını duyunca öfkelenmişler. Diğer İstabroye denilen rahiplerin yanına gelip gruptan saygın kişileri toplayarak patriğin yanına büyük bir öfkeyle girdiler. Hal ve hatırını sormadan rahiplerin başöğretmeni patriğe saygısız bir şekilde seslenerek ve azarlayarak şu sert sözleri yöneltti: "Sana söylüyorum, kimsin? Bu şehri paranla satın almadın, ne de kılıcınla onu zaptedip hükmediyorsun. Yabancı biri olarak yanımıza geldin. Biz Hıristiyanlık adına seni kabul ettik ve gereken saygıyı gösterdik. Yasal olmayan bir konu hakkında bizlere danıştın ve onu yapmaman için seni engelledik. Sözümüzü hiçe sayıp onu ayağın altında ezdin. Neden bunları yaptın? Bizlere açıkça söyle" dediler. Patriği korku ve heyecan sardı, yüzü yeşile büründü, dudakları beyazlaştı ve ne cevap vereceğini bilemez oldu. Diyonosiyos patriğe Süryanice'yle işaret etmiş. Suçu bana bağla, ben gereken cevabı veririm. Bunların önünde mahçup kalman doğru değildir.

Patriğe yeni bir ruh, güç geldi ve asla ben sözünüzü kırmadım, kırmam da dedi. Bana göstermiş olduğunuz o saygı ve değerden sonra o kadar nankör ve cahil miyim ki sizlere kötülükle karşılığımı vereyim. İşte sizlere gönderdiğim elçi, Habeşli'yi metropolitliğe yükseltmemi sizlerin isteğiniz doğrultusunda olduğunu bana intikal etti. Ben, sizden engel olmadığını bilerek bunu yaptım. Başrahip metropolite yönelerek: "Ben sana öyle mi söyledim ey Saliba!" dedi. Metropolit: "Evet doğrudur, ben senden öyle anladım" cevabını verdi. Başrahip: "Aramızda İsa Mesih var ve o hükümsün" dedi. Daha sonra Frenklerin saygın kişileri, başrahibe: "Gerçekten ne sen doğru dürüst Arapça konuşuyorsun ne de metropolit. Anlamadığı için suçsuzdur. Patriğe karşı yaptıkları saygısızlıktan dolayı herkes, patrikten özür dilemeye başladı. Onu bırakıp gittiler. Patrik te Metropolit Diyonosiyos için dua etti. Eğer seni unutacak olursam ey Harifo! Sağ elim beni unutsun. Beni bilgelikle bu kişilerin azarlamasından kurtardın" dediler.

Bayram günleri geçtikten sonra patrik, eşliğinde bulunan episkoposlardan ve manastır reislerinden şu istekte bulundu: "Aramla bar Eramyo arasındaki davayı hükmederek çözün. Ben kendisine Malatya'nın merkezi abraşiyesini teslim ettim. Kendisine saygı göstererek müsteşarım yaptım. Buna rağmen o bana ihanet etti ve aleyhimde faaliyet göstermeye çalıştı." Episkoposlar davaya el atıp Bar Eramyo'yu hükmettiler. Patrikten tekrar eski abraşiyesi Halep'e atanmasını istediler. Patrik isteklerini kabul ederek Kudüs'ten Antakya'ya geri döndükten sonra bazı episkoposları Bar Eramya'yla beraber Halep'e göndermiş ve onu oraya yerleştirdi. Patrik o yaz boyunca Antakya'da kaldı. Sonbaharda Mor Barsavmo Manastırı'na gitti. Malatya çobansız kaldığı için patrik Diyonosiyos Saliba Harifo'yu patrik vekili olarak atadı. Dini bayramları bittikten sonra patrik, Malatya'ya Mor Barsavmo Manastırı'nın reisi Barsavmo'nun kardeşinin oğlu genç ve laik olan Eryo'yu kutsadı. Bir yılını bitirmeden Malatya'da vefat etti. Onun yerine Kukoyo Manastırı'nın reisi Eryo'nun öğrencilerinden biri olan Raban Ahrun Ancur'u kutsadı. Patrik, Rahoto Manastırı'nda bulunduğu sırada Kotne Pazarı'nda onu Diyonosiyos lakabıyla kutsadı.

O dönemde Kılho Rumoyto'da bulunan Papaz Yeşu'nun isteği üzerine patrik yeni bir kilise inşa etti. Papazın gösterdiği gerekçe şu: "Buradaki cemaatimiz varlıklı Ermeniler arasında bulunduğumuz güzel bir kiliseye sahip olmayışımızın üzüntüsünü çekmekte" dedi. Daha sonra patrik öğrencileriyle birlikte gereken altınları göndermiş ve kısa bir süre zarfında Ortodoksluğun onuruna muhteşem bir kilise inşa ettirdi. Bu kilise de diğerleri gibi görkemliydi. Manastırın yakınlarında güzel bir han da inşa ettirdi. Bu faaliyetler kolayca yapılmıyordu. Çünkü inşaata yapılan masraf kadar hükümdarlara da o kadar rüşvet veriliyordu. Ancak bu yöntemle dilediğini yapmaktaydı. Handa, Müslümanların ihtiyacını karşılamak üzere

bir cami de inşa etti. Bu iki kiliseyi ve hanı bitirdikten sonra patrik Antakya'ya gitti. Antakya'da Frenklere verdiği hediyeler neticesinde şehrin yukarısında muhteşem bir bahçe satın almış. Bahçenin içinde patriklik merkezini muştamatiyle birlikte inşa ettirdi. (Görkemli bir kilise, kubbeli bir misafir salonu ve diğer odalar) Bu dönemde Tri-Polis'te bulunan Yakup isminde Nastrui bir dil bilimci, yanında eğitim gören Saliba Bar-Yakup ve Urfa'dan Cihet, Malatya'dan da Abul-Faraç bar Ahrun hem tıp hem de dil bilimcilik derslerini alıyorlardı. Patrik onları yanına çağırıp birini Aku'ya diğerini de Gubos'a episkopos olarak kutsamak istedi. 14 Eylül 1246 tarihinde Haç Bayramı gününde Abul-Faraç'ı Gubos'a kutsadı. Saliba ise ortada kaldı. Aku'ya da patrik öğrencisi Atanasiyos Yeşu'u Lakbin'den atadı. Patrik, Rahip Saliba'nın kırık bir yürekle evine gittiğini görünce "üzülme oğlum" dedi. Birkaç gün sonra Bar-Eramyo ölecek ve seni onun yerine kutsayacağım. Gerçekten de patriğin dediği yerine geldi. Rahip Saliba Tri-Polis'e ulaşmadan Bar-Eramyo'nun vefat haberi geldi. Patrik onu yoldan çevirip Halep Episkoposluğu'na yükseltti. Bu da bir mucize sembolü olmuş. Bu faaliyetlerden sonra Sis'teki Ermeni kilisesi arkasında Meryem Ana adına görkemli bir kilise inşa etti. Kilise bittikten sonra Andiryun hudutları içerisinde yer alan Cedit Nehri üzerinde bir köprü inşa etmek istedi. Çünkü, Nisan ayında özellikle, birçok kişi nehirde telef oluyordu. Köprünün bütün masrafları yazılı olarak yüz bin (100.000.000) para harcanmıştır. Manastırlardan takdim edilen yiyecek ve içecekler hariç. Köprü tamamlanmak üzereyken, meydana gelen büyük bir sel neticesinde köprü olduğu gibi ortadan kalktı. Köprü her ne kadar yıkılıp yok olmuşsa da onu inşa edenin ücreti Allah katında kayıp olmadı. Patrik, adı geçen köprünün dışında Mafsustiya şehrinin ortasından geçen büyük bir köprü daha inşa etti. Yine bir sel neticesinde köprünün göz taşları yıkılmışsa da köprünün temelinde bir zarar olmadı. Tekrar onu ahşap direklerle tavanladılar.

Patrik Mor İğnatiyos, kral gibi kiliseyi yönetmekteydi. Herkesi dini ve ilmiye teşvik etmekteydi. Her yerde okullar açarak öğretmenlere kendi parasından maaş vermekteydi. Fakirlere ve yoksullara cömertçe yardım etmekteydi. Gerçeği söylemek gerekirse kiliseyi derin cehalet uykusundan uyandırmış ve kurtarmıştır. Birçok episkopos ve iki mafıryan kutsadı. Mafıryanlardan biri, Cizre Episkoposu Kfarsaltolu Diyonosiyos; diğeri de Mardin Episkoposu Yuhanon Bar Madeni'dir. Yaşamının son günlerinde bile rahatlamadı. Çünkü merkezi tek bir büyüdüğü yerde değildi. Birçok yerde merkez edinmişti. Özellikle Antakya'da iken kronikleşen gut hastalığından ve yakalandığı idrar yolundan çok zayıflamıştı ve perişan olmuştu. Halep Episkoposu Saliba Bin Yakup ve Urfalı Cihed tabipleri aracılığıyla zorla iyileşebildi. Yetiştirdiği ve reisliğini yapan Mor Barsavmo Manastırı'na geri dönmek ve oraya ömür boyu yerleşmek istedi. Bu düşünceyi düşündükten hemen sonra onu acilen uygulamaya geçirdi.

Öğrencileriyle birlikte Antakya'dan Gumoye şehrine oradan da kısa bir süre zarfında Şamişat'a ulaştı. Manastır reisleri geliş haberini alınca Malatya Episkoposuna ve diğer episkoposlara da haber vererek hep birlikte onu karşılamaya çıktılar. Gabati yakınlarında karşılaştıklarında çok sevindiler. Elini ayağını öptüler. Hayvana binme gücü kalmadığından dolayı ahşaptan bir yatak yapmışlar, onu yatak üzerine yatırıp omuzlarına alarak manastıra götürdüler. Manastıra ulaştıklarında bir odaya yerleşmiş ve onlar için dua etmiştir. Ayrıca İncil'in emrettiği alçakgönüllülüğüyle evlatlarım, sizlerden uzak kaldığım süre zarfında sizlere haksızlık yaptığımı biliyorum. Sizlerden ricam, İsa Mesih'in sürüsünü temiz bir yürekle yönetin ki yaşlılığım rahatlınsın. İşte gemi limana yaklaşmış ve hayata veda edeceğim vakit de yaklaşmıştır. Episkoposlar bu sözleri duyunca yere kapanıp ağlamaya başladılar. Onlar için dua etmesini istediler. Hepsine ayrı ayrı dua ettikten sonra onları kendi merkezlerine dönmek için serbest bıraktı. Bunlar Doğu Bayramı'ndan önceydi. Büyük oruç günleri yaklaştığında patrik, Malatya Episkoposu Diyonosiyos ile diğer episkoposlara haber göndermiş, yanına gelip orucu birlikte geçirebilsinler ve onlarla teselli olsun. Gitmeye hazırlanınca bazı dedikoducular Diyonosiyos'a yaklaşip şu ispiyonculukta bulundular: "Bizler aldığımız duyumlara göre manastırın reisi olan patriğin dayısının oğlu Yuhanon ile patriğin diğer öğrencileri seni herhangi bir organizasyonla öldürmek istemektedirler." Diyonosiyos bu sözlerden korkmuş, gitmek istememiş ve diğer episkoposların gitmesine de engel olmuş. Oruç zamanında hep birlikte gidelim dedi. Bu sebepten dolayı patrik üzüldü. Oruca girdiklerinde Malatya Episkoposu; Gubos'un ve Kleysura'nın episkoposlarını alıp Lamdik'e gidip Klevdiya'ninkiyile birlikte her dördü manastıra gitmek üzere yola çıktılar. Amrun Köyü'nün yakınlarında yer alan Sohde Manastırı'na ulaştıklarında Klevdiya Episkoposu diğer arkadaşlarına "patriğin bizden dargın olduğunu biliyorum. Bizi içeri almaz. Onu nasıl ikna edeceğimizi düşünün" dedi. Malatya Episkoposu "ilken ben yalnız gideceğim, eğer beni kabul ederse, en kısa zamanda geri dönüp hep birlikte gideriz" dedi. Gittiğinde kabul edilmedi ve büyük bir öfkeyle arkadaşlarının yanına döner dönmez Malatya'ya birlikte gittiler ve patriği, hükümdara şikayet edeceğine dair tehdit etmeye başladı. Klevdiya Episkoposu, Lakbin Episkoposu Ahrun Tanziç aracılığıyla patriğe şu mesajı gönderdi: "Eğer manastırda kalırsan büyük bir hakarete uğrayacaksın. Malatya Episkoposu cellatı gönderip seni rahatsız edecek. Çünkü hayatın boyunca Romalıların memleketinden altın toplayıp onu Frenklerin ve Ermenilerin krallarına verip inşa ettiğin köprülerin inşaatında harcarken buraya geldiğinde basit bir sözle bile onlara selam vermedin." Patrik bu sözleri duyunca korkudan sarsıldı. Öğrencilerine emir vererek "manastır reislerini çağırın ve beni hemen burdan çıkartın" dedi. Manastır reisleri onu sakin olması ve sabretmesi için ricada bulunmuşlar. Malatya Episkoposunu ikna edinceye dek kendisi kabul etmedi

ve onu çıkartmaya zorluyordu. Akşam namazından sonra patriği alıp manastırdan çıkarttılar. Romalıların hudutlarını terk edinceye dek hep geceleyin yürüdüler. Halep hükümdarı Kuryakos'un egemenliği altındaki bölgeye varınca patrik ile eşliğindekiler Merdo ismindeki bir köyde bir Süryani ailenin bahçesine gelip yerleştiler. Patrik Suriye, Filistin ve Romalılar'ın memleketlerindeki episkoposları topladı. Ayrıca Mafıryan Bar-Madeni ile Doğulu episkoposların da konsile katılmalarını istedi. Yukarıda anılan davayı çözüversinler. Eğer Malatya Episkoposu haksız çıkarsa onu aforoz etsinler. Eğer de patrik haksız çıkarsa onu patriklikten indirsinler ve yerine başka birini seçsinler. Mafıryanı çağırmaya giden Lakbin Episkoposu Ahrun Tanziç mafıryana şu sözleri ilettiler: "Patrik çok ağır yemin ederek emekli olmak istediğini ve yerine seni getireceğini söyledi. Yeterki Malatya Episkoposu aforoz edilsin. Çünkü patrik çok ihtiyar olmuş". Mafıryan: "Allah, patriği kürsüsü başında korusun. Geçen seferki hakaretim bana kafidir. Beni Antakya'ya çağırmış ve gittiğimde kilise liderliğine talip olduğuma dair beni teşhir etti. Gittiğimde beni boş gönderdi ve herkesin gözünde hor görülmeye başladım" dedi. Eğer patrik sözünde sadıksa episkoposların tanıklığında bana imzasını göndersin ki ben de güvenerek yanına gidip te isteğini yerine getireyim. Ahrun diğer episkoposları patriğin yanına gönderirken mafıryanı da senin yerine patrik ilan etmenize karşı imza güvencesi istiyor, dedi. Patrik hem Bar Madeni'ye hem de episkoposa kızdı. Yanındaki episkoposları da kürsülerine gönderdi ve böylece Malatya Episkoposu'nun davasından vazgeçildi. Patriğin yanında patriklikte çalışan birkaç episkopos kaldı. Bunlardan biri Akü Episkoposu Atanasiyos Yeşu'dur. Yeşu'un içine yerleştirdikleri bahçe sahibiyle birlikte aşırı bir samimiyet oluştu. Bahçeden sürekli yiyip içiyorlardı. Günün birinde bahçe sahibi genç adam, Akü Episkoposu'nun öğrencilerinden birinin eşiyile birlikte konuşurken eşinin, öğrenciye göz kırptığını gördü. Genç adam gayret edip baltayı eline alarak eşinin başına indirerek onu öldürmüştü. Olayın duyulmasıyla 'patriklik odası' (patriklikte çalışanlar) paniğe kapıldı. Akü Episkoposu aceleyle apar topar eşyalarını toplamış. Köyden kiraladığı bazı kişiler aracılığıyla Fırat'ı yüzerek geçirdiler. Suriye'ye doğru kaçmış ve Funikiye'ye ulaşmış. Kuris Kalesi Valisi olayı duyduğunda katili tutuklayıp cezaevine attı. Metropolit aradı, bulamayınca onun yerine patriği yakalatmak istedi. Ölüm olayının müsebbibini gelinceye kadar. Büyük bir baş ağrısından sonra ve yapılan harcamalar neticesinde patrik ancak serbest bırakıldı. Gözaltında bulundurulmak suretiyle bir süvari eşliğinde Urfa'ya gitti. Patriğe eşlik eden Kılho-Rummoyto'dan Papaz Yakup bin Yeşu Kaşışo da vardı. Patrik ve öğrencileri Fırat'ı geçtikten hemen sonra adı geçen papaz onları terkedip Fırat kenarında yer alan Adil Çarşısı'ndan gemiyle geri döndü. Patriğe rehberlik yapan süvari, istediği ücreti kendisine verildikten sonra yol kenarında bulunan bir köyde oyalamak için gitti. Patrik ve

eşliğindekiler gemiye bindikten hemen sonra pusuda bekleyen süvari ile bazı köylüler arkasına koşarak vali, patriği istiyormuş gibi onu geri çevirmek istediye de yaptığı operasyonda başarılı olamayınca valiye geri dönmüş ve isteği dışında patriğin kaçtığını bildirmiş. Patrik Kılho-Rumoyto'daki Süryani Kilisesi'ne gitmiş ve orada Ermeni Katolikosu Mor Kustantin tarafından büyük bir saygıyla karşılandı. Her zaman ziyaretine gidiyormuş. Patrik Kılho-Rumoyto'ya yerleştikten sonra yanına gelen Saliba isiminde bir gümüşçüye Malatya Episkoposu hakkında bir sürü lanet ve görevden men etme mektupları yazdırmış ve onları papazlara, halkın liderlerine göndermiş. Fakat onları açıkça okumaya cesaret edemediler.

Bu dönemde Lakbin Episkoposu Ahrun kendi abraşiyesini bırakıp Kudüs'te kendisine küçük bir yer bulmuş ve oraya yerleşmiş. Patrik de onun yerine Gobos'un Episkoposu Griğoriyos Abul-Faraç'ı atamış. Gobos'a da daha önceki episkopos Loozor'un kardeşinin oğlu Barsavmo'yu kutsadı. O günlerde Bar-Madeni'nin öğrencisi Habur Metropoliti Mor Doniyel, patriğe gelmiş ve Bar-Madeni'yi şikayet etmiş. Patrik, Mor Doniyel'den Bar-Madeni'ye patriğin ağzından bir eleştiri mektubu yazmasını isterken, tam tersine kendisi Mardin hükümdarına Arapça diliyle iftira dolu bir mektup yazmıştır: "Defalarca Bar-Madeni aracılığıyla sizlere bir at ve değişik değerli hediyeler gönderdim. Bar-Madeni'nin bunları kraliyetinize ulaştırmadığını duydum." Hükümdar mektubun patrikten değil, kendisi tarafından yazıldığını fark edince mektubu resmiyete almadı. Patrik de Doniyel'in yaptıklarından haber aldığı anda ve kral tarafından kabul edilmediğini öğrenince Doniyel'i görevinden azletmiş, daha sonra Halep'e yerleşmiş. Orada Müslümanların lideri olan Necm-Nağşuvani yanında mantık ilmi üzerinde eğitim görmekteydi. En sonunda onun vasıtasıyla Müslümanlığa geçti.

Bu dönemde Ermeni Katolikosu patrikten Harran Süryani Kilisesi'nde kendilerine bir ayin bölümü vermelerini istedi, ancak patrik katolikonun isteğini açık bir şekilde ret etmekten utanıyordu. Bundan dolayı bu konuda sinsice davrandı. Çünkü onun amacı kendi halkının kiliselerini eksiltmek değil, çoğaltmaktı. Harran Episkoposu Efrem'e ve oradaki müminlere, Ermenilere öyle bir yerin tahsis etmelerini emir verirken şifreli olarak da emrine karşı inatça başkaldırmalarını istemektedir. Yüreğinde onlar için dua etti, yazılı olarak da lanetler yağdırıyordu. Harranlılar da patriğin sırrını dışarıya ifşa ettirmeden patriğin dediklerini yerine getirmediler. Ermeni Kralı Haytum, Süryaniler Ermenilere bir ayin yeri vermek istemediklerini duyunca, patriğe eleştiri ve kinama mektubu yazdı. Mektupta; "Bizler kendi manastırlarımızı inşa etmek için sizlere büyük köyler tahsis ederken sizler küçük bir yeri bile bizden esirgiyorsunuz. Şimdiden sonra herkes kendi malına geri dönsün" yazılıydı. Patrik te Ermeni Kralına şu başlıklı mektubu yazmış: "Kralın huzurunda sadakatla

konuştuktan çekinmiyorum. Senden önceki adil ve şefkatli krallarının hediyelerini geri almanı doğru bulmuyorum. Harranlıların cehaleti yüzünden Kilikyalıların cezalandırılması da yasal değildir. Eğer de kendi devletinin hudutları içerisinde kalan bakiye Süryanilere zarar verirsen değişik devletlerde dağılmış halkımızın bakiyesi tarafından Ermenilere zarar verebilir.” Patriğin sözleri katoliko tarafından da teyit edilmiş. Patrik; “isyancı Harranlılarla çok uğraşmama rağmen riayet etmemişler. Onları ikna edeceğimden ümidimi halen kesmedim. Çünkü lanetli sözlerle onları bağladım” diye katoliko tarafından teyit edilmesi üzerine kral, patriğin sözleriyle ikna olmuş. Patrik tekrar eski adetine göre Kılho-Rumoyto’da Süryanilere bir manastır inşa etmek istedi. Çünkü Ermeniler Aziz Barsavmo adına bir manastır inşa etmişlerdi ve diğer toplumlardan hediyeler toplamaktaydılar. Papaz Yeşu’un çocuklarına ait Farzaman Nehri’nin üzerinde manastıra uygun layık bir bahçe vardı. Patrik bu bahçeyi para karşılığında tapulu bir şekilde satın almak istedi ki, sonraki dönemlerde kimse onları rahatsız etmesin diye, fakat Yeşu’un çocukları kendi bahçeleri vermek istemeyince patrik onlardan darılarak Fırat Nehri’nin kenarında yer alan bir mağaraya yerleşti. Ermeni Katolikosu bu konudan haberdar olunca gitti. Patriği oradan aldı ve onu kendi bahçelerinin birisine götürdü. Patrik orada hastalandı ve komaya düşünce katoliko onu kendi kalesine çıkarttı ve onu Ermenilerin büyük kilisesinin misafirhanelerinde oturttu. Katoliko patriğin yanına girdi ve Papaz Yeşu’un çocuklarını affetmek için ricada bulundu. Yeşu’un çocukları yanına gelip onları bağışladı. Onlar için dua etti ve onun sözüyle başladığı herkesi bağışladı. 15 Haziran 1252 tarihinde sonsuzluğa göç etti. 30 yıl süreyle patriklik görevinde bulundu. Katoliko ile birçok episkopos tarafından cenaze töreni yapıldıktan sonra Ermeni Kilisesi’nin dış cephesinin doğusunda toprağa verildi. Cenaze törenine Süryanilerden sadece iki episkopos katıldı. Hısın-Mansur Episkoposu Griğoriyos ve Ra’ban Episkoposu Baseliyos. Kalabalık bir rahip kitlesi de katılmıştı. Belirli menkul ve gayrimenkulları dışında diğer eşyaları katolikoya verilmiştir. Mor Barsavmo Manastırı’na verilmek üzere vasiyetnamesinde; büyük bir altın haç ve iki adet gümüş çingirik vardı. Kilisenin dua programının kitapları; Tarih ve Fantaksis kitapları, bazıları da yerine geçecek patirge verilmesini istemişti. Gümüşten yapılmış bir murun şişesi, Atlas yapımı üç takım ayin giysileri, değerli hatıralar ve paha biçilmez masnafalar.

Hısın-Mansur’un Episkoposu Griğoriyos, esasının altın başlığını almış. Diyonosiyos patrikliğe yükselince onu geri almış, daha sonra onu tabip olan Papaz Şemun’a Ordudeyken hediye etmiştir. Asasının diğer gümüş başlığını Ra’ban Episkoposu almıştır. Patrik Mor Mihoyel’in el yazmasıyla yazılı kutsama törenlerine ait büyük hacimli bir kitabı da Papaz Yeşu’un çocukları almışlar. 200 altın lira ile bir at Kilikya Kralı’na

gönderilmiş. 100 altın ve bir at da katolikoya verilmiş. 100 altını da papazlara hediye olarak dağıtmıştır.

83- Diyonosiyos Ahrun Ancur Ve Yuhanon Bar-Madeni (1252–1261)

Patrik İğnatiyos David, Kılho-Rumoyto'da vefat ettikten sonra Malatya Episkoposu Diyonosiyos Ahrun Ancur patrikliğine adaylığını açıkladı. Çünkü civardaki episkoposların hiçbirinin engel olmayacaklarını, karşı gelmeyeceklerini biliyordu. Fakat yakın dostlarından şu şekilde eleştiriliyordu: "Civardaki episkoposlar her ne kadar korkudan onaylarını verirlerse de diğerleri seni kabul etmezler. Mafıryan Bar- Madeni, dönemin seçkinidir. Halep Episkoposu Baseliyos hem dilbilimci hem de krallar tarafından sevilen biridir, keza Amid'in Hısno-Zayid'in de meşhur bir öğretmenidir. Turabdinli ve Filistinli episkoposlar da aynen, Aku ve diğerleri de seni nasıl kabul edecekler? Kendini boş bir umuda vererek Rumoyeler'in hudutlarında patrik olsan dahi yeterlidir" diye söylüyorlardı. "Bir patriğin oluşunu haber aldıklarında ikincisini yapmazlar. Eğer yapacak olsalar dahi yasal olarak birincisini kabullenmeleri gerekir. Aleyhindekileri hediyelerle birbirinden ayırtacağını ve ikna edeceğini" diye düşünüyordu. Alelacele ile yakın olanları; Hısın-Mansur'un, Lakbin'in, Kleysura'nın ve Gobos'un episkoposlarını topladı. Ayrıca patriğin cenazesine katılmak üzere gelen patriğin yardımcısı Keysariye Episkoposu Baseliyos Dumyane de hazır bulununca onlarla birlikte Mor Barsavmo Manastırı'na gitmiştir. Malatya Episkoposu Diyonosiyos onu patrikliğe yükseltmeleri için acele ederken "hayır" dediler. Mafıryandan ve diğer episkoposlardan habersiz asla bir şey yapamayız. Episkoposlar konuyu Bar-Madeni'ye (mafıryana) iletmek üzere kendisine yazdıkları mektupta şu bilgileri vermektedirler: "Patriğin vefatından dolayı taziyelerimizi ilk başta bildirir ve Mor Barsavmo Manastırı'nda toplanmış bulunmaktayız. Çünkü burası meşhur patriklik kürsümüz olup toplanmak için her yerden daha müsait olduğunu düşünmekteyiz. Acilen yüceliğinizi buraya davet ediyoruz ki çağımıza yakışır birini patrikliğe seçelim" dediler. Klevdiya Episkoposu Mor Diyonosiyos da mafıryana özel bir mektup yazarak şu mesajı vermektedir: "Bilgeliğinize malum olduğu gibi patrikliğe çağımızın şartlarına uygun Mor Barsavmo Manastırı'ndan daha elverişli bir yer olmadığı gibi Malatya Episkoposu dışında da burada ikamet etme imkanı yoktur. Çünkü kendisi, hükümdarlar tarafından yakından tanınır ve sevilen biridir." Ayrıca mektubunda not düşürerek, Arapça diline ve edebiyatına hakim olmanızdan dolayı sizlere de Doğu Bölgesi daha yararlıdır. Sana yakın abraşiyeleri de yönetiminiz altına alacak olursanız herhangi bir engel yoktur.

Episkoposlar mafıryana gönderdikleri mektubun dışında Halep Episkoposu Baseliyos'a da bir mektup göndererek seçim için hazır

bulunmasını istediler. Malatya da Halep'e ayrı bir elçiyi, Rahip Abu-Ğalib'i gönderip (manastır reisi Abusalim'in öğrencisi) şu mesajı iletmiştir: "Bana yabancı olan metropolitler beni patrikliğe layık gördüler ve seçtiler. Ziyadesiyle senin bu konuda duyarlı olacağın ve destek vereceğın şüphesizdir. Çünkü sen benim ruhani oğlumsun, odamda büyüdün ve öğrenimini yaptın." Halep Episkoposu da gönderilen elçiyle şu cevabı göndermiş: "Ben ise onayımı, mafıryandan ve diğer episkoposlardan habersiz kimseye vermem mümkün değildir" dedi. Daha sonra Halep Episkoposu, Halep Veziri'nin yanına gitmiş ki bu konuda kendisine destek versin. Vezir bütün Suriye ve Beth-Nahrin episkoposlarına emir göndererek Halep Episkoposu dışında kimseyi patrikliğe yükseltmemelerini söyledi. Bar-Madeni de Kuzey episkoposların mektuplarını okurken kendisinden başka birini seçmek istediklerini öğrenince derinden üzüldü.

Mafıryan ileriye düşünerek Malatya Episkoposu'nun operasyonunu önlemek için Doğuluları, Tur-Abdinliler'i, iç ve dış Suriye Episkoposlarını büyük bir toplantının toplanmasına kadar öfkeyle bir operasyona girişmemeleri için, sert sözlerle değil, yumuşaklıkla onları geciktirmeye ve oyalamaya çalıştı. Kendilerine yazdığı yumuşak eleştiri mektupta şunları bildirmektedir: "Tanrısal Konsilinizin boşuna gitmesini istemiyorum. Hükümdardan izin alabilmem için beni Haç Bayramı'na kadar bekleyin. Adayınız da hazırlıklı olsun. Geldiğimizde herhengi bir engel oluşturmadan Allah'ın izniyle isteğınız yerine gelecektir" dedi. Manastırda bulunan episkoposlar Temmuz ayından Eylül'ün ortasına kadar mafıryanı beklemelerine rağmen gelmedi. Mafıryanın geciktiğini gören Diyonosiyos diğer episkoposlara baskı yaparak 14 Eylül Haç Bayramı'nda 1252 tarihinde patrikliğe kutsadılar. (Kutsama töreni iki kez gerçekleştirildi. Episkoposluktan patrikliğe yükselen birine kutsama töreni değil yalnız kürsüye oturma töreni yapılması gerekir ve asayı teslim eden episkoposların elleri üstünde elini koyması gerekir. Rahiplikten patrikliğe yükselme ise kutsama töreni ile yapılır. Çünkü episkoposların kutsanması bir sefere mahsustur.) Diyonosiyos patrikliğe yükselince Hısın-Mansur Episkoposu Griğoriyos'u Malatya'ya atadı. Hısın-Mansur'un Episkoposluğuna da Raban Barsavmo bin Papaz Habib kutsanmış. Raban Barsavmo Patrik İğnatiyos'un yakın akrabası ve öğrencisidir. Kendisi de İğnatiyos Koruyo Kothubo lakabıyla tanındı.

Mafıryan Diyonosiyos'un patrikliğe yükseldiğini duyunca sarsıldı. Hemen Doğulu ve Tur'Abdinli episkopoları toplayıp Kılho Rumoyto'ya gitti. Ermeni patrik katolikoyla sevgiyi pekiştirdi. Oradan da Urfa'ya geçti. Halep Episkoposu da mafıryanın yanına Urfa'ya geldi. Patrikliğe yükselen Diyonosiyos ve Kuzeyli episkoposlar mafıryanın Urfa'ya geldiğini duyunca kendisine yazdıkları mütevazı bir mektupta şunları dile getirdiler: "Bizim hareket etmemiz, emriniz doğrultusunda gerçekleştirildi. Çünkü 'Haç

Bayramı'na kadar beni bekleyin' demenize riayet ettik ve adayınız hazırlıklı olsun... Yüceliğinizden olan ricamız patrikliğe yükselttiğimiz bir zatla birlikte ziyaretinize gelinceye dek Urfa'dan ayrılmamanızdır. Oraya geldiğimizde Allah'ın sizlere ilham edeceği gibi siz topluma en uygun olanını yaparsınız." Bu mektubu Lakbin Episkoposu Griğoriyos bin Ahrun'la gönderdiler. Ayrıca patrikliğe yükselen Diyonosiyos da şifahi olarak Mafıryan Bar Madeni'ye şu mesajı gönderdi: "Yemin ediyorum, eğer beni istemezsen herhangi bir manastıra gidip oraya yerleşirim. Toplumun istediği kişiyi yerime tayin et. Yeterki kilisede bölücülük yapma." Griğoriyos, Urfa'ya gittiğinde mafıryanı veya eşliğindeki episkoposları orada bulamadı. Halep'ten gelen Baseliyos mafıryanı ve eşliğindeki episkoposaları alıp Bar- Madeni'yi patrikliğe yükseltmek üzere Halep'e geri döndüler. Bar-Madeni kilisede saygılı ve bilgili biri olduğu için Halep Episkoposu Baseliyos'un sözleri doğrultusunda hareket ettiği için Urfalılar'ın gözünden düştü. Baseliyos Urfalılar'ın hemşehrisi olmasına rağmen ondan nefret ediyorlardı. Çünkü ölçüyü aşarak gururlanıyorlardı. Ayrıca iyi bir ailenin çocuğu da değildi. Bu sebeple Bar- Madeni'den de nefret ettiler. Lakbin Episkoposu Griğoriyos Urfa'ya ulaştıktan bir gün sonra Amid Episkoposu Saliba Sobo, Mifarkat Episkoposu Yuhanon ile öğrencisi ve Urfalı episkoposlar bir araya geldiler. Urfalı episkoposlar İvannis'e Halep'e gidenlerin arkasına değil, manastıra dönmemiz gerekir. Amid Episkoposu Sobo, "Halep'e acilen gitmem gerekir ki bölücülük yapmalarına izin vermeyeyim." Amid Metropoliti Saliba Sobo her iki tarafı da sert bir şekilde eleştirdi. "Ne acele edip diğer kardeşlerinden habersiz patrik yapan grup doğru yaptı, ne de diğer grubun gidip ikinci bir patrik yapmaları doğru bir iştir." Böylece Amid Metropoliti ve öğrencisi Halep'e giderken Lakbin Episkoposu da manastıra geri döndü. Yanındaki mektubu da Ancur'un kızkardeşinin oğlu Yusuf'la birlikte Halep'e gönderdi. Ayrıca Griğoriyos ikinci bir mektubu da ağzından yazıp kuzeyli episkoposların yanlarına gelinceye dek bölücülük yapmamaları için ricada bulundu. Ne yazık ki Amid Metropoliti Halep'e ulaştığında Bar-Madeni'yi iki gün önce patrikliğe yükselttiklerini öğrenmiş oldu. Onu Mort Barbara Bayramı'nda 4 Kasım 1253 tarihinde Halep Kilisesi'nde patrikliğe yükselttiler. Amid Metropoliti darılıp yanlarına girmek istemedi. En sonunda zorla onu götürmüşler ve ondan onay istemişler. Kendisi onlarla sert bir tartışma yaparak "Ben Romalıların egemenliği altındayım. Bunu kabul etmem mümkün değil. Ancak onlardan kabul görülen kişi benim de kabülumdür" sözlerini söyledikten sonra onları terk edip kendi abraşiyesine geri döndü. Bar-Madeni patrikliğe yükseldikten birkaç gün sonra Halep Episkoposu Baseliyos'u Doğu Mafıryanlığına yükseltti ve İgnatios lakabını almış oldu. Yapılan isim değişikliğinde birçok kişiden hoş karşılanmadı ve her ikisini de, hem lakabı vereni hem de lakabı alanı eleştirdiler. Yuhanon Bar- Madeni

patrikliğe yükseldikten hemen sonra Antakya'ya gitmek istedi ve Mor Sevre'nin Kürsüsü üzerinde oturmak istedi ki patrikliğini gerçekleştirebilsin. Bar-Madeni Antakya'ya gittiğinde daha önceden birbirini çekemeyen Akü Episkoposu Atanasios Yeşu ve Tripolis Episkoposu Urfalı Persun da hazır bulundular. Mor Yuhanon Bar-Madeni, Akü Episkoposunu desteklediği için Persun Frenklerin kilise liderlerine gitti ve Bar-Madeni hakkında şu şikayette bulundu: "Bar-Madeni meşru değildir. Süryanilerin meşru patriği şu an Mor Barsavmo Manastırı'nda ikamet etmektedir. Krallar tarafından sevilen cömert bir insandır. Kilisenize değerli hediyeler bağışlamak üzere gelmeye hazırlanmaktadır. Bundan dolayı diğeri gelinceye dek bunu kabul etmeyin" dedi. Frenkler de bu ihbarı aldıktan sonra Bar-Madeni gözlerinden düştü ve her ikisinin burada hazır olması ve davalarını mahkemede değerlendirmesi gerekir, dediler. Mahkemede hangisi haklı çıkarsa kürsüde o otursun. Bu dava üç gün sürdü. Bar-Madeni Frenklere verdiği değerli hediyeler ve yaptığı büyük harcamalardan sonra ifadesini şu şekilde verdi: "Dava arkasına haber göndermeme rağmen henüz gelmiş değildir" sözlerini söyledikten sonra ancak onu kendi kiliselerine soktular. Geleneksel olarak Petrus'un kürsüsünde oturdu.

Mafıryanlığa yükselen Halep Episkoposu, ne Antakya'ya ne de Doğu'ya gitmiştir. Yanına Halep Başdiyakosu Muhlis'i almış ve Şam'a gitmiş. Oranın hükümdarına ve amirlerine bir ziyafet çekmiş. Yuhanon Bar-Madeni'ye ferman alıp Antakya'ya geri dönmüş. Oradan da Doğu'ya gitmiş. Bar-Madeni de Antakya'dan Halep'e ve oradan da Mardin'e giderek orada ikamet etmiştir. Urfalılar da diyakoslar ve halk hep birlikte, Bar-Madeni'nin mafıryanlığa yükselttiği kişiyi iptal ettirmeyi vaat ettiler. Amirlerin yanına girip çıkma usulü ile Farcani isminde bir diyakosu sultanın yanına Şam'a gönderdiler. Mafıryanı görevden aldığı takdirde kendisine altın vermeyi vaat etti. Ayrıca sultandan Diyonosiyos'a bir mektup getirdi. Mektupta sultanın misafiri olacağını ve saygı göreceğini bildiriyordu. Fakat Patrik Diyonosiyos gitmeye cesaret edemedi. Bar-Madeni'ye aşırı bir derecede bağlı olan Mısırlı avukatlardan çekindi. "İlken hudutları içerisinde yaşadığım Rumoyeler'in hükümdarına gitmem gerekir. Daha sonra diğer hükümdarlara giderim" dedi. Diyonosiyos, Klevdiya ve Keysariya Episkoposlarını yanına alarak İkonyon Sultanı İzzedin'e gitmiş. Sultandan ihtişamlı bir ferman aldı. Bir mektubu da Halep Kralı'na verilmek üzere aldı. Kendisine saygı gösterilmesini Halep Kralı'ndan istemekteydi. İkonyon'dan döndükten sonra Tur'Abdin'den Hah Metropolit Tuma'nın yanına gitti ve kendisine şu bilgiyi ilettiler: "Bar-Madeni, sultana altın vererek bölgemizde kabullendi ve işte Mardin'de ikamet etmektedir, fakat kimse onu sormuyordu. Hükümdar bizleri baskı altında tutarak altın talep etmektedir. Bölgemize gelmenizi ve Bar-Madeni'nin verdiği altınların iki mislini toplayacaksınız. Toplayacağın altınların sadece bir miktarını sultana verirsen bütün Tur'Abdin'de

patrikliğin ilan edilecektir. Patrik Diyonosiyos gitmek istemedi. Onun yerine Lakbin Episkoposu Griğoriyos'u Bar-Ahrun ile kardeşinin oğlu Arhip Abdail'i gönderdi. Bölgenin amirleri tarafından güzel karşılandı. Manastırları ve köyleri gezip büyük bir miktar para topladılar. Belirli bir miktar hükümdara vermişler ve onun bereket meşrutiyatını aldıkları bir fermanla ilan etti. Daha sonra manastıra geri döndü.

Urfalılar tekrar Farcani'yi Şam'a şu mesajı vermek için gönderdiler: "Rumoyelerin memleketindeki patrik diyor ki; arkama değerli bir zat göndermezlerse gelmem" sultan babasının süvari hizmetçilerinden birini manastıra gönderdi. Patrik Diyonosiyos ile birlikte bazı episkoposları ve manastır reislerini alıp Şam'a götürdü. Süryani Kilisesi'nde Büyük Oruç'un günleri süresince misafir oldular. Hergün devlet sarayından onlara özel bir ziyafet çekiyordu. Sultan patriğe verdiği randevunun zamanı gelince patrik hazır olan Keysariye, Şam, Mabuğ, Lakbin episkoposları ile manastır reisi Siman'la birlikte sultanın huzuruna geçtiler. Sultan patriği kucaklayıp episkoposlarla tokalaştı. Onları divanda oturttu. Sultan patriğe 'yolculuktan yorgun olup olmadığını ve kendini yabancı bir ülkede nasıl gördüğünü' sordu. Patrik sultana karşılık olarak dua ettiğini söyledi. Sultan ile patrik konuşmalarını Lakbin Episkoposu tercüme etmekteydi. Patrik, Sultan İzzeddin'in yazısını çıkarıp Sultan Melik huzurunda duran hizmetçiye uzattı. Mektubu açıp okudu ve patriğe "mutlu ol" dedi. "Bizden de her türlü saygıyı göreceksin." Patrik daha sonra Tatarların Genel Kurmay Başkanı Başunin'in mektubunu da takdim etti. Bu mektubu Malatyalı Kır Mihoyel Osyo bin Gabras kendisine almıştı. Sultan bu mektubu görünce rengi değişti ve ne iyi ne de kötü bir söz söyledi. Sultanın etrafında oturanlar patriğe: "Lütfen kalk, yeter" dediler. Patrik ile episkoposlar üzülen çıkıldılar ve gösterdikleri mektup için de pişman oldular. Şam'da uzun bir süre kalmalarına rağmen olumlu veya olumsuz bir cevap alamadılar. Yine de kesmiyorlardı.

Mısır kökenli Mekin bin Amid isminde Baro Başkanı patriğe gelip şu konuşmayı yaptı: "Gerçeği bilmelisin ki ey değerli peder! Buraya gelmenizden hoşnut olmadık. Çünkü Müslümanlar arasında alay konusu olduk. İşte inzivaya çekilen ve dünyadakileri ikrah eden methettiğiniz din lideriniz bu dünya liderliği için birbirlerini şikayet etmektedirler, diye söylüyorlar. Ayrıca buradan da boş ve hor görülerek gitmenizi de istemiyoruz, çünkü boş döneminizde daha da bizler rezil oluruz. Artık üzdüğün bu genç sultanı cömertlikle vereceğim altınla ancak ikna olabilir. Çünkü paraya çok düşkündür." Patrik Mekin'e şu cevabı vermiştir: "Öyleyse bu iş Allah'a ve sana emanet olsun. İstedüğün şekilde onu hallet." Mekin 27000 beyaz para nakit vermek şartıyla, Halep'te Sultan Melik Nasır'ı ikna etti. Devletin bütün hudutları içerisinde Süryanilerin Meşru patriği olarak kabul edildiğine dair kendisine çok güzel bir menşur/ferman yazmıştır. Patrik bu fermanı aldıktan sonra Şam'dan ayrılarak Halep'e geldi. Halep'ten

de Kılho-Rumoyto'ya geçti. Ermeni Katolikos tarafından saygıyla karşılandı. Papa Yeşu'un çocukları patriğin yasal olduğunu itiraf etmediler. Bizler sözüümüzü Bar-Madeni'ye verdik, dediler. Katolikos da bu konuda onları sıkıştırmadı.

Patrik Diyonosiyos, henüz Kılho-Rumoyto'da iken Halep veziri cellatını arkasına göndermiş ki gelip vaat ettiği altını versin. Bu vaziyet karşısında patrik, Ermeni Katolikosu'nun gözünden düştü. Patrik Halep'e gittiğinde Lakbin Episkoposu Griğoriyos Bar-Ahrun'u Halep Abraşiyesine atadı. Halep'e atanan episkopos, Şam Episkoposu ve Urfalı diyakos Farcani patriğin vaat ettiği altınlara kefil oldular. Patrik Diyonosiyos da Halep'ten Urfa'ya, Urfa'dan da Mor Barsavmo Manastırına gitti. Griğoriyos daha Halepteyken doğudan Mafıryan Saliba Halep'a geldi ve kışı orada geçirdi. Diyonosiyos'un fermanını geçersiz kılabilmek ve Bar-Madeni'yi meşrulaştırmek için Diyonosiyos'un Sultan'a verdiği altının aynısını vermek üzere kefil olmuş, isteğini tamamlayarak Halep'e geri dönmüş ve Griğoriyos'un ikamet ettiği kilisede oturmuştur. Griğoriyos da ordan çıkıp Malatya'dan gelen ve Halep'e yeni yerleşen kendi babasının evinde bir süre oturduktan sonra Manastırda kalan patriğin yanına gitmiştir.

Mafıryan da Bar-Madeni'ye Suriye'ye gelmesini ve kefil olduğu altını ödemesine haber vermiş. Yuhanon Bar-Madeni mafıryanın minnettarlığını kabul etmedi. Ne gelirim ne de altın veririm dedi. Mafıryan kefil olduğu altın konusunda sıkışınca patriğe şu mesajı ilettili: "Eğer gelip altınları ödemezsen Diyonosiyos'a destek verir ve onu kabul edeceğim." Mafıryan gönderdiği mesajla yetinmeyip şahsen de onunla görüşmeye karar verir ve yola çıkar. Fırat kenarında yer alan Boloş şehrine ulaştığında Suriye'ye gitmek üzere olan patrik Bar-Madeni'yle karşılaşılıyor. Onunla birlikte tekrar Halep'e geri döner. Patrik, mafıryanın kefil olduğu altınları Habeşli Miskal isminde bir tüccar dostundan borç alır ve onları gerektirdiği yere teslim eder. 1257 yılında Rumoyelerin devletine geçmek üzere Tatarlar, Emineddin isminde ve Nasturi kökenli bir elçi gönderdiler. Elçi Mor Barsavmo Manastırı'nın üzerinden geçerken Diyonosiyos ile karşılaşır. Sultan Melik Nasır'a gidip işini halledeceğine dair söz verir. Tatarlıların elçisinin Suriye'ye geliş haberini alan Bar-Madeni tutuklanmasından endişe eder ve Kilikya'ya geçer. Kral Haytım tarafından saygıyla karşılanır ve kendisine bir köy de verilir. Sis kenarında yer alan küçük bir manastıra yerleşir. Tatar elçisi de Kral Nasır'a gitmişse de Bar-Madeni'nin fermanını iptal ettirmede gücü yetmedi. Bir yıl sonra Kir Mihoyel Osyo bin Gabras Harran'a geldi ve Diyonosiyos'a haber göndererek "ben Melik Nasır'a elçi olarak gönderiliyorum. Benimle birlikte episkoposlarının birisini gönder ki davanla ilgilensin. Diyonosiyos eski Halep'in Episkoposu manastırda kalan Griğoriyos'u gönderdi. Episkopos elçi Osyo'ya ulaştı ve ikisi birlikte Şam'a gittiler. Elçi Kır Mihoyel, Diyonosiyos'a yeni bir menşur almış onu

Grigoriyos'a teslim etmiştir. Grigoriyos da doğru Halep'e gelip kiliseyi teslim almış ve abraşiyenin başına kendisi geçmiştir. Mafıryan İğnatios, Diyonosiyos'un patrikliği tekrar yasallaştırıldığını duyunca Halep'ten Tripolisê geçmiş ve artık ne Doğu'da ne de Batı'da görev yapacağını ilan etmiş. Tabiplik işinden geçimini sağlayacakmış. 1258 yılında Sultan İzzeddin Mor Barsavmo Manastırı'na gitti ve Diyonosiyos'a birçok iyilikler yapacağına dair vaat bulundu. Diyonosiyos'un patrikliği hem Suriye'de hem de Rumoyelerin (Anadolu) memleketinde gerçekleşince Allah onu baş ağrısız bırakmak istemedi. Manastırın reisliğinde yasal olmamasına rağmen 10 yıl süreyle tasdik etmesini patrikten ısrarla istemeye başladı. Patrik isteğini yerine getirmeyince direkt sultanın kapısına gitmiş ve Diyonosiyos'u birçok konuda kötü bir şekilde itham ederek şikayet etmiş. Cinayet, talan etme, yol kesme ve insanın dilini söz etmeye ve kulağı duymaya aciz olan daha nice kötülükleri dile getirmiştir. Aynı dönemde bütün dünyada ve özellikle Malatya'da olmak üzere büyük bir kıtlıkla bozgunluk, tahrip ve bulaşıcı hastalıklardan meydana gelen ölüm vakaları yaşandı. Agagari Türkmenlerden yapılan tahribin boyutu o kadar vahim bir noktaya ulaşmıştı ki Suriye, Beth-Nahrin, Filistin ve Mısır bile Hıristiyan kölelerden dolmuştu. Manastırın hizmetçilerine de iyi bir fırsat doğdu ki Kürt komşularından intikam almışlardır. Onlardan ateşli ve hareketli olan gençler de kendilerini Agagarilerin benzeyişinde, hem yakınlarının hen de yabancıların yolunu kesmekteydiler. Örneğin; Malatya Dağı Afnad ve Yusuf isminde iki zengin tüccar ticaret yapmak amacıyla biri Laçaptiye diğeri de Kurris'e gitmek üzere manastırdan yola çıkarken yukarıda söz ettiğimiz kişiler tarafından yolları kesildi ve öldürüldü.

Diğer kişiler de manastırın içinde başka kişileri boğdular. Dile getirdiğimiz bu hazine olayların hepsini, manastır reisi Saliba Diyonosiyos'a mal etmekteydi. Saliba, Diyonosiyos'u yakalayıp onu sultanın yanına götürmesi için sultandan emir almıştı. Saliba Malatya'ya ulaştığını haber alan Diyonosiyos alelaceleyle Tatarlara/ Moğollara sığınmak üzere 1259 yılının Haziran ayında manastırı terk etti. Mahuze'nin Mazdagradına ulaşmasıyla birlikte Malatya'dan gönderilen cellatlar onu orada yakaladılar. Diyonosiyos, Erzincan'da Tatarlar tarafından tetki sahibi olan Der Sargis ismindeki Episkopostan yardım istedi. Der Sargis onu cellatlardan kurtardı. Oradan kralların kralı Huleon'un ziyaretine gitti ve ondan büyük bir saygıyla karşılandı. Manastır üzerinde yetkili olduğuna dair kendisine ferman verildi. Rumoyelerin hükümdarları manastırı rahatsız etmemeleri için ve Diyonosiyos, Tebriz'e gelince dayısının oğlu Saliba'yla karşılaştı. Saliba, onu Tatarlara şikayet etmek için oraya gelmişti. Onunla orada anlaştı ve ona birçok hediyeler vermeye vaat etti. Daha sonra her ikisi birlikte Mor Barsavmo Manastırı'na geldiler.

Birkaç gün sonra manastır reisi Raban Saliba adet olduğu gibi onu (patriği) ziyaret etmeye odasına girince patriğin hizmetçileri kalkıp Saliba'yı odanın içinde kılıçla öldürdüler ve onu alt odalara atmışlar. Hizmetçiler oradan da kardeşi olan Abul- Faraç'ın odasına gittiler ve onu katlettiler. Diyonosiyos şehrin amirlerinden korkmaya ve titremeye başladı. Ne yapacağını şaşırılmış bir vaziyetteyken en iyisi kralların kralına gidip görüneyim ve geri döndüğümde belki bu korkumu atmış olurum demiş. Gittiğinde Kılho-Rumoyto'da doktor Şemun bin Yeşu Kaşışo'yu görmüş. Şemun kralların kralının hizmetine yeni getirilmişti. Şemun, Diyonosiyos'un katil biri olduğunu amirlere bildirmiş. Şemun'un sözü güvenilir olduğu görülünce onu Ordu'dan kovdular. Uzağa ayrılıp bir süre orada kaldıktan sonra Tabip Şemun'u çağırıp onu ikna etmeye çalıştı. Episkopos Şemun'dan aldığı İğnatiyos'un esasının başlığını kendisine vermiş. Yıllık dua programının ilahilerden oluşan Fenkitho'yu da kendisine göndermeye imzası altında söz vermiş. Bu kitabı Mor Yuhanon Urfa Dağı'ndaki Mor Ahısnoyo Manastırı'na istinsah ederek yazmıştı. Bu hediyeleri almaya yönelen Tabip Şemun ikna olmuş ve Diyonosiyos'un emirlere verdiği büyük hediyeler neticesinde zorlukla kralların kralının yanına alınabilmiştir. Kral; "Sen bir rahibi öldürdün, doğru mu?" diye sordu. Diyonosiyos "Evet doğrudur. Devletin emirlerine riayet etmediği için öldürdüm" deyince onunla olayın derinliklerini araştırmadılar. Çünkü kendisinden gereken rüşveti almışlardı. Oradan çıkıp Mor Barsavmo Manastırı'na geri dönmüş, korkuyu yenmiş ve gururlanmaya başladılar. Daha önceden kamçılarla işkence edenleri yeniden dövmeye başladı ve yüzük parmağım şimdilik baş parmağımdan daha kalındır diyordu.

Manastırda yaşayan üç genç; Sivaslı Rahip Sergis, Manastır reisi Şemun'un kardeşi diyakos Basil ve sivil biri olan bar Abrohom manastır reislerinden Barsavmo'nun kardeşinin oğlu Şmuyel gayret ederek 18 Şubat 1261 tarihinde Ninve Orucu'nun sona erdiği Cumartesi gününün akşam duası kılındığı sırada, Patrik Diyonosiyos kilisede iken ansızın içeri girip üzerine hücum ettiler ve kılıçlarla onu parçaladılar. Cenazesini mezbahın ön bölümünde terk edip odasına da çıkıp talan ettiler. Manastır reisi Saliba'yı da öldüren kişiyi manastırdan aşağıya fırlattılar. Malatya Episkoposunu da ölümle tehdit ettiler. Kendisinden aldıkları rüşvetle vazgeçtiler. Diyonosiyos'tan önce yüzbaşı rütbesinde manastırda görev yapan Hennis isminde biri vardı. Patrik ondan nefret ettiği için onu manastırdan kovmuştu. Söz konusu olan kişiyi getirip manastırın reisliğini kendisine teslim ettiler. Hennis, kendi elçilerini Rumoye Sultanının amirlerinin yanına şu mesajla gönderdi: "Düşmanınız olan ve size riayet etmeyen sürekli Tatarlara sığınan ve destek veren patriği öldürdük. Sizleden ricamız bu konuda bizlere desteğinizi uzatmanızdır" dedi. Amirler, Hennis'in elçilerini hakir ve asi gözüyle gördüler ve onlara hiç önem vermeden geri çevirdiler ve onlara siz

bekleyin de Tatarlar başımıza neler getirecek görün, dediler. Utanç bir vaziyette geri döndükten sonra başka bir plan daha düşünüp yaptılar. Tekritli Episkopos Yuhanon Şuhyatallah'la birlikte birkaç kişiyi daha Ordu'ya şu mesajla gönderdiler: "Civarımızdaki bazı as Kürtler patriği bir suikastla öldürdüler. Sizlerden ricamız bu mekanımıza sahip çıkmanızdır." Bunlar Ordu'ya giderken İbarlar memleketinde hizmet eden Şankith isminde çağrılan Rahip Yeşu da yanlarına geldi. Hepsi tabip ve papaz Şemun'un yanında bir toplantı yaptılar. Toplantıda şu ifadeyi vermeye hazırlandılar: "Patriği öldürenler henüz manastırdadırlar. Sizlerden dileğimiz güçlü bir adam gelip onları tutuklayıp öldürsün." Bu ifadeyi verdikten sonra bu kişilerin öldürülmesinin emir görevi Taykutlag isminde Hıristiyan bir Hunluya çıktı. Onları öldürdükten sonra manastırın resiliğine tabip ve papaz Şemun'un kardeşi Rahip Yeşu'u getirecektir. Çünkü Papaz Şemun kardeşinin manastırın reisliğine getirilmesini istedi. Taykutlag gittiğinde katilleri yakaladı, kimilerini katletti, kimileri de cezaevinde intihar ettiler. Sobo Bar-Şmuyel'e de işkence ettirdi. Kalçasına 70 kamçı vurduktan sonra onu manastırdan kovdu. Amrun Köyü'ne gitti ve orada öldü. Bar-Şmuyel, sorulduğunda itiraf etmişti ve ne yapmak istediğini yapın demişti. İşte Diyonosiyos Ancur'un hayat hikayesini şu kötü şansızlıkla ve barışık bir sonuçla olmayan bir çıkışla sonuçlandı. Kendisine ve başkalarına dahil olmakla ahlaksızlık kazandırdı.

84- Onbeşinci Yuhanon Bar- Madeni

(Özel Olarak: 1253 – 1261)

(Genel Olarak: 1261 – 1263)

Eski adı Ahrun olan Bar-Madeni, 1230 yılında Mardin Metropolitliği'ne İgnatios lakabıyla kutsandı. Kfarsaltolu mafıryanın vefatından sonra Patrik İgnatios Davut, Bar-Madeni'yi mafıryanlığa layık gördü ve yanına çağırdı. 1232 yılında onu Tekrit ve tüm Doğu Katolikosu olarak ilan etti. Musul ve Ninve'ye geldiğinde eskisi gibi güzel bir fiziksel yapıya sahip olmadığından ve kilisede vaaz verme kabiliyeti olmadığından müminler onu pek sevmeydi. Ninve'de beş yıl kaldıktan sonra 1237 yılında Bağdat'a geçti. Bağdat'ta kısa bir süre kaldıktan sonra halife hizmetinde bulunan Tuma'nın çocukları olan üç kardeş: Şems-Eldavle, Fığır-Eldavle ve Tac-Eldavle Bar-Madeni'nin faziletini keşfettiler. Terbiyesinden, düzenli işlerinden, bilgeliğinden, sabırlı oluşundan dolayı hayrete düştüler. Orada kaldığı yedi yıl süre içerisinde kilisenin dışına çıkmadı. Bu güzel meziyetlerinden dolayı kendisine büyük bir saygı gösterdiler. Büyük ve değerli hediyelerle zenginleştirdiler. Bu üç kardeş halifeliğin sarayındaki bütün işlerden sorumluydular. O dönemin Bağdat Episkoposu Atanasios Şemun bin Summana'nın, mafıryana gereken saygıyı göstermediğini gören bu üç kardeş ondan darıldılar. Kendisine karşı takındıkları reaksiyon

neticesinde merkezini bırakıp, kendi şehri olan Hadithe'ye yerleşti. Mafıryan da Bağdat'ta Arapça eğitimi aldı. Müslüman bir öğretmeni özel olarak yanına getirip ondan yeteri kadarıyla eğitim aldı. Yazdığı Arapça mektuplarla herkesi hayran bırakırdı. Bu bilgeliğinden dolayı Müslüman hükümdar ve kralın nezdinde itibarı arttı. Bağdat'ta 23 Ağustos 1243 tarihinde Mardin doğumlu Rahip Yusuf'u Cizre'ye İğnatiyos lakabıyla episkopos olarak kutsadı. Ninveliler değer vermedikleri mafıryana Bağdat'ın saygın kişiler tarafından sevildiği ve saygı gösterdiklerini görünce yaptıklarından utanç duydular. Çünkü mafıryan artık Ninve'ye/Musul'a geri dönmeyi aklına bile getirmiyordu. Ninveliler, mafıryanın gönlünü alabilmek ve onu tekrar Musul'a geri getirebilmek için Musul Hükümdarı Bedereddin'den bir mektup alıp onu manastır reisi Abu-Hasan Bar Şammah'la birlikte gönderdiler. Mafıryan onunla geri dönme sözü vermişse de günden güne onu beş ay süreyle oyaladığı için hayal kırıklığına uğruyordu. Daha sonra mafıryan, Musul Hükümdarı'na müthiş bir mektup yazmış. Mektubunda emrini kabul ettiğini ancak Kudüs'ü ziyaret etme adağında bulunduğu için Bağdat'tan Kudüs'e doğru yolculuk yaptığını, Kudüs'teki ziyaretini tamamladıktan sonra görevine geri döneceğini bildirmiştir. Mektubu manastır reisine verdikten sonra kendisi de çöl yolu güzergahında bir süvari ile birlikte Kudüs'e doğru yolculuk yapmaya başladı. Kudüs dönüşünde o dönemde Antakya'da ikamet eden patriğin yanına geldi. Patriğin yanından da Mardin'e uğramadan direkt Musul'a geçti. Bedereddin tarafından güzel karşılandı. Musullular da daha onu fazla sevdiler ve daha fazla saygı gösterdiler. Çünkü onun faziletini, yüce şahsiyetini ve yaptığı güzel ismi yeni keşfetmişlerdi. Doğu'da büyük bir isim yaptı.

Kendisi daha mafıryanlık görevindeyken Patirk Mor İğnatiyos David vefat etmiş ve yerine Ancur geçmişti. Yukarıda gösterdiğimiz gibi kendisi de Suriye'ye gitmiş ve Ancur'a karşı 1252 yılında patrikliğe yükseldi. Diyonosiyos Ancur'un sonu trajik olaylarla neticelendikten sonra Mor Yuhanon Bar-Madeni, Konya'da ikamet eden Rumoyelerin sultanına haber göndermiş. Bar-Madeni, Mor Barsavmo Manastırı üzerinde ve diğer yerler üzerine sultandan ferman almış ve Malatya'da patrikliğini ilan etmiştir. Kendisi Mor Barsavmo Manastırı'na gitmek istemedi. Kilikya'da kaldı ve kraldan, vezirlerinden, amirlerinden saygıyla karşılanıyordu. 1263 yılında Büyük Oruç'un günlerinde Bakısmet Manastırı'nın kilisesinde vefat etti. Bar-Madeni'nin Mardin doğumlu Rasi isminde bir diyakkosu vardı. Patriğin vefatında bu zat başını duvarlara çarpmaya başladı ve hüngür hüngür ağlamaktan, feryat etmekten dinmiyordu. Sağlığı yerinde olmasına rağmen yedi gün sonra üzüntüden vefat etti. Mor Yuhanon Bar-Madeni'nin eserleri; bir Liturjik kitabı (Anafura), makaleler, değişik değişik şiirler ve bir şiir de Mor Ahrun hakkında Bağdat'ta yazdı.

85-Dördüncü İğnatiyos Yeşu (Çveğat Manastırı'nın Reisi) (1264 – 1283)

Yuhanon Bar-Madeni'nin vefatından sonra yeni bir genel ruhani seçmek için Kilikya'nın Memfasustiya şehrinin yakınlarında yer alan Çveğat Manastırı'nda toplandılar. Konsile katılan episkoposların isimleri şunlardır: Klevdiya Episkoposu Diyonosiyos, Tarsus Episkoposu Atanasiyos, Sis Episkoposu Griğoriyos, Kudüs Episkoposu Atanasiyos, Şam Episkoposu İvennis, Gumyen Episkoposu Diyonosiyos, Kıbrıs Episkoposu Atanasiyos ve Karne Episkoposu Tekritli Baseliyos. Uzaktaki episkoposların da toplanmaları için kendilerine bir mektup yazdılar. Yukarıda söz edilen yerin o dönemde konsilin toplanması için en uygun yerdii. Çünkü oranın kralı mümin ve halkını sever, yardım ederdi. Ayrıca orada barış, güven ve bolluk esastı. Bu sırada Mor Barsavmo Manastırı'nın reislerinden Kuflidolu Teodoros, daha Diyonosiyos Ancur'un döneminden manastırın dışına çıkmış ve Kilikya'da ziyaret amacıyla bulunmaktaydı. Daha Bar-Madeni hayattayken hem kendisinden hem de diğer toplumların onayını almıştı ki manastırın yasal reisliğine geçsin. Reisliğini yasallaştırmak üzere devletin saray kapısına gittiğinde henüz yolda iken Bar-Madeni'nin vefat haberi kendisine ulaştı. Hemen dünyevi bir düşünceye kapılarak manastır reisliğinin yerine elindeki mazbatayı patrikliğe aday olduğuna uydurarak Ordu'ya gitti. Rahip ve Tabip Şemun'a da kendisine destek verdiği takdirde büyük hediyeler vereceğine dair vaatte bulundu. Kraliyet Sarayında tabiplik görevinde bulunanlardan başka bir isim de Halep Episkoposu Griğoriyos da vardı. Griğoriyos, Teodoros'un saygısız davranışını eleştirerek, "episkoposların onayı olmadan kendini patrikliğe aday göstermeni tasvip etmiyorum" dedi. Bunu yaptığın takdirde herkes tarafından hor görüleceksin. İlkın Raban Tabip Şemun'un desteğini alırsan ben de imzamı sana veririm. Her ikisinin onayını aldıktan sonra diğer episkoposların onayını büyük hediyeler karşılığında almak umuduyla Ordu'dan çıkıp manastıra doğru gitti. Teodoros onlardan uzaklaştıktan sonra Tabip Şemun, Halep Episkoposu Griğoriyos'a; "Teodoros'un sabıkalı olduğunu duydum. Sen git episkoposların istediklerini seçip patrikliğe yükseltsinler ve bana da haber ver" dedi. Halep Episkoposu Kilikya'ya gittiğinde gördü ki Teodoros için halk az kaldı birbirine girecektir. Çünkü Teodoros Manastıra ulaşır ulaşmaz Papaz Gunir ve Sisli Rahip Teodoros Smakroyo aracılığıyla Kilikya Kralı'na ve amirlerine on iki bin (12 000) para verme sözü verdi ki episkoposlara baskı yoluyla onu patrikliğe seçsinler. Klevdiya'nın Sobo/yaşlı Episkoposunu ikna etmiş ve onun yanına götürmüştür.

Halep Episkoposu Griğoriyos da, halkın faziletin peşinde olduğu ve gururdan nefret ettiklerini görünce episkoposlarla birleşerek Çveğat Manastırı'nın reisi Raban Yeşu'u bu göreve laik görerek hep birlikte

onaylarını verdiler. Raban Yeşu saygın, iyi ahlaka sahip herkesçe tanınan ve kral ile amirlerinden sevilen biriydi. 1264 yılının Nuhce Bayramı'nda adı geçen manastırda patrikliğe lakabıyla kutsadılar. Patriklik kutsama töreni tamamlandıktan sonra Keysariye Episkoposu Dumyane de geldi ve onayını itiraz etmeden verdi. Kutsamadan hemen sonra patrik ile episkoposlar Doğu'ya bir mafıryan seçmelerine gayret ettiler. Çünkü uzun bir süreden beri Doğu, mafıryansız kalmıştı. Daha önceden merhum Bar-Madeni Halep Episkoposu Griğoriyos'u mafıryanlığa kendi mektuplarında aday ilan ettiğinin bilincinde hareket ederek Doğululara haber verdiler ve olumlu cevap aldıklarında Doğu'ya gitme fırsatı/ortamı bulamadılar. Çünkü o günlerde Asur, Moğollu güçlerden çalkalanıyordu. Adayı göndermediler ve kararlarını da değiştirmeyip Doğu Liderliği'ne vekil ettiler. Bir süre sonra patrik ile episkoposlar Sis'e geldiler. Kral Haytum; çocukları, amirleri ve bazı Ermeni Episkoposları, öğretmenlerin ve büyük bir halk kitlesinin huzurunda Meryem Ana Kilisesi'nde Griğoriyos'u Doğu Mafıryanlığı'na yükselttiler. Yeni mafıryan aynı günde Baş-Kehennüt hakkında bir konuşma yaptı: "Beni yarattın ve üzerime elini koydun" cümlesini konuşmasına başlık olarak verdi. Teodoros Smakroyo da Ermenice'ye tercüme etmekteydi. O kutsama töreni çok meşhur ve mutlu bir gündü.

Kuflidolu Teodoros da manastırda kalma tahammülü kalmayıp Kılho-Rumoyto'ya gitmiş ve papaz Yeşu'un papaz olan çocuklarına sığındı. Ölümle ve yaşamla sizinle birikteyim. Israr ricası üzerine onu destekleme amacıyla papaz yakup kilikya'ya gitmek zorunda kaldı. Papaz Yakup Kilikya'ya ulaştığında çoktan beri İğnatiyos Yeşu'u Patrikliğe kutsadıklarını görürken Teodoros'un davasını iptal ettirdi. Patriğe de şu sözleri söyledi: "Bizler ve buraya gelmeyen Episkoposlar hepimiz seni kabul ediyoruz. Fakat Malatya Episkoposu olan kardeşimiz Griğoriyos'tan ve merhum Mor İğnatiyos'un hizmetçisi olan Raban Şlemun'dan episkoposlar yakınmaktadır. Bundan dolayı onları kendinden uzaklaştır ve daha sonra manastıra gel, oraya yerleş ve seni kabul edeceğiz. Ama patrik ne kardeşinden ne de Raban Şlemun'dan kopmak istedi. Papaz Yakup patriğin tavrından üzülerek ayrılıp evine döndü. Papaz Yakup yanına Teodoros'la birlikte aşağıda isimleri yazılan Episkoposları alıp Kilikya'da diğer episkoposlardan habersiz bir patriğin yaptıkları için şikayet etmelerine Ordu'ya gittiler. Onlara eşlik eden episkoposlar Klavdiya Episkoposu Hüsno D'zayid (Harput) Episkoposu Diyonosiyos, Lakbin Episkoposu Atanasiyos, Hısın-Mansur Episkoposu İğnatiyos, Arsaniyos ve Tillo'nun Episkoposu İğnatiyos. Diğer grupta patrik, mafıryan ve onlara eşlik eden episkoposlar başka bir güzergahı izleyerek Ordu'ya gittiler. Erzincan'a ulaştıklarında Mafıryan Diyunsiyun denilen politikacıların atlara binerek gittikleri için onlardan önce Ordu'ya ulaştı. Yanına amaca yönelik değişik ilanları da almıştır. Diğer grup henüz kuralların kralının yanına girme fırsatı görmediklerini mafıryan görünce

sevindi. Bunu da mafıryan Tanrısal bir proje olarak değerlendirdi. Çünkü eğer girmiş olsalardı kilisede büyük bir bölünme olacaktı ve her iki grup da büyük bir sıkıntıya düşeceklerdi. Böylece Yüce Allah her iki iç ve dış gruba da merhamet etti. İlk giden episkoposların grubu da kralın yanına girmedikleri sebep ise şundan ibarettir; Ermeni bir rahip hırsızlıkla yakalanmıştı, mahkemeye çıkarıldı ve idam edildi. Bu olaydan dolayı Ordu'ya herhangi bir rahibin girmesini yasaklayan bir emir çıkarttı. Nöbetçiler Rahip Teodoros'u içeriye almadılar. Mafıryan da yanında ilaç taşıdığı için onu engellemediler. Çünkü tabiplerin yolunu takip etmekteydi. Mafıryan Ordu'ya ulaştığı aynı günde kralların kralı Hulaun'un yanına girebildi. Krala da şu müjdeyi ilettiler: "Ermeni Kralı Sermin'in Mısır'dan bir şehri talan ettiği, büyük bir ganimetle ve kölelerle birlikte geri döndüğü, kralın elçileri Ordu'nun payını da getirerek ulaşmak üzere olduğu bildirilmiştir. Hulaun mafıryanın ona verdiği müjdeden çok mutlu oldu." Mafıryan ayrıca yeni patriğin durumunu da krala anlattı. İşte aziz insanın yolda olduğunu ve ilk duayı sizlere takdim etmek üzere gelmektedir. Kral, patriğin durdurulmaması için gereken talimatı verdi. Böylece patrik ve episkoposlar yolda durdurulmadan Ordu'ya girmişlerdir. Patrik ile mafıryan resmi giysileri giyerek diğer episkoposlarla birlikte kralların kralının huzuruna gittiler. Onlara kürsüler verildi ve kral için ilk dualarını yaptılar. Kral patrikle uzun bir süre hoş ve mülayim sözlerle sohbet etti. Kralın konuştuğu dikkat çekici sözler şunlardır: "Sizin soyunuzdan aziz insanlar, ilk kralımız olan babam Cengiz Han'ın yanına geldiler. Onlar ona Allah korkusu, yasaları ve adaleti öğrettiler." Uzun bir sohbetten sonra patrik ile eşliğindeki kişiler ayrıldılar. Patriğe bir de mafıryana birer fermanın verilmesine emir çıktı. Keserya Metropolit'i de bir ferman istedi. Ona da bir tane verildi. Patriğe bir de bütün episkoposlara birer değerli elbise hediye edildi. Heyet daha sonra Ordu'dan ayrıldı. Patrik ilken Tur-Abdin'e, oradan da Mardin'e geçti. Mafıryan da Asur'a geçti ve dıştakiler ile içtekilerden kabul edildi.

Diğer episkopoların grubu kralların kralı ile görüşmeden Ordu'dan geri döndüler ve manastıra gidip zayıf haberler yayınladılar. "Kendimize yeni bir patrik ve yeni bir mafıryan yapma emri çıktı. Malatya'ya da yeni bir episkopos, Kilikya'da patrikliğe yükselen patriğin kardeşinin yerine yeni bir episkopos yapma emri çıktı" dediler. İlk başta, Hısnazayid Episkoposu'nu mafıryan ilan ettiler ve ona kürsüye oturma töreni de yaptılar. Yaptıkları bu eylem Hıristiyanlığın kuruluşundan bu yana Antakya Kürsüsü'nde örneği görülmemiştir. Batıdaki patriğin ve episkoposların onayı alınmadan ve Doğu'dakilerin kararını almadan bir mafıryan asla yapılmadı. Patriklik için de düşündükleri Kuflide Episkoposu'nun yerine Klevdiya'nın Episkoposu'nu seçsinler. Çünkü bütün halk Kuflido'dakini istemiyordu. Kura attıklarına dair haber yaydılar ve Klevdiya'ninkine düştüğünü

bildirdiler. Onu patrik ilan etmek üzere Malatya'ya gittiler. İşte patrik geliyor haberini aldıklarında paniğe kapıldılar. Malatya'ya Lakbin Episkoposu Farac'ı yalnız metropolit olarak ilan ettiler. Mafıryanlığa yükselen Hısno-Zayid'in ise kendi abraşiyesine geri dönerken diğerleri de manastıra gittiler. Kısa bir süre sonra patriğin yaklaştığını duyan Hısın-Zayid Episkoposu, Klevdiya Episkoposu'na haber gönderip yanına gelmesini istedi. Gitmesiyle birlikte patrik de ulaşmıştı. Yapacakları daha kötü iş kalmadığından dolayı patriği karşılamaya çıktılar, mütevazılık ve riayet gösterdiler. "Yaptıkları yersiz işleri de Raban Şemun ve kardeşleri tarafından bankayla götürdükleri ve yaptıkları da onların direktifiyle yapmışlardır." Patrik onları kabul etti. Oradan da Malatya'ya gitti ve büyük bir törenle karşılandı. Oradaki müminlerde büyük bir mutluluk ve güven oldu. Çünkü diğer grubun yapmak istediği bölücülük işlerinden rahatsız ve tedirgindiler. Patrik Malatya'dan Mor Barsavmo Manastırı'na çıktı ve kürsüye oturma töreniyle manastıra yerleşti. Raban Şemun'un elini tamamen manastırdan kesti.

Ertesi yıl Kralların Kralı Hulaun bu fani dünyadan intikal edince yerine oğlu Abaka geçti. Patrik onun ziyaretine gitti. patriğe hem patriklik için hem de manastırlar hakkında yeni bir ferman verdi. Fermanı aldıktan sonra Manastıra geri döndü. Papaz Şemun patriğe karşı mücadele etmeye devam etti. Manastırla ilgili bir ferman aldı. Çünkü babasından manastırın idareliğini ve sorumluluğunu istemişti. Tabip ve Papaz Şemun, manastıra geldi ve manastırın sorumluluğunu aldı. Yandaşlarından birini manastırın reisi yaptı. Patrik te yalnız kilise işlerini ve abraşiyeleri yönetmekteydi. Manastırda kalmak suretiyle bu dönemde patriğin kardeşi olan Malatya Episkoposu Griğoriyos Şemun vefat etti. Bu sefer tanınmış papazlar kendi kardeşlerinin oğlu olan delikanlı Nemrud'u itiraz etmeden Malatya Episkoposluğu'na kutsanmasını istediler. Patrik de yaşı küçük olduğu bahanesiyle onu kutsamadı. Kleysura Episkoposou'nu Malatya'ya atadı. Bu sebepten dolayı patrik ile papazlar arasında büyük tartışma çıktı. Patriğin kardeşi de onun yerine asla Farac'ı Malatya'ya getirmeme tavsiyesinde bulunmuştu. Çünkü iki kez yasal olmayan bir şekilde Malatya Episkoposluğu'na getirilmişti. Patrik te papazların umudunun Malatya'dan kesilmesi için zaruriyetten dolayı Farac'ı Malatya üzerinde etkili kıldı. Papazların patrikliğe yükseltmek istedikleri Kuflide'nin Teodoros'u da umuduna ulaşmadığını görünce papazları terk edip patriğin yanına geri dönmüş. Rab denemeye çıkış yapınaya dek patrik rahat bir ortamda yaşamaya başladı. En sonunda Rab'bin gayretiyle episkoposlardan ve rahiplerden oluşan bir heyetle devletin saray kapısına gitti ki, manastırın Kılho- Rumoyto'lu papazların elinden çıkartsın. Patrik yine aynı heyeti 1268 yılında Perslerin topraklarında yer alan "Sayahküh" denilen "Siyahların Dağı" anlamına gelen yere gittiler. Onlar Sivas Göleti'nin yakınlarında

bulunan Arğış şehrindeyken kendi akrabalarının ziyaretine Batıya giden mafıryanla karşılaştırdılar. Patriğin gidiş amacını öğrenen mafıryan patrikle fazla ilgilenmedi. Çünkü mafıryan şunu savunuyordu: “Bizler, papazlarla olan davamızı kendi aramızda çözelim. Barbar Hunların mahkemelerine başvurmayalım ve onların arasında rezil olmayalım.” Patrik mafıryanın öğütünü kabul etmiyordu. Papazları desteklediğini düşünüyordu. Mafıryanın onunla muhatap olmak istemediğini gören patrik, onu ikna etmek için ona üç elçi gönderdi. Mafıryan elçilerin ricasını kabul etti ve patriğin misafir olduğu yere gitti. Patrikle görüşükten sonra Kilikya’ya geri döndü. Patrik de eşliğindekilerle Sayahküh’a gitti. Tabip Şemun’la birlikte mahkemelik oldular. Büyük bir çaba sarf ettikten ve yaptıkları harcamadan sonra ancak sonuç alabildiler. Manastırla ilgili patriğe üçüncü ferman verildi. Elindeki fermanın emrini uygulaması için, tabip ve Papaz Şemun’a da manastırda bir bağ ve sabanla çift sürülen bir günlük tarla yeri verilmesine karar verdi. Patrik ve eşliğindeki heyet sevinçle manastıra geri döndüler. Tabip Şemun’un yandaşları ise manastırdan çıktılar. Patrik kısa bir süre manastırda kaldıktan sonra tekrar Tabip ve Papaz Şemun, patrikle mücadeleye girdi. Patriğin Sayahküh’te büyük çaba ve harcamalar yaptıktan sonra elde ettiği fermanı iptal ettirdi. Tabip Şemun’a 18 kırmızı harflerle bir ferman çıktı. Şemun, fermanını alıp Moğolların elçileriyle birlikte bizzat kendisi manastıra gelmiş ve yeniden manastırın idaresini teslim aldı. Sonunda patrik onunla anlaştı ve tekrar manastırla ilgili onunla mücadele etmeyeceğine dair söz vermişti.

Onlar bu tür davalarla meşgul olurken Kilikya Kralı Haytum’un oğlu Lebun, kralların kralının ziyaretine gitti. Patriğe yeni bir fermanın yazılmasını istedi ve dördüncü kez patriğe ferman yazıldı. Veliht bu fermanı Moğol kökenli Kurtiğe isminde Kilikya Valisi ve diğer kişilerle birlikte gönderdi. Bunlar manastıra ferman ile ulaştılar. Tabip Şemun’u iki kardeşi ve çocuklarıyla birlikte manastırda buldular. Vali Kurğke tabibe şu sözleri iletti: “Kralların Kralı patriğe merhamet etti ve manastırı tekrar ona teslim etti. Veliht Lebun’un isteği üzerine verilmiştir ve elindeki fermanı tekrar patriğe teslim etmenizi emretti.” Aralarında yaşanan çetin bir tartışmadan sonra tabip, kardeşlerini ve çocuklarını alıp manastırdan çıktılar. Kimilerini Kıl Umroyto’ya gönderirken diğerlerini onunla birlikte Ordu’ya götürdü. Orada veliahtın yaptığı işlemleri bozmaya çalıştı. O günler yaz mevsimi idi. Sonbahar mevsiminde Yunan kökenli, Malatya doğumlu İmat Binyafa isminde bir tabip geldi ve tabip Şemun’un yeniden ferman aldığını haber verdi. Gerçi fermanı daha almamıştı ama ona vermeye söz vermişlerdi. Patrik de manastırda yeniden Tabip Şemun’un sorumluluğuna geleceğini duyunca tekrar manastırda ikamet etmeye cesaret etmedi. El acelesiyle Kilikya’ya taşındı ve kış ile bahar mevsimini orada geçirdi. Tabip Şemun yaz mevsiminde fermanı alıp Moğollu bir elçi ile gönderdi. Tabibin kardeşi

ve yeğeni ile birlikte manastıra gelmişler. O dönemde Kuflidolu Teodoros ta Kilikya'da patriğin yanındaydı. Bir süre kaldıktan sonra gelen kimsenin olmadığını görünce Yunanlı tabibin haberinin yalan olduğunu zannettiler. Patrik kalkıp manastır reisliğini Teodoros'a gerçekleştirerek onu manastıra gönderdi. Teodoros, manastıra ulaştığında yemeğe oturduğu sırada Tabip Şemun'un yandaşları ile Moğollu elçi ile birlikte manastıra ulaştılar. Onlar manastırın önündeki adasında görününce Teodoros ve yandaşları manastırın aşağı kapısından çıkıp Abu-Ğalib Manastırı'na doğru hareket ettiler. Onlarla birlikte Hısın-Mansur Episkoposu İğnatiyos da çıktı. İki gün sonra Tabip Şemun'un taraftarları, episkoposu tekrar manastıra geri çevirdiler. Teodoros ta Fırat Nehri'nin kenarında yer alan Şiro Manastırı'na yerleşti.

Patrik de Kilikya'da oturup oranın krallarından ve amirlerinden sevilir ve sayılırdı. Patrik üç yıl Kilikya'da kaldıktan sonra Tabip Şemun'un taraftarları baktılar ki artık manastırın hizmetçileri müminler tarafından sevinçle kabul edilmemektedirler. Çünkü patrik bazı yerlere mektup gönderir ve kabul edilmemelerini istiyordu. Bundan dolayı Hısınmansur Episkoposu İğnatiyos'u patriğin yanına gönderip barışmak istediler. Şayet Patrik manastıra gelip yerleşirse ona riayet edeceklerini bildirmişler. Patrik onlarla barıştı ve onlara dua mektubu gönderdi. Onu Malatya'ya da gönderip kilisenin vaaz kürsüsünde (bimada) okundu. Bundan sonra Papaz Yakup da bir iş amacıyla kral tarafından çağrılırken patriğin yanına girip barıştı. Patrik te manastıra geleceğini söz verdi ve Papaz Yakup da Ordu'ya gidip kardeşiyle görüştü. Daha sonra Merağa şehrine, mafıryanın yanına geldi. Onu sıkıştırarak Mor Barsavmo Manastırı'na gittiler. Patrik bu gelişmelerden haber aldığıında mafıryana sevgi dolu mektuplar gönderdi. Bir genel mektup da bölgenin bütün episkopolarına gönderdi. Onun yerine mafıryanı vekil ettiğini bildirdi. Çünkü yaz mevsimi idi. Manastırda iki ay kaldıktan sonra Eylül'de yanına Hısınmansur Episkoposu İğnatiyos'u Kleysura Episkoposu Andreas ve Raban Şemun'un kardeşinin oğlu Diyakos Nemrut'u alarak patriğin yanına, Kilikya'ya gittiler. Patrik te Malatyalılar'ın Episkopos Atanasiyos Faraç hakkında gönderdikleri şikayet mektuplarını onlara gösterdi. Faraç önceden Lakbin Episkoposu olup mafıryanlığa yükselmiştir. Faraç'ın kararıyla onu Malatya'dan almıştır. Onun yerine Diyakos Nemrut'u 1 Kasım 1254 tarihinde Pazar günü Filüksinos lakabıyla Çveğat Manastırı'nda metropolit olarak kutsadı. Mafıryan onu yanına alıp Malatya'ya getirtti ve kürsüye oturuş törenini düzenledi. Malatyalılar Faraç'tan nefret ettiklerinden dolayı yeni metropolitin gelişiyle sevindiler.

1282 yılında Patrik Mor İğnatiyos yaz mevsiminde vücudu su topladı. Yaşamaktan umudunu keserken Tebriz'de kalan Mafıryana mektup göndererek şunları dile getirmekteydi: "Ölüm eşiğindeyim, eğer imkanın el verip de gelip hem beni ve hem de kürsüyü idare edebilecek olursan kilise için çok yararlı olacaktır. Ne olursa olsun, ruhum seni gözlüyor." Kışın

kapıda olmasından ve yollar da tehlike arz ettiğinden dolayı Mafiryanın gitme imkanı olmadı. Bir süre sonra patriğin hastalığı ağırlaştı ve bu fani dünyadan 17 Ekim 1283 yılında Salı günü Kilikya'nın Bakısmat Manastırında intikal etti. Manastırın kilisesinde defnedildi. Patrikliğe 19 yıl hizmet verdi.

86- Filuksinos Nemrud (1283 – 1292)

Mor İgnatios Yeşu vefat ettikten sonra patrikliğe geçmek için birçok kişi gururla rağbet gösterdiler. Bunlardan birisi Çveğat Manastırının reisi Barsavmo'dur. Episkoposların toplantısı yanında olmasını umuyordu ki patrikliğe onu seçsinler. Daha önce yine Çveğat Manastırının reisi olan Yeşu, patrikliğe seçilmişti. Diğeri de Malatyalı Kesariye Episkoposu Yakup bin Maşil Mhoyo'dur. Eski başkahinlerden değildi ve küçüklüğünde de hakkında iyi bir tanıklık yoktu. Utanmadan, çekinmeden ve vicdan azabı çekmeden patrikliğe yükselebilmesi için hükümdara yirmi bin (20 000) beyaz para vaat etmişti.

Kılho-Rumoytolu Papaz Yakup bu gelişen düşünceler karşısında patriğin vefatından kısa bir süre sonra o ağır kış günlerinde Mor Barsavmo Manastırına çoktan beri abraşiyeleri dağıtan episkoposları çağırdı. Gobos'un Kleysura'nın ve Gerger'in episkoposlarıydı. Papaz Yakup'un baskısıyla İsa Mesih'in Tapınağa Giriş Bayramında 1283 yılında kardeşinin oğlu Malatya Episkoposu Filuksinos Nemrut'u patrikliğe yükselttiler. Adı geçen episkoposlar manastırdan mafiryana mütevazılık mektubu bazı elçilerle birlikte gönderdiler. Mektupta alelaceleyle Nemrut'u patrikliğe yükselttikleri mazeretlerini dile getirdiler. Mafiryalı elçileri kabul etmedi. Papaz Yakup da patriği alarak yakınlarda bulunan Smagranvin'in yanına götürdü ve istedikleri gibi konuyu kendisine anlattılar. Kendisinden bir elçi alarak Altak'ta bulunan kralların kralının yanına geldiler. Filuksinos Nemrut'a patriklik fermanı yazıldı. Patrik, fermanı alıp Mor Barsavmo Manastırına gidip oturdu. Gelişen bu faaliyetlerden sonra Papaz Şemun bizzat kendisi mafiryanın yanına gitti. Kardeşinin oğlu Filuksinos'un patrikliği kabul etmesi için uzun uzun onunla konuştu. Ama mafiryalı ikna olmadı ve Tabip Şemun'a şu sözlerle cevap verdi: "Eski devirlerden beri kilise ataları aldıkları karar şu olsa gerek; patriğin onayı olmadan mafiryanın mafiryanlığa ve mafiryanın onayı olmadan patriğin patrikliğe yükselmemesi gerekir, dediler. Bunlar ise hem yasayı hem de de ataların kanununu açtılar ve ihlal ettiler. Benim onlarla bir ilgim yoktur. İhlal ettikleri yasayı da onlara da asla ortak olamam" dedi. Tabip Şemun, mafiryanın yanından kırık bir yürekle ayrıldı. Daha sonra Veliht Tac-ıl Devle'nin ordusuyla birlikte yolculuk yapan Papaz Şemun'un oğlu bu konuyla ilgili mafiryanın yanına gitti. Mafiryanın kendisi bizzat bu kişiyi büyütmüş, öğretmiş ve onu yüreğinden severmiş. Mafiryalı onu hediyeleriyle birlikte kabul etmiş ve

patriğe onay yazarak şunları söyledi: “Kabul etmememin sebebi, patriklikte gözüm varmış gibi algılanıyorsa buna çok kızarım. Yüreğin derinliklerini imtihan eden Rab, bu konuda herhangi bir şekilde rağbetim olmadığını tanıklık etmektedir. Patrikliğe talip olmadığım sebepler de şunlardır:

1- 40 yıla yakındır, yirmisi batıda yirmisi doğuda olmak üzere baş-kehennüt görevinde bulunduğum için yöneticilikten gözüm doydu ve şimdiden sonra barışık adamlara iyi bir sonuç beklediği gibi artık sakin bir hayat yaşamak isterim.

2- Doğudaki abraşiyemde Tanrı'nın inayetiyle büyük bir huzur içerisinde yaşamaktayım. Herhangi bir zarar görmedim ki onu terk edip başlarına geçeyim. Benden önceki merhum zatlar yaptıkları gibi ben öyle yapmayı düşünmüyorum. Dünyamız karışık olmasına rağmen bu bir gerçek ki, doğuda bulduğum huzur ve rahatı başkaları görmedi.

3- Diğer kişiler gibi patrikliğe rağbetim olsaydı hangi mantıkla buna talip olacaktım? Çünkü Batıdaki abraşiyeler çoktan beri dağıldı ve bozuldu. Antakya abraşiyesine mi rağbet edeceğim? İşte kendi kendine oturup ağlıyor ve feryat ediyor. Yoksa o kalabalık olan Gumye abraşiyesine mi rağbet gösterecektim? İşte hiç kimse kalmadı. Ya da Mabuğ, Beroa, Kalunikos, Urfa ve Harran abraşiyelerine mi göz dikecektim? İşte hepsi boşaldı. Ya da Malatya civarında bulunan yedi tane abraşiyeler; Lakbin, Arko, Kleysura, Gobos, Simho, Klevdiya ve Gerger'de hiçbir ev onlarda kalmadı. Benim dargınlığım, itirazım ve yakındığım konu şudur: Yaptığınız o yersiz ve yakışmayan ziyaretiniz, Batılı ile Doğulu episkoposların onayını almadan yaptığınız iştir. Oysa sizi ikiyüzlü yapmayan Allah'a bırakıyorum.

1285 yılının kış mevsiminde Malatya ve civarında çok şiddetli bir deprem meydana geldi. Şehirdeki kilise kubbeleri yıkıldı. Mor Barsavmo Manastırı'ndaki binaların çoğu bozuldu. Az kalmıştı ki manastır olduğu gibi yerinden dereye yuvarlanacaktı. Büyük bir tedip faciasıydı. 1286 yılında mafıryan Marağa'da vefat etti. Mafıryanlık kürsüsü iki yıl boş kaldıktan sonra Merhum Mor Griğoriyos'un kardeşi Barsavmo Safi'yi seçtiler. O da Doğuluların kendisine gösterdikleri sevgi ve yaptıkları teşvikten dolayı bu görevi kabul etti. Daha sonra yolunu Doğu'ya doğru yöneltti. Mor Barsavmo Manastırı'na geldi. Patrik Filüksinos Nemrut onu büyük bir sevinçle kabul etti. Çünkü Nemrut, kardeşinin yani Griğoriyos'un öğrencisiydi. Birkaç gün sonra 1288 yılının elçi Mor Tuma Bayramı'nda onu Doğu Mafıryanlığı'na kutsadı ve ilan etti. Geçmişten o güne dek bütün doğu kiliselerinde Mafıryan, Griğoriyos lakabıyla çağrıldığı için Doğu'nun eski geleneğinin iptal olunmasını istemedi ve Griğoriyos lakabıyla tanındı. Geri döndü ve iyi karşılandı. Patrik dokuz yıl hizmet verdikten sonra 1292 yılının Temmuz başında Mor Barsavmo Manastırı'nda vefat etti ve orada toprağa verildi.

87- Beşinci İğnatiyos Bedir Zoğe Veya Yusuf Bar Vahip Ve İki Patrik Daha Mihoyel Ve Konstantin (1293–1333)

Filuksinus Nemrud vefat ettikten sonra Malatya Episkoposu Kostantin, patrikliği zorla elde etmek istedi. Bu haber merhum mafıryanın kardeşi olan Mafıryan Griğoriyos Barsavmo'ya ulaşınca Tur-Abdin episkoposlarına ve Mardin Metropolitine birer mektup göndererek Kostantin'in edepsizlik ve yasal olmayan bir şekilde patrikliği gasp etmek istediği hakkında bilgi verirken, Tur-Abdin'in bir manastırına gelinceye dek toplanmalarını ve hep birlikte kendilerine bir lider seçmelerini istedi. Mardin Metropolit, konsilin Mor Hananyo Manastırında toplanılması daha yararlı olacağı görüşüyle Tur-Abdin'deki episkoposlara haber göndermiş ve çağrısını kabul ettiler. Mor Hananyo Manastırında toplanan episkoposlar şunlardır: Mifarkat Episkoposu Malke (aynı zamanda konsil başkanı), Hatağ²⁷ Episkoposu Şemun, Kartmin Manastırının Episkoposu Mhareli İğnatiyos Havşab, Salah Episkoposu Diyonosiyos Muşe ve Haha Episkoposu Sevire. Bunlar hep birlikte bir mektup yazarak Kartmin Episkoposu Mor İğnatiyos'la beraber Mafıryan'a gönderdiler. Acilen gelmesini ve istediği kişiyi patrikliğe seçmesini talep ediyorlar. Mafıryan da tarif ettiği yerin dışında yani Mardin'de konsilin toplandığını öğrenince gitmedi. İkinci kez gelmesi için ricada bulunmuşlardı ki kilisede bölünme olmasın. Neticede mafıryanın konsile gelmeyeceğini görünce Kostantin'in patrikliğe yükselme endişesiyle onlar da Mardin Metropolit Mardinli Bedir Zoğe Yusuf bin Vahip'i patrikliğe seçtiler. Bar Vahip de köken olarak Tur-Abdinli olup Haytum Kalesi'nin yakınlarında yer alan Gurnoşu Köyü'ndendir. Bar Vahip; sakin, barışık, mülayim, küçüklüğünden beri faziletlerle tanınan ve kilise eğitimiyle donatılmış bir kişiliğe sahiptir. 1 Ocak 1293 tarihinde, İsa Mesih'in sünnet edildiği bayramda (yılbaşı) patrikliğe yükselttiler. Törene Mardin Ermeni Metropolit, büyük bir rahip ve papaz kitlesi ile halk katılmıştır. Melik Mansur kendisine patriklik fermanı vermiştir. Her ne kadar Mardinliler ile Tur-Abdinliler bu törende mutlu olmuşlarsa da Batılılar ve Doğulular mutlu olmadılar. Çünkü yolların hötü oluşundan kendilerine hem haber verilmemiş hem de onayları alınmamıştı.

Özellikle Malatya Episkoposu Kostantin kendi arzusuna ulaşmak amacıyla bazı tüccarlardan borç para alarak hükümdarlara takdim etti. Baskı yoluyla etraftaki üç episkoposu toplamış ve onu patrikliğe yükselttiler. Borç aldığı paraları geri vermeyince tüccarların talimatıyla daha bir yılını doldurmadan Kürtler tarafından katledilmiştir. Mor Barsavmo Manastırı da onun aracılığıyla olmuş ve günümüze dek öyle kalmıştır. Yine aynı yılda 1293'te Batılı episkoposlar Çveğat Manastırına toplandı ve manastır reisi Mihoyel Barsavmo'yu patrikliğe seçtiler. Kostantin'i patrikliğe yükselttikleri gün onlar da Mihoyel Barsavmo'yu Çveğat Manastırında patrikliğe kutsadılar. Mihoyel Barsavmo; Ermeni, Moğol ve Yunan kralları tarafından

sevilen biriydi. Patrik İğnatiyos da Mardin'de patrikliğe önceden yükseldiğine dair haber aldığı anda pişman oldu ve İğnatiyos'a özür mektubu gönderdiği söylenmektedir. Mektubunda; kendisine ne mektup ulaştığını ne de kutsanmasından haber aldığını açıklamıştır.

Ermeni Kralı Haytum ile Mafıryan biraraya geldiklerinde kral, Mafıryandan Kilikya Patriği Mihoyel'i ilan etmesini istedi. Mafıryan kralın isteğini kabul etti ve Mihoyel hem Batı'da hem de Doğu'da patrikliğini ilan etmiştir. Bar Vahip de beş yıl süreyle yalnız Mardinlilerden ve Tur-Abdinlilerden kabul edildi. Bar Vahip bu durum karşısında oldukça üzüldü ve etkilendi. Bundan dolayı kalkıp Mardin Hükümdarı Melik Mnsur'a gitti ve durumu kendisine iletti: "Eğer Mafıryan beni Doğuda patrik olarak ilan etmezse patrikliğim meşru değildir." Kral Mansur, patriğin isteğini yerine getirdi. Kralın yazdığı bir mektubu elçisiyle birlikte patriğe teslim etti. Patrik te keza yazdığı mütevazı mektubu ve kilise atalarına yakışır hediyelerle bir öğrencisiyle birlikte Doğu'ya gitti. Mafıryanı Mor Doniyel Manastırı'nda (Helitho Dhabşüşyotho) buldular. Mafıryan kralın ve patriğin elçilerini kabul etti. Mektupları da okuyunca Mardin Kralı'nın iyi yüreği için saygısını ve sevgisini esirgemedi. Döneme uygun bir anlayışla Bar Vahip'in patrikliği, yazdığı bir mektupla tasdik etmiştir. Elçiler mutlulukla geri döndüler ve Bar Vahip de Doğu'da kabul edilmeye başlandı. Patrik Bar Vahip 1303 yılında Mor Hananyo Manastırı'nda konsil oluşturdu. Konsile beş episkopos katıldı. Konsilde episkoposların yılda bir sefer toplanmaları, abraşiyelerin sınırlarını belirlemek, kahinlerin kutsanması, kiliselerin inşası ve duaların tertiplenmesi konusunda on maddeden oluşan yasa düzenlediler. Bundan sonra 1308 yılında Doğu Mafıryanı Barsavmo Safi vefat etmiştir. Mafıryanlık kürsüsü ondan sonra dokuz yıl süreyle boş kaldı. Doğulular yeni bir mafıryan istemedikleri için patrik de ona bağlı olanlardan kutsayacağı kişiyi kabul etmeyecekleri endişesiyle yeni bir mafıryanı kutsamadı.

7 Aralık 1317 tarihinde Cuma günü Kilikya patriği vefat etti. Yerine Bar-Şuşan olarak çağrılan Rahip Yeşu'a Mihoyel ismini vererek patrikliğe kutsadılar. 1317 yılında Doğulular da Mor Matay Manastırı'nın reisi Bartilleli Matay Hanno'yu mafıryanlığa aday olarak seçtiler. Onu Beth-Sayodo Metropolit ve bilgeli öğretmen Abdallah bin Abdo Bartillo ile birlikte Mor Hananyo Manastırı'na getirdiler. Patrik de patrikliğini meşrulaştırdığı için onları büyük bir mutlulukla kabul etti. Aynı yılda getirdikleri Matay isimindeki Mafıryanlık adayını, Mor Hananyo Manastırı'nda mafıryanlığa kutsadı.

Bar-Vahip patrikliğe kırk yıl süreyle hizmet ettikten sonra 19 Nisan 1333 Elem Haftası'nın Çarşamba gününde sonsuzluğa göç etti. Naaşı Mor Hananyo Manastırı'nın Azizlerin Evi'nin doğusundaki mezarda defnedildi. Biraktığı eserler şunlardır:

1- Duaların kurallarını anlatan bir kitap

2- 1304 yılında Olaf-Beth alfabesinin tefsiri (Arapça ve Süryanice ile yazmış)

3- Uzun ve hoş bir liturji-Ayin Kitabı

Bar-Vahip'in döneminden yani 1293 yılından Kilikya Patrikliği başlar 1445 yılına kadar devam eder. Sonraki bölümlerde detaylarını açıklayacağız.

88- İşmoil (1333–1365)

Patrik Bedir Zoğe veya Bar-Vahip vefat ettikten sonra episkoposlar, Mardin yakınlarında yer alan Mor Hananyo Manastırında toplandılar. Toplanan episkoposların isimleri şunlardır: Salah Episkoposu Barsavmo (aynı zamanda konsil başkanı), Kartmin Episkoposu Basıbrin doğumlu Yuhanon Yeşu bin Söfro, Dambadre veya Siirt Episkoposu Filuksinos, Nofte Manastırının Episkoposu Sobo, Hah Episkoposu Alinli Şemun ve Mardin Ermeni Episkoposu. 1333 yılında Amid Episkoposu İşmoil'i (Elmaed) amcasının lakabıyla, İğnatiyos olarak patrikliğe yükselttiler. İşmoil, Bar-Vahip'in kardeşi Diyakos Yuhanon'un oğludur. Episkoposluğun lakabını yasal olmadığı halde bırakıp başka bir lakapla ilan ettiler. Çünkü episkopos veya mafıryan rütbesindekiler patrikliğe yükseldikleri zaman kutsama töreni değil, kürsüye oturma törenin duaları yalnız okunur. Bu dualar da Aziz Klimis'in patriklere özel dualarıdır. Bundan dolayı Episkoposluk lakabı değiştirilmemesi gerekir. Maalesef yasal olmayan bu gelenek terk edilmedi ve günümüze dek devam etmektedir. Bundan dolayı İğnatiyos ismiyle tanınanların isimlerini kronolojik bir şekilde tespit etmekten ihmal ettik. Burada patriklerin özel isimlerine yalnız yer verdik.

İşmoil, Mafıryan Malatya ve diğer episkoposlara haber vermediğinden dolayı ondan çok kızdı ve onu Doğuda ilan etmedi. Olayın vahimiyeti Kilikya Patriği Küçük Mihoyel'e ulaştığı zaman Mafıryan Tebriz'de bulundu. Bir dönemde kendisine değerli hediyeler göndermiş. Mafıryan da Kilikya Patriğini meşrutiyatın bütün Doğuda ilan etti. Yukarıda söz ettiğimiz gibi İşmoil, mafıryana haber göndermediğinden ve dayısının kürsüsünü miras aldığından dolayı hem Doğululardan hem de Batılı'ardan hor görülüp, kabullenilmiyordu. Patrik ile mafıryan arasında dört yıl süreyle dargınlık ve tatsızlık devam etti. Mardin Patriği de episkoposa mektup göndererek Mor Matay Manastırının rahiplerini topladıkları Lame/haracı iptal ettirdi. Rahipler de patriğe bağlanmaları için ve onunla barışmak için mafıryanı sıkıştırdılar. Yukarı Mor Doniel Manastırından Masud isminde bir liderin ve başkalarının aracılığıyla patrik ile mafıryan grupları arasında sulh yaptılar. Yeniden Mardin Patriği Doğuda patrikliğini yasal olduğunu ilan ettiler.

1349 yılında Kilikya Patriği Yuhanon Yeşu Bar-Şuşan vefat ettiğinde Batılı episkoposlar Malatya'da toplandılar. Kıbrıs, Ureşlim/Kudüs,

Gerger, Halep, Şam ve Malatya episkoposları toplantıya katıldılar. Konsil başkanı Şam Episkoposu Filuksinos'tu. Filuksinos meşhur bir yazardı. Malatya'dan Sis'e gittiler. Çünkü Mor Barsavmo Manastırı, Kürtler tarafından Patrik Kostantin'in boreu yüzünden çoktan bozulmuştu. Yaptıkları oylamada Malatya Episkoposu Baseliyos Gabriyel'i seçtiler. Onu Antakya ve Suriye Patriği ilan ettiler. Hem Batıda hem de Kuzeydoğu'da kabullendi. Yani Tebriz, Azerbaycan ve Saydus'ta. Patrik İşmoil ile Salah Episkoposu Sobo, Salheli bin Papaz Abul-Hasan arasında şiddetli bir dargınlık çıkmıştı.(Patrik İşmoil'den kutanmıştı ve Baseliyos lakabıyla tanınmıştı) Dargınlığın sebebi de Rab korkusundan yoksun, yüz­süz ve cahil olan Gevargis isminde bir rahip, Salhe'nin episkoposu Sobos'a Patrik İşmoil'e yersiz bir şikayette bulundu. Patrik İşmoil, konuyu araştırmadan Sobo'yu aforoz ediyor. Sobo'ya iletilen aforoz olayı, hemen patriğin yanına gelmek üzere Mor Hananyo Manastırı'na koşar. Patrik, Sobo'yu ne kabul eder, ne de onu manastırın içine alır. Üç gün süreyle manastırın dış kapısında kalmasına rağmen içeri alınmıyor. Sobo, devreye soktuğu bazı kişilere "Gidin, kadasetliğine lütfen söyleyin. Neden beni aforoz etti? Eğer işlediğim bir suç varsa cezamı memnuniyetle kabul etmeye ve çekmeye hazırım" dedi. Sobo'nun ifadesini patriğe ilettiklerinde patrik "kapının önünde beklemeye devam etsin" cevabını verir. Sobo'nun tahammülü kalmadığından üzü­lerek Tur-Abdin'e geri döner ve yakın olan episkopos arkadaşlarına mütevazı mektuplar gönderir, patriğe gidip onun için dua etmesini ricada bulunmaları ve onu bağışlamasını talep eder. Sobo'nun isteği üzerine, Kartmin Manastırı'nın Episkopsou Basıbrinli Yuhanon Saforo/ Söfroile, Hah Episkoposu ve diğerleri ile Tur-Abdin sivil liderleri, papazla ve diyakoslarla birlikte kalabalık bir kitleyle Mor Hananyo Manastırı'na patriğin yanına gelirler. Patrik yine bu kalabalık heyeti de kabul etmiyor. Dört gün süreyle kapının önünde beklemelerine rağmen onlara kapı açılmayınca derinden üzü­lüyorlar. Geri dönmek istediklerinde manastırdan ayrılırken hep birlikte üç kez yüksek bir sesle 'Aksiyos' diye bağı­rarak "Salhe'nin Sobo'su patriklik mertebesine layıktır ve müstahaktır" dedikten sonra Tur-Abdin'e gittiler. Sobo Salho Tur-Abdin Patrikliği'ne yükseldikten hemen sonra Hisno-Dkifo Sultanı Melik Adıl'a gitti ve Patrik İşmoil'in olayını detaylarıyla anlattıktan sonra Sultan, kendisine hükmettiği bütün hudutlar içerisinde patrik olduğuna ve kabullendiğine dair kendisine bir ferman yazdı. Daha sonra episkoposların yanına gitti ve 6 Ağustos 1364 tarihinde Tecelli Bayramı'nda onu Tur-Abdin, Hisno-Dkifo ve sultanın bütün hudutlarında İğnatiyos lakabıyla patrikliğe resmi olarak yükselttiler. Tur-Abdin Patrikliği'ne yükselen ilk patrik oldu.

Mardin Patriği İşmoil aleyhine gelişen olaylardan haberdar olunca araştırma yapmadan cahil, yüz­süz ve rezil bir rahibin kelimesine dayanarak aforoz ettiğinden dolayı oldukça üzüldü. Yapılan patriği iptal ettirmeye çaba

sarf etmişse de başarılı olamadı. Hergün kendini suçlu bularak, “vay başıma neler yaptı?” sağ kolum olan Tur-Abdin’i kendi elimle kestim, çete bir rahibin sözüyle aforoz ettiğimden neler elde ettim? Batılılar duyarsa beni alay konusu yaparlar, diye söyleniyordu.

Tur-Abdin Patrikliği’ne yükselen Sobo; Doğulu papazlara, rahiplere, diyakoslara, liderlere ve kilise hizmetçilerine bile mektuplar gönderdi. Mektuplarında şu paragrafa yer vermiştir: “Döneminizde yirmi yıl süreyle ‘Aydınlık Annesi’ lakabıyla tanınan Doğu genel liderden yetim ve dul kalmıştır. İsa Mesih’in kilisesine acıyorum. Kendinize birini seçin, ben onu mafıryanlığa kutsayacağım.” Doğulular da hem Mardin sultanından hem de patrik İsmoîl’in katı yüreğinden korktuklarından dolayı gelmediler. Çünkü Patrik İsmoîl, kendilerine bir mafıryan yapacağını defalarca söz vermesine rağmen, sözünü yerine getirmede. Patrik, Sobo’ya yönelik “eğer bizlere bir mafıryan yapmak istiyorsan sen istediğini yap ve gönder. Biz onu kabul edeceğiz” cevabını vermişlerdir. Çünkü onlar Yartak hükümlerinin altında yönetilmekteydiler.

Patrik İsmoîl de kendi kardeşinin oğlu Rahip Fahreddin’i mafıryan yapmaya hazırlanırken Rahip Fahreddin ansızın vefat edince, programı gerçekleştirilemedi. Birçok Batılı episkopos ve Rahip mafıryanlığa talip olmalarına rağmen açıkça söylemiyorlardı. Çünkü her talip olan patriğin gözünden düşüyordu. Patrik te Doğuluları boş umutlarla oyalıyordu. Ben gelip sizlere mafıryan kutsayacağım derken 1358 yılında Doğu’ya gitti ve Kermliş denilen yere ulaşınca saygıdeğer amirler Nasraddin, Matay ve Sultan Şah onu ağırlayıp gereken saygıyı gösterdiler. Nasturi katolikosu da sevinçle onu karşıladı. Yukarı d’Beth Doniyel Köyü’nden Papaz Yuhanon bin papaz Denho ile lider konumunda olan Masud tarafından patriğin işleri yürütülüyordu. Daha sonra Mor Matay Manastırı’na gitti ve orada beş ay süreyle kaldığı sırada bazı iftiraçı kişiler, patriğin manastırı Musul Hükümdarına teslim etmek istediğine dair onu Amir Matay’ın kardeşi Hasan’a şikayet ettiler. Yapılan bu şikayet üzerine Amir Hasan, bizzat Mor Matay Manastırı’na gitmiş ve patriği hiddetle manastırdan çıkarmış ve onu Kermliş’e getirtmiş. Kermliş’e geldiği zaman Büyük Oruç’un dönemi idi. Diriliş Bayramı’nı orada geçirdikten sonra Mafıryanı kutsamadan Mardin’e geri döndü. İki yıl sonra yani 1380 yılında Hatağ doğumlu Şam Episkoposu yakup bin Kaynoyo patriğin yanına geldi ve onu sevinçle kabul etti. Onu Mor Hananyo Manastırı’nın üstündeki Melfono Mor Yakup Manastırı’na yerleştirdi. Manastırda kısa bir süre oturduktan sonra patrikten şu istekte bulundu: “Bütün masrafları kendim karşılamam şartıyla beni Doğu Mafıryanlığı’na kutsayın” dedi. Patrik; “Kalk, git. Doğululardan imza getir, seni kutsayacağım” cevabını vermiş. Bar Kaynoyo patriğin sözünü kabul etmedi. Mardin Sultanı Melik Salih’in yanına bazı terbiyesiz ve kötü insanların istişarıyla gitti. Sultana kırk bin (40 000) para verdi ki patriğe

baskı yapsın ve onu mafıryanlığa yükseltsin. Sultan, patriği yanına çağırarak; “bu episkoposun isteğini yerine getir” demiş. Patrik: “Yüceliğinize takdim edeceği miktarı ben takdim ederim ve onu serbest bırak gitsin” cevabı vermiş. Patrik manastırına geri dönmüş. Patrik, üzerine kabul ettiği masraftan ötürü başı derde girmişse de neticede Bar-Kaynoyo mağlub oldu ve Mardin’i terk etmiş ve doğuya gidip Kermliş’te misafir oldu. Kermliş’te birkaç gün kaldıktan sonra hükümdar/amir Matay’a ve Sultan Şah’a bir miktar altın vaat etti. Nesturi Katolikos’una da hediyeler vererek ve baskı yoluyla bölgenin papazları, diyakosları ve onun kötü düşüncesini destekleyenleri alıp Mor Matay Manastırı’na götürerek onların huzurunda rahipler onu mafıryanlığa yükseltsinler. Rahiplerin bir episkoposu mafıryanlığa yükseltmeleri, hayret verici ve garip bir iştir. Tarih boyunca ne benzeri görüldü ne de duyuldu. Böylece Bar-Kaynoyo rahiplere baskı yoluyla ayrı görevler vererek; birine sen patrik yerine; diğerine de sen falan episkoposun yerine görev alacaksın. Kilise geleneği ve Hıristiyanlık kanunları hiçe sayarak, yukarıda söz ettiğimiz gibi rahipleri patrik, episkoposlar, diyakoslar şeklinde organize ederek kutsama törenine başladılar. Kutsama töreni sırasında rahipler bilmediklerinden dolayı episkoposların kutsama kitap programı kullanacakları yerine diyakoslara ait programı kullandılar. Kutsamayı tersine yaptılar. Kendini Grigoriyos lakabıyla tanıttı. Bundan dolayı bütün doğululardan nefretle hor görüldü.

Patrik bu konulardan haberdar olunca Bar-Kaynoyo ve ona tabi olanlara aforoz mektupları gönderdi. Onun aleyhinde olan Papaz Yuhanon bin Papaz Denho, Bar-Kaynoyo’yu sert bir şekilde tersleyerek; “bizler terbiyesiz rahiplerden mafıryanlığa yükseleni kabul etmiyoruz. Bundan dolayı patriklerin birinden git kutsan ve gel o zaman seni kabul ederiz. Bar-Kaynoyo’ya Amir Matay’ın ve Nasturi Katolikosu Denho’nun emriyle mükafatlandırdılar. Bar-Kaynoyo Kilikya Patriği Baseliyos’a gitti ve 1333 yılında Aziz Petrus ile Pavlus’un Bayramı’nda tekrar Grigoriyos lakabıyla Patrik tarafından kutsandı. Yeni ve yasal bir Mafıryan olarak kutsandığına güvenerek Doğu’ya geri döndü. Bartille’ya ulaştığında Sohde Manastırı’nda oturdu. Yine Papaz Yuhanon ile cemaat gayret ederek Amir Matay’ın kardeşi Hasan’ın yanına gittiler. Bizler Mardin Patriği’ne bağlı olduğumuzdan dolayı senden ricamız bu zatı liderimiz olmasına müsaade etmeyiniz. Patrik senin için dua edecek. Amir Hasan emir verip Bar-Kaynoyo’yu Musul bölgesinden kovdu. Bar-Kaynoyo oradan Tekrit’e ve Tekrit’ten de Bağdat’a geçti. Bağdat’ta Bar-Kaynoyo ile Müslüman fakihleri arasında yaşanan bir tartışma neticesinde onu öldürdüler. Cesedi de Fırat nehrinin batısındaki köprünün kenarında ateşe verip yaktılar.

Tur-Abdin Patriği Sobo’nun Doğululara gönderdiği mektuplara ulaştınca konu hakkında Patrik İşmoil’i haberdar ettiler. Oldukça üzüldü ve ne yapacağını bilmiyordu. Patrik İşmoil iki kez aynı konu hakkında

Doğuluların papazlarına, rahiplerine, halkın liderlerine ve kilise hizmetçilerine istediğiniz ve seçtiğiniz rahip veya diyakosu bana gönderin ve onu sizlere mafıryan olarak kutsayayım. Onlar da Papaz Yuhanon, halk lideri Hudeydili Nurettin, Papaz Abdulkerim, Papaz İshok d' Beth-Sihharoye, halkın lideri Masud ve diğer zatlar patriğe ikinci kez şu cevabı yazdılar: "Saygıdeğer peder! Bizler bu işten ve bu etkileyici hüsrandan usandık. Bar-Kaynoyo ile olan baş ağrımız malumdur. Zarara yetecek gücümüz kalmadı. Kendini bu göreve verecek rahibimiz kalmadı. Siz bilgeliğinizle bu göreve layık olanı, yararlı olanı seçin, kutsayın ve gönderin. İsterse ikinci Kaynoyo olsun. Bizler onu mutlulukla kabul edeceğiz." Doğuluların mektupları yanına ulaşınca onları okudu ve anladı ki başka çare yoktur. Çünkü yirmi yıldır bu durumda sabırlıkla beklemişlerdir. Patrik, kendi hizmetçisi olan Rahip Abrohom'u Rab korkusuyla, mütevazılıkla süslenmiş olması kanaatıyla yanına çağırıp: "seni mafıryanlığa layık görüyorum. Doğulular da benim gibi aynı görüştedirler. Ne düşünüyorsun?" Rahip Abrohom bu yüce rütbenin büyük sorumluluğundan ve gurbetçilikten de tamamıyla korktuğu için patriğin talebini reddetti (Aslında bu göreve patriğin kızkardeşinin oğlu Episkopos Şahap talipti. Patrik iki sebepten dolayı onu istemiyordu. Biri, öğrenimi zayıf olduğundan diğeri de ondan ayrılmak istemediğinden). Patrik, Rahip Abrohom'un itirazını kabul etmeyip hemen Papaz Yusuf bin Malke'ye haber vermiş ve onu Mardin'e getirtmiş. Ona şu telkinde bulundu: "Git, sultanı ziyaret et ve elinle gereken hediyeği takdim et. Onun 'olur'unu al ve getir." Papaz Yusuf, patriğin isteği doğrultusunda hareket etti. Yeni olacak mafıryana layık bir elbise getirerek patriğin yanına geri döndü. Bütün farz olan hazırlıkları tamamladıktan sonra ertesi gün yani 1 Ekim 1364 tarihinde Pazartesi günü Mor Aday Bayramı'nda manastıra papazlar, diyakoslar ve kalabalık bir sivil halk kitlesi toplandıktan sonra patrik, kutsal ayinin bitiminde Rahip Abrohom'u mafıryanlığa Atanasiyos lakabıyla kutsadı. Birkaç gün sonra mafıryan Doğu'ya gitti. Kısa bir süre sonra 4 Haziran 1365 yılında Patrik İsmoıl hayata veda etti. Cenazesi Mor Hanayo Manastırı'nda bulunan amcası Bar-Vahip'in mezarında defnedildi. 33 yıl süreyle patriklik görevinde bulundu.

Patrik İsmoıl'ın, meşhur bir bilgin olduğu söylenilmektedir. Fakat az konuşurdu, o da çok önemli durumlarda. Konuşmamasının sebebi hakkında kendisine yöneltilen bir soruya, "fazla konuşmak büyük cehaletin ürünüdür" diye cevap verdi. Patriğin bilgeli özdeyişlerinden biri de şudur: "Gücünün yetmediği konuyu unutkanlıktan getir".

89- Şahap (1365 – 1381)

Patrik İsmoıl vefat ettikten sonra Mhare Marine Episkoposu, Mifarkat Episkoposu ve Ermenilerin Episkoposu toplanıp Bar-Vahip'in kızkardeşinin oğlu Malatya Episkoposu'nu (Başka bir kaynağa göre adı

Baseliyos Yeşu'dur), İğnatiyos lakabıyla Mardin Patrikliği'ne yükselttiler. İğnatiyos lakabını yasal olmadığı halde yine vermişlerdir. Şahab kilise eğitiminde zayıftı. Patrikliğe on altı yıl hizmet etti. 1381 yılının Ocak ayında vefat etti. Mor Hananyo Manastırı'nda dayısı İşmoil'in mezarında defnedildi.

90- İkinci Abrohom Bar Ğarib (1381 – 1412)

Şahab'ın vefatından sonra Amid'in civarındaki episkoposlar Amid Metropoliti Bar- Ğarib Kurilos'un yanında toplandılar. Onu patrikliğe yükselttiler ve yine bilgi yetersizliğinden dolayı İğnatiyos lakabıyla ilan ettiler. Patrikliğe yükseldikten sonra kendi kardeşi Yusuf'u Amid Metropoliti'ne Diyonosiyos lakabıyla kutsadı. Her ikisi de meşhur yazar idiler. İki adet hoş lituriji (ayin kitabı) ve Sidre (mensur şiir) telif ettiler.

1387 yılında Kilikya Patriği Baseliyos Gabriyel vefat etti ve Çveğat Manastırı'nda defnedildi. Yerine Şam Episkoposu Filuksinos Kothubo patrikliğe yükseldi. Kothubo meşhur ve yetenekli bir öğretmendi. Böylece Tur-Abdin Patriği Salheli İğnatiyos Sobo da 1389 yılında vefat etti ve Salah'taki Mor Yakup Hbişoyo Manastırı'nda toprağa verildi. Yerine Midyathı Yeşu bar Muto kutsandı. O da İğnatiyos lakabını aldı. Tur-Abdin Patrikliği'nde 17 yıl görev verdikten sonra 1396 yılında Hısno-Dkifo Veziri'nin hilesiyle yerinden zulmen kovuldu. Mardin Patriği Abrohom'un oluruyla Meryem Ana Nofte Manastırı'na gelip yerleşti. Dokuz episkopos kutsadı.

Patrik Abrohom, 1396 yılında Timurleng tarafından manastırda yıkılan harabeleri yenilettirdi ve inşa etti. 1404 yılında Patrik Abrohom, Hıdıllı Behnam'ı Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti ve Baseliyos lakabını verdi. Doğu, yirmi beş yıldan beri mafıryansızdı.

1412 yılında hastalandı ve hayata veda etti. Mor Hananyo Manastırı'nda defnedildi. Patrikliğe otuz bir yıl hizmet verdi.

91 –Hıdıllı Behnam (1413–1455)

Hıdıllı Behnam Habuğni ailesindedir. Birçok özelliklere sahip ve döneminin seçkin kişilerindedir. İyi meziyetlerle donatılmış, eğitilmiş, ilmiyle meşhur, sesi güzel, nağmesi hoş, güçlü bir şair, yazar, yorumcu ve ünlü bir vaizdir. Köken olarak Bartillelidir. Hıdloyo olarak tanınması, Cizre hudutları içerisinde yer alan ve Efes Köyü'ne yakın Hıdıllı Köyü'nden kayanmaktadır. Bu konuda iki görüş mevcuttur. Birisi; Hıdıllı Köyü'nde yetişmiş olmasından diğeri de Efes Köyü'nün üstünde ve Hıdıllı Köyü'nün aşağısında yer alan Cehennem Dere'de bulunan şehit Mor Bosis'un öğretmeni Mor Levangine'nin küçük ve daracık yerinde kendine hapsedmesinden olabilir. Kendisi ve yaşadığı dönemin hakkında çok güzel ve hoş şiirler yazdı. Mor Gabriyel/Kartmin Manastırı'nda rahiplik hayatına atıldı. Basıbrin Köyü'nün yakınlarında yer alan bir burcun içinde kendini

hapseden aziz ve mübarek insan Estunoro Raban Yakup'un öğrencisidir. Garud, Kürtleri geceleyin inzivaya çekildiği burca çıkıp öldürdüler.

Kartmin Manastırı'nda iken Gerger Episkoposluğu'na çağrıldığı denilmektedir. Doğu Mafıryanlık Kürsüsü yirmi beş yıl boş kalmış olmasından dolayı Mardin Patriği İğnatiyos Abrohom Bar-Ġarib tarafından 1404 yılında Baseliyos İakabıyla Doğu Mafıryanlık Kürsüsü'ne yükseltildi. Doğuya gittiğinde bu tür güzel meziyetlere sahip olmasında ve ilimle süslü olmasından dolayı sevinçle kabul edildi. Herkes tarafından sevilirdi. Orada Şehit Mor Sobo, Mor Behnam ve diğerleri hakkında şiirler yazdı. 1411 yılında Kudüs'e gitmiş ve ertesi yıla kadar orada kalmıştır. O dönemde Mardin Patriği Mor İğnatiyos Abrohom Bar-Ġarib vefat etmiş. Cenazesine toplanan episkoposlar, yerine kimi seçsinler diye istişarede bulundular. Arbolu Episkopos Diyoskoros Behnam üzerinde fikirler yoğunlaştırdı. Diyoskoros Behnam saygın, sadık, yaşlı, orucundan ve namazından ihmal etmeyen ve faziletleriyle tanınmaktaydı. Onu patrikliğe yükseltmeleri için Mardin Sultanı'na gidip izin almayı düşünürken ansızın mafıryanın Kudüs'ten geldiğini gördüler. Patriğin vefat haberi kendisine ulaşmamıştı. Episkoposların da ne amaçla toplandıklarından habersizdi. Episkoposlar şaşkınlığa uğradılar. Ne amaçla toplandıklarını da açıklamaktan çekiniyorlardı. Mafıryanın o vakitte gelişinin Tanrı'dan olduğuna inandılar. "Kilisede bölücülük olmasın diye belki de patriklik kürsüsü mafıryan için layıktır" diyorlardı. Her iki adayı da hangisini seçmeleri konusunda kendilerine nasihat ve öğüt versin diye, Mardin Sultanı'na götürdüler. Sultan, mafıryanın genç, dinamik yapısı ve konuşması güzel olduğunu görmüştür. Diğerinin ise yaşlı, güçsüz ve konuşmasında pasif olduğunu gördü. Sultan onlara dedi ki: "Yaşlı olan ölüm döşeginde, diğeri ise genç ve sıhhati yerindedir. Bunu patrik yapın. Böylece iş kendiliğinden söküldü. Sultan yeni patriğe yeni bir saygın elbisesi verdi ve onlara onu patrikliğe yükseltmelerine izin verdi. Onlar gidip 1413 yılında patrikliğe yükselttiler. 1415 yılında da Arbolu Diyoskoros Behnam Şitti'yi Doğu'ya mafıryan yaptı. Episkoposluğun lakabını değiştirmede. İki yıl hizmet verdikten sonra vefat etti.

1420 yılında Tur-Abdin Patriği Yeşu Bar-Muto Turoyo vefat edip Mor Hananyo Manastırı'ndaki patriklerin mezarında konuldu. Yine aynı yılda, 1421'de Şam Patriği Filuksinos da vefat etti. Bilgili ve fazıl biri olduğundan dolayı müminler ölümüne çok üzüldüler. Manemli Gerger Episkoposu Baseliyos Şemun o sırada Suriye, Filistin ve Kıbrıs'ta kalıyordu. Baseliyos Şemun, Kıptilerin Patriği Gabriyel'in yanına gitmiş ve onu patrikliğe yükseltmesini istemiş. O da kendisine kendi milletin episkoposuna git ve onlar seni patrikliğe yükseltsinler. O da cevap verip dedi ki "Onlardan kimse kalmadı. Kalanlar da Müslümanların egemenliği altında baskı ve zulüm görmektedirler. Bu sözlerle onları ikna etmiş ve onu Suriye bölgesinin

Patrikliğine yükselttiler. Kendi müdafaa bölgesinde şu bilgiye yer vermiştir: 1733 Yunan yılında yani 1421 miladi yılının Kasım ayının dokuzunda Pazar günü İskenderiye Kürsüsü Patirği Mor Gabriyel'in döneminde Mısır'ın mahfuz şehrindeki Şehit Mor Kuryakos Kilisesi'nde patrikliğe yükselme törenimiz gerçekleştirildi. Törende hazır olan aziz episkoposlardan Mor Mihoyel ve Mor Gabriyel hazır bulunmuşlardır. Ertesi Pazar da patrik ile üç Kıpti episkoposun eşliğinde kürsüye oturmuş törenimizi Zavilo yakınlarındaki Meryem Ana Kilisesi'nde yapmışlardır." Söz konusu olan patrik, yirmi dört yıl hizmet verdikten sonra Kudüs şehrinde 1446 yılında vefat etti.

Patrik Behnam Hıdloyo Patrik Şemun'un vefatını haber alınca Kudüs'e gitti. Suriye Hıristiyanlarıyla konuşup; "Bölücülüğe, kin ve nefretle son verin ve artık yeni bir patrik yapmayın. Ben sizlere de patrik olup sizler için de dua edeceğim. Sizlere bir episkopos kutsayacağım. Süryanilere tek bir patrik olsun" dedi. Bu sözleri yumuşak bir yürekle dile getirmiş olmasından ikna oldular. Böylece Şam Patriklik Kürsüsü'nü iptal ettirdi. Şam'a İsa isminde bir metropolit kutsarken Funiki'ya da Tur-Abdin'li Mzizah'lı Yusuf bar Nison isimli Hah Episkoposu'nu atadı.

Turoye (Marunoye) -Turabdinliler- bölündüler ve yersiz bir kargaşa çıkarttılar. Episkoposlar ile halk onsuz birini yapmak istediklerinde Patrik Behnam, Osmanlı Padişahı 2. Murat'ın yanına gitti. Ondan ferman alarak yetkisini gerçekleştirdi. O tarihten sonra gelenek haline gelmiştir ki padişahın fermanı alınmadan bir patrik kendi yetkisi doğrultusunda patrikliğe yükselmeyecektir. Söz konusu olan patrik, birlik ve beraberliği kiliseyi birleştirmek ve içinde barışı sağlamakla gece gündüz çaba sarf etmekteydi. Bir zamanlar Kartmin Manastırı'nın Episkoposu Gevargis ile Manemli Episkopos Abrohom arasında anlaşmazlık çıktı. Patrik Behnam, Episkopos Gevargis'i Mor Hananyo Manastırı'na çağırıp onları barıştırdı. Gevargis, Basıbrinli Patrik Kavme tarafından 1446 yılında kutsanmıştı. 1454 yılında Basıbrinli Patrik Kavme vefat etti. Patrik Behnam ve Mafıryan Barsavmo, Patrik Kavme'nin vefatı nedeniyle Tur-Abdinliler'e taziye ve barış mektupları göndermişler. Bu iki barışın simgesi olan insanlara erken ölüm pençesine yakalanmamış olsaydı barışın süreci kapıya yaklaşmıştı. Patrik Behnam 1455 yılında vefat etti ve Mor Hananyo Manastırı'nda defnedildi. Madenli Mafıryan Barsavmo da vefat edip Gubo Baroyo'daki Mor Behnam Manastırı'nın güney kubbesinde toprağa verildi.

Patrik Behnam'ın acıklı şiirleri vardır. Husoyeleri yanında Olef-Beth alfabetik sırasına göre bir liturjisi vardır. Patrikliğe kırk iki yıl hizmet verdi. Var olan tüm gücüyle barışın peşinden gitti. Rab onu başarılı kıldı. Anısı bizlere bereket olsun.

92- Madenli Halef (1456–1484)

Basıbrinli Patrik Kavme ile Hıdıllı Patrik Behnam vefat ettiklerinde Tur-Abdinliler, Diele'nin yukarısında yer alan Athro Eloyo'nun Episkoposu Salheli Yeşu'u patrikliğe seçtiler. Yeşu; eğitilmiş, kültürlü ve yerli yabancılar nezdinde saygı gören biriydi. Kendisi de her ne kadar isteklerini kabul etmiş ve 1456 yılının Ocak ayında Sultan Melik Halef'in kendisine vermiş olduğu saygın elbisesini giymişse de Kutsama Törenini abraşiyeleri birleşinceye dek ertelenmiştir. Onu seçenlere de "Mafıryanın isteği ve onayı olmadan patrik olmam. Çünkü beni yükseltecek kişinin onun olması gerekir" dedi. Mafıryan Barsavmo'nun vefatından haberi yoktu.

Mardinliler'in bir kısmı Manemli Filuksinos Abrohom Bar-Ahrun'u isterken diğerleri de mafıryanı tercih etmekteydiler. Bunlar da mafıryanın vefatından habersizdiler. Bundan dolayı Mardin Ovası'nda Ksor Köyü'nden Mübarek isiminden halkın lideri ve eşliğinde diğer kişilerle beraber mafıryanı patrik yapmak için getirmeye Doğu'ya giderken mafıryanın vefat ettiğini görmüşlerdir. Onun hizmetinde bulunan kızkardeşinin oğlu Cizre Episkoposu Atanasiyos Halef'i getirdiler. Cizre ve Tur-Abdin'e uğramadan Arap Çölü'nde kestirmeden direkt döndüler. Mardin'e ulaşıp ulaşmaz onu patrikliğe yükselttiler. Törende bulunanlar Mafıryan Behnam'ın kardeşinin oğlu Arbolu Episkopos Barsavmo ile yukarıda ismi geçen Manemli Episkopos Abrohom idiler. Merhum Patrik Behnam, Abrohom'u Tur-Abdin'in Mor Hananyo Manastırı'ndan getirtmiş ve Tur-Abdinlileri barıştırmıştı. Patrikliğe yükseliş töreni 1456 yılının Pantikusti Bayramı'nda gerçekleştirildi. Ne Mardin'e bağlı abraşiyelere ne de Tur-Abdinlilere haber vermişlerdi. Eğer Tur-Abdinlilere haber vermiş olsalardı, Şam Kürsüsü Patrik Behnam'ın müdahalesiyle iptal olacağı gibi Tur-Abdin Kürsüsü de iptal olacaktı. Tur-Abdin'in patrik adayı o amaçla töreni geciktirmişti. Mardinliler Tur-Abdinlilere danışmadan bencillik duygusuyla ve bilinçsiz bir şekilde hareket ettiklerini gören söz konusu Tur-Abdin adayı, Tur-Abdin episkoposlarını topladı ve 1356 yılının Haç Bayramı'nda (14 Eylül) kendisini patrikliğe yükselttiler. Bu zat 11 yıl hizmet veridikten sonra 1467 yılında vefat etti. Onun yerine Tur-Abdinliler, Mardin hudutları içerisinde bulunan Basila Köyü'nden Abul-Mani olarak tanınan Hah Episkoposu Filuksinos, Aziz Bar Sobotho'yu patrik yaptılar. Adil, saygın, faziletli, baş kahinlere yakışır bütün meziyetlerle süslü ve görevini en iyi bir şekilde yerine getiren bir şahsiyete sahipti. Her gittiği yerde müminlere vaaz verir ve nasihatlerde bulunurdu. Mardin Patriği Halef'le birlikte barışı sağladı ve sevgiyi pekiştirmişti. Bu dönemde Patrik Behnam tarafından Funiki'ye episkopos olarak kutsadığı Tur-Abdin Mzizahlı Yusuf Bar Nison Patrik Halef'in yanına geldi ve kendisini Doğu Mafıryanlığı'na yükseltmesini istedi. Doğu uzun bir zamandan beri mafıryansız kaldığı için kabul etti ve onu Kurilos lakabıyla yükseltmesine rağmen, bilinmeyen bazı sebeplerden

dolayı Doğu'ya gitmemekte ısrar etti ve en sonunda Humus'a gitti. Orada kısa bir süre sonra hayata veda etti ve orada toprağa verildi.

1468 yılında Patrik Halef Kudüs'e giderek Beth-Elyan'ın evlerini satın onları vakfetti ve Kudüs Metropoliti İsa bin (.....) onları denetlemek için görevlendirildi. 1471 yılında Patrik Halef, Tur-Abdin Patriği Aziz Bar Sobtho'yu ve Kartmin Manastırı'ndan Yuhanon Gevargis'i çağırıp onun hizmetçisi / yardımcısı ve müsteşeri olan Raban Yuhanon'u Savur episkoposluğuna kutsadı. Yetenekli bir öğretmen ve mükemmel bir insandı. Doğu'ya da kızkardeşinin Cizre Episkoposu Siirtli Aziz'i kutsadı. 1474 yılında Basıbrin Köyü'nün büyük kilisesi bozulunca köyün iki papazı kiliseyi yeniden inşa etmek için Patrik Halef'e iki usta göndermesini talep ettiler. Patrik isteklerini yerine getirdi ve onlarla birlikte kızkardeşinin oğlu Mafıryan Baseliyos'u da gönderdi. Tur-Abdin Patriği Aziz Bar-Sobtho, Murun'u kutsamak isterken Mardin Patriği Halef'e ve Savur Episkoposu Yuhanon Bar Şilla'yı davet etti. Keza Mardin'de Murun'u kutsarken Tur-Abdin Patriği'ni ve bütün episkoposlarını davet etti. Hazır bulundular ve her iki patirk arasında ömür boyu kardeşçe yaşadılar. 1482 yılında Patrik Aziz döneminde Kürtçe ve Arapça dilleri oldukça güçlenmişti ve Süryanice de kaybolma derecesindeyken aile içerisinde yani evlerde Süryanice dışında konuşanlarını aforoz etmişti. Süryaniler zayıf düştükleri için Süryanice'yi unutmuşlardı. Süryanicede bilmedikleri sözcükleri Kürtçe veya Arapça olarak kullanıyorlardı.

Patrik Aziz Bar Sobtho'nun vefatından sonra Tur-Abdinliler arasında yeni bir patriğin seçimi için anlaşmazlık çıktı. Bazıları Aynvertli Episkopos Yuhanon'u isterken diğerleri de Episkopos Şabo'yu istiyorlardı. Her iki grup adaylarıyla birlikte Hisno Dkifo hükümdarına çıktılar. Hükümdar her ikisinin patrikliğini onayladı. Aynı yılda her ikisi de patrik oldular. Patrik Şabo Salah'taki Mor Yakup Manastırı'nda Aynvertli Patrik Yuhanon da Midyat kenarında yer alan manastırda ikamet etti. Onların yüzünden Tur-Abdin'de büyük bir kargaşa ortaya çıktı. Her grup kendi patriğini övmekteydi. Patrik Şabo mütevazı, aziz ve büyük bir insandı. Fakat kilise öğretimi eğitiminden zayıf ve yoksundu. Patrik Yuhanon da dönemin seçkin öğretmenlerinden olup inzivayı seven, para sevgisinden uzak, Allah'ın emirlerini uygulamakta olup genç ve yakışıklı biriydi. Tanrı'nın inayetiyle o günlerde Mardin Patriği Halef ile Episkopos Yuhanon'un başı ile kendi abraşiyelerine gitmek üzere Cizre'den dönerken Hah'ta bulundular. Patrik Yuhanna partisinden olan Basıbrinliler barışı sağlamak üzere kendi partilerindeki papazları ve liderleri toplayıp Patrik Halef'in yanına gittiler. Patrik Halef Tur-Abdin patriklerinin barışmak istediklerini gördüğünde oldukça sevindi. Patrik Halef, Tur-Abdin'deki bütün episkopoları ve abraşiye liderlerini topladı. Bu barış toplantısına Kudüs Episkoposu Abrohom ve Gerger Episkoposu Behnam da hazır bulundular. Hep birlikte

Beth Manama gittiler. Orada barış antlaşması yaptılar. Patrik her iki tarafın imzalarını aldıktan sonra vereceği kararı ihlal edecek tarafı aforoz etti. Patrik Halef kararını bu şekilde açıkladı: “Genç olan Patrik Yuhanon diğerine hizmet edecek. Önceden bu dünyadan intikal edecek olan her kimse patriklik diğerine kalacaktır. Her iki grup da kabul ederek anlaştılar. Patrik Yuhanon Midyat’tan Salah Manastırı’na geçti. Her ikisi aynı manastırda oturdular. Daha sonra Patrik Halef kendi kürsüsüne döndü ve 1338 yılında Tanrı’ya göç etti. Onun cenaze törenine büyük bir episkopos, papaz, rahip ve halk kitlesi katıldı. Bir zamanlar patriğin yardımcılığını yapan Bar Şilla, patriğin gözlerini kapattı. Naaşı da Mor Hahanyo Manastırı’nın Azizler Evi’ne konulmuştur. 28 yıl süreyle patriklik hizmetinde bulunmuştur.

93- On Altıncı Yuhanon Bar Şilla (1483–1493)

Yuhanon Bar Şilla Mardinlidir. Yerli yabancı bilimlerden mezun oldu. Tahsilini Mardin, Suriye ve Mısır’da yaptı. Kendi döneminde seçkindi. İlminden ve faziletinden dolayı birçok kişi tarafından metheliyordu. Belirli bir dönem merhum Patrik Halef’in yardımcılığını yaptı. Hem sekreterliğini hem de müsteşarlığını yaptı. 1471 yılında Savur’a episkopos olarak kutsandı. Onun episkoposluğu döneminde Kılıt Köyü’nün kuzeyinde yer alan Mor Matay, Mor Dimet ve Mor Teoduto Manastırları’nı yeniletti. Dara Şehrinin yukarısında yer alan Hevorto Manastırı’nı da yeniletti. Patriğin yaptığı ziyaretlerin çoğuna eşlik etmekteydi. Patriğin vefatı sırasında gözlerini kapatan da o oldu. Patrik Halef’in vefatından sonra Mardinliler patrik adayları konusunda anlaşamıyorlardı. Bazıları Episkopos Yuhanon Bar Şilla’yı isterken diğerleri de patriğin yeğeni (kızkardeşinin oğlu) olan Mafıryan Aziz’i istiyorlardı. Mafıryanı isteyenler, gelmesi için haber gönderirken patriğin cenaze töreninde bulunan bazı episkopolar ise Mardin Sultanı İbrahim Bey’e gidip patrikliğin kendilerine verilmesi için sultana belirli miktarda para verdiler. Bu durumu yakından izleyen halk hoşnut olmadı. Meşhur ve tanınmış olan Papaz Yuhanon Bin Bedro patrik adayı Bar Şilla’nın ağabeyi ve Hıristiyanların liderlik konumunda olan İsa isminde biriyle birlikte sultana gittiler ve patrikliği elde etmek isteyenleri eleştirip patrikliğe layık olmadıklarını dile getirdiler. Sultana yakından tanınmış olan ve sultana birçok yardımda bulunan Yuhanon Bar Şilla’nın patriklik adaylığı konusunda sultana arz ettiler. Sözlerini kabul ederek güzel bir elbise ve patriklik fermanı verip patrikliğe yükseltmelerine izin verdi. 1483 yılında İğnatıyos lakabıyla Yuhanon Bar Şilla’yı patrikliğe yükselttiler. Mafıryana giden elçileri şu bilgiyi iletiler: “Dayımı ölüm döşeginde bırakıp geldik. Abraşiyede anlaşmazlık çıkmaması için gel” dediler ve mafıryan onlarla birlikte gitti. Mafıryan Basıbrin Kazası’na ulaştığında papazlar, diyakoslar ve bütün halk hüüzünlü feryat çığlıklarıyla “Episkopos Yuhanon Bar Şilla, dayımın yerine patrik oldu” dediler. Mafıryan bu sözleri duyduğunda üzüldü

ve oradan geri dönmek istedi. Yanındaki elçiler onu bırakmayıp Basıbrin'den Mardin Ovası'nda yer alan Ksor Köyü'ne gitti. Çünkü Ksorlular mafıryanın yandaşlarıydı. Patrik Yuhanna mafıryanın geldiğini haber alınca episkoposları ve ağabeyi Öğretmen Papaz Yuhanon Bar Bedro ile Hıristiyanların ileri gelenlerini alıp onu ziyaret ettiler. Dayısı Patrik Halef'in vefatı nedeniyle taziyelerini ilettiler. Patrik Yuhanon mafıryana çok mütevazı bir üslupla; ben patrikliğe layık değilim, yalnız eğitimsiz ve cahil insanlar müstahak olmadıkları halde patrikliği elde etmek istediklerini gördüklerinde onu kabul etmeye mecbur kaldı. Şimdi de eğer arzu ediyorsan, sen 'Patriklik Kürsüsü'nde kal; ben ise bir hizmetçin gibi doğuya gidip hizmet edeceğim' dedi. Mafıryan patriğin sözlerine ikna olmadı. Bazı bölücü kişiler mafıryanı alıp Mardin Sultanı'na götürdüler. Sultana "patriklik bu kişiye vacipti. Çünkü kendisi vefat eden patriğin kız kardeşinin oğludur." Sultan onlara dedi ki: "Eğer istiyorsanız siz kendinize yapın." Ona beyaz bir giysi verdi. Mafıryan sultanın verdiği karara ikna olmadı. Bizim anayasamızda tek bir kadına iki eş olmaz" dedi. Mafıryan Tur-Abdin yolu güzergahında patrikten dargın bir şekilde doğuya geri döndü. Patrik Yuhanon Bin Şilla Mor Hananyo Manastırı'nın odalarının inşası ile ilgilendi. Civarda bulunan pınarlardan manastırın içine kadar su getirtti. Ferdus Bahçesi'ni manstıra kazandırdı. Çünkü gasp yoluyla ona el konulmuştu. Çevresine ağaçlar diktirdi. 1486 yılında mafıryan, patrikle barışmak istedi ve Kutsal Murun'u Doğudaki kutsama törenine patriği davet etti. Patrik daveti kabul edip oraya gitti ve murunu kutsadı. Bu şekilde barıştılar.

Patrik doğudan Nusaybin'e geldi ve orada Meyem Ana adına büyük, güzel bir kilise; Mor Batlo adına da üç Abubyotho inşa etti. Yaptığı bu çalışmalardan dolayı Hıristiyanların beğenisini kazandı. Nusaybin'de söz konusu kiliseyi inşa ettiğinde mafıryan, Tur-Abdin Patriği ve episkoposlarıyla birlikte değerli hediyeler getirerek ziyaretine geldiler. 1489 yılında mafıryan vefat etti. İki yıl sonra yani 1490 yılında patrik, Funiki Episkoposu Kurilos Nuh'u Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. Patrik Mor Yuhanon Bar Şilla önce Kudüs'teki yerleri ziyaret etmek ve daha sonra Mısır'daki Süryaniler'i ziyaret etmeye hazırlanırken aniden apandisit hastalığına yakalandı ve 1494 yılının Ekim ayının başında hayata veda etti. Naaşı Mort Hananyo Manastırı'nın Azizler Evi'ne konuldu. 11 yıl patriklik hizmetinde bulundu. Duaları bizimle olsun.

94- Lübnanlı Nuh (1494–1509)

Lübnanlı Nuh, Şamlı Gevargis'in oğludur. Süryanice ve Arapça dillerinin derinliğini tam anlamıyla bilen şair, yazar, alçakgönüllü, sakin ve tüm faziletin işleriyle meşhur bir şahsiyete sahiptir. 1451 yılında Bakufo Köyü'nde Lübnan'ın Tripolis Bölgesi'nde doğdu. Ondan küçük kardeşiyle

birlikte Halkedoncuların inancıyla büyüdü. Büyüdüklerinde Suriye Metropoliti Mor Diyonosiyos ile karşılaştılar. Onun aracılığıyla Halkedonculuğun inancından vazgeçip Ortodoksluğa geri döndüler. Nuh'un kardeşi kaleme aldığı bir eserde bu konuyla ilgili şu bilgilere yer vermiştir: "Bizleri gururlu, asi ve ters Halkedoncular'ın inancından, gerçek ve hilesiz Ortodoksluğun inancına geri çevirdiği için, Rab onun (metropoliti kast ederek) ömrünü uzatsın." Nuh daha sonra rahiplik hayatını tercih etti. Nabak'taki Siyah Dağ'da yer alan Mor Muşe Ukomo Manastırı'nda inzivaya çekildi. Meşhur şair Habisli Papaz Tuma'nın yanında eğitimini aldı. Faziletiyle tanınca papazlık yani kehennütlük mertebesine yükseldi. Daha sonra da Humus Episkoposluğu'na Kurilos lakbıyla yükseldi. Doğu Mafıryanı vefat ettikten sonra iki yıl süreyle Mafıryanlık Kürsüsü boş kaldı. Patrik Mor Yuhanon Bar Şilla onu Doğu Mafıryanlığı'na yükseltmesi için zorladı. 1490 yılında Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti.

Mafıryanlığının dördüncü yılında Kudüs'teki kutsal mekanlarından teberrük olmak ve Lübnan'daki akrabalarını ziyaret etmek için patrikten izin istedi. Patrik, "sonbaharı bekle ki ikimiz birlikte Kudüs'e gidelim. İsa Mesih'in mezarından teberrük olduktan sonra sen Lübnan Dağı'ndaki kardeşlerini ve dostlarını ziyaret edersin; ben de oradaki Süryani Cemaatini ziyaret ederim" dedi. Patriğin mafıryana verdiği süre dolunca Mafıryan, Doğu'dan Cizre'ye ulaştığında kendisine verilmek üzere mektup taşıyan bir elçiyle karşılaştı. Mektup, abraşiyelerin liderleri imzası altında yazıldığı şu ibareye yer verilmekteydi: "Başın sağ olsun. Patrik vefat etti. Acilen gel. Bütün halk seni patrikliğe talep etmektedir." Cizre'den Basıbrin'e geldi. Kartmin Manastırı'nın Episkoposu'na danıştı. Elçiyle birlikte Mardin'e gitmek istemedi. "Ben bu bölgede yabancıyım" diyordu. Bu bölgede benden başkası patrikliğe talip olursa o zaman bölücülük olur. Ben halk arasında ihtilaf olmasımı istemiyorum. Kartmin Manastırı'nı ve Basıbrin Kasabası'nın papazları onu gitmeye zorladılar. "Git bak, eğer senden başka aday varsa sen Doğu'ya geri dön; eğer kimse yoksa senin için mübarek ve hayırlı olsun." Mardin'e vardığında bütün abraşiyeler onu istediklerini öğrenince kabul etti. 1494 yılının kilisenin Takdis Pazarı'nda onu patrikliğe yükselttiler. Halk çok mutlu oldu. Hep bir ağızdan "layıktır ve müstahaktır" dedi.

Bu dönemde Zazlı Patrik Mesud ile episkoposları arasında anlaşmazlık çıktı. Anlaşmazlığın çıkma sebebi; ondan habersiz bir mafıryan ve birkaç episkoposu kutsamasıydı. Episkopsolar Patrik Mesud'u Hisno-Dkifo hükümdarlarına şikayet ettiler. Hükümdarlar onu çağırıp Mor Zoğe Kilisesi'nde hapsedtiler. Orada dört gün kaldı. Yardımına ne büyük ne de küçük hiç kimse koşmadı. Hükümdarlar da 500 altın dinar istemekteydiler. Baktı ki hiç kimse ne kutsadığı episkopsolar ne de bölgenin ileri gelenleri yardımına yanaşmıyorlar. O da hükümdarlara şu teklifte bulundu: "Beni serbest bırakın, istediğiniz miktarı toplayıp getireceğim" dedi. Onu serbest

bırakınca geceleyin kaçıp Kavtho Manastırı'na gitti. Orada da bölgenin liderleri onu kabul etmedi ve o da Cizre'ye gitmek istedi. Barsavmo isimindeki lider, "oraya gidersen Cizre Amiri seni Hısno-Dkifolara teslim eder" dedi. Hısno-Dkifo'nun hükümdarın hizmetçileri onu Hah'ta ve Deyr-Salip'te arıyorlardı. Kimsenin yandaşı kalmadığını görünce iki rahiple birlikte geceleyin Nusaybin'e kaçtı. Oradan da Mardin Ovası'na bağlı Kleb'in Köyü'ne ulaştığında kendini açıkladı. Orada iki mektuptan birisi Hısno-Dlifo'ya, diğerini de Haytum Kalesi'ne yazdı. Mektubunda şu bilgilere yer vermiştir: "Ben Suriye'ye geçiyorum. Sizler Tur-Abdin halkı hoşçakalın. Şimdiden sonra Salah'ta benden başka patrik yapan ve yaptıranları aforoz ediyorum. Benim zayıflığımdan ve aziz elçilerinden bağışlanmasın. Mardin'deki patrik tüm Süryaniler'e kafidir. İncil'de söylediği gibi, tek bir sürü ve tek bir çoban olsun. Ona eşlik eden üç rahiple birlikte Gerath-Froth bölgesinde yer alan bir manastıra kendisini hapsedti. Episkoposlar da durumu değerlendirirken Mardin'dekine bağlamak istediler. Bu düşüncüyü gerçekleştirmek üzere Hah Episkoposu Yakup ve Yeşu isimdeki liderler, Midayt Episkoposu Yuhanon, Arnas ve Midyat halkı liderleri ve Basıbrinli Kartmin Manastırı'nın Episkopsou Gevargis Hısno-Dkifo hükümdarlarının huzurunda toplandılar ve Mardin'dekine bağlı olacaklarına dair imza attılar. Mardin'e gittiklerinde orada Mardin Hükümdarı Kasım Bey'in huzurunda aynı şekilde imzalarını verdiler. Bizler artık Mardin Patriği'ne bağlı kalacağız." Patrik Nuh'un Tur-Abdin Patriği ve episkoposların anlaşmazlığı hakkında hiç bilgisi olmamıştı. Mardin hükümdarı Kasım Bey patriği çağırdı ve "Hısno'nun abraşiyesine talip misin" diye sorduğunda "Hısno'nun sahibi var" dedi. Sultan kaçtı ve kimseye de haber vermedi. Bütün ruhani ve sivil liderler ondan vazgeçtiler, seni istiyorlar. Patrik isterlerse, yarın geri çevirebilirler. Beni de alay konusu yaparlarsa sen de onlara desteğini verirsen ben ne yapabilirim ki? Sultanın verdikleri sözden caymalarına asla müsaade etmeyiz. Biz bu konuda tanıklık etmekteyiz. Orada hazır bulunan Hah, Hısno-Dkifo, Zaz Köyü ve Tur-Abdin'in bütün lidelerini çağırdı, ifadelerini aldı ve hepsi bu patriği (Patrik Nuh) istiyoruz dediler. Kendilerine "Bu, bütün Süryanilerin patriğidir" diye bir ferman yazmıştır. Patriğe de omuzlarını süsleyen bir kumaş bezi vermiş ve onu kabul etmiştir. Hısno-Dkifo'nun hükümdarına ve Melik el-Umara'nın yanına gidip kendisinin tüm Süryaniler'in patriği olduğunu açıklaması için gönderdi. Hepsi Mardin Sultanı'nın yanından sevinçle ayrıldılar.

Patrik Nuh ta Mor Hananyo Manastırı'nda bir konsil oluşturdu. Bu konsilde abraşiyelerin düzeltilmesi gereken kuralları karara bağladılar. O sırada Kartmin Manastırı'nın Metropoliti Basıbrinli Gevargis hastalandı. Hastalığından on gün sonra vefat etti. Patrikten ve episkoposlardan Tur-Abdin ve Mardin halkından Mor Hananyo Manastırı'nın Azizlerin Evi'ndeki aşağı mezarda büyük bir törenle toprağa verildi. Konsil dağıldıktan sonra

patriğe eşlik eden Hah Episkoposu Yakup ve Midyat Episkoposu Yuahnon, Tur-Abdin halk liderleri ile birlikte Hısno-Dkifo Hükümdarı'na gittiler. Hükümdar onu saygıyla kabul etti. Kendisine bir elbise hediye etti. Ayrıca Tur-Abdin'deki bütün abraşiyelerin idaresini kapsayan bir ferman da verdi. Melik Ulmara ona dedi ki: "İlk önce Basıbrin ve Beth Manam'a git, onların onayını al ve daha sonra yukarıdaki dağ kesimine gel. Heytam abraşiyesine giderken Basıbrin, Mıddo, Beth Manam, Fufytah, Araban halkının liderleri ve papazları eşliğinde geldikleri episkoposun önünde imzalarını verdiler. Kartmin Manastırı'nın abraşiyesine gelince, Abraşiye Metropoliti Mor Hananyo Manastırı'ndaki konsilde vefat ettiğinden dolayı çobansız idi. Patrik, yeni bir metropolit kutsamak için papazları ve halk liderlerini topladı. Halk üç adayın ismini verdi. Patrik isimleri 'kutsalların kutsalı' denilen kilisenin bölümünde bıraktı ve sıradan birisine "git ve birisini seç" dedi. Vefat eden Metropolit Gevargis'in öğrencisi olan Raban Stefanos'un ismi çıkmış oldu. Ocak 1496 yılında Pazar günü onu metropolitliğe kutsadılar. Haytum bölgesindeki Basıbrin Kilisesi'nde kutsama töreni gerçekleştirildi.

1502 yılında her yerde eylem ve olaylar çoğaldı. Hükümdarlar yersiz haraç ve vergiler istemekle inzivaya çekilmiş olsa bile Tur-Abdin'deki birçok manastır tahrip edildi. Hristiyanların yükü oldukça ağırlaştı. Patrik Nuh Suriye'ye taşındı. Bazen Halep'te bazen Humus'ta kalmaktaydı. Orada Kutsal Murun'u üç kez kutsadı. Bir seferde Nebep'in doğusunda yer alan Turo Ukomo'daki Mor Muşe Kuşoyo Manastırı'nda, bir sefer de Humus'taki Zumoro Manastırı'nda, diğer sefer de Humus'taki Kırk Şehit Kilisesi'nde kutsadı. Patrikliğe on beş yıl hizmet ettikten sonra Hama'da vefat etti ve Hama'daki tepede 1509 yılında toprağa verildi. Tanıdığımız eserleri şunlardır: Mışotho denilen toplanılmış bir şiir özet kitabı, Özet 1 Tarih Mektubu. Bu mektupta Adem'den başlayarak gününe kadar yaşanan önemli olayları anlatmaktadır. Çok yararlı ve hoş bir tarih mektubudur. Meryem Ana'nın Müjde Bayramı ile ilgili bir şiir ve makalesi vb. eserleri vardır.

95- Üçüncü Yeşu (1509 – 1510)

Yuhanon oğlu Yeşu, Savur'un Kılıt Köyü'ndendir. Mor Abay Manastırı'nda rahiplik hayatına atıldı. 1483 yılında Severiyos lakabıyla Savur Episkoposluğu'na kutsandı. Episkoposluğu döneminde kutsal mekanlardan teberük olmak için iki rahip ve iki rahibe eşliğinde Kudüs'e gitti. Rahiplerin ve rahibelerin isimleri: Raban Stefanos, Raban David ve Meryem ile Helani. 1509 yılında patrikliğe yükseldi. Patriklik görevinde bir yılını doldurmadan kürsüyü terk edip kaçtı. Bazılarına göre o dönemde Hristiyanların başına gelen birçok sıkıntı, baskı ve zulüm görmüş olmasından dolayı psikolojik olarak etkilendi ve bu durum karşısında sinirsel bir hastalığa yakalandı. Müslümanlığa geçiş yaptı. Kendine geldiğinde pişman oldu ve büyük bir tövbe gerçekleştirdi. Kıbrıs adasına kaçtığı

söylenilmektedir. Orada kilisenin kapısı önünde boynunu uzatıp giriş ve çıkış yapanlar tarafından basılsın ki günahları bağışlansın. Söz konusu haberin doğruluğunda biraz kuşkuluyuz. Bazı meşhur ve tanınmış yazarlar 1516 yılına kadar patriklik görevinde bulunduğunu belirtmektedirler. Ondan sonraki patriğin ismini de belirtmemektedirler.

Mansuriyeli Rahip İvannis, istinsah ettiği Ninveli İshak'ın kitabında tarih sayfasında Patrik Yeşu'un hakkında şu bilgiye yer vermektedir: "Bu kitap, Mısır'ın Süryani Manastırı'nda kutsal aziz atalarımız Antakya Süryanileri'nin Patriği Yeşu'u ve İskenderiye ile Mısır Patriği İvannis döneminde 1516 yılında sona ermiştir." Rahip İvannis, kendi kızkardeşinin oğlu Meropolit Habib'le birlikte Kudüs'e ve Mısır Çölü'ne gitmişlerdi. Patriğin Mardin'den Suriye'ye, Kıbrıs ve Mısır'a gitmesinde; aralarında şiddetli bir tartışmanın ve anlaşmazlığın çıkma ihtimali de olabilir. Bundan dolayı yazar, ondan sonraki Mardin'de görev yapan patriğin ismini dile getirmemektedir. Fakat Patrik Yeşu Kıbrıs'ta yaşama veda etti ve oradaki bir Süryani Kilisesi'nde defnedildi.

96- Birinci Yakup El-Mazuk (1510 -1519)

Yakup El-Mazuk, Savur'un hudutlarında yer alan Ahmedi Köyü'nde dünyaya geldi. Büyüdüğünde rahiplik hayatını tercih etmiş. Rahip/kahin oldu ve daha sonra Episkoposluğa yükselmiştir. Patrik Yeşu'un olayından sonra yani patrikliği bırakıp kaçtıktan sonra 1510 yılında patrikliğe seçilerek yükseldi. 1516 yılında Rumoyeler (askerler) ve Kürtler, Kürsü Manastırı'na hücum ettiler. Manastırı hem talan ettiler, hem de tahrip ettiler. Patrik Yakup çektiği sıkıntıdan dolayı Karluk Köyü'ndeki vakfın emlaklarını satmış ve manastırın ihtiyaçlarını tamamlamıştır. Patriklik Kürsüsü'ne dokuz yıl hizmet verdikten sonra 1519 yılında hayat veda etti. Onun döneminde Mardin Türk Osmanlıları'nın hükümranlığı altına girmiştir.

97- Madenli İkinci David (1519 – 1521)

Maden'de doğdu ve Maden Episkoposluğu'una kutsandı. Patriklik Kürsüsü boşalınca kendisi seçildi ve 1519 yılında Patriklik Kürsüsü'ne oturdu. İki yıl hizmet verdikten sonra iyi bir yaşlılık sonucunda Tanrı'ya göç etti. 1521 yılında Mor Hananyo Manastırı'nda toprağa verildi.

98- Hisno-Dattho Veya Kılıtmaralı Birinci Abdullah (1521-1527)

Abde Daloho/Abdullah, Mardin ile Mor Hananyo Manastırı'nda yer alan Kılıtmara Köyü'nden İstefan'ın oğludur. 1521 yılında patrikliğe yükseldi. Kürsüye oturduğundan iki yıl sonra konsili topladı. Konsilin toplanma amacı; Funiki'ye ait Sadad Kasabası'nda bir nişan yüzünden Sadad halkı ikiye bölünmüştü. Grubun biri Kudüs, Şam, Hin-Halyo ve Hin-Hevor;

İbarlı Metropolit Mor Griğoriyos Yusuf'a bağlıyken diğer grup ta; Mor Muşe Manastırı, Nabak ve Salıhiye Meropoliti Mor Diyoskoros İsa bin Huriye'ye bağlıydı. Her iki episkopos Sadad'ta hazır bulunurken yukarıda söz edilen nişan konusunu ele aldılar. Metropolit İsa, nişanlığın??? Tamamlanmasına izin verirken, Metropolit Yusuf ise taviz vermeden terk edip gitti. Bundan dolayı Sadad'ta büyük bir bölücülük meydana geldi. Bu olay üzerine Metropolit İsa, Ğazali denilen Melik El-Umra'nın yanına, Şam'a gitti. Bütün abraşiyeyi kendisine bağlatmak için Ğazali'ye 400 eşraf verdi. Metropolit Yusuf duyunca o da gitti ve 70 eşraf vererek abraşiyesini ayırttı. Her iki metropolitin yaptıklarından birçok kişi hoşnut olmadı. Çünkü kilise işlerinin artık rüşvetle ve hükümdarlar aracılığıyla olduklarını görmekteydiler. Sadad cemaatinin büyük bir bölümü Mor İlyan Abraşiyesi'ne bağlandılar. İlyan Abraşiyesi de Humus Metropolitisi Yakup'a bağlıydı. İşte bu tür bölünmelerin ve problemlerin neticesinde konsil toplanmıştı. Söz konusu olan konsile Patrik Abde-Daloho ile birlikte 1522 yılının sonlarına doğru şu episkoposlar toplanmışlardı: Mafıryan Baseliyos Habib, Kudüs'ün Griğoriyos'u Mardinli meşhur yazar Raban Yuhanon, Kurus'un Filuksinos'u, Kürsü'nün Episkoposu Timotheos ve Gerger Episkoposu Sevire Bişara'dır. Konsil araştırmalarını ve kararlarını tamamladıktan sonra 1523 yılının Ocak ayının sonlarına doğru sona ermiştir. Konsil üyelerinin imzalarını taşıyan Kudüs Episkoposu Griğoriyos'un el yazmasıyla kaleme alınan 28 Ocak 1523 tarihli bir mektup, Sadad'ın papazlarına ve yaşlı insanlarına gönderilmiştir. Neslin tükenmemesi ve bozulmaması için meşru olmayan evliliklere izin vermemelerini, dönemin şartlarını değerlendirerek beşinci dereceye kadar evliliğe izin vermelerini tavsiyede bulunmaktadırlar. Pazar günlerine ve büyük bayramlara önem vermeleri ve onları tutmalarını, tövbe ve itirafı ihmal etmemeleri ve her kilisede iki papazın bulundurmalarını önermişlerdir.

Konsilde alınan kararlar sonradan Mafıryan İğnatiyos Abdulğani, Mor Hananyo Manastırı Patrik Kürsüsü'nü koruyan ve Mardin'in güneyinde yer alan Mor Mihoyel Manastırı'nda yaşayan rahiplerin sorumlusu Diyoskoros Mihoyel ve Amid'in Filuksinos'u tarafından da tasdik edildi. Yine Patrik İğnatiyos David, Mafıryan Filutus, Savur Episkoposu İvannis Yakup, Hatağ Episkoposu Atanasiyos ve Kudüs'ün Griğoriyos'u tarafından da tasdik edildi. 1664 yılında Patrik Birinci Abdulmesih'in de bu kararları tasdik ettiğine dair 1919 yılında Sadad Kiliseisi'nin bir dua kitabında okuduk. Manastırın tahrip oluşundan ve diğer bazı sıkıntılardan dolayı Patrik Abde-Daloho yani Abdullah, Amid'e taşındı ve orada geçici olarak kürsüsünü gerçekleştirdi. Amid'teki Meryem Ana Kilisesi'nin kapısı üzerindeki mermer sütunlu eyvanı kendisi inşa etti. Mafıryan Habib'in vefatından sonra yerine kendi öğrencisi olan Kürsü Metropolitisi İliyo bin

Papaz Şemun'u mafiryanlığa yükseltti. İliyo, Mardin'in güneyinde düşen Derilyalıdır.

Matbaanın buluşunu haber alan patrik Abde-Daloh, kendi öğrencisi olan Savurlu Rahip Muşe bin Papaz İshok'u Avrupa'ya gönderdi. Kutsal İncil'i basmak için kendisine iki nüsha ve tavsiye mektupları vermiştir. Süryanice'yi iyi kavrayan ve Süryanileri seven Roma hukuk kanununun hocası ve Roma, Almanya, Hungarya ve bütün Avusturya Kralı Fardinandus'un müsteşarı olan Manestadiyus Yuhanon Albertus'un gayretiyle ve yardımıyla ilk kez Süryanice İncil'i 1555 yılında Viyana'da basıldı. Basım parası, söz konusu olan kral tarafından ödenmiştir. Günümüze dek basılan İncil'in bir nüshası Mor Hananyo Manastırı Kütüphanesi'nde ve diğer yerlerde bulunmaktadır. Mafiryan İliyo, çoktan beri vefat ettiğinden dolayı aynı yılda Episkopos Taybu Daloho'yu yani Nimetallah'ı Doğu'ya mafiryan olarak kutsadı. 1556 yılında da Timotheos lakabıyla Tuma'ya episkopos olarak kutsadı. 36 yıl süreyle patrikliğe hizmet verdikten sonra iyi faaliyetlerin şerefini taşıyarak 1557 yılında Tanrı'ya göç etti. Mor Hananyo Manastırı'ndeki azizlerin mezarlığında konuldu.

99- Taybu Daloho- Nimetallah (1557 – 1575)

Mardinli Makdas Yuhanon Nurald'ın oğlu olan Taybu Daloho, mafiryanlık görevinde iki yıl bulunduktan sonra patrik vefat etti. 1556 yılında patrikliğe yükseldi. Patrikliğe yükseldikten sonra Doğu Mafiryanlığı'nın Mansurili Kürsü'süne metroplitlik görevinde bulunan Griğoriyos Abdulani bin papaz İstayfo'nu yükseltti. Yerine de kardeşi Timotheos'u getirtti. 1562 yılında Suriye'deki abarşiyelerini ziyaret etti. 1572 yılında Tur-Abdin abraşiyelerini Mardin Kürsüsü ile birleştirdi. Bu uğurda yapılan zararları ve masrafları hiç önemsemedi. Aynı yılda Tur-Abdin'de gerçekleştirilen bir konsile kendi vekilini görevlendirdi. Konsilde manastırların düzenini ele aldılar. Manastırın düzeninde ve olaylarında sivil halkın müdahale etmemesini karara bağladılar. 1576 yılında Mafiryan Abdulğani vefat ettiğinde aynı yılda kardeşi Raban David'i mafiryanlığa yükseltti. Patrik Taybu-Daloho fiziksel yapısı güzel, konuşması hoş ve Arapça dilinin derinliklerini kavramaktaydı. Bundan dolayı Amid Valisi onu çok severdi. Müslüman Şeyhleri ondan çok kıskanırlardı ve onu bir tuzağa düşürmek istiyorlardı. Günün birinde Patrik Amid'teyken Şeyhin birisi yanına gelmiş ve ona bir adet Mushaf takdim etmiş. Patrik ona göz attıktan sonra Şeyh: "Bu kitabımız hakkında neler düşünüyorsun?" Patrik başını sallamakla yetince yine Şeyh, patriğe: "Neden başını sallıyorsun, hoşuna gitmedi mi? Gerçekleri konuş, yoksa seni valiye şikayet ederim" dedi. Şeyh hemen arkadaşlarını toplamış ve valinin yanına çıkmışlar. Mushafımızda yanlışlıklar olduğunu iddia ettiğini gerekçe göstererek şikayetle bulundular. İddia ettikleri konuda yalan tanıkları getirmişler ve patriğin başının kesilmesi

için de tahrip edilmesine karar verdiler. Vali bu kararlarını iptal etme imkanı bulamayınca patriği sevdiğinden dolayı onu kurtarma planı düşündü. Ona iyilik yapacağı düşüncesiyle patriği yanına çağırdı. Başındaki kasketi alıp patriğin başına koydu ve hazır bulunanlara: "İşte Nasraniler'in Patriği Müslüman oldu" dedi. Patrik te korkusundan ve iradesi dışında cevap vermeye cesaret edemedi. Müştekiller de onu bırakıp gittiler. Patrik te içine düştüğü tuzağın şaşkınlığına uğradı. Daha sonra kaçmaya karar verdi. Batıda bulunan manastıra gidip yaptığından büyük bir pişmanlık duydu. Çektiği üzüntüden ve ağlayışından günün birinde Meyem Ana kendisine göründü ve onu teselli etti. Kendisi de göstermiş olduğu pişmanlık ve tövbesini teyit etmesine karşı gördüğü resminin bir benzerini çizmiş ve İsa Mesih'in üzerine gerilmiş Haç'ın bir parçasıyla birlikte Antakya Süryani Patriklik Kürsüsü'nde oturan her patriğe hatıra bereketi olsun diye vakfederek gönderdi. Bunlar günümüze dek Amid Meryem Ana Kilisesi'nde bulunmaktadır. Patrikliğe on dokuz yıl hizmet verdi. Patriğin içinde bulunduğu davranış kışkırılmış Süryani Halkı tarafından ikrah edildiğine dair ismine yazılan birçok kitaptan kazındığını görmekteyiz.

100- David Şah (1576 – 1591)

Patrik Taybu Daloho kardeşinin Nureddin ailesinden olan David Şah Makdasi Yuhanna'nın oğludur. David Şah çalışkan, barış seven ve milliyetçi bir zattı. Mafriyanlık görevinde on ay bulunduktan sonra kardeşinin başına gelen bu olaydan sonra kardeşinin patriklikten ayrılması üzerine 1576 yılında kendisi patrikliğe seçilerek yükseldi. Onun döneminde Doğu, Batı ve Tur-Abdin Süryanileri birleşti. 1579 yılında Hatağ'da bulunan Muallak Manastırı'nda konsili topladı. Konsilde evliliğin beşinci derecesinden (kuşağından) ne kararın alınması ve ne de evliliğe izin verilmesine karar verdiler. Onun döneminde ruhani kesiminden ve sivil liderler tarafından Buzantiya'ya (İstanbul) elçiler gönderdi. 1583 yılında on üçüncü Roma episkoposu Grigoriyos ve daha hayatta bulunan Patrik Taybu Daloho tarafından Saydon'un Latin Metropoliti Lionrat Hobel ile birlikte bazı hediyeler ve mektuplarla birlikte Amid'te ikamet eden Patrik Davut Şah'a gönderdiler. Ayrıca Halep şehrinde bulunan meşhur Süryani lider Sefer Bin Mansur Kurah'a da tavsiye mektupları gönderdiler. Elçi Leonrad Halep'e ulaştığında mektupları lider olan Sefer'e verdi. Sefer mektupları incelemeye aldığı anda mektupları ve hediyeleri Patrik Davud Şah'a gönderdi ve elçinin de patriği görmek istediğini bildirdi. Patrik, Abdunnur isminde bir rahibi papanın elçisine gönderdi. Raban Abdunnur, elçinin patrikle görüşmek istediği konunun birleşmek için olduğunu anlayınca patriğe veya elçiye bir zarar gelmemesi için elçiyi şu şekilde gelmekten engelledi. "Müslümanlar geleceğinden haberdar olunca seni öldürürler, patriğin de buraya gelmesi mümkün değildir" dedi. Elçinin geliş ziyareti iptal olunca

episkoposların manastırların ve öğretmenlerin durumu hakkında Rahip Abdunnur'dan detaylı bilgiler almıştır. Elçi geri döndüğünde Süryaniler de episkoposların ve düzenli manastırların olduğu raporu verirken bölgedeki korkudan dolayı patrik vekili beni gitmem için korkutu. Papa elçisi Süryanilerin inanç yasasını yazılı olarak Vatikan'a götürdüğü ve Vatikan kütüphanesinin 169 numarada bulunduğu söylenilmektedir. Patrik David Şah, birçok kilise inşa ettirdi. Manastırın bazı binalarını da yenilettirdi. Takdire şayan çalışması Kudüs ve Mısır'daki manastırlarımıza yaptığı katkılardır. Patrikliğe on beş yıl hizmet ettikten sonra 1591 yılında hayata veda etti. Amid yakınlarında yer alan Kıtırbıl kasabasındaki Mor Tuma Kilisesi'nde toprağa verildi.

101- Hedayet Allah

1591 – 1597(Patrik Filatos'la Birlikte)

(1597 – 1640 Yılları Arasında Yasal /Genel Olarak)

Patrik Şah'ın vefatından sonra episkoposlar yeni bir patriğin seçimi için toplandılar. Görüş birliğine varılmayınca bazıları Mor Hananyo Manastırı'nın yukarısındaki dağın doruğunda yer alan Mor Hzozoyel Manastırı'nın rahiplerinden olan ve 1580 yılında Doğu Mafıryanlığı'na yükselen Mansurili Mafıryan Filatus bin Tuma'yı seçtiler ve 1591 yılında patrikliğe yükseltiler. Yerine de kardeşi Abdulğani'yi Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. Diğerleri de Manastır Kürsüsü'nün Episkoposu olan merhum Patrik Şah'ın kardeşi Mor Timotheos başta olmak üzere Nureddin ailesinden olan Mafıryan Hadayet Allah bin Makdasi Kustantin'in oğlunu seçtiler. Mafıryan Hadayet Allah'ı aynı yılda patrikliğe yükseltiler. O dönem Beth-Nahrin'deki Hıristiyanlar için çok sıkıntılı bir dönemdi. Korkudan ve sıkıntıdan bazıları inançlarını bıraktılar. Buna rağmen patrikler, patriklik sevdası uğruna herkes benimdir diye inatla bulunuyorlardı. 1593 yıllarında hakimleri, Patrik Hadayet'ten talep ettikleri harç ve vergi yüzünden geri adım attı. Özellikle kale gibi sırtında olan Episkopos Tuma'nın vefatı da onu oldukça etkiledi. Milletimiz dışında bazı Amidli liderlerin desteğiyle de patriklik Filatus'a gerçekleştirilmesine karar verildi. Eğer Hadayet Allah tekrar kendini Patrik olarak tanıtırsa Filatos'a 3000 dinar verecek, bu şekilde bir süreliğine olsa dahil barış sağlandı ve iç kargaşa dindi. Her ne kadar öyle bir karar almışsa da Patrik Hadayet Allah dört yıl süre içerisinde verdiği mücadele neticesinde patrikliğini gerçekleştirdi.

1597 yılında Patrik Filatus kardeşiyle birlikte Halep'e giderken orada vefat etti ve oradaki Meyem Ana Kilisesi'nde defnedildi. Yerine İğnatiyos lakabıyla Abdulğani geçti. Fakat patrikliği kabullenmedi. Mafıryan şeklindeydi. Genel olarak bütün kiliselerde Patrik Hadayet Allah kabul edildi. Problemleri bilgece çözmekte ve iyi bir yöneticiydi. Yönetmelikte bazı Müsteşar episkoposlar kendisine yardım etmekteydi. Özellikle

amcasının oğlu Kesar bin Bisso bin Markus Episkopos Tuma. Onu Suriye ve Filistin'e elçi olarak göndermekteydi. Kudüs'e yaptığı ikinci ziyareti sırasında 1611 yılında Nasuh Paşa'nın Amid'e gelmesiyle barış ve huzur müjdesi kendisine 15 Haziran'da gelmişti. Çünkü Amid Valiliği'nin hudutları içerisinde bir tahribat meydana gelmişti. Yirmi yıldan beri devam eden iztihatı iptal ettirdi. Herkesi kendi evine ve yurduna geri çevirerek oturttu.

Patrik Hadayetallah, tahrip edilen kiliselerin yeniden inşa edilmeleri müminleri teşvik etmekteydi. 1614 yılında Suriye ve Filistin'deki kiliseleri ziyaret etmek istediğinde yanına Cizreli Mafıryan İliyo, Gergerli Metropolit Mihoyel, Ksorlu Episkopos Yakup ve bir rahip papaz kitlesi ile sivil ve halkla birlikte Kudüs'e gittiler. Oradaki Süryani müminler bu ziyaretten oldukça sevindiler. Kutsal Murun'u da orada kutsadı. Şam'dan da Diyakos Mansur bin İbrahim bin Garir, dayısının oğlu Nimetallah Çelebi ve kardeşi Diyakos Hibbetallah bin Şamlı Diyakos Yuhanon Osyo hazır bulunmuşlardı. Patrik ile eşliğindeki heyet Kudüs'ten geri döndüklerinde Suriye'den geçerek Sadad'ı ziyaret ettiler. Orada kamuya yararlı kanunlar çıkarttılar ve uygulamaya geçirdiler. Humus'ta halk arasındaki gerginliği ve dargınlığı çözerek onları barıştırdılar. 1615 yılında Enhilli Baseliyos Eşahyo'yu Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. Patriklik Kürsüsü'nü 1640 yılına kadar yönetti ve aynı yılda hayata veda etti.

102- Şemun Turoyo Ve Hbed-Nuhr (1640 – 1653)

Patrik Hadayetallah'm vefatından sonra Şemun Turoyo, Amid'te patrikliğe yükseldi. Hbed- Nuhr /Abdulnur isminde bir kişi de Maden'de patrikliğe yükseldi. Aralarında tartışma ortaya çıktı. Sonunda Patrik Şemun'un patrikliği gerçekleşti ve patriklik fermanını elde etti. 1653 yılına kadar idare etti. Bilinen bir sebepten dolayı Amid Veziri patriklikten çekilmesi ve Kıbrıs adasına sürgün edilmesine emir verdi. Anılan yere sürgün edilirken Fransis Fikat isminde bir Fransız Konsolosu adada geçerken mazlum edilen Patrik Şemun'un ziyaretinde bulundu. Patrik konsolosun yardımını istedi. Konsolos da İbrahim Paşa'dan serbest bırakılmasını istedi. Serbest bırakılınca Halep'e geldi. Halep'e geldiğinde Fransız Fikat utanmadan ve arsızca Papaz Andreos Ahican'ı Halep'teki Süryanilere metropolit olarak kutsamasını istedi. Patrik isteğini kabul etmedi ve Maruniler'den de papazlığı kabul ettiğinden dolayı ondan daha da nefret etti. Patriği Şam'da gören Episkopos Yuhanon Gerir'e göre 1659 yılının Eylül'üne kadar Suriye topraklarında ikamet etmekteydi. Yaşamının sonucu hakkında detaylı bilgilere ulaşamadık. Bazıları; Hindistan'a gittiğini ve orada şehit düştüğünü ileri sürmektedirler. Fakat isim silsilesi başka biri Abdallah veya Ataallah olduğunu bildirmektedir. Kürsüyü 13 yıl süreyle

yönetti. Gerçek inancı, değişik sıkıntılar ve denemeler sırasında savundu ve korudu. Duası bizimle olsun.

103- Dördüncü Yeşu Bar Kamşo (1653 – 1661)

Bazı kaynaklara göre Yeşu'un Amid'li olduğu belirtilirken başka kaynaklara göre ise Hisno-Dkifo'nun Kamşo ailesinden olduğu vurgulanmaktadır. 1653 yılında patrikliğe yükseldi. Aynı yılda Doğu'ya Baseliyos Behnam'ı Katolikos olarak yükseltirken Kudüs Metropolitliği'ne Griğoriyos Şükrallah, Manastır Kürsüsü'nde Episkopos Timotheos Ataallah'ı kutsadı. Patrik Yeşu Kamşo'nun Hindistan'a gittiğini ve orada boğulduğu ya da Katolikler tarafından yakıldığı söylenilmektedir. Her yıl 3 Ocak'ta anma gününü kutlamaktadırlar. Patrik Yeşu, Halep şehrine Diyonosiyos Murat'ı metropolit olarak kutsadı. Afrem ve Masud isiminde iki kahin rahip te Kürsü Manastırı'na (Mor Hananyo) kutsadı. 1655 yılında Tur-Abdin abraşiyelerini ziyaret ettikten sonra Halep'teki kilise, aleyhinde faaliyet gösteren Papaz Andreos Ahican'ın irtibatını kiliseden kesmeye Halep'e gitti. Orada dört papaz ve on bir episkoposu aynı günde kutsadı. Andreos Ahican'a da papazlık yetmiyormuş gibi Maruni Patriği Safravi tarafından 1656 yılında 29 Haziran'da Knubin denilen yerde Episkoposluğa kutsandı. Fransız Konsolosu ve Frenk rahiplerin aracılığıyla bu kutsama gerçekleştirildi. Kutsaması yapıldıktan sonra geri döndüğünde söz konusu olan zatlar Halep Valisi İbrahim Paşa'ya gidip Andreos Ahican'ın kabullenmesi için ve Halep'teki Süryani Kilisesi'nin tüm özellikleriyle birlikte olmak üzere teslim almasının ricasında bulundular. Bundan dolayı bazı yazarlar, Patrik Yeşu yaşlandığında iki konudan dolayı tedirgindi. Birisi, Halep Süryanileri Andreos Ahican'a iltihak olduklarından; diğeri de patrikliğe talip olan Mafıryan Şükrallah'tan. (Bazıları da bu konuyu ondan önceki patrikliğe mal etmektedirler) Bundan dolayı Mor Abhay Manastırı'ndan Hbed-Mşihö/Adulmesih isminde bir rahibi gördüğünde onu episkopos olarak ilan etti ve kendisine asayı teslim ederken etrafındakilere seslenerek; "Benden sonraki patrik olacak kişi budur" dedi. Patrikliği 8 yıl sürdükten sonra 1661 yılında vefat etti.

104- Birinci Hbed- Mşihö Urhoyo (1661 – 1686)

Urfalı Hbed-Mşihö, Mor Abhay Manastırı'nın rahibidir. 1661 yılında Mardin'deki Mor Hananyo Manastırı'nda toplanan konsilde patrikliğe yükseldi. Kendi hemşehrisi Urfalı Gevargis'i Doğu Mafıryanlığı'na yükseltip onu Mafıryan Şükrallah'ın yerine gönderdi. Şükrallah patrikliğini onaylamamıştı. Mafıryan Şükrallah da kendisine bir parti kurarak, yasal olmadan Amid'te patrik oldu. Bu sebepten dolayı kilisede intiza meydana gelmişse de sonradan bir konsilden olsa gerek konuya çözüm getirdiler. Yasal Patrik Hbed-Mşihö'yu, Patrik Şükrallah da

ikinci ve Amid'in özel Patriği yani metropoliti gibi kabul ettiler. Bundan dolayı kitapların tarihçe bölümünde Hbed- Mşiho'dan sonra anılmaktadır. Bazıları da eşit bir şekilde her iki patriğin ismini 1666 yılında kaydetmişlerdir. 1666 yılından itibaren isimlerini birlikte yazmışlarsa da doğru yaptıklarını düşünmüyoruz. Çünkü o dönemde Patrik Hbed-Mşiho Suriye'de kalmaktaydı. 1662 yılında Andreos Ahican, Malkoye Patriği Makariyos ve Ermenilerin Patriği Saliba tarafından muhalif patriği olarak ilan ettiler. Patriklik törenini de hakimlere verdikleri rüşvet zoruyla 20 Ağustos'ta Halep Kilisesi'nde gerçekleştirdiler. 1664'te de Halep Patrikliğini aldığı bir fermanla tasdik ettirdi. Bu gelişmelerin tümü Fransız Konsolosu Fransis Barun ve Frenkler'in rahipleri desteğiyle olmuştur.

Patrik Hbed- Mşiho gelişen olaylardan haberdar olduğunda davayı iptal ettirmesi için Suriye'ye gitti. Kilise üyelerini Gerçek İnanç'la sabit kılmaya gayret ediyordu. Tüm Suriye topraklarını dolaşarak müminleri irşad ve tenbih etmekte ve mahkemelerde davalar açmaktaydı. 6 Ocak 1668 yılının Vaftiz Bayramı'nda Şam'daki Mor Behnam Kilisesi'nde hazır bulundu ve Yuhanon Ğerir'i Şam Abraşiyesi'ne episkopos olarak kutsadı. Patrik, Suriye mahkemelerinde Halep'teki kiliseyi Andreos Ahican'dan geri çevirme imkanı olamayınca 1670 yılında Rahip Şemun'u davayı orada açmak üzere Kostantinopolis'e göndermiştir. Rahip Şemun'un elde ettiği karardan ötürü Andreos Ahican'ın Musul'dan mahçup bir vaziyette geri adım attığı mecburiyetinde kaldığı tahmin edilmektedir. 1677 yılında yorucu bir yaşam neticesinde vefat etti ve Halep Kilisesi'nde defnedildi. Bu yılda Diyonosiyos Murat'ı İğnatiyos lakabıyla Patrik olarak geçtiğini ve Maden'de papazlar kutsadığını bazen bazı kaynaklarda görmekteyiz. Fakat ertesi yıl sakin yaşamla 5 Aralık Cumartesi günü Vaftiz Bayramı'nın arifesinde 1678 yılında vefat etti. Aynı yılda yani 1678'de imanı zayıf dört episkopos İshok, Fetrus Bedin, Rezko ve Yeşu Halep'te toplandılar ve meşru olmadan patrik daha hayattayken Fetrus Bedin'i patrik yaptılar. Yasal patrikten sıkıştırılınca 1679 yılında imandan saptılar. Bu hazine duruma karşı Kudüs Episkoposu Yeşu, yazdığı bir şiirle içine düştükleri vaziyete ağlamamaktadır. Yeşu yukarıda isimleri geçen kişilerin birisinin öz kızkardeşidir. Kudüs'teki Süryaniler'e zalim kişilerin aracılığıyla birçok kötülükler yapmış olduğundan dolayı kiliseden uzaklaştırıldı. Yerine Griğoriyos Şemun getirildi.

Bu dönemde Doğu'ya Yaldo isminde biri mafıryan olarak kutsandı. Şam Metropoliti Yuhanon da vefat etti. 1684 yılında Patrik, Kutsal Murun'u, Doğu Mafıryanı Baseliyos Yelda, Kudüs Metropoliti Şemun ve Habib, Behnam, Loozor ve episkoposları ile birlikte kutsadılar. Bu dönemde Hindistan'dan Musul'a biri geldi. Onunla birlikte bir episkoposun gitmesini istedi. Patriğe ve Kutsal Sinot'a Mafıryan Yelda'yı göndermeyi uygun gördü. Mafıryan eşliğinde Mor İvannis, Hudaydeli Rahip Hadayetallah,

Rahip Cuma, Mafıryanın kardeşi Diyakos Cuma gidip 6 Eylül 1686 tarihinde Hindistan'a ulaştılar. Mafıryan oraya ulaştıktan 13 gün sonra orada vefat etti. Bundan dolayı Patrik, onun yerine Cizre Metropolit Asurlu Gevargis'i Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. Kızkardeşinin oğlu olan Rahip İshok'u da Mor Matay Manastırı'na metropolit olarak kutsadı. Patrik Hbed-Mşıho 25 yıl patriklik görevinde bulunduktan sonra Tanrı'ya göç etti. Amid şehrinin dışındaki mezarlığında toprağa verildi. Mezarı tanınmakta olan bir yerdeydi. 1950 yılında oradan Amid'teki Mor Yakup Kilisesi'ne taşındı.

105- Asurlu /Musullu İkinci Gevargis (1687–1708)

Asurlu Abdulkerim oğlu olan Gevargis Tanrısal gayretiyle dolu, faziletle süslenmiş, azizlikle meşhur, Süryani milletimizi iyi işleriyle parlayan yıldızı aydınlatan o yüce zat 1648 yılında dünyaya geldi. Allah korkusuyla dolu, kardeşi Rızkallah'ın çabasıyla rahiplik hayatını benimsedi. Kızkardeşinin oğlu İshok ile birlikte Mor Matay Manastırı'nda inzivaya çekildi. Mafıryan Yeldo tarafından hem rahipliğin ilk basamağıyla terfi edildi ve hem de kahin olarak da kutsandı. Rahipliği sırasında Halep'e tek bir sefer gitti. O da kiliseyi zapt eden muhaliflerden kiliseye girip ayin yapmasına ve misafir olarak kalmasına izin verilmedi. Otelde kaldı. Geri döndüğünde o kiliseyi gasp edenlerden kurtarmayı hep düşünüyordu. Mafıryan Yeldo, Rahip Gevargis'in gayretli güzel işleriyle ve diğer faziletin meziyetleriyle süslenmiş olduğunu görünce onu Cizre Episkoposluğu'na kutsadı. Cizre Episkoposluğu o döneme dek Mafıryanlık Kürsüsü'ne bağlıydı. 1685 yılında Hudaydılı Mafıryan Hindistan'a gidip orada vefat etmesiyle Mafıryanlık Kürsüsü boş kaldı. Aynı yılda Patrik Hbed-Mşıho tarafından mafıryanlığa kutsanarak Mafıryanlık Kürsüsü'nde oturdu. Patrik Hbed-Mşıho 1686 yılında vefat ettiğinde Patriklik Kürsüsü altı yıl süreyle boş kaldı. O dönemde Fetrus Bedin Halep'te, Bar-Cebir de Amid'te menfi propaganda yapmaktaydılar. Bu tür kışkırtma faaliyetlerini gören Mardin halkının ileri gelenleri özellikle liderlerden Abdunnur Muhtasıp ve Yeşu bin Finne gayret edip dediler ki: "Süryani halkının genel liderden yoksun kalması doğru değildir. İşte gördüğümüz gibi yırtıcı kurtlar da gelip Mesih'in sürüsünü dağıtsınlar." Patriklik Kürsüsü Mardin'de olduğu için bizlerden çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Bu göreve layık olan Asurlu Mafıryan Gevargis gibi kimse görülmemektedir. Hemen harekete geçerek abraşiyenin tanınmış kişilerinden ve liderlerinden Mafıryan Gevargis'e ve kızkardeşinin oğlu Metropolit İshok'a patriğin vefatı nedeniyle üzüntülerini ve taziyelerini bildirirken mektuplarımızın varmasıyla birlikte acilen gelmenizi ve patriklik konusunu halletmeniz gerekmektedir" dediler. Yoksa Fetrus Bedin ve Bar-Cebir gelip abraşiyeyi dağıtırlar. Eğer de gelmeyecek olursanız milletin günahı boynunuzda olacak ve Allah'a sizler cevap vereceksiniz. Ona göre düşünün ve hareket edin. Mektuplar ulaştığında

olayın ciddiyet gösterdiğini sezdiler. Asur halkından da özellikle sıkıştırılınca Mafıryan Gevargis, Episkopos İshok ve hemşehrileri Mesud isminde bekar bir diyakosla birlikte Tur-Abdin yolu güzergahını takip ederek yola çıktılar. Belki de Midyatlı Patrik Habib'i de ziyarette bulundular. Çünkü Patrik Hbed- Mşiho'nun vefatından sonra Patrik Habib'e "Kalk git, Mardin Patrikliği'ni teslim al, teklif geldiğinde patrikliğe Mafıryan Gevargis layıktır" dedi.

Mafıryan ile ona eşlik edenler Mardin'e ulaştıklarında Yeşu Bar Finne'nin evinde misafir oldular. Çünkü manastır tahrip edilmişti. Doğu cephesinin duvarı yıkılmıştı. Episkopos Murat'ın döneminden beri harabe şeklindeydi. Kendisi onu inşa etme imkanı bulamayınca orayı terk edip bırakmıştı. Cemaatin tanınmış liderleri Abdunnur Muhtesip, Sefer bin Gül ve Yeşu bin Finne Hasan Ağa'nın yanına aldıkları hediyelerle birlikte gittiler. Ona gitmelerinin sebebi; Mafıryanı patrikliğe yükseltmeleri için Hasan Ağa'dan izin almak ve onu patrikliğe yükselttikten sonra da sultandan ferman çıkartıp kendilerine yardımcı olması içindi. Hasan Ağa kabul etti ve Mafıryana saygınlık elbisesini giydirdi. Bütün episkoposlar, Mardin Abraşiyesi ve civardaki tüm ruhaniler toplanmışlar. İlk sırada Metropolit İshok'u Doğu Mafıryanlığı'na, daha sonra da Mafıryan Gevargis'i Doğu ve Batı Patrikliği'ne yükselterek ilan ettiler. 23 Nisan 1687 yılının Mor Gevargis Bayramı'nda kürsüye oturtular. Patrikliğe yükseltilmesinde herkes mutlu oldu. Daha sonra Mafıryan İshok dayısına ferman getirmek üzere Kostantinopolis'e gitti ve fermanın patriğin eline geçer geçmez Halep'teki kiliseyi Frenklerin elinden kurtarmak için Halep'e gitti. Çünkü papazlarımızın içinde ayin yapmalarına izin vermezlerdi. Bundan dolayı da birçok Süryani Ortodoks ta kiliseden atıldıklarına dair tavır takınmaktaydılar. Patrik Halep'e ulaşır ulaşmaz Halep Veziri'ne dava açtı. Fetrus Bedin mağlup olup davayı kaybedince Lübnan'a kaçtı. Andreos Ahican'ın kemiklerini /iskeletini yanına alıp Roma'ya kadar götürdü. Halk patriğin gayreti ve gerçeğini gördüklerinde vezirin yanında ona destek verdiler. Frenkler de kendi mahkemelerinin masraflarına borç aldıkları 1000 parayı yerine kilisenin değerli eşyalarını rehin olarak bıraktılar. Patrik Mor İğnatiyos Gevargis bu parayı da yani borcu ödemek zorunda kaldı. Müminler de Allah'ın evine olan ilgisini görünce onlar da cömertçe kilisenin tadilatı için hediyelerini takdim ettiler. Patrik bir buçuk yıl gibi kısa bir süre zarfında kaldığı Halep'te vaktini hep mahkemelerle geçirdi. Bu konuda Rab ona güç verirdi. Çünkü gece gündüz duasını ve orucunu eksik etmezdi. Aynı dönemde kendi kardeşini, Malke'yi mahkemelerin hızlandırılmasına ve olumlu olarak sonuçlandırılması için Kostantinopolis'e gönderdi. Malke daha Kostantinopolis'teyken Meryem Ana rüyasına girip Amid'teki kilisemi inşa ettirmen için krala müracaat et demiş. Üç kez üst üste bu rüyayı gördüğünde Allah'tan olduğuna inanmış, üçüncü günde krala yaptığı

müracaat neticesinde Amid'teki Meyem Ana Kilisesi'nin yanında inşası için ferman aldı. Aldığı fermanı Amid'te kalan mafıryanın eline gönderdi. Çünkü henüz patrik, Halep'teydi ve başı beladaydı.

Mafıryan söz konusu olan kiliseyi çektiği sıkıntı, dayak ve gözaltından dolayı sekiz saçak kemer üzerine oturtulmuş kubbeli kiliseyi zorla tamamlayabildi. Bitişinde de Suruçlu Mor Yakup adına bir kilise daha inşa ettirdi. Patrik Halep'teki işlerini bitirdikten sonra Amid'te inşa edilen yeni kiliseyi görmeye geldi. Kiliseye göz gezdirdiğinde "burada olmuş olsaydım kubbesini daha da yükseltirdim" dedi. Bar Cebir de patrik Amid'e gelmeden evvel Halep'e kaçtı. Patrik Amid'i ziyaret ettikten sonra Mardin'e geri döndü. Mardin'den Kürsü Manastırı'nı ziyaret etmeye gitti. Manastırı çok kötü ve içler acısı bir vaziyette buldu. İçine Kürtler yerleşmiş, kilisenin kapılarını açık bir durumda olup hayvanlar rahatlıkla girip çıkmaktaydılar. Yüksek bir sesle inleyerek ağlamaya başladı. Manastırı yeniden inşa etmeye Allah'a yalvardıktan sonra Meryem Ana /Nofte Manastırı'na çıktı. Akşam olduğunda odasında mum yakmaya giden rahiplere hüznü bir sesle şöyle seslendi: "Evlatlarım! Bu Pazar arifesinde gururumuz olan Allah'ın evini karanlıkta olup ta odamda nasıl ışık yanabilir ki?" Manastır reisinden iki mum alıp Mor Hananyo Manastırı'na inip birisini büyük kilisede diğerini de azizlerin evinde yaktıktan sonra tekrar Meryem Ana Manastırı'na geri döndü. Patrik Mardin'e geldiğinde Mardin hakimi olan İşmoil Bey'e bir kişiyi şu mesajı iletmeğe gönderdi: "Sayın amirim, Patrik Gevargis'in selamlarını sizlere getirdim. Tanrı'nın inayetine ve sizin iyiliğinize sığınarak Kurkmo /Mor Hananyo /Deyrulzafaran' da ikamet eden Kürtleri çıkartmanızı istiyor. Çünkü onu yeniden inşa ettirmek istiyor. Amir, patriğin isteğini kabul etti. Kürtlerin çıkmasına emir verdi. Kürtlerin çıkmasından sonra patrik, manastıra gitti ve kendi eliyle büyük kubbeyi, Kduşkudşin'i ve azizlerin evini süpürdü ve temizledi. Daha sonra da onu kutsadı ve Tur-Abdinli Şemun isminde bir rahibi Kudüs Metropolitliği'ne kutsadı. Başka bir diyakosu da onunla birlikte kutsadı. Yaptığı bu törenden sonra kubbenin ve azizlerin evinin kapılarını taşlarla kapattı ve Mardin'e geri döndü. Abraşiyelerin ihtiyar kişilerini toplayıp manastırın yeniden inşasıyla ilgili görüşlerini aldı. Bazıları engellemeye çaba sarf ettiklerini görünce onları yüreklendirdi ve teşvik etti. En sonunda istediğin gibi yap dediler. Bu şekilde onlardan aldığı güç ve destekle konuyu Mardin amirine ilettiler. Kendisinden, Mardin liderlerinden ve Amid'in valisinden gereken tavsiye ve emir mektuplarını aldıktan sonra Mafıryan İshok'u, kardeşi Malke'nin yanına Kostantinopolis'e gönderdi. Manastırın inşası için sultandan ferman aldı. Alınan emir patriğe ulaştığında oldukça mutlu oldu ve coştı, Allah'a şükretti. Aldığı fermanı Amid'teki hakimlerine ve amirlerine gösterdikten sonra manastırına başladı. Patrik sabahtan akşama mimarların ve işçilerin başında durup onlarla ilgilenmekteydi. Halkın büyük bir bölümü

gelip bedava çalışmaktaydılar. Özellikle bayram ve Pazar günlerinde onları güzel ve hoş sözlerle teşvik ederdi. Gösterdiği ilgiden ziyade sabahtan akşama kadar oruç ta tutmaktaydı. Gecelerini de duayla geçiriyordu. O yılın ortasında Kutsal Murun'u manastırda kutsadı. Onun gayretini gören müminler de büyük bir memnuniyetle ve coşkuyla hediyelerini takdim etmekteydiler. 1699 yılına kadar inşaatı zor bitti. Yani üç yıl zarfında tamamlandı. Manastırın doğu duvarı ve kuzey duvarının da bir kısmını Kürsü Kilisesini ve Meryem Ana Kilisesi'nden bir bölümünü inşa ettirdi. Mardin'deki üç kilisemizin Kırklar Kilisesi, Mort Şmuni ve Mor Mihoyel Kilisesi'nin yapıları yıkılmakta ve dağılmak üzere olduklarını gördüğünde aynı yılda Mafıryan İshok'u ve dinamik olan Şükrallah'la (sonradan patrik) birlikte Buzantiya'ya /İstanbul'a gönderdi ki isimleri yazılı kiliselerin yenilenmesine ferman çıkartsınlar. Ayrıca Ermeni Ortodoks kardeşlerimizin Surp Kevork Kilisesi de diğer kiliselere dahildir. Onun için de ferman çıkarttılar. Aynı yılda vefat eden Sultan Musatafa'dan aldıkları fermanı yenilemek gerekiyordu. Ondan dolayı ikinci kez gidip bu sefer Sultan Ahmet'ten aldılar ve işe başlayınca patrik, bizzat her dört kiliseyi denetleyerek mimar gibi projelere gereken fikirleri ve nasihatları vermekteydi. Akşam olduğunda Kırklar Kilisesi'ne geri dönüp ayini icra eder ve daha sonra yemeğini yer. Kiliselerin inşaatı 1704 yılında tamamlandı.

Mafıryan İshok ikinci gidişini Buzantiya'ya yaparken Fetrus Bedin de 1699 yılında yeni bir emir aldığı gerekçesiyle Halep'e geri döndü. Mafıryan İshok, gittiği birinci işin yanı sıra ikinci işi de halletmeye çaba sarf etti. Fetrus Bedin'in yaptığı propaganda ve ortaya çıkardığı kargaşanın ve sultanın emrine karşı geldiğine dair şikayette bulundu. Yapılan şikayet neticesinde 14 Ağustos 1701 tarihinde Fetrus Bedin ve ona tabi olanları hakkında ceza emri çıkartmış. Halep Valisi Mustafa Efendi'nin emriyle Halep Kilisesi'nden çıkartıldı ve Kinneşrin Kapısı'ndaki cezaevine Fetrus Bedin'le birlikte Rızko ve altı papaz daha atıldı. 12 Kasım 1701 tarihinde Adana Kalesi'ne sürgün edilmelerine emir çıktı. Daha sonra Patrik Halep'e gitti ve orada kaldığı süre zarfında halkı dikkatli olması için uyarıyordu. Patriğin yapmış olduğu mucizelerden ve içinde bulunduğu kutsallığından dolayı halk saygısını esirgemiyordu. Halep'ten dönerken Hısın Mansur'a geçti. Orada yaşayan kilisesiz kalan birkaç aile kalmıştı. Bir evi satın aldı. Yaptığı bazı harcamalardan sonra onu Meryem Ana adına kutsadı. (Bugün ise Mor Petrus ve Mor Pavlus Kilisesi olarak tanınmaktadır. 1930 yılında Urfalı Rahip Efrem'in döneminde yenilendi. 23 yıl önce) Patrik kutsadığı kiliseye de ferman çıkarttı. Oradan Urfa'ya geçti ve orada da üç gün kaldı. Onların metropoliti çoktan beri vefat etmiş olmasından dolayı Urfa Kilisesi'nin durumu çok düzensiz bir durumda olduğunu görmüş. Onları Rab korkusu konusunda telkin etti. Manastıra geri döndüğünde kendi öğrencisi

diyakos İliyo'yu Urfa'ya metropolit olarak kutsadı ve kilisenin düzeninin yeniden düzeltilmesi için tavsiyede bulunarak onu Urfa'ya gönderdi.

Patriğin giriştiği bütün faaliyetlerinde başarı gösterdiğinden dolayı inancımız aleyhinde olanlar ondan kıskanmaya başladılar ve onu şikayet etmek için binbir bahane aramaktaydılar. Bu bahanelerden birisi de bazı kahinlerimiz içine cin /şeytan giren kişilere yardım ettiklerini ileri sürerek yeni adetler ortaya çıkarıyor diye onu hakime şikayet ettiler. Hakim onu yakaladı ve boynuna üç somun geçirdi. Pazartesi gününden Elem Haftası'nın Fasah Perşembe gününe kadar gözaltında tutuldu. Hakim ondan üç torba dolu para aldıktan sonra serbest bıraktı. Başına gelen bu denemelere rağmen üzülmedi. Yine eskisi gibi herkesin doğruluğu, fazileti, adaleti korumakla yükümlü olduğunu büyük bir cesaretle vaaz ederek telkinlerde bulunuyordu. Daha sonra Amid'e gitti. Orada kalmayı pek istemedi. İstirahat etmek için Kankart Köyü'ne gitti. Geceleyin üzerinde kaldığı damdan aşağıya düştü ve ayağı burkuldu. Bundan dolayı onu şehre götürüp ayağını tedavi ettiler. Daha sonra Mardin'in Kürsü Manastırı'na geldi. Üç ay süreyle manastırda istirahat ederek Mardin'e iki sebepten dolayı uğramadı. Bu sebeplerden biri, ayağından ötürü rahatsız olduğu için; diğeri de Mardin'de ortaya çıkan bulaşıcı hastalıktan dolayı idi. Bu hastalık birçok kişinin ölmesine neden olmuştu. Hastalık Şubat ayından Pantikusti Bayramı'na kadar devam etmişti. Pantikusti Bayramı'nda halk patriğin ziyaretine gitti ve Mardin'e gelmesini, bir ayin yapmasını istediler ki onun duasıyla bu ölümcül hastalığı onların üzerinden kaldırsın. Patrik: "Allah'ın gazabına karşı kim direnebilir? Lütfen beni manastırında bırakın, yoksa pişman olursunuz" dedi. Cemaatin ısrarı üzerine onlarla birlikte gitti ve Pantikusti Bayramı'nda ayin yaptı. Ayinden sonra şehirdeki bütün milletler kilisenin avlusunda toplandılar. Ermeniler, Nastruiler, Müslümanlar, Yahudiler ve Süryanilerimiz hep birlikte yüce Allah'a o ölümcül hastalığı üzerlerinden kaldırsın diye dua ettiler. Gerçi patrik duasını her zaman hüznünlü bir şekilde yaparak gözyaşlarıyla yeri ıslatıyordu. Ziyadesiyle sıkıntılı ve acılı bir günde yüreğindeki hasretler kayaları parçalamaktaydı ve gözyaşları da sel olup akmaktaydı. Belki de takdim ettiği Kutsal Kurban'ı Rab onun hatırı için bu hastalığı halkın üzerinden kaldırır. Bu dileklerde üç günü geçirdikten sonra Kırklar Kilisesi'ndeki odasına ulaşmadan böğrüne bir hançer saplanmış kadar çok ağır bir acı hissetti. Vefatının yaklaştığını bildi. Hizmetçilerine: "Katırım getirin, ona binip manastıra gidip orada öleyim. Şehirde ölmeyeyim" dedi. Hemen onu bindirip manastıra götürdüler. Üç gün sonra episkoposları, rahipleri, diyakosları ve şehirden kaçıp manastıra sığınanları yanına çağırarak onları bereketledi ve onlar için dua etti. Altın Cuma'nın arifesinde ağırlaşınca hepsi etrafında toplanmış ve gözyaşlarını tutamıyorlardı. Çünkü onu herkes çok seviyordu. Patrik, ağladıklarını fark edince Meryem Ana Kilisesi'ne gitmelerini ve dua etmeleri için işaret etti. Akşam yemeği

vaktinde küçüklüğünden beri birlikte büyüyüp yetiştirdikleri Mafıryan İshok'tan vedalaşmak istedi. O sırada kulağından üç kez tekrar edilerek bir ışık çıktığı hazır olanlara görülmüştür ve 5 Haziran 1708 tarihinde temiz ruhu göklerdeki meskenlere uçmuştur. Manastır sakinleri vefatı sırasında feryat ve ağlayış çığlıklarıyla mateme boğulmuşlardı. Ertesi gün bütün Mardin ve civar köyleri, hatta Killit Köyü'nden bile gelmişlerdi. Bunların başında patriğin vekili Gergerli Episkopos Yakup bulunmaktaydı. Cenaze törenini tamamladıktan sonra Manastırdaki Azizlerin Evi'nin güneydoğusunda yer alan mazarda defnettiler. Yedi gün süreyle mezarında dua ettiler. Patrikliğe 21 yıl süreyle hizmet etti. 60 yıl yaşadı ve bu sürenin çoğunu oruçla, duayla ve insanlık hizmetinde ve özellikle de kendi milletinin hizmetinde harcadı. Hiçbir gününü boş olarak geçirmedi. Gerçeği söylemek gerekirse Süryani Ortodoks Kilisesi'nin onurunu her yerde yükseltti. 17 episkopos kutsadı. Yukarıda söz ettiğimiz Murun Kutsaması dışında Halep'teki Meryem Ana Kilisesi'nde de Murun'u kutsadı. Öykünün başında dile getirdiğimiz gibi Patrik Gevargis'in döneminde Tur-Abdin'de Habib isminde bir patrik vardı. Tur-Abdin'de Loozor, Denho ve Behnam isimindeki episkoposlar her ikisine karşı tavır koydular. İki patriği tayin etmek istediler. Birini Tur-Abdin'e diğeri de Mardin'e. Bu düşünceyi hemen faaliyete geçirdiler. Denho ve Behnam, Loozor'u Mafıryanlığa yükselttiler. Loozor da her ikisini patrikliğe yükseltti. Patrik Gevargis, adı geçen episkoposların yaptıklarını öğrenince her üçünü de aforoz etti. Tur-Abdin'de onları kabul eden kimse kalmamıştı. Onları kovdular. Mafıryan Loozor Perslerin ülkesine Aspahan denilen şehirde yaşayan bazı Tur-Abdinli Süryani ailelerin yanına gitti. Bu aileler Timurleng zamanında oraya sürgün edilmişlerdi. Orada bir süre kaldıktan sonra pişman oldu ve patriğin yanına geri döndü, özür diledi. Patrik onu rütbesinde olduğu gibi kabul etti ve manastırda yaşamaya başladı. Diğer ikisi de gelip tövbe ettiler. Onları tekrar patrik değil de ancak metropolit sıfatıyla kabul etti. Yanlarında bir episkopos daha vardı. O da gelip pişman olduğunu söyledi. Onu kabul edip Nofte denilen Meryem Ana Manastırı'na gönderdi. Denho ismindeki Patrik Tur-Abdin'e geri döndüğünde isyanını yineledi. Behnam'a da Nabak'taki Mor Muşe Manastırı'nın Kürsüsü'nü teslim etti. Fakat sözünde kalmadı. Sadad'ın Beth-Dibriğ ailesinden Bışara isminde birini Mor Yulyan Manastırı'na episkopos olarak kutsadı. Bu kutsamayı yaptığı sıralarda Patrik Gevargis Halep'teydi. Haber aldığı anda ona sert bir emir ilettiler. Habeşistan'a kaçtı ve orada vefat etti. Bu olaya benzer bir şekilde Maden Metropolit Şemun da isyan bayrağını çekip patrikliğini ilan etti. Kürsü Manastırı'nın rahiplerinden birisi patriklik lemmesini toplamaya giderken, yaşantıları konusunda onları eleştirdi. Yaptığı eleştiriyi onlara çok ağır geldi. Bundan dolayı Metropolit Şemun hakemden aldığı bir kararla kızkardeşinin oğlu Raban Yusuf'u metropolitliğe yükseltmiştir. Daha sonra Dıklath /Dicle Metropolit Saliba

Kasoro'yu çağırıp başka biriyle birlikte Şemun'u patrikliğe yükselttiler. Patrik Gevargis duyduğunda her üçünü de aforoz etti. Dicle Metropoliti Saliba pişmanlık duygusu göstererek patriğin yanına geldi ve hakimnin emriyle gittiğini, iradesi dışında olduğundan dolayı bir suçu olmadığını söyleyerek mütevazı bir şekilde ifade vermiş ve onu kabul etti. Yusuf, Saliba'nın yaptığını görünce o da onu örnek alarak patriğin yanına gitti. Patrik onu bereketledi ve yeniden kutsadı. Şemun ise üç yıl isyanında devam etti. Bu süre içerisinde o bölgede yağmurun yağmayışından büyük bir kıtlık yaşandı. Bölge halkı, başlarına neler geldiğini ve ekinlerini tamamen telef olduklarını görünce Şemun'u eleştirdiler. "Bu olumsuzlukların, patriğin seni aforoz ettiğinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Kalk yanına git ve diğerlerinin yaptıkları gibi sen de ondan özür dile. Yoksa bizler de seni kabul etmeyeceğiz. Çünkü meşru değilsin" dediler. Şemun kalkıp patriğin yanına geldi, ama patrik onun tövbesinin yürekten olup olmadığını sınamak için onu kabul etmediği olabilir. Üç ay sonra patrik, Kasre /Ksor Köyü'ne gittiğinde Turoyo denilen bir kişinin evine misafir oldu. Mardin'in ileri gelenleri Şemun'u alıp yanına götürdüler. İçeri girdiklerinde Şemun kendini yere atarak mütevazı bir şekilde hüznü bir ağlayışla şu ilahiyi söylemeye başladı: "Dış kapının önünde, oturup Şemun ağlıyor. Aç bana Yarab kapını. Ben senin şakirtim. Melekütün anahtarını kaybettiğimden dolayı gök ve yer bana ağlıyorlar." Patrik onu bağışlayıncaya kadar yerden kalkmadı ve defalarca onu tekrarlardı. Sesi de gür ve hazindi. Patrik te ağlayışına eşlik etti ve hazır olanlar da aynı şekilde ağlamaya başladılar. Patrik kalkıp onu kucakladı ve "şimdiden sonra adın Anba Şemun olacaktır" dedi. Bundan dolaydır ki yazarların biri 1701 yılında Süryanilerin altı tane patrikleri vardı. İlkleri ve başları Antakya ve Mardin Kürsüsü'nü zapt eden Patrik Gevargis, ikincisi Tur-Abdin Patriği Habib ve üçüncüsü olan Fetrus Bedin ise dinini değiştirmişti. Dördüncüsü Denho, beşincisi Behnam ve altıncısı Madenli Şemun. Aynı zamanda üç mafıryan da vardı. Birincisi patriğin kızkardeşinin oğlu İshok Loozor, ikincisi İshok bin Cebir, mezhebini değiştirmişti. Üçüncüsü Tur-Abdinli Loozor. Bu tür münazaadan/bölünmeden dolayı Tur-Abdin Patriği Habib patrikliği bırakıp belirli bir süre ortadan kayboldu. Rab'bin inayetiyle ortaya çıkınca görkemli bir törenle kürsüsüne geri getirildi.

Sonuç olarak Patrik Gevargis, birçok denemeden geçti, hapsedildi, kendisine ölüm tuzağı kuruldu. Fakat bütün bunlardan Rab onu kurtardı. Zaman zaman Allah onun vasıtasıyla yapmış olduğu mucizeleri Hıristiyan olmayanlara bile açık bir şekilde görülmekteydiler. Neticede, kimseden herhangi bir kötülük görmeden hayata veda etti. Kendisi sürekli şu deyimini kullanmaktaydı: "Hizmetçilerini ihmal etmeyen Allah'ın inayetine teşekkür etmeye borçluyum. Çünkü köpek beni ısırmasın azmış."

106- Asurlu İshok (1709 – 1722)

Asurlu /Musullu Makdasi Loozor oğlu olan İshok 1647 yılında doğdu. Merhum Patrik Gevargis'in kızkardeşinin oğludur. Mor Matay Manastırı'nda rahiplik hayatına atıldı. Hudaydeli Mafıryan Yeldo tarafından hem rahipliğin ilk kutsaması hem de kahinlik mertebesiyle kutsandı. 1685 yılında Urfalı Patrik Hbed-Mşıho'dan da Mor Matay Metropolitliği'ne Severiyos lakabıyla yükseltildi. 1687'de Kutsal Konsil'in kararıyla dayısı tarafından mafıryanlık rütbesine Baseliyos lakabıyla terfi edildi. Dayısı Patrik Gevargis döneminde yönetilen önemli işlerin çoğu onun vasıtasıyla idare ediliyordu ve asrın yiğitiydi. Alınan ferman Amid'teki kilise inşaatı, Cebir ve Bedin'in kovulmaları, Halep Kilisesi'nin geri alınması gibi. Dayısı vefat ettiğinde kendisi Halep'teydi. Bundan dolayı episkoposlar hem taziye mektubu hem de onaylarını kendisine bildirmişlerdir. Dayısının ölüm haberini aldığı anda oldukça üzüldü ve episkoposların çağrısını kabul etmek istemedi. Çünkü dayısının makamını almak istemiyordu. Halep'teki milletimizin ileri gelenleri taziye mesajını kendisine ilettikten sonra bu sorumluluğu kabul etmesi için kilisenin genel yararına ne kadar elzem olduğunu açıkladılar. Onların ısrarı üzerine kabul etti. Kendi öğrencisi Raban Şükrallah'ı bir kurye ile birlikte ferman almak için sultana gönderdi. Rahip Şükrallah aldığı fermanla geri döndüğünde Mafıryan İshok onu Halep Metropolitliği'ne Diyonosiyos lakabıyla kutsayarak yükseltti.

Mafıryan İshok daha sonra Amid'e geldi ve 8 Şubat 1709 tarihinde Mor Sevre Bayramı'nda episkoposlardan oluşan konsilin onayıyla Pers ülkesinin Aspahan Şehrine yerleşen Tur-Abdinli Loozor'un kutsamasıyla patrikliğe yükseldi. Patrikliğe yükselmesinden birkaç gün sonra Mardin'e ve Kürsü Manastırı'na gelerek Murun'u kutsadı. İki mafıryan kutsadı. Bunlardan biri, kendi kardeşi olan Baseliyos Matay'ı 1713 yılında Doğu Mafıryanlığı'na; diğeri de Manemli Besliyos Şemun'u Tur-Abdin ve Cizre Mafıryanlığı'na 1717 yılında yükseltti. 1718 yılında Kudüs'teki Manastırımızın durumunu incelemek ve rapor edinmek üzere, Halep Metropoliti Şükrallah'ı ve Kudüs Metropoliti Grigoriyos Şemun'un eşliğinde dört rahiple birlikte gönderdi. Giden heyet her şeyi inceledikten sonra hazırladıkları bir raporla geri döndüler. Manastıra bir düzen getirdiler. Gelir giderini ve menkullarını kayıt altına alınması için öneride bulundular. Manastırın borçlarını da ödemeye gayret ettiler. Ertesi yıl reisi değiştirdiler. Yerine Mardinli Finne oğlu Rahip Abdullahad'ı getirdiler. Reisliğinin başlangıcında manastırı içten ve dıştan yeniletti, okul açtı, manastırın arkasındaki avluyu satın aldı.

1720 yılında Kudüs Metropoliti Şemun vefat etti. Patrik İshok yerine Hatağ'daki Meryem Ana Manastırı'ndan Amidli Abdullahad'ı metropolitliğe kutsadı. Bunun dışında altı episkopos daha kutsadı. Patriklik Kürsüsü'nü 13 yıl yönettikten sonra yoğun işlerinden ve yaşlılıktan dolayı oldukça

yorulmuş ve yıpranmıştı. Halep'teki öğrencisini Metropolit Şükrallah'ı ve diğer episkoposları topladı. Yaşlılık gerekçesini ortaya attıktan sonra açıkça düşüncelerini beyan etti. 12 episkopos olan konsildekilerin hepsi kabul etti ve kendi eliyle 20 Temmuz 1722 tarihinde patrikliği kendi öğrencisi Şükrallah'a teslim etti. Daha sonra Musul'dan bazı kişiler gelip Patrik İshok'u yanına aldılar. Vefat edinceye kadar orada kalmıştır. 18 Temmuz 1724 tarihinde gözlerini hayata yumdu. Asur abraşiyesinin bireyleri ona ağladılar. Büyük bir törenle toprağa verildi. Büyük kubbeli Mor Tuma Kilisesi'nin büyük mezbahının yanındaki mezarda naaşı konuldu. Duaları bizimle olsun.

107- Şükrallah (1722 – 1745)

Mardinli Sania ailesinden Makdasi Yuhanon oğlu Şükrallah, merhum patrik İshok'un öğrencisidir. Tur-Abdinli Metropolit Şemun tarafından rahiplik hayatına atıldı. Patrik İshok'un yaptığı önemli seyahatlerine eşlik etmekteydi. Mafıryan İshok eliyle 1709 yılında Diyonosiyos lakabıyla Halep Metropolitliği'ne kutsandı. Daha sonra patrikliğe seçildi. Episkoposluğu döneminde muhaliflerden birçok sıkıntı çekti. Raban Yuhanon, Amidli Raban Hbed-Nuhro ve Sadadli Raban Muş bin Kuhil isminde üç rahiple birlikte Arvad'a sürgün edildi. Dört ay sonra geri döndüler. Tekrar onu idam etmek amacıyla şikayetinde bulundular. Kendisine kurdukları kötü tuzaklardan Rab onu mucizevi bir şekilde kurtardı. 1718 yılında Patrik İshok'un emri gereği üzerine Kudüs'teki kutsal mekanlarımızı genel olarak kontrol etmek ve ziyaret etmek amacıyla oraya gönderildi. Onun eşliğinde gidenler şunlardır: Kudüs Metropolitisi Griğoriyos Şemun, kendi öğrencilerinden (Halep Metropolitisi olduğu dönemde) Gergerli Raban Vanis, Raban Hanna ve Nimetallah 13 Aralık Doğu Bayramı'nın orucunda Kudüs'e vardılar. Manastırda birçok faaliyette bulundular. Manastırın borçlarını ödediler, yıkılan yerleri onardılar, manastırın menkullarını ve kitaplarını koruma altına aldılar. Okul açtılar ve manastırın gelir ve giderini düzene sokup kontrol altına aldılar. Patrik İshok'un ve episkopos konsilin isteği üzerine patrikliğe yükseltildi. Konsildeki episkoposlar şunlardır: Tur-Abdin Mafıryanı Mor Baseliyos Şemun, Kudüs Metropolitisi Griğoriyos Abdullahad, Amid Metropolitisi Diyonosiyos, Mardin Metropolitisi Timotheos, Urfa Metropolitisi Severiyos İliya ve Halep Metropolitisi Baseliyos.

Patrik Şükrallah, gayretli ve dinamik biriydi. Faziletin ve mükemmelliğin örneğiydi. İlmî ve marifeti severdi. Kendisi Amidli Rahip Hbed-Nuhro/Abdunnur'dan öğretmenlerin kitabını halkın yararı için Arapça'ya çevirmesini istedi. Çok anlamlı ve hoş vaazlarının yanı sıra Arapça ilahileri vardır. Onun döneminde bazı yerlerde tadilatlar ve yeni inşaatlar oldu. Mor Hananyo Manastırı'nda Murun'u kutsadı. Bağların

duvarlarını yaptı. Kürsü Kilisesi'ni güzelleştirdi ve Aziz Petrus ile Aziz Pavlus adını vererek kutsadı. 1729 yılında Mardin'in güneyinde ovada yer alan Kasre Köyü'ndeki Mor Teodordos Kilisesi, 1736 yılında Beşiriye'deki Mor Kuryakos Manastırı ve 1738 yılında da Mor Zayno Manastırı inşa edildi. 23 yıl süreyle kiliseyi hikmetli bir şekilde yönettikten sonra 15 Eylül 1745 tarihinde vefat etti. Episkopos Tuma ile ruhanilerden Amid Surun dışında kalan Süryani mezarlığında Patrik Hbed-Mşihö'nün mezarı yanında törenle defnedildi.

108- Urfalı Üçüncü Gevargis (1745 – 1768)

Gevargis Urfalı Patrik Hbed-Mşihö'nün kardeşinin oğlu Şemun'un oğludur. Patrik İshok'un öğrencisidir. Patriklik odasından yani sadece patriklik tarafından episkoposluğa seçildi. Baseliyos lakabıyla kutsandı ve Bışeriye'ye gönderildi. Daha sonra Halep'e tayin edildi. Lakabı da Diyonosiyos'la değiştirildi. Saygın ve meşhur birisidir. Patrik Şükrallah'ın vefatından üç gün sonra genel metropoliti ve o dönem Amid'de olan Mor Kurilos Gevargis Amid'e ulaştı. Şam Episkoposu Atanasiyos Tuma ve halkın ileri gelenleri ile birlikte Halep Metropoliti Urfalı Diyonosiyos Gevargis'e mektuplar yazdılar. Diyonosiyos'un yanında da Urfa'nın Episkoposu Severiyos Abdullahad vardı. Mektupların ulaşmasıyla birlikte Amid'e hareket ettiler ve 4 Kasım'da ulaştılar. Üç gün süreyle birbirleriyle istişare ettikten sonra Halep Metropoliti Urfalı Gevargis'i patrikliğe seçtiler. 13 (bazılarında 26) Kasım 1745 tarihinde Pazar günü Antakya Elçisel Kürsüsü Patrikliği'ne yükselttiler.

Patrikliğe yükseldikten sonra 12 episkopostan oluşan bir yönetim kurulu oluşturduğu söylenilmektedir. Patrikhaneye aldığı kararlar neticesinde yeni bir düzen getirtti. Gelir ve gider defteri tuttu. Bir defter de milletin problemlerini genel olarak kayıt altına alınması için ve bu defterde özellikle de bütün kiliseleri yazmıştır. Bir başka defter de kendi gelir ve gideri için tuttu. Hiçbir şeyi birbirine karıştırmıyordu. Kurduğu bu düzen hayatta kaldığı sürece devam etmekteydi. İkinci önemli bir faaliyeti de patriklik, başkentten uzak olduğu için orada bir vekilin bulunmamasından dolayı birçok kez haklarımız gözardı edilip haksızlığa uğruyorduk. Bundan dolayı Kustantinopolis'i ziyaret etmek istedi. İlken Babil ve Asur'a oradan da Amid'e ve Halep'e geri döndü. Aldığı tavsiye mektupları ile birlikte Kustantinopolis'e gitti ve onları kendi eliyle sultana takdim ettikten sonra dileğini de arz etti ve isteği yerine geldi. 1158 Hicri yılının Şuval ayında kendisine değerli, yazılı bir ferman verildi. Aldığı bu fermanın sonra orada kendine bir makam yeri buldu ve Saliba isminde bir diyakos vekil tayin etti. Vekilin ihtiyacı için de aylık bağladı.

Daha sonra Kustantinopolis'ten geri dönüp abraşiyeleri ziyaretine program içerisinde başladı ve ilmi sevdiği için özellikle her yerde okullar

açıyordu. 1748 yılında Hindistan'a giden Karakuşlu Mor İvannis ile Metropolit Beşinci Tuma arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Hindistan cemaati Tuma'dan dargındılar. Bundan dolayı Hindistanlı Süryaniler patriğe ve Halep'teki Metropolit Şükrallah'a mektuplar yazıp Antuniyus isminde bir diyakosla gönderdiler. Diyakos Antun Mart ortalarında 1744 tarihinde Halep'e vardı. Mektupları Metropolit Şükrallah'a teslim etti. Şükrallah o sırada hastaydı. Metropolit kendisine ait mektubu okuduktan sonra patriğin mektubunu kendisi de patriğe yazdığı başka bir mektupla Diyakos Antuniyos'la birlikte gönderdi. Bir süre sonra metropolit Şükrallah hastalığından iyileşince Temmuz'un başında Amid'e gitmek üzere yola çıktı. Amid'e ulaşır ulaşmaz Patrik Gevargis onu Hindistan'a gitmek şartıyla mafıryanlığa yükseltti. 26 Ağustos'ta Halep'e geri döndü ve dört ay süreyle hasta düştü. İyileştikten sonra ihtiyacı olan bazı kitap ve diğer eşyaları yanına alarak Babil'e giden bir kervanla 1749 yılının Ocak ayında Pazar günü Halep'ten hareket etti. Eşliğinde Halepli Hori Gevargis, Antun, Şükrü ve Muşe isminde diyakoslar bulunmaktaydı. Yolda birçok korkutucu sıkıntıyla karşı karşıya geldiler. Rab onları korudu. Nisan ayında Babil'e ulaştılar. Patriklikten gönderilen elçilerle karşılaştılar. Griğoriyos Yuhanon, Raban Yuhanon ve elçiler uzun bir süreden beri onları beklemekteydiler. Yorucu bir yolculuktan sonra 23 Nisan 1751 tarihinde Şehit Mor Gevargis'in Bayramı'nda Milibar'daki Kuçin'e vardılar. Dargın Metropolitler İvannis ve Tuma'nın gelişini beklediler. İvannis yalnız geldi ve onunla mütalaa yaptıktan sonra onun tutumunu beğenmediler. Patriğin emri gereği üzerine Beth-Nahrin'e geri dönmesine karar verdiler ve geri döndü. Milibar Kilisesi'nde kayda değer düzeltmeler yaptılar. Herkesi Ortodoks inancı konusunda uyardılar.

Şimdi patriğin konusuna geri dönelim. Mafıryan Şükrallah'ı Hindistan'a gönderdikten sonra Doğu'ya da Baseliyos Loozor'u mafıryan olarak kutsadı. Aynı yılda yani 1749 yılının Kasımında toplamak ve incelemek, bazılarını da Arapça'ya çevirmek için bir kurul oluşturdular. Kurulda yer alanlar şunlardır: Kudüs Metropoliti Halepli Gevargis, Midli Rahip Hbed-Nuhro, Ksorlu Papaz Yakup ve oğlu da yazı yazmak için. Kurul için belirli bir bütçe ayrıldı. Bu göreve 1755 yılına kadar devam ettiler. Çünkü o yılda Amidli Rahip Hbed-Nuhro vefat etti. Metropolit Gevargis de Mısır'a ve oradan da kutsal mekanları ziyaret etmek için Kudüs'e gitti. Gerçeği söylemek gerekirse takdire şayan bir hizmette bulundular. Mor Hananyo Manastırı'ndaki kütüphaneden anlaşılacağı gibi. Çünkü çevirdikleri birçok eser orada bulunmaktadır. Ruhanilerin özellikle rahiplerin ilimde ve değişik kilise eğitiminde bir ilerleme kat ettiklerine müsebbip oldular. Hatta rahiplerin bir kısmı Mor Efrem'in adına özel bir rahiplik müessesesi açmaları için patrikten izin istediler. Tıpkı Mor Efrem'in yaptığı gibi bu rahipler okulların denetlenmesi ve okullarda eğitim vermesi için görevlendirilmesini

düşünmekteydiler. 1755'te Amid'de büyük bir salgın hastalığı meydana geldi. Bu hastalıkta Episkopos Riskullah, on yedi papaz, diyakos ve Kıtırbıl'daki Mor Tuma Kilisesi cemaatinden 1500 kişi vefat etti. 1759 yılında Baseliyos Gevargis'i Doğu Mafıryanlığı'na yükselttiler. 1768 yılında Amid'teyken iyi bir yaşlılık sonucunda vefat etti. Naaşı surun dışındaki mezarlıkta babasının amcası olan Urfalı Patrik Hbed-Mşıho'nun mezarına konuldu. Her ikisinin duaları bizimle olsun.

109- Asurlu /Musullu Dördüncü Gevargis (1768 – 1781)

Abdülkerim oğlu Gevargis, Kürsü Manastırı'nı yenileten ve inşa eden Asurlu /Musullu meşhur Patrik 2. Gevargis'in kardeşinin oğludur. Patrik 2. Gevargis vefat etmeden önce kardeşinin oğlu Abdülkerim'e şu sözleri söylediği söylenmektedir: "Bak yeğenim, bu yıl Allah sana bir oğul bağışlayacak, adımı vermeni istiyorum. Allah'tan dileğim de benim yerimi tutup, patrik olacaktır." Doğacak çocuğa da bir mezmur kitabı hediye etti. Patriğin vefatından sonra çocuk doğdu ve onun adını Gevargis koydular. Çocuk 20 yaşını doldurunca Mor Hananyo Manastırı'na gitti. Tahsil gördükten sonra Patrik Şükrallah'tan rahiplik mertebesiyle terfi edildi. Hatağ Abraşiyesi'ne ve yakınlarında yer alan Meryem Ana Manastırı'na Kurilos lakabıyla metropolit olarak kutsandı. Mafıryanın vefatı sırasında ondan önceki Urfalı 3. Gevargis onu çağırıp Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. Bu sırada Mardin Abraşiyesi'ni de yönetmekteydi. Mafıryanlığı döneminde birçok kilise ve manastırın inşasında ve tadilatında gayret gösterdi. Mor Matay Manastırı başta olmak üzere Musul ve Mardin Abraşiyeleri'nde bulunan kiliseleri onarttı. Hükümdarları ve hakimlerle diyalogu çok güçlüydü. İnsanları iyi bir şekilde karşıladı ve kabul ettiği için dolaşip gezmeden ve toplamadan fazlasıyla gereken geliri müminler tarafından karşılanıyordu. Mafıryanlığı sırasında üç metropolit kutsadı. İki tanesi kendi öğrencisi Meropolit Bışara ve Karakuş Meropoliti Behnam, diğeri de patrikliğe yükselmesinden bir gün önce Gergerli ve Hısın Mansur'a Episkopos Antun'u kutsadı. Çünkü uzun bir süreden beri çobansız kalmışlardı.

Patriğin vefatı sırasında episkoposlar Kürsü Manastırı'nda konsil oluşturarak hepsini oy birliğiyle Mafıryan Gevargis'i patrikliğe seçtiler. 17 Ağustos 1768 tarihinde Antakya Elçisel Patrikliği'ne yükselttiler. Törende 8 episkopos bulunmaktaydı. Episkoposların isimleri şunlardır:

1- Kudüs Metropoliti Griğoriyos Gevargis, patriğin kutsama töreninde, kutsamayı kendisi yapmıştır.

2- Bışeriye Episkoposu Griğoriyos Şemun

3- Cizre Episkoposu Diyoskoros Şükrallah

4- Kurilos Rızkallah

5- Kurilos Bışara

6- İvannis Yuhanna

7- Gerger Episkoposu Severiyos Antun

8- (.....)?

Patrikliğe yükseldikten sonra onun yerine Manastır reisi Matay'ı Musul'a metropolit olarak kutsadı. 15 Ocak 1770 tarihinde Kudüs'e Kurilos Mansur'u kutsadı. 1 Ocak 1771 tarihinde de Nabak'taki Mor Muşe Manastırı'na Sadadlı Kurilos Muşe'yi kutsadı. Arkasından Klimis Abrohom'u kutsadı. Kutsamasından iki yıl sonra yani 6 Nisan 1774'te Mor Muşe Manastırı'na tayin edildi. 15 Haziran 1773'te Kürsü Manastırı'na Yuliyos Abdullahad'ı metropolit olarak kutsadı. Sadadlı İvannis Nime'yi Evrensel Metropoliti olarak kutsadı. Daha sonra Bışeriye'deki Mor Kuryakos Manastırı'na atandı. 1774'te Timotheos Abdullahad'ı Bitlis'e metropolit olarak kutsadı. 3 Aralık 1777 tarihinde Şıdayk ailesinden Halepli Raban Abdallah'ı Halep'e Diyonosiyos lakabıyla metropolit olarak kutsadı. Abdallah Nabak'taki Mor Muşe Manastırı'nın Rahibi olup Episkopos Saruhan'ın öğrencisidir. Bu kutsama Halep Metropoliti Mihoyel Ceve'nin kiliseden ayrılışından sonra gerçekleştirildi. Abdallah'la birlikte Mor Hananyo Manastırı'ndan Rahip Abrohom'u da Kurilos lakabıyla Evrensel Metropoliti olarak kutsadı. Patrik Dördüncü Gevargis 13 yıl hizmet verdikten sonra 1781 yılında Tanrı'ya göç etti. Manastırdaki Azizlerin Evi'nde naaşı konuldu.

110- Matay (1782 – 1817)

Yasal Olmayan Mihoyel Cerve Ve Behnam

Diyakos Yeşu'un oğlu Matay, Mardin'in Tahlo/Tilki ailesindedir. Mor Hannayo Manastırı'nda rahiplik hayatına atıldı ve rahipliğin en üstün mertebesini kabul etti. Yani kahin olmuştur. Yıllarca manastırın idareciliğinde bulundu. Ondan önceki 4. Gevargis patrikliğe yükselirken Musul Kürsüsü boş kalmıştı. 1768 yılında söz konusu olan zat Musul Metropoliti'ne Kurilos lakabını alarak yükseldi. Kilisemizin karşıtları tarafından çektiği sıkıntılardan dolayı herkesin beğenisini ve takdirini topladı. Deniliyor ki Musul'a/Asur'a giderken Katolikler onu sürgüne göndermek istediler. Günün birinde Musul'dan çıkarken Frenk rahipleriyle de anlaşılan Circis Ressay isminde biri onunla eşlik etemeye başladı. Circis: "Seni Asur'dan çıkartan benim olduğumu biliyor musun?" Metroplit: "Seni tanı mıyordum, ama şimdi seni tanıdım ve tekrar tanımayacağım" dedi. O gecede Circis ve yandaşları evde yemek yemeye toplanınca evine ateş tuttu ve tamamıyla ev yandı. Bir süre sonra patrik Musul'a geri döndüğünde Circis, fakirleşip dileniyordu. Patriğin yanına gelip sadaka istereken "Beni tanıyor musun?" dedi ve elini öpmek istedi. Patrik elini öpmesine izin verdi ve öğrencilerin birisine yardım etmelerini söyledi. Bu mucize bütün halkın şehrine malum olmuştu. Bu şekilde patrik karşılaştığı

denemelerle galibiyet kazanmasıyla meşhur oluyordu. Bundan dolayı Patrik 4. Gevargis Mor Hananyo Manastırı'nda vefat ettiğinde onun yerine geçmek için Episkoposlar kendisine haber yolladı. Fakat manastıra ulaşmadan evvel Halep Metropoliti Diyonosiyos Mihoyel Cerve Manastıra ondan önce ulaşmıştı. Mihoyel Cerve kuzu postulu düğmesine rağmen içten öyle değildi ve çoktan beri Katoliklerle iş birliği yapmıştı. Mihoyel Cerve makbul görülmeyen hilelerle Mardin Hakimi'ni ikna ettirip patrikliğe yükseltmelerine izin aldı. Hazır bulunan 4 episkoposu da ikna ettirerek 28 Ocak 1782 tarihinde Deyrulzafaran Manastırı'nda onu patrikliğe yükselttiler. Hazır olan Episkoposlar şunlardır: Humus ve Hama Metropoliti Kurilos Abrohom Naalband, Şam Episkoposu Sadadlı İvannis Nimetallah, Kudüs Metropoliti Bışara ve Atanasiyos Muşe Sabağ, Tripolis Episkoposu. Mihoyel Cerve patrikliğe yükseldikten sonra dava sahibi Musul Metropoliti Matay da ulaşmış oldu. Mihoyel'in azletmesine her ne kadar çaba sarf etmişse de başaramadı. Mardin'in ileri gelenleri ve müminler tarafından hakimlerin ve Mihoyel'in korkusundan Matay'ı geceleyin Kılıt Kasabasına gönderdiler. Mihoyel'in yüreğindeki ihanet birçok kişiye tespit olmasından dolayı halkın liderleri konuyu Tur-Abdin'deki episkopsolara ilettiler. Tur-Abdinliler de Kılıt'daki Mor Yuhanon Kilisesi'nde toplandılar ve Ocak'ın sonlarında onu Antakya Kürsüsü Patrikliği'ne ilan ettiler. Törenden sonra Mihoyel'in verdiği rüşvetten ve yaptığı tahrikten büyük bir kargaşa ortaya çıktı.

Bu dönemde Mor Hananyo Manastırı'nda Elmas isminde tek gözlü bir rahibe vardı. Matay'ın yandaşları talimatıyla gördüğü bir fırsatla manastırdaki patriklik evrakları, sicili ve fermanları alıp Kılıt'a gitti ve onları Patrik Matay'a teslim etti. Patrik Matay kendi kardeşini Metropolit Abdullahat, Kırırbıl Papazı İliyo ve iki rahiple birlikte Kostantinopolis'e gönderdi ki kendisine sultandan/padişah'tan ferman getirsinler. Patrikliğe yükseldikten sonra Matay, iki metropolit ve bir episkopos kutsadı. Daha sonra yandaşlarıyla birlikte Kılıt'tan Midyat'a gittiler ve orada fermanın gelişini beklediler.

Mihoyel Cerve'nin taraftarları gelişen faaliyetlerden haber aldıklarında hemen Mardin'e gelip Matay'ı şikayet ettiler. O tarihte devlete karşı isyanda bulunan bazı aşiretler bulunduğu için Patrik Matay onlarla işbirliği yapmaya gittiğini gerekçe göstererek hakimlere verdikleri rüşvetlerle birlikte şikayette bulundular. Hemen tutuklama emri çıkartıp Matay'ı ve yanındakileri tutukladılar ve üç gün süreyle gözaltında bulundurdular. Neticede suçsuz oldukları hakim kanaat getirince onları serbest bıraktı. Fakat aleyhinde olanlar davayı Amid Valiliği'ne ilettiler. Vali patriği, toplam 12 episkopos ve rahipten oluşan yandaşlarını Amid'e sevk ettirdi. Vali de sert bir şekilde onlara muamele ederek nasıl olur da Tur-Abdin'deki isyancılarla işbirliği yapsınlar dedi. Onlar için idam emri verdi. Elbiselerini soydukları, gözlerini kapattıkları, cellat başlarını kesmek istediği

sırada onlar için rica takdim edildikleri ve 12 torba para verilmesine vaatta buldukları söyleniyor. 12 torba para da 6000 gümüş para değerindedir. Onları bu vaat üzerine serbest bıraktılar. Onlar bu parayı Amid'te toplarken ferman ulaştı. Halk ve patrik oldukça mutlu ve teselli oldular. Sevinçlikle Mardin'e geri döndüler. Patrik Matay fermanı mahkemeye götürüp hakime arz ettikten sonra hakim, patriği atına bindirip büyük bir tören hamlesiyle Kırklar Kilisesi'ne geldiler ve Mihoyel'i oradan kovdular. Yerine Matay oturdu. Hakim kışkırtmayı ortaya çıkaran Mihoyel'i cezalandırmak istediysede Patrik Matay engel oldu. Belki pişman olur ve kötü düşüncesinden isyanına geri döner dedi. Aynı isyanında yandaşlarıyla birlikte devam edince Musul ve Bağdat'ta sürgün edildiler. Oradan da çöl güzergahını takip ederek Lübnan'daki Kesirvan Dağı'na sığındılar. Çünkü orası Osmanlı egemenliğinde değildi. Manastırdan aldığı değerli menkulları satmış ve rüşvet olarak verdiği büyük miktarın dışında 300 kitap da götürmüş ve onları Frenklere teslim etmiş. Ancak bu kitaplar sonradan Şerfe Manastırı'na teslim ettiler.

Bu sıralarda Patrik Matay, kardeşi Asur Metropolitini bir iş için Babil'e gönderdi. Katolikler, yolculuğu sırasında bazı Müslüman kişilere verdikleri rüşvet karşısında onu zehirleyerek öldürdüler ve Musul'dan bir iki gün yayan yürüyerek uzak bir yerde defnettikleri söyleniyor. Olayın gerçeği de detaylarıyla anlaşılmış değildir. Belki de Temmuz ayının aşırı sıcaklığından zarar görmüş olduğundan vefat etmiş olabilir. Patrik Matay, 1789 yılında Murun'u kutsadı ve Bitlis'li Bışara'yı Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. 1796 yılında ikinci kez Murun'u kutsadı. 1802 yılında Hacı Hasan Ağa (Elhisp Ağası), Müslüman Daşilerin aşiretinden 14 adamı tutuklayıp onları Mardin Kalesi'nde öldürdü. Mor Hananyo Manastırı'na yakın Süryani Bülbül Köyü de Daşilerle işbirliği içindeydiler. Yani yandaşları olduklarından dolayı Hasan Ağa askerleri gönderip Bülbüllülerden 18 adam öldürdüler. Kadın, kız ve gençlerden oluşan 85 kişilik bir kafile de tutukladılar. Patrik, 35 bin para torbası karşılığında bu tutukluları satın aldı. Bu paranın bir kısmını halktan ve sattığı vakfın ev ile dükkanlarının ücretinden topladı. Geri kalan kısmı da kilisedeki gümüşten yapılmış kutsal değerleri satmak isteyince halk kabul etmedi. Halk o eşyaları kiliseye satın almış ve böylece vaat edilen para miktarını ödedi.

7 Ekim 1803 yılında Aziz Mor Sarkis ve Mor Bakus Bayramı'nda Asur Episkoposu Yuhanon'u Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. Yine 26 Ekim'de 5 metropolit kutsadı. Bu metropolitlerin isimleri şunlardır:

- 1-Halepli Griğoriyos Gevargis'i Şam'a,
- 2-Mardinli Kurilos İliyo Evrensel Metropolit
- 3-Sadadlı Atanasiyos Nimet, Hatağ'daki Meryem Ana Manastırı'na
- 4-Musullu Diyonosiyoş Şemun Evrensel Metropolit

5-Benebilli/Bülbüllü Yuliyos Abdullahad, Mor Abhay Manastırı'na ve Gerger'e

1806 yılında üçüncü kez Murun'u kutsadı. 15 Ekim 1806'da Mor Osyo Bayramı'nda beş episkopos daha kutsadı. Bunlardan birisi Asur'dan getirdiği 22 yaşındaki Behnam'dır. Frenklerin öğrencisi ve onların inancındaydı. 1809 yılında Patrik, Asurlu Mafıryan İlyas'a ve Kudüs Metropoliti Asurlu İlyas'a kızdı. Her ikisini de görevden uzaklaştırdı. Yukarıda söz ettiğimiz Musullu Metropolit Behnam'ı onların yerine görevlendirdi. Onu milletin ve patrikhanenin sorumlusu yaptı. Patrik günün birinde Amid'e işi düştüğünde Behnam'ı da yanına aldı. Orada muhalif iki adam vardı. Yusuf bin Yeşu Gerdo ve Mihoyel bin Fatho. Bunlar gizlice Keldani Kilisesi'ne gidip dualarını yaparlardı ve kilisemizin üyeleriymiş gibi gelip halk arasına giriyorlardı. Amaçları içinde büyüdükleri kiliseyi bölmek ve karıştırmaktı. Metropolit Behnam da onlar gibi dış dünyanın iç dünyasıyla barışmadığı gibi ne durumda olduklarını fark edince onlarla ve diğer arkadaşları Amidli Doniye Tuhano Osyo ve Mardinli İlyas Şadi ile anlaştı ve artık istediklerini tamamlamak için tuzak kurmaya fırsat kolluyorlardı. Patrik Matay daha hayattayken Behnam'ı da patrikliğe yükseltmeye niyet etmişlerdi. Gizliden Patrik Matay'a gelip belki de kendisine şu teklifte bulunmuş olabilirler. Sen ihtiyarlaştın, yanında oğul gibi gördüğün Metropolit Behnam'ı yerinde patrik yap ve kendisine ferman getirt ve buna benzer daha nice konularda ricada bulundular. Patrik ricalarını kabul etti. Amid hakiminin tasdik ettiği patriğin bir dilekçesiyle sultana göndermişler. Dilekçede yaşlandığı ve artık görevini tamamıyla yerine getirme gücü kalmadığını gösterdiği gerekçeyle dilekçeyi de Makdasi Abdullahad bin Hori İshok ile birlikte göndermiştir. Fakat dilekçe kabul edilmedi. Sen daha hayatta olduğun için Behnam, patriğe haber gönderip padişah fermanı vermiyor. Patrik Matay, ölüm döşeğinde olduğunu gösterir gibi oldu. Yusuf Gerdo ve Mihoyel Fatho, padişah'tan gelen postacıyı ve mahkemeden de iki kişiyi alıp patriğin yanına gittiler. Patrik ölüm döşeğinde olduğu için tanıklık ettiler. Daha sonra mahkemeye gidip tasdikli bir rapor hazırlayıp padişaha gönderdiler. Bu tanıklığa istinaden Behnam adına ferman çıktı. Onu Süryani kilise ve manastırları üzerinde yetkili kıldı. Ferman Patrik Matay'ın eline geçtiğinde kimseye göstermeden Mardin'e geldi. Konuyu kendi isteği doğrultusunda idare etmeye başladı. Hiç kimsenin ne episkoposun ne ruhanilerin ne de liderlerin onayını almadan 1810 yılında Mardin'deki Kırklar Kilisesi'nde Metropolit Behnam'ı patrikliğe yükseltti ve yönetmenliği kendisine devretti. Patriğin yaptığından episkoposlar hoşnut olmadılar. Mafıryan Yavnon Tur-Abdin'e giderken, diğerleri de bu şekilde eleştirilerini ifade ediyorlardı. Buna rağmen Patrik Matay'ın saygınlığını birinci derecede korunuyordu. Belki de Patrik Behnam, Matay'ın direktifi

doğrultusunda yönetiyordu. Patrik Matay daha da yaşlanınca 1815 yılında herşeyi kendisine teslim etti.

Patrik Behnam artık zalimce idare etmeye başladı. Episkoposlardan, rahiplerden ve papazlardan usulünden fazlasını istiyordu. Kilise ve manastırları soyuyordu. Özellikle hemfikir olmayanlara daha da haksızlık yapıyorlardı. Çünkü ne yaptığını onlardan pek gizleyemezdi. Bu olayların haberi Şam Metropoliti Halepli Gevargis'e ulaştığında hemen Amid'e gelmek üzere hareket etti. Amid'e ulaştığında Patrik Behnam'ın Şirvan'da olduğunu öğrendi. Patrikle karşılaşmak için Avav Köyü'ne gitti. Patrikle uzun bir mütalaa yaptıktan sonra Frenkelerin inancında olduğunu ve Süryanilerin inancını temelden yıkmaya çalıştığının farkında oldu. Yanında birkaç gün kaldıktan sonra Deyrulzafaran Manastırı'na geldi. Orada hazır olan Patrik Matay ile diğer episkoposlarla Patrik Bahnam konusuyula ilgili genel bir değerlendirme yaptı. Metropolitan Gevargis, diğer meslektaşları da ondan daha fazla bilgi sahibi olduklarını görmüştür. Ondan dolayı hep birlikte Patrik Matay'a gidip, görüşünü almak istediler. Patrik Behnam'ın durumunu kendisine iletince "evet" dedi. "Ben de hakkında defalarca şikayetler aldım. Fakat inanmıyordum. Şimdi sizler hakkında tanıklık yaptıktan sonra Bışeriye'ye gidip orada bir konsil yapmanız gerekmektedir. Gerekeni yapmamız gerekir" dedi. Ertesi gün patrik bir ata binip diğer episkoposların eşliğinde Bışeriye'deki Mor Kuryakos Manastırı'na gittiler. Patrik Behnam'a da haber verdiler. O da geldi ve bir konsil oluşturdular. Doğu Bayramı'nın orucuydu. Hakkındaki şikayetleri ortaya koyduklarında onları reddetti ve doğru olmadığını itirafta bulundu. Şikayetler güvenilir tanıklar aracılığıyla teyit edilince sustu ve cevap vermedi. O zaman kalkıp kilisenin anayasasına göre hükmettiler ve doğru olmayan davranışlarına göre onu aforoz etti. Bu konsilde 12 episkopos bulunmaktaydı. Patrik Matay, Tur-Adin Patriği Yusuf, Kudüs Metropoliti İliyo, Benebilli Metropolitan Abdullahad, Episkopos İlyas bin Hindu, Episkopos Şemun bar Lahgo, Şam Episkoposu Halepli Gevargis, Tur-Abdinli Episkopos Barsavmo, Hısno-Dkifolu Episkopos Yeşu, Sadadlı Episkopos Nimet'in Vekili, Dagala Metropoliti Abdullahad'ın Vekili ve Maden Episkoposu Yunan'ın Vekili. Konsil sona erdikten sonra Mardin'e geri döndüler. Afaroz edilen Patrik Behnam onları şikayet etti ve onları 1000 paraya zarara soktu. Daha sonra da Halepli Episkopos Gevargis'i şikayet edip tutuklattırdı. Altı zincirle bağlandı. İki tane boynuna, iki tane ellerine, iki tane de ayaklarına bağlandı. Onu ölüme teslim etmişse de Rab onu ihmal etmedi. Kendisine hazırladığı bazı Mardin liderleri ve aşiret reisleri aracılığıyla 2000 para karşılığında serbest bırakıldı ve sonuçta Behnam mağlup oldu. Konsilden ve halktan dışlandığını görünce pişman oldu ve affedilmesi için devreye bazı kişileri soktu. Ona merhamet edip onu affettiler. Patrik Matay hayatta kaldığı sürece Şemşum Abraşiyesi'nde ikamet etmeye kendisine izin verdiler.

Şemşun'da bulunan Meryem Ana Manastırı'na gideceği günde Patrik Matay, lider konumunda olan kendi dostuna İbrahim Hadaye'ye şu peygamberlikte bulundu: "Git, dostunla vedalaş. Çünkü onu bir daha görmeyeceksin" dedi. Söylediği söz fiilen gerçekleşmiş oldu. Patrik Behnam günün birinde Şemşun'daki Meryem Ana Manastırı'nın kilisesinden çıkarken kilisenin kuzey cephesindeki kapının önünden kaymış ve derin bir dereye düşerek feci bir şekilde 1817 yılının Ocak ayının ortalarında yaşamını yitirmiş. Patrik Matay olayın haberini aldığı anda Mafıryan Yavnon'u Tur-Abdin'den çağırdı. Mafıryan Haziran ayında yanına gelmiş ve onu 6 Ağustos'ta 4 metropolitin huzurunda Antakya Kürsüsü Patrikliği'ne yükseltti.

Patrik Yavnon 10 Ağustos Pazar günü Asurlu Episkopos İlyas'ı Doğu Mafıryanlığı'na yükseltti. Bülbüllü Episkopos Abdullahad'ı da Kudüs Metropoliti olarak ilan etti. Halep Abraşiyesi'ne de Şam Episkoposu Halepli Gevargis'i atadı. Halepli Gevargis 4 Ağustos'ta manastıra ulaşmıştır. Patrik Matay da, 27 Ağustos 1817 tarihinde Kırklar Kilisesi'nin avlusunda yer alan Patriklik odasında iyi bir ihtiyarlık sonucunda vefat etti. Anılan kilisede cenaze töreni yapıldıktan sonra büyük bir törenle Mor Hananyo Manastırı'na götürdüler. Naaşı da Asurlu Patrik Gevargis'in mezarında defnettiler. Patrikliğe 35 yıl hizmet etti. Bu süre içerisinde gücünün yettiği takdirde kilise işlerine emek sarfetti. Bu işlerin bir kısmını düzenli bir şekilde idare etmediği görülmektedir. Manastırın düzeninde çok çaba sarf etmiştir. Manastırda 10 oda, eyvanlar ve koyun avlusu inşa etmiştir. Ölülerin defnedilemsi sırasında bir ücretin alınmaması için Babil'den emir çıkarttı. İman konusunda birçok sıkıntı çekti. Arapça dilinde çok anlamlı 40 vaaz bıraktı. (Cenazesi manastıra götürüldüğü sırada elini sallayarak halkı ve ilahi söyleyenleri bereketlediği söyleniyor)

111- Halepli Beşinci Gevargis (1818 – 1836)

Halepli Makdasi Yusuf Seyyar'ın oğlu olan Gevargis yakışıklı, uzun boylu, güçlü bir hatipti; fakat sert bir adamdı. Mor Hananyo Manastırı'nda tahsil görmüş ve orada rahiplik hayatına atıldı. Merhum Patrik Matay eliyle Griğoriyos lakabıyla Şam Abraşiyesi'ne metropolit olarak kutsandı. Şam'daki Mor Behnam Manastırı'nı ve ona bağlı vakfı yeniletti. Manastıra su da çekmişti. Patrik Behnam'ın davasında önceki bölümde detaylarıyla ondan söz edilmiştir. Patrik Yavno'nun yasal olmayan patriklik töreninde isteği dışında bulundu. Patrik Yavnon münzevi, fazıl, Rab korkusunu ön planda tutan biri olmasına rağmen idarecilik yönünden pasifti. Patrik Yavnon patrikliğe yükselişinden 15 gün sonra patriklik fermanını elde etmek için Müslüman bir adamı padişaha gönderdi. Müslüman adam başaramadı. Bilinmeyen bir sebepten dolayı Rodos Kalesi'ne sürgün edildi ve orada vefat etti.

Mardin halkının bir kısmı işlerin çok düzensiz yönetildiğini görünce Halepli Metropolit Gevargis'e Mardin'e gelmesi için haber yolladılar. Haberi alır almaz işlerin doğruluğunu görmek için hareket etti ve 15 Temmuz 1818 tarihinde manastıra ulaştı. Kilise idaresi gerçekten çok zayıf olduğunu görmüştür. Kostantinopolis'e gitmeye hazırlandı ve 1 Ağustos'ta hareket etti. Eylül'ün başlarında ulaştı. Üzerinde taşıdığı mühürlü ve imzalı mektupları devlet kapısına götürüp patriklik fermanı istediğine dair müracaatta bulunmuş. İsteği kabul edilmiştir. Bütün Süryani milleti kiliseleri ve manastırları üzerinde yetkili olduğuna dair bir ferman almış ve 9 Ekim'de Kostantinopolis'ten çıkarak Amid'e gelmeğe niyet etmiş ve Amid'e ulaşmadan Patrik Yavnon 1818 yılının Ekim ayında manastırı terketmiş. Tur-Abdin'deki Habab Köyü yakınlarında yer alan Mor İliyo Manastırı'na yerleşmiştir. Orada 1823 yılına kadar kalmıştır. Vefatından önce kendisine orada bir mezar ve tütsü hazırlamıştır. 23 Aralık 1823 tarihinde Doğuş Bayarımı Orucunda Perşembe günü Rahip Yakup'un kucağında (sonradan patrik) oturarak David'in ve Mor Efrem'in o güzel sözlerini "ışığınla aydınlık görüyoruz....." söylerken, göksel bir ışık üzerine inmiş, cesedi kar gibi beyazlaşmış, azizlik ve ermişlik bir yaşam sonucunda hayata veda etmiştir. Cenazesi Pazar günü Tur-Abdin episkoposları hazır bulunarak kendisine hazırladığı Mor İliyo Manastırı'ndaki mezarda toprağa verildi. Duaları bizimle olsun.

Patrik Gevargis 18 Ekim'de Amid'e gitti. Elde ettiği fermanı yasa gereği valiye ve hakime takdim etti. Usul icabı vali saygın elbiseyi giydirdi ve dolayısıyla büyük bir saygı edildi. Mart ayına kadar Amid'e kaldı. Amid'de kaldığı süre zarfında patriklik odasını yenilettirdi. Patrik Yavnon da çoktan beri Mor Hananyo Manastırı'nı terk edip Tur-Abdin'e gittiğinden dolayı episkoposlar Mor Hananyo Manastırı'nda toplandılar. Sadece devlet nezdinde Mardin Patrikliği'ne yükselen Metropolit Gevargis'i Amid'ten getirmek için Mardin'in ileri gelenleri ve ruhanilerden oluşan bir grubu görevlendirdiler. Onu 9 Mart Kırk Şehit'in Bayramı'nda Mardin'e getirdiler. Gelişinden üç gün sonra (Hukuk) şeriat hakimine gitti. Fermanını onayladı ve hediyesini de kendisine sundu. 16 Mart 1819 tarihinde Mor Hananyo Manastırı'na gitti. Ertesi gün onu Antakya Kürsüsü Patrikliği'ne yükselttiler. Törene katılan episkoposlar şunlardır: Musullu Mafıryan İlyas, Kudüs Metropolit Bülüllü Abdullahad, Azizlik ünvanıyla meşhur Urfalı Abde Daloho, Asurlu İlyas Bar Hindu, Mardinli Yuhanon Bar Yeşu, Harput Episkoposu Efrem ve birçok rahip ile papaz katılmış. Patrik 5. Gevargis'in gelişiyle büyük harcamalar yaptı. Liderlere ve büyük insanlara hediyeler dağıttı. Bakırdan yapılmış birçok eşyaları da manastıra getirdi. Patrik Matay, Behnam ve Yavnon'dan biriktirilen 26.402 para borcunu da ödedi. Birkaç gün sonra Mardin'e geri döndü. Mardin'de Ermeni kökenli ve Frank inançlı İlyas Şad isminde biri vardı. Bu zat, papaya bağlanan Halepli Süryani Patrik

Mihoyel Tahir'in vekiliydi. İlyas Şadi, Patrik Mihoyel'in Halep'teki kilisemizde ikamet edebilmesine defalarca Patrik Gevargis'ten ricada bulunmuşsa da kendisine izin vermedi. Bundan dolayı İlyas Şadi patrikten darılarak Mardin Hakimi Ahmet Ağa'ya şikayet etti. Patriğe birçok iftirada bulundu. Hakim de vicdanen acımasız olduğu için İlyas Şadi'nin şikayetini kabul etti. Patrik Gevargis'i tutukladı ve onun savunmasını almadan Temmuz ayında Mardin Kalesi'ne hapsedti. Patrik dört gün hapiste kaldıktan sonra 4 torba para yani 20.000 para vermesine karar verildi. Parayı ödedikten sonra serbest bırakıldı.

14 Ağustos 1819 tarihinde Tur-Abdin ve ovadaki köyleri ziyaret etmek üzere Mardin'den ayrıldı. Mor Kuryakos Manastırı'na giderken İlyas Şadi'nin talimatıyla Kürtler Kantera isminde bir köyün yanında yolunu kesti ve üzerinde bulunan parayı aldılar. Bu olay hakkında bazıları "Senden ne kadar aldılar?" diye sorduklarında şu cevabı verdi: "Ben ve Kantara ancak biliyoruz." Çünkü büyük bir miktar almışlardı. Bundan ötürü patriğin ifadesini halk büyük bir miktarın kayboluşunda deyim olarak kullanmaktadır. 1819 yılının Doğu Bayramı arifesinde Bışeriye'deki Mor Kuryakos Manastırı'na ulaştı. Başına gelenleri iki arzahal'???' şeklinde kaleme alıp özel bir postacıyla Mardin Hakimi Voyvoda'ya göndermiş. Mardin Hakimi'nden kendisine cevap gelmeyince 3. arzuhali yazıp öğrencisi Rahip İshok'la birlikte Kustantinopolis'e gönderdi. Dilekçesi kabul edildi ve kendisinden 40.000 torba alan soyguncular, Mardin Hakimi Voyvoda'dan alınması için ferman verildi. Bu emri Rahip İshok'la birlikte Bağdat'taki Davut Paşa'ya başka bir arzuhali ile gönderdi. Çünkü Mardin o tarihte Bağdat'a bağlıydı. Davut Paşa verdiği emirle bu para Ahmet Ağa'dan tahsil edildi. Ayrıca Davut Paşa kendi mübaşırıyla patriğe bir hediye ve bir tavsiye mektubu gönderdi. Rahip İshok ile mübaşır Mardin Hakimi Abdülkadir Ağa'nın yanına ulaştıklarında patriğe Rahip İshok'la mektup gönderip gelmesini istedi. Patrik 1822 yılının Şubat ayında Mardin'e geldi ve lehine sonuçlanan davadan çok sevindi. Öykünün uzamaması için bu iki yıl ve üç ay zarfında patriğin faaliyetlerini kaleme almadık. Patriğin gidişinden sonra Amid Abraşiyesi başına büyük bir felaket ve üzüntü gelmiş. Patrik 3 Ocak 1820 tarihinde Amid Abraşiyesi'ne çok büyük bir anlam taşıyan taziye ve teselli mektubu gönderdi.

Patrik aynı yılda iki metropolit daha kutsadı. Amidli Raban Gabriyel bin Yakup Gülçi'yi Kurilos lakabıyla Bitlis Metropolitliği'ne; Amidli Raban Abdülmesih Bar Hanna'yı Atanasiyos lakabıyla evrensel metropolit olarak kutsadı. Patrik birçok sıkıntıyla meşgul olmasına rağmen abraşiyelerin idaresini ihmal etmiyordu. Tur-Abdin'e düzensizlik olduğu konusunda uyarı mektupları yazarak tam bir birleşme yapmaları için onları teşvik ediyordu. Daha sonra şahsen Tur-Abdin'deki Midyat'a gitti ve oradaki bütün episkoposları toplayıp bir konsil oluşturdu. Konsilde şu karara vardılar:

“Şimdiden sonra Antakya Elçisel Kürsüsü’ne bağlı olacaklarını ve artık ne patrik, ne mafıryan, ne de metropolit kutsamayacaklarına dair söz verdiler. İhtiyaç duyulduğu zaman Mardin’deki patriğe gidip ondan kutsanacaklar. Herhangi biri de bir abraşiyeden başka bir abraşiyeye geçmeme kararını aldılar. Ayrıca diğer patriklerin abraşiyelerinden Patrik Gevargis’in ‘Lemme’ (senelik patriklik hukuku) almayacaklarına dair söz verdiler.” Bu kararları 5 Temmuz 1821 tarihinde Mort Şmuni Kilisesi’nde imzaladılar. Daha sonra patrik tekrar Bışeriye’ye geri döndü ve Deyr-Avsar olarak tanınan Elçi Mor Yuhanon Kilisesi’ni Mardinli Episkopos Yuhanon aracılığıyla onarttı.

Yukarıda da söz ettiğimiz gibi 1822 yılında Patrik Mardin’e geri döndü ve artık kilise ile manastırlarla ilgilenmeye başladı. Bu yılın Nisan ayının 21’inde Episkopos İlyas’ı Nofte /Meryem Ana Manastırı’na tayin ederek bütün ihtiyaçlarını karşıladı. Patrik Gevargis daha önceden kalede hapsedilirken İlyas Şadi, ayrılan Şam’daki Süryanilere “Patrik tutuklu ve idam edilmek üzere” diye müjde mektubu gönderdi. “Ona göre sizler de gayret edip manastırı onlardan zapt edin” dedi. Onlar da fiilen zapt ettiler. Musullu Papaz Yuhanon, Şleymun bin Lutfi Hekim, Nahme Şiho, Nikola Şiho ve diğer akrabaları kiliseyi, bütün vakıflarını, menkullarını ve patriğin odasındaki menkulları gasp ettiler. Patriğin kızkardeşini de patriğin kendi malından o süre zarfında inşa ettiği evinden kovdular. Gelişen bu olumsuz faaliyetlerden haber alan Patrik, bunların iade edilemesi için Rahip İshok’u görevlendirdi ve isteği yerine geldiğinde Amidli Metropolit Yaldo’yu vekil olarak Suriye’ye gönderdi ki Şam ve Halep’teki kiliseleri geri alsın. Metropolitin yanında bazı rahipler isyanda bulunup kiliseden ayrılan Episkopos Matay’ın yerine geçmek isteyen Episkopos Atanasiyos Abdülmesih’i de vermişti. Şam’daki Rum Patriği’ne ve halka tavsiye mektupları yazmaktaydılar. Valiye de bir arzuhal takdim ettiler. Yol üzeri Nabak Metropolit Musullu İlyas’ı da yanlarına aldılar ve Şam’a gittiler. Gösterdikleri büyük bir çaba ve yaptıkları kaba bir masraftan sonra ancak kilise ve Manastırı geri alabildiler. O da geçici bir başarı olmuştur. Yaptıkları toplam masraf, Kostantinopolis’teki masraflar dahil olmak üzere 50.000 paraya ulaşmıştır. 1823 yılının Aralık ayında Metropolit Yaldo patriğin yanına geri döndü. Bu sefer Patrik Şam’a gitmeye niyetlendi. Şam’a gittiğinde 10 Aralık Mor Behnam Bayramı’nda Şam’daki Mor Behnam Kilisesi’nde Hindistan Metropolit Gevargis’in isteği üzerine Hindistan’daki kiliselerimizin ziyaretine bir heyet gönderdi. Heyette yer alanlar Metropolit Abdülmesih, Raban İshok, Raban Abdullahad ve Raban Bışara’ydı. Bunlar, yapacakları ziyaretin yanı sıra kilisemizin aleyhinde bulunanlar tarafından sarsılmakta olan Ortodoksluk inancını sabitleştirmek için oradan, Mısır ve hudutlarından yardım toplamaktı. Yazılı olduğu günde anlaşma yaptılar. Bu anlaşmaya tanık olarak Nabak’taki Mor Muşe Manastırı’nın episkoposu

İlyas Antun, Rahip Abrohom, Kutsi ve Musullu Rahip Bışara gösterildi. Patrik Hindistan'a heyeti gönderdikten sonra 1824 yılında Raban Yakup el-Rişani bin Hacı Farıs El Hori'yi, Şam'daki Aziz Mor Behnam'ın Metropolitlik Kürsüsü'ne metropolit olarak kutsadı. Patrik aynı yılda Beth-Nahrin'e geri döndü. Güzergahı üzerinde Urfa ve Ahid'i ziyaret etti. 5 Aralık'ta Kurilos Gabriyel'i Kudüs'teki Mor Markus Manastırı'nın vekilliğine atadı. Manastırı yenilemek için tüm Süryanileri gezip ve yardım toplamak için izin verdi. 1825 yılının Temmuz ayında Mardinli Raban Yusuf bin Şemmas Yeşu'u Mardin ve civarına Atanasiyos lakabıyla metropolit olarak kutsadı. 25 Ekim'de de Raban Gabriyel bin Abdülmesih Terzi'yi Bışeriye'deki Mor Kuryakos Manastırı'na Diyonosiyos lakabıyla metropolit olarak kutsadı. 1826 yılının başında İsa Mesih'in sünnet oluşu bayramında Amid'teki kilisede iki episkopos kutsadı. Biri Musullu Raban İsa bin Abdalla'yı Kudüs'teki Mor Markus Manastırı'na Griğoriyos lakabıyla, diğeri de Musullu Raban Antun bin İlyas Bello'yu Yuliyos lakabıyla evrensel metropolit olarak kutsadı. 26 Eylül'de Kudüslü Raban Abrohom'u Timotheos sıfatıyla /lakabıyla Mor Abhay Manastırı'na Metropolit olarak kutsadı. Bu yılda Kiliseden ayrılmış Mihoyel isminde Musullu bir Papaz Mardin'e gelmiş ve halk arasında misyonerlik propagandası yapmaktaydı. Bazı kişileri ikna etti. Bundan dolayı patrik, bu kişilere uyarı mektubu yazmış, ona yandaş olmamaları, içinde dua ettiği Batri evine kimsenin gitmeme tavsiyesinde bulunmuştur. Söz konusu papazın propagandası boşuna gitmedi. Yaptığı maddi yardım desteğiyle milletimizde büyük bir gedik/yarık açmış ve kendi hemşehrileri olan iki metropolit Antun ve İsa bile kiliseden sapmışlar ve ona yandaş oldular. Patrik önceden bu iki metropolitte endişeliydi. 7 Nisan 1827 tarihinde onlara eşlik edenlerle birlikte Ermeni Kilisesi'nde dua ettiler. Yaptıklarından haber alan Patrik, kendi kiliselerine geri dönmek için uyarı mektupları yazmış. İtaat etmediler ve geri dönmediler. Daha sonra patrik onları aforoz etti ve Kostantinopolis'e gitti. Metropolitlerin başı ve reisi olan patriğe riayet etmeleri mecbur olduğu hususunda ferman aldı ve Amid'e geldiğinde elde ettiği fermanı Bağdat Paşası'na gönderdi. Çünkü Mardin o sıralarda Bağdat'a bağlıydı. Daha sonra Bağdat Paşası'ndan bir mübaşirle birlikte Mardin'e geldi ve elindeki fermanı Mardin Hakimine sundu. Hakim, söz konusu olan Antun ve İsa isimdeki iki metropolitin saraya gelmelerini emretti. Geldiklerinde patriğe riayet etmelerini istedi. İtaat etmedikleri için onları kaledeki cezaevine attı. Bir süre kaldıktan sonra Bağdat'taki Fransızların vekili olan Papa elçisi, Bağdat Paşası'yla görüştü ve onları 8000 Frenk karşılığında serbest bıraktı. Bu parayı toplamak için Metropolit Antun Suriye'ye gitmiş. Metropolit İsa da Mardin'de kalmış. Patrik Gevargis yine Metropolit İsa ve 3 papaz hakkında mahkemede dava atmış. Hakim onları tutuklatıp patriğe teslim etti. Patrik onları Deyrulzafaran'da hapsedti. Bu sefer Metropolit Antun onları serbest

bırakmak için Kostantinopolis'e gitti. Fransa elçisi ve kendisine tabi olan Patrik Cerve aracılığıyla serbest bırakıldılar. Petrus Cerve aldığı bu mahkeme kararları bir yandaşı vasıtasıyla paşaya takdim etti ve bu konuda ferman çıkarttı. Metropolit Antun Mardin'e varmasıyla Kırklar Kilisesi ve Mort Şmuni Kilisesi'ni zapt ettiler. Bu sırada Patrik Gevargis şehrinde dışında olup Lemme'yi köylerden toplamaktaydı. Antun'un Mardin'e geliş haberi ve iki kilisenin zaptetmesini öğrenir öğrenmez yakın abraşiye episkoposlarını topladı ve Mardin'e geldiler. Patrik kiliseleri kurtarmak için paşaya büyük bir miktar para takdim etti. Kiliseleri teslim aldı. Metropolit Antun da onları tekrar alabilmek için belirli bir miktar vermeye taahhüt etti ve paşaya onları tekrar kendisine teslim etmeye razı olmuşsa da gerçeği öğrendikten sonra vazgeçti. Antun bir evi duaya tahsis etti.

Patrik te Tur-Abdin'e geri gitti ve bu üzücü olaylarla çalkalanırken onlara başka bir bela daha eklendi. Hindistan'a gönderilen Metropolit Hbed-Mşiho, Amid'e geri döndü ve defalarca patriğe gitmesine ve bilgi vermesine uyarılmasına rağmen gitmedi ve patriğe isyan bayrağı çekti. Patrikliği elde etmek için gizli bir mazbata hazırladı ve onu Kostantinopolis'e gönderdi ki kendisine bir ferman elde edebilsin. Bundan dolayı Patrik Gevargis episkoposları konsile çağırdı ve Mor Hananyo Manastırı'nda toplandılar. Metropolit Hbed-Mşiho'nun hazırladığı mazbata konusunu konsilde detaylarıyla tespit ettikten sonra isyanından ve yaptığı bölücülük faaliyetlerinden dolayı onu ve ona yandaş olan Rahip Bışara'yı birlikte 11 Ekim 1830 tarihinde aforoz ettiler. Aforoz tebliği de Mafıryan İlyas ve Metropolit Gabriyel ile birlikte Amid'teki kilisesine gönderdiler. Konuyu diğer kiliselere de bildirdiler. Patrik onun hakkında mahkemeden emir çıkartıp onu getirtip hapsetti. Daha sonra pişman olduğunda tövbe edip riayet etti. Patrik onu serbest bıraktı. Patrik Yakup'un dönemine kadar yaşamaktaydı. Kahbiye Köyü Kilisesi'nde defnedildi. 1830 yılında manastırın içinde konsillerin yapıldığı Kürsü Kilisesi'ni tamir etti.

Bu sırada İlyas Şadi de barışa yönelik adım attığını görünce 29 Ocak 1830 tarihinde patrik kendisine tatlı sert bir hoşgörü mektubu yazmıştır. Mektupta; "Yaptığın bölücülük faaliyetlerine son ver, çünkü Mardin Hıristiyanları çok ızdırap çekti" sözleri yazılıydı. Barış mektubu olup olmadığından bilgi edinemedik. 1832 yılında Amidli Osman Paşa bin Şeyh oğlu, İlyas Şadi'nin malını talan etti. Onu Mardin Kalesi'nde boğup çıplak olarak oradan aşağıya attılar. Akrabalarından hiç kimse yardımına gitmedi. O büyük servetinden kefeni bile çıkmadı. İlyas Şadi'nin yapmış olduğu zulüm ve tersliklerden ötürü yürekleri zedeleyen acı dolduran bazı erdemlikten yoksun bazı Süryaniler ayağına ip bağlayıp onu Surp Kevork Kilisesi'ne kadar sürükleyerek götürdüler. 15 Ağustos 1832 tarihinde defnedildi. Aynı yılda Katolikliğe geçen Metropolit Matay, Suriye üzerinde egemenlik kuran Mısır Hükümetine/devletine kendisine bağlı manastırların

rahiplerini riayet göstermediklerinden dolayı onları çıkarmak istediğine dair şikayette bulundu. Mısır devleti tercümanlığını yapan Katolik kökenli Hanna Bahri yardımıyla emir çıktı. Bu hileyle Karyatayn'daki Mor Yulyan Manastırı'nı zapt ettiler. İçinde bulunan Kustanil'den olan Hori Hanna bin Şemmas İlyan'ı çıkarttılar. 1834 yılının Ekim ayının ortasında Kürt kökenli Ravanduz'un büyük ordusu Cizre binbaşısı ve civardaki Kürtlerle birlikte İdil ve Esfes Köyü üzerine hücum ettiler ve onları tahrip ettiler. 1835 yılında da Babil'den bir hükümdar, Musul ve Tur-Abdin üzerine yürüdü. Onları tahrip etti. Patrik bu sırada Amid'teydi. Patrik 1836 yılında Amidli Raban Gevargis bin Eşahyo'yu Kudüs'e episkopos olarak Meryem Ana Bayramı'nda Amid'te kutsadı. Aynı yılda Reşid Paşa, Tur-Abdin'de patrik olarak tanınanları Habablı Barsavm, Basıbrinli Mirza, Arbolu Abdunnur, Midyatlı Zeytun'u Amid'e getirip hapsetti. Tekrar patrik ünvanını kullanmalarını yasakladı. Tüm Tur-Abdin üzerine Enhilli Mafıyan Ablahad'ı tayin etti. Manastırlara düzen getirtti. Rahibeleri tek bir özel manastırda topladı. Rahipleri ayırttı. Patrik te yazın kavurucu sıcağından Amid'ten Mardin'e ve Mor Hananyo Manastırı'na gitti. Orada 18 Aralık 1836 tarihinde hastalanarak hayata veda etti. Büyük bir saygın töreniyle toprağa verildi. Naaşı Mor Hananyo Manastırı'ndaki Azizlerin Evi'nde defnedildi.

112- Musullu İkinci İlyas (1838 – 1847)

Musul'un Fosülo ailesinden olan İlyas Bin Hindi kısa boylu, sesi güzel, güler yüzlü, perhizkar, yüreği temiz, imanı güçlü, gayretli, yetimleri ve fakirleri seven bir şahsiyete sahiptir. Erdemliğinden dolayı ruhanilikte yüksek rütbelerde ilerledi. 1811 yılında Asur Metropoliti 9 Ekim 1829 tarihinde mafıryanlığa yükseldi. Kiliseden ayrılanlar onu hedef olarak yaptıkları mücadele neticesinde metropolitliği döneminde Musul'da, mafıryanlığı döneminde de Bağdat'ta cezaevine atıldı. Bağdat'taki cezaevinde iken cazaevi başkanına Allah'tan gösterilen bir mucizenin etkisinden dolayı serbest bırakıldı. Patrik Gevargis vefat ettiği zaman Kutsal Sinot 1836 yılının Aralık ayında Mor Hananyo Manastırı'nda toplandı. Hazır bulunması için Sinot tarafından kendisine mesaj gönderildi. Geldiğinde atıkları kura neticesinde kura üzerine düştü. Fakat onu hemen patrikliğe yükseltmediler. Ondan önceki Merhum Yavnon ve Gevargis başına geldikleri başına da gelmesin. Kendisine şu teklifte bulundular: "İlk önce Kostantinopolis'e git, patriklik fermanını çıkart ve Musul ile Şam'da kiliseden ayrılıp Katolikliğe geçiş yapanlar tarafından zapt edilen kiliselerin iadesi için emir çıkart" dediler. Sinot tarafından manastır ve içindekiler kendisine teslim edildikten sonra sinota verdiği sözü yerine getirmek niyetiyle yolculuk hazırlığı yaptı ve Markus Manastırı'nın rahiplerinden Urfalı Rahip Hbed-Nuhro ve kendi katibi musullu Rahip Behnam eşliğinde yola çıktılar. Söz konusu Hbed-Nuhro Türkçe, Ermenice, Arapça ve

Süryanice bildiği için tercüman olarak yanına almıştı. Rahip Behnam'ı da sonradan Kostantinopolis'e hem metropolit hem de vekil yapmıştı. Ayrıca kendi kızkardeşinin oğlu Musullu Şimmas Behnam'ı kasadar olarak Mihoyel isminde Musullu bir hizmetçiyi de yanlarına aldılar. Kostantinopolis'e vardıklarında Ermeni Patrikhanesi'ne misafir oldular. Onları saygıyla karşıladılar. Orada 14 ay süreyle kaldıktan sonra Ermenilerin desteğiyle altı ferman elde ettiler. Fermanlardan biri; patriklik için, diğerleri de Katolikliğe geçenler tarafından zapt edilen kiliselerin iadesiyle ilgilidir. Bunları elde ettikten sonra manastıra geri döndü. Tur-Abdin Mafıryanı Baseliyos Abdullahad başta olmak üzere diğer episkoposlar toplandılar ve 6 Ekim 1838 yılının Tecdid Pazarı'nda onu Antakya Patriklik Kürsüsü'ne yükselttiler.

Patrikliğe yükseldikten hemen sonra elde ettiği fermanlardaki emirleri uygulamaya başladı. İlk önce kiliseden ayrılıp Katolikliğe geçiş yapanların ölümlerini mezarlıklarımızda defnetmelerini yasakladı. Daha sonra Musul'a gidip zapt ettikleri kilise ve mezarlıkları iade etti. Kostantinopolis'te harcadığı parayı da halktan toplamaya başladı. Takip ettiği güzergah olarak Urfa'ya kadar ulaştı. Orada 1840 yılının Pantikusti Bayramı'nın haftasında Urfalı Raban Abdunnur'u Ostateos sıfatıyla Urfa Metropolitini olarak kutsadı. Gezi turunu tamamladıktan sonra kendi kürsüsüne geri döndü. Bu yılda Hintliler, Maravge isminde Karakuşlu biriyle mektuplar gönderdiler. Episkoposların yanına gitmelerini istemektedirler. Patrik episkoposları topladı, onlarla istişare ettikten sonra kendilerine cevap gönderdi. Yabancılara dikkat etmelerini telkinde bulundu ve bir metropolitini göndereceğini ya da kendisi bizzat gelip onları ziyaret edeceğini vaat etmektedir. Ayrıca metropolitliğe layık biri varsa onu gönderdikleri takdirde Metropolit olarak kutsayacağını da ekledi. Hintliler bu müjdeli haberi aldıklarında çok mutlu oldular ve artık patriğin göndereceği metropolitini beklemeye başladı. Kudüs Episkoposu Abdullahad Dağali'nin vefat etmesinden dolayı yerine Ostateos Abdunnur'u atadılar. Toplantıya katılan bazı episkoposlar Kürsü Manastırı'nda kalmayı tercih ettiler. Bunlardan birisi Mor Malke Manastırı'nın Episkoposu Mor Severiyos ve iki öğrencisi (biri Habablı Rahip Yuyokimdir) manastırda kalmak istediklerini söylediler. Sebep; Kürtlerin uyguladıkları baskıdan olabileceği muhtemeldir. Mor Severiyos rahiplerin eğitimiyle ilgilenmeye başladı. Rahip Yuyokim de patriklik sekreterliğinde görev aldı. 5 Ocak 1841 tarihinde Mor Severiyos vefat etti ve alçakgönüllülüğe, saygınlığa ve meşhur öğretmenliğine yakışır bir şekilde patriğin düzenlediği bir cenaze töreniyle Azizler Evi'ndeki güney mezarında toprağa verdiler. Öğretmenlik görevini de daha sonra Arbolu Metropolit Abdunnur devraldı. Patrik 1842 yılında manastırda Murun'u kutsadı. Murun kutsama törenine Hartpart/Harput, Urfa, Asur, Amid, Bışeriye, Tur-Abdin ve Mardin civarından büyük bir kitle

topluluk toplandı. Manastır gelen topluluğa yetmedi. Manastırın etrafında çadırlar kurdular. Manastırın avlusundaki kuyuların suyu tükenmişti. Murun'un kutsama töreni sırasında Murun, taşmaya başladı. Kuyular bile su dolup taşı ve avluda akmaya başladı. Meydana gelen bu mucizenin etkisinde şaşırıp kalmış, insanların aracılığıyla bu tür mucizeleri gerçekleştiriyor diye Allah'a övgüler yağdırmaya başladı. Bu mucize günümüzde de halk arasında yerli ve yabancılardan dile getirilmektedir. Mucizenin görgü tanığı olarak manstırda o sırada bulunan Balalili Ahma isminde bir yaşlı Müslüman bana şu sözleri anlattı: "Ben kendi elimle kuyunun ağzından bir kase ile su alıp doldurdum" dedi. Küruma Köyü'nden Faris isminde biriyle Bülbül Köyü'nde karşılaştığımda; "Ben de o tarihte manastırın çobanıydım ve mucizeye tanık oldum. Kendi elimle kuyudan doldurdum" dedi. Onunla görüştüğüm tarihte 140 yaşındaydı. Murun'un kutsama töreninden sonra Patrik, meşhur Rahip Behnam'ı Musul Metropoliti olarak kutsadı. Daha sonra Amid'e gidip Kabaş'taki Mor Kavme Kilisesi'ni onarttı.

Şimdi de konsilin istişarıyla patriğin Hindistan'a gönderdiği mektuplara geri dönelim. Mektuplar Episkopos Diyonosiyos'a ve bütün Hindistan'ın kiliselerine gönderildi. Mektuplarda kahin ve meşhur, mümin, kusursuz diyakosları seçip Antakya Kürsüsü Manastırı'na göndermeleri isteniyordu. Gönderecekleri bu kişilere kehennütün görevini, kuralları ve diğer ruhani eğitimini öğrettikten sonra kilisenin ihtiyaca göre onları yavaş yavaş kutsayıp geri göndereceklerini planlamaktaydılar. Mektupların içeriğini öğrenen Papaz Abrohom'un kardeşinin oğlu Matay Falakünant, diyakosluğun Koruyo rütbesindeydi. Kulam okulunda Süryanice dilini öğrenmişti. İngilizce'yi de Madras'ta bitirmişti. İngilizce'yi okuduğu yerde Ortodoks inancı /mezhebi dışında diğer mezheplerin tohumunu da belleğine yerleştirmişti. İngiliz misyonerlerin desteğiyle Mardin'e kötü bir amaçla geldi. Kendi amacına ulaşmak için, Hindistan'ın tanınmış papazlarından ve diyakoslardan kahin olduğuna ve tarafından gönderildiğine dair hileli bir şekilde imzalı mektuplar almış, Asur'a geldiğinde kahin olmadığı halde ayin yaptı. Asurlulardan da diğer mektuplara benzer mektuplar alarak Patrik İlyas'ın yanına geldi. Getirdiği mektupları patriğe takdim edip gösterdiği iltifat ve alçakgönüllülüğü, Hindistan'dan Elçisel Kürsü'ye geldiğini kırık bir yürekle geri dönmek istemediğini ve buna benzer yalan sözler uydurarak patriği en sonunda ikna ettirdi ve onu Atanasiyos lakabıyla Metropolit olarak kutsadı. Kendisine de metropolitliğin yetki belgesini Kutsal Murun ve metropolitlerin kilisede kullandıkları bütün eşyaları hediye ederek Hindistan'a geri gönderdi. Deniliyor ki patrik onu kehennütün daha alt kademesinden yani diyakosluktan kutsamasını istedi. Milibarın kutsamasını doğru bulmadığını göstermiş gibi oldu. Patrik dediklerine ikna olmuş ve isteğini detaylarıyla yerine getirmiştir.

Söz konusu olan zat Hindistan'a ulaşır ulaşmaz aleyhinde menfi mektupları patriğe yazmışlar ve bütün hilesini ortaya sergilemiştir. Patrik hemen aforozu ilan etmişse de Hindistan'ın hükümdarları onu destekledikleri için görevine devam etti. Bu sırada Katolikliğe geçen Metropolit İsa onlardan alınan kilise ve mezarlıkları hakkında Fransız Konsolosu desteğiyle iade emri çıkarmıştı. Bundan dolayı Patrik İlyas tekrar Kostantinopolis'e gitmek mecburiyetinde kaldı. Göstermiş olduğu yoğun bir mücadele neticesinde onların aldıkları emirlerin iptali için yeni bir emir daha çıkarmışsa da bir faydası olmadı. Çünkü Fransızlarla Osmanlı Devleti arasında güçlü Süryaniler geri planda kalıyorlardı.

Patrik henüz oradayken Kudüs Metropolitleri Mor Ostateos Hbed-Nuhro yanına gitti ve kendisinden şu istekte bulundu: Kudüs'teki vakıfların yenilenmesi, kutsal mekanların tezyin edilmesi ve Kudüs'ün Metropolitlik vekaleti iptal edilmesi için para toplamasına izin vermesini istedi. Patrik de daha önemli işlerle meşgul olmasından ve özellikle Kudüs'te bulunan Patrik vekili Kservanlı Rahip İlyas'tan aldığı mektuplarda öyle bir ihtiyaç duyulmadığını, verdiği rapora göre metropolitin isteğini kabul etmedi. Metropolit Ostateos sekiz ay süreyle orada kalmasına rağmen yine de patrik ikna olmamıştır. Ayrıca metropolit, Kudüs Metropolitliği'nden çekti ve kendisine Kostantinopolis'in patriklik vekaleti vermişse de metropolit kabul etmedi. Kudüs'teki Mor Markus Manastırı'nın ve diğer kutsal mekanların idaresine Kservanlı Rahip İlyas'ı vekil etti. Kostantinopolis vekaletine de Kılıtmaralı Episkopos Kurilos Yakup'u atadı. Musullu Episkopos Behnam ve Rahip Yuyokim ise Anadolu güzergahında geri döndüler.

Atanasiyos Matay'ın yaptığı menfi kışkırtmasından haber alan Patrik İlyas bir metropolitin oraya gönderimesini zorunlu olduğunu düşündü. Urfa'ya vardıklarında 1845 yılında Hababli Rahip Yuyokim'i Kurilos lakabıyla Hindistan'a metropolit olarak kutsadı ve onu oradan gönderdi. Patrik te Urfa'dan Mardin'e ve oradan da Musul'a geçti. Musul'da işlerin istediği gibi yolunda gitmeyince Mardin'e geri döndü. Metropolit Antun ile arasında birçok tatsız tartışmalar ve mücadeleler olmuştur. Bu tartışmaların yanı sıra büyük masrflar ve zararlar da olmuştur. 1846 yılında Kservanlı Rahip İlyas kendisine bir uyduruk mazbata yapmış, mazbatada şu konuya yer vermiştir: "Turlebnon'dan 1500 aile papazlarıyla birlikte Antakya Elçisel Kürsüsü'ne iltihak etmek istemektedirler. Kutsal Sinot'un inancını yalnız kabul etmektedirler. Bundan dolayı kadasetliğinizden ricamız; bizlere bir metropolit kutsamanız ve Murun'u göndermeniz temennimizdir. Bu göreve layık gördüğümüz tek kişi de Kservanlı Rahip İlyas'tır." Rahip İlyas Patriğin yanında 40 gün süreyle kaldı ve onu metropolit olarak kutsamasını istedi. Rahip İlyas'ın uydurduğu yalan ve hilenin ötesinde patrik ona Kudüs Metropolitliği'ni teslim etti. Patrik, Rahip İlyas ile birlikte Asurlu Rahip Petrus'u Yuliyos lakabıyla Evrensel Metropolit olarak kutsadı. Kservanlı

Kudüs'e gittiğinde görevine ve üzerinde sorumlu olduğu mekana ve makama yakışır ve gerektiği şekilde imanla ve gayretle yönetmediği görülmüştür. Patrik, bu tutuma karşı önlem alabilmek için Humus'ta sürgün hayatı yaşayan Meropolit Hbed-Nuhro'yu yanına gitmesi için haber gönderdi. 1847 yılının Ocak ayında patriğin yanına ulaştı. Patrik İlyas, Metropolit Hbed-Nuhro'ya şu konuşmayı yaptı: "Hep birlikte aldığımız karar, seni tekrar Kudüs'e geri göndermektir. Metropolit, patriğin teklifini kabul etmeyince patrik, sorumluluktan kaçmak istediğinizi haklı buluyoruz. Çünkü iki yıl önce Kostantinopolis'e geldiğinizde ve Kudüs'teki manastır ile Kutsal Yerlerin tadilat ve yenilenmesi için takdim ettiğiniz talebinizi reddettiğimizden dolayı seni oldukça üzdük ve sana haksızlık yaptık. Senden bu konudan dolayı özür diliyoruz. Geçene mazi derler ve tekrar anılmaması gerekir. Şimdilikse bizler ve bütün halk seni tercih ediyoruz. Acilen Kudüs'e git ve orayı bilgeliğin gibi yönet." Bu sırada İdil'den üzücü haber geldi. Bedirhan Bey Episkopos Gevargis'i iki papazı ve halkın ileri gelenlerinden 8 kişiyi birlikte katletti. Bu acı haberin ulaşmasıyla herkes mateme boğuldu. Bu vesileyle Metropolit Hbed-Nuhro'nun gönderilmesi iptal oldu. En sonunda patrik, episkoposları /ataları ve halkın liderlerini topladı. Kudüs Abraşiyesi ve Kutsal mekanların yönetimi hakkında istişarede bulundular. Hep birlikte aldıkları karar; Kudüs'teki patrik vekilliğini Leğv /iptal edilmesi ve Kudüs Metropolitinin bizzat abraşiyeleri ziyaret etmesi ve lemmenin yani Kudüs'ün hukuk toplanılması için her yerde vekiller tayin edecektir. Patrik Metropolit Hbed-Nuhro'yu dualarla ve tavsiyelerle Kudüs'e gönderdi. Patrik, yaşlılıktan dolayı abraşiyeleri ziyaret ettiğinde çok zorluk çekmesine rağmen ara vermeden gereken ziyaretleri gerçekleştirmekte ve Kürsü Manastırı'nın inşaatı için de yaşayanlar büyük çaba sarfetmekteydi. Onun döneminde manastırın sakinleri rahip, kahin, diyakos ve hizmetçiler toplam olarak 100 kişiye ulaşmıştı. Onların ruhsal eğitimiyle ilgileniyordu. Mor Malke Manastırı'nın Episkoposu Severiyos ve Arbolu Kurilos Abdunnur gibi eğitilmiş, tanınmış kişiler görevlendirdi. Bunlar birçok ruhani kişiyi en iyi terbiyeyle ve eğitimle mezun ettiler. Dönemin getirmiş olduğu çirkin olaylardan dolayı patrik, hiç rahatlık bulmadı. Özellikle kızkardeşinin oğlu Metropolit Behnam'ın vefatı onu yıprattı. Behnam'ı 1845 yılında Kürsü Manastırı'na metropolit olarak kutsamıştı. 1846'da hastalandı. 15 gün sonra vefat etti. Patrik onu çok sevdiği için Süryani milleti için iyi bir yönetici olacağı umudu taşıdığından, vefatına oldukça üzülmişti ve sürekli onun için hasret çekiyordu. Patrik İlyas bu şekilde hayatını yorgunlukla, çalışmakla ve hasretlerle tamamladı. 11 Nisan 1847 tarihinde hayata veda etti. Patriklik görevinde 10 yıl 5 ay bulundu. Naaşı Mor Hananyo Manastırı'nın Azizler Evi'ndeki kuzey mezarında defnedildi. Duaları bizimle olsun.

113- İkinci Yakup (1847 – 1871)

Yusuf Kabso oğlu olan Yakup, Mor Hananyo Manastırı'nın batısında yer alan Hısno- Datho/Kıllıtmara Köyü'nde 1800 yılında doğdu. Ergenlik çağına geldiğinde, babası köyün tanınmış ailelerinden Gevargis Yuhanon isminde bir adamın Hana isminde terbiyeli bir kızı kendisine nişanladı. 3 yıl süreyle nişanlı kaldıktan sonra düğünün 15 gün öncesi ruhsal bir düşünceye dalıp dünyanın batıl ve boş olduğunu düşünerek hemen evi terk etmiş ve Tur-Abdin'e gitmiş ve orada rahiplik hayatına atılmıştır. Habab'taki Mor İliyo Manastırı'nda ikamet eden Patrik Yavnon'un öğrencisi oldu. 1818 yılında onun aracılığıyla rahiplik hayatına girdi. Ertesi yıl kehennütlük mertebesine yükseldi. İyi meziyete sahip, zeki, akıllı ve münzevi bir kişiliğe sahipti. Bu güzel sıfatlara sahip olduğundan dolayı Patrik Gevargis onu çağırdı ve Kurilos lakabıyla onu Evrensel Metropolit olarak kutsadı. Bir süre Kürsü Manastırı'nı ve Mardin yönetmenliğini üstlendi. Daha sonra Rusya'nın Tiflis memleketine gitti ve orada yıllarca kalmıştır. 1844 yılında Kostantinopolis'te patrik vekilliği yaptı. Patrik vekilliği döneminde Beyoğlu Mahallesi'nde bir ev satın aldı. Bir kilise inşa etmeye hak kazandı /izin aldı. Meryem Ana adına bir namazgah inşa etti. Dağınık olan Süryani ailelerini bir arada toplamaya çalıştı. Bir matbaa satın aldı ve Süryani harflerini dökümden yaptıktan sonra iki kitap bastı. Kitaplardan biri Gerşuni olarak, namaz hakkında genel bilgiler içermektedir. Diğeri de Davut Peygamberin mezmurlarını Süryanice olarak bastı. Bu kitapları bastıktan sonra, bastığı kitapları dağıtmak ve Patrik İlyas'ın Kostantinopolis'te borç aldığı paraları toplamak için Mardin'e gelmeye karar verdi. Musul'daki kiliselerin davası için bu paraları borç almıştı. Metropolit Yakup, Mardin'e ulaştığında Patrik İlyas'ın ölüm haberini almış oldu. Önce Mardin'ne sonra da manastıra geçti. Yeni patriğin seçimi için orada toplanan episkoposların isimleri şunlardır: Yuhanon bin Yeşu Cezmeci, Yusuf bin Gerum, Cizre Episkoposu Stefan, Mor Malke Manastırı'nın Met. Aho, Dayro Daslibo Manastırı'nın Metropolit Barsavmo ve Metropolit olarak tanınan Tur-Abdin Patrikleri; Patrik Mirza, Çelmolar'dan Patrik Zeytun, Midyat Episkoposu Malke, Asurlu Yuliyos Petrus. 15 gün süreyle patrikliğe kimi seçeceklerine dair birbiriyle danıştılar ve tartıştılar. En sonunda hep birlikte söz konusu olan Metropolit Yakup'u oybirliğiyle kabul ettiler. 1847 yılının Pantikusiti Bayramı'ndan önceki Perşembe gününde, Mor Barsavmo'nun İntikali Bayramı'nda patrikliğe yükselttiler. Törenden sonra Asur'un meşhur Metropolit Behnam ve Mor Matay Manastırı'nın Metropolit Matay ulaştı. Tören randevusu Pantikusti Bayramı olduğu için törene ulaşmadıklarından biraz kırıldılar. Sonuçta olayı Allah'ın iradesine bağlayıp "belki törende hazır bulunma şansımız yoktu. Rab onu millet için mübarek ve hayırlı kılsın, görevinde başarılı olsun" dediler. Törenden sonra herkes kendi abraşiyesine geri döndü.

Patrik Yakup, abraşiyesiz olan Yuliyos Petrus'u Şam Abraşiyesi'ne atadı. Yaşlı Metropolit Yusuf Ğerum'a, Mor Hananyo Manastırı'nın üstünde yer alan Mor Yakup Manastırı'na yerleşti. 1848 yılında Rahip Zeytun'u Filuksinos lakabıyla Evrensel Metropolit olarak kutsadı. Episkopos Stefan'ı ve Rahip Şemun'u Hindistan'a gönderdi. 1850'de Murun'u kutsadı. Manastırda bağlar ve badem ağaçları dikti. Kırklar Kilisesi'nde dörtgen şeklinde olup ağaçlarla örtülü yontulmuş yeni bir patrikhane binası açtı. 1851 yılında Tur-Abdin'i dolaştı. Mardin'e geri dönüp yıl sonunda Asur'a gidip geleneksel olarak Metropolit Behnam'ı mafıryanlığa yükseltti. 1863 yılında Süryanilerle Katolikler arasında büyük bir tartışma ve kargaşa çıktı. tartışma o kadar vahim bir duruma ulaştı ki kadınlar hamamlarda bile mücadele edip birbirlerini tehdit ediyorlardı. Her iki taraf şu kararı aldı: Liderler açık ve genel bir mücadele yapsınlar, araştırma maddeleri ortaya atsınlar. Patrik Yakup, bu meseleye üç metropolit görevlendirdi. Metropolit Zeytun, Metropolit Aho ve Kılıklı Metropolit Yusuf. Halkın ve liderlerin genel onayıyla mücadele komite başkanlığına Metropolit Zeytun seçildi. Onunla birlikte 14 seçkin de seçildi. Katoliklerin grubundan da Metropolit Antun ve onunla birlikte Keldanilerden, Ermenilerden ve Süryani Katoliklerden de 14 Seçkin adam seçildi. İnancımızın temel kuralını istediler. Metropolit Zeytun onu okudu. Hep birlikte "bu inanç üzerine hepimiz ölelim" dediler. "O zaman bizlerle birleşmenize engel teşkil eden konu nedir?" "Başka konular var" dediler. Bunlar yazılı mektuplarla araştırılması gerekir. Sordukları sorulara Metropolit Zeytun hazırlıklı bir şekilde cevapları veriyormuş. Kendilerine yöneltilen üç sorunun cevabını vermekte zorlandılar. Sonuçta genel bir konsilin oluşturulması ve aradaki farklılıkların kitaplardan araştırılmasını istediler. Metropolit Antun, Batrılılar, Keldaniler ve Ermeni Katolikler toplanması istenilen konsile hayır, dediler. İnancımız /mezhebimiz doğru olduğunu biliyoruz, fakat sizler sözlerinizin aleyhindedesiniz. Yani söylediklerimizin tersini yapıyorsunuz. Katoliklerin hiddeti dinmiş ve özellikle Mıtran Antun mahçup kaldı. Patrik Loozor Cumartesi gününde Amide gitti. 1853 yılında manastırın güneyinde bahçelerin arasında büyük ve güzel eyvan inşa etti. Bu eyvanı inşa etmekteki amacı şehirden ve başka yerlerden gelen ziyaretçilerin vakitlerini orada geçirmek ve manastırın ruhsal yaşamını zedelemek için öyle bir teşebbüste bulundu.

1856 yılında Kudüs Metropoliti Hbed-Nuhro Milibar'ı ziyaret etme isteğinde bulundu. Patrik gitmesine izin verdi ve Sadadlı Rahip Abdallah Dbeth-Mahluf ile birlikte gittiler. 1858 yılında saygıyla geri döndü. Patrik, Asur'daki Mafıryan Behnam'ı yasal bir araştırma yapmadan İmadiyr Dağı'na sürgün etti. Bazıları sürgün sebebinin idarecilik konusuyla ilgili olduğunu düşünmektedirler. Fakat Patrik, yaptığından pişman oldu. Onu geri çevirmek istediye de ancak yedi ay sonra geri çevirebildi. 1859 yılının

Eylül ayında vefat etti. 1860 yılında patrik iki metropolit kutsadı. Birisi, Mardinli Papaz Hbed-Nuhro'nun oğlu Rahip Gevargis'i Kurilos Lakabıyla Evrensel Metropolit olarak; diğeri de Mardinli Rahip Hbed-Mşiho Amid'e kutsadı. Aynı yılda Amid'teki kilisesinde eyvanlı bir patrikhane inşa etti. Ayrıca kiliseye araziler satın aldı ve kiliseye su çekti. 1862 yılında Kurilos Gevargis'i Asur abraşiyesine gönderdi. Çünkü bu dönemde ruhani liderlerden yoksundu. Bu yılda patrik ile Mardin halkı arasında dargınlık ve anlaşmazlık meydana geldi. Halk, manastırı Patrik İlyas döneminde olduğu gibi görmek istiyormuş çünkü onun döneminde manastırda okul olduğu için öğrencilerle, rahiplerle ve diğer hizmetçilerle canlıydı. Manastırın inşasıyla da ilgilenmekteydi. Patrik Yakup da Patrik İlyas'tan kalan borcu ödemiş olmasından isteklerini cevapsız bıraktığı olsa gerek. Bazılarına göre de başka bir sebepten kaynaklandığı düşünülmektedir. Cemaat yazın gidip orayı bir yazlık gibi kullandıkları için onları bu adetten engellemek istiyordu. Çünkü rahipliğin yaşamına ters düşmekteydi. Bundan dolayı manastırı terk edip Amid'e yerleşti. Manastırda artık baykuşlar dolaşıp ötüyordu çünkü bomboş kalmıştı. Sadece bekçilik görevi yapan birkaç kişi kalmıştı. Her ne kadar valilik Amid'te olduğu gerekçe gösteren Patriğin bu tür davranışta bulunması hayatında büyük bir noksanlığın olduğunu gösterilmektedir. Halkın gözbebeği olan manastırı acınacak bir duruma getirmemesi gerekiyordu. Özellikle kiliseden ayrılanların ve kilise aleyhinde bulunanların sayısı gün geçtikçe çoğaldığı bir döneme denk gelmesi daha da vahim bir durum arz etmekteydi. Bazıları da konuya çare bulmak yani aralarında arabuluculuk yapmak için Şam'daki Metropoliti Yuliyos Petrus'a yazılı olarak haber gönderdiler. Yuliyos Petrus onların isteğini ret etti. Çünkü patrikle arasını açılmasını istemedi. Patrik 2. Yakup 1864 yılında Turabdin'i ziyaret etti. Mor Gabriyel Manastırı'nda Murun'u kutsadı ve Rahip Behnam Semerçi'yi, Diyonosiyos lakabıyla Musul'a metropolit olarak kutsadı.

Patrik, 1865 yılında Amid'te iken, Milibarlı Rahip Yusuf Hindistandan gelip Milibarlıların isteğine ve gönderdikleri müvafakatnameye göre, onu 12 Şubat'ta Diyonosiyos lakabıyla Milibar'a metropolit olarak kutsadı. Patrik, 1869 yılında Kurilos Gevargis'le birlikte Urfa'ya gitti. Dönemin Urfa Metropoliti Gabriyel'di. Süryaniler ve Ermeniler onu görkemli bir törenle karşıladılar. 29 Haziran'a denk gelmiş Pantikusti Bayramı'nda Mor Gevargis Kilisesi'nde Murun'u kutsadı. Kutsal Muru'nun gizi Protestanlar tarafından hiçe sayılmaktadır. Bu kutsal gizin saygınlığına yönelik Allah orada bir mucize gerçekleştirdi. Kutsama töreni sırasında Murun taşmaya başladı. Merdivenlerin altında bulunan bir kuyunun suyu da keza taşıdı. Protestanlar bir numara olduğunu iddia ettiler. Onlar da aynısını yapmaya çalıştılar. Ürettikleri ilaçlardan taşmanın bir benzerini yapmak isterken yüzleri yandı. O zaman patriğin şerefi ve saygınlığı daha da arttı. Bu mucizenin anısı ve tarihi bir taş üzerinde yazılmıştır (günümüzde bu

taş Urfa Müzesi'ndedir). Patrik Yakup oradan Amid'e gitti ve vefat edinceye kadar orada kaldı. Harput'ta sürgün hayatı yaşayan Kılıtmaralı Numan Ağa'yı 1870 yılının sonlarına doğru yanına çağırdı. Adı geçen zat zengindi. Patriğin satın aldığı gayrimenkulleri/arazileri varislerinin yüzünden kaybolmaması önlem almak amacıyla mahkemede kendisine devretti. Kendisine ait bütün özel eşyalarını ve patrikliğe ait patrikliğe bütün menkul ve gayrimenkullarını yeni bir vekil veya halef seçilinceye kadar garantiye almış oldu. Patriğin hastalanıp ağırlaştığını haber alan Mardinliler, Mor Yuliyos Hbed- Mşiho'yu 7 Şubat'ta Amid'e gönderdiler. Mor Yuliyos Amid'e ulaştığında patriğin zor konuşabildiğini görmüştür. Kendisine kandil/hastaların yağı gizi düzenledi. 12 Şubat sonsuzluğa göç etti. Valiliğin İl Meclisi üyeleri olan yukarıda adı geçen Numan Ağa ve Mardinli Şımmas Melke Dolabani defin işlemini erteleyerek cenazenin Mardin'e götürülmesi ve manastırdaki patriklerin mezarlığında defnedilmesi için Mardin'e telgraf çektiler. Mardinliler kış mevsimi nedeniyle gelmemiş olabilirler. Amidliler de zaten Mardin'e götürülmesine karşıydılar. Çünkü onun vasıtasıyla birçok yarar ve saygınlık görmüşlerdi. Sonuçta onu Amid'teki Meryem Ana Kilisesi'nin güney mezbahındaki Mor Hevoro'nun mezarına defnettiler. Bir mafıryan, on üç veya on dört episkopos, elli altı papaz, otuz beş rahip ve seksen dokuz şımmas/diyakos kutsadı. Duaları bizimle olsun.

114- Dördüncü Petrus (1872 – 1894)

Asurlu Petrus, Mor Hananyo Manastırı'nın öğrencisi ve rahibidir. Yüreği temiz, saf, sevgi ve gayret dolu biridir. 1846 yılında Patrik 2. İlyas tarafından episkoposluğa seçilerek kutsandı. 18..? yılında Suriye Metropolitliği'ne atandı. Onu çok güzel bir hararetle yönetti. Suriye'de Katoliklerin bizlerden zulmen zapt ettikleri kilise ve manastırları geri iade edebilmesi için büyük bir gayret gösterdi. Metropolitliği döneminde bir evlilik konusu yüzünden Zaydal Köyü'nün yarısı Katolıklara iltihak olmuşlardı. Patrik 2. Yakup vefat ettiğinde yukarıda söz edilen Suriye'deki kilise ve manastırların davası için kendisi Kostantinopolis'teydi. Amid'teki kurul ve episkoposlar, seçime katılması için kendisine telgraf çektiler. Gelemeyeceğine dair seçilecek kişi de hayırlı ve uğurlu olsun cevabını verdi. Bütün episkoposlar toplanınca üyelerin çoğu patrikliğe onu layık görüyorlardı. Ondan dolayı ikinci kez telgraf çektiler ve acilen gelmesini istediler. Bundan dolayı patrik seçimi gecikti. Kudüs Metropoliti Hbed-Nuhro Ustatheos, Kudüs Manastırı'nın Lemmesini toplamak için hemen Amid'ten Tur-Abdin ve Cizre'ye gitti. Diğer episkoposlar da Mardin'deki Kürsü Manastırı'na gittiler. Hep birlikte oylarını Mor Yuliyos Petrus'a verdiler. Manastıra ulaştığında onunla oturup pazarlık yaptılar. Manastırın yıkılan bölümlerini yeniden inşaa etmesi, bir matbaanın getirmesi ve resmi bir okulun açmasını talep ettiler. O da; kesin karar ve vaat hiç kimseye

vermeme mümkün değildir. Fakat elimden geldiği kadar Allah'ın izniyle yapmaya çalışacağım cevabını verdi. İstemezseniz de, bu taleplerinize vaatte bulunan birisini seçin. Ben mutlulukla kendisine hizmet ederim ve kavuğunu da taşırım. Tekrar kendi aralarında istişare ettikten sonra kendisine şu konuşmayı yaptılar: "Yasal olarak halkımızı yönetmemiz ve idare etmemiz icab ediyor." Yuliyos Petrus: "Eğer yasadız olarak yönetiliyorsam dinsiz olduğum demektir, o zaman beni nasıl patrikliğe yükselteceksiniz" cevabını verince, sözlerine karşı suskun kaldılar ve sözlerini gururdan yoksun olduğunu görünce oybirliğiyle patrikliğini onayladılar. 4 Haziran 1872 tarihinde Pantikusti Bayramı'nda onu Antakya Süryanileri'nin Patriği ilan ettiler. Törene katılan episkoposların isimleri şunlardır: 1- Mor Malke Manastırı'nın Reisi Mor Kurilos Aho (1842-1890), 2- Mardinli Mor Kurilos Gevargis Evrensel Metropoliti ve Bışeriye'deki Mor Kuryakos Manastırı'nın sorumlusu (1860-1917), 3- Bir dönem Amid Metropoliti Mor Yuliyos Hbed-Mşiho (1860-1892), 4- Asur'un Mor Behnam (o dönemde Kürsü Manastırı'nda yaşamaktaydı 1852-1879), 6- Azağlı/ İdilli Cizre'nin Mor Kurilos Barsavm (1852-1874), 7- Urfalı Harput Metropoliti Mor Diyoskoros Gabriyel (1861-1887), 8- Slibo Manastırı'nın Reisi Mor Barsavmo (?), 9- Mor Matay Manastırı'nın Reisi Mor Atanasiyos Denho (?). Törene Mardin civarından ve Tur-Abdin'den büyük bir halk ve ruhani kitlesi katıldı. O gün kilise tarihinde büyük bir mutluluk günüydü. Patrikliğe yükseldikten sonra Cizre'de bulunan Kudüs Meropoliti Hbed-Nuhro'ya telgraf çekerek gelmesini istedi. Hazır bulunduğu gösterdiği sabırsızlıktan ve katılmadığından dolayı onu eleştirdi. Çünkü kendisi seçime katılan bütün metropolitlerin yaşlısı ve rütbede de daha yetkili biriydi. Aralarında biraz soğukluk ortaya çıkınca metropolit patrikten izin almadan Amid'e gitti.

Patrik de Mardin'e gitti. Halkın liderlerini topladı ve manastırın inşasıyla ilgili görüşlerini aldı. Halk taraflı görülmeince patrik, onları ikna edinceye dek gayretle çaba sarf etti. Patrikle birlikte yardım toplamak için onlardan bir heyet tayin ettiler. Toplanan para kasaları da Şımmas Gabriyel bin Şımmas İliyo Dolabani'yi görevlendirdiler. Mor Kurilos Gevargis de para toplamada patriğe eşlik etti. Mardin'deki cemaati bitirince Hbed-Mşiho bin Yavnon Sumok Dakno isminde bir Süryani mimarı çağırdı ve manastırın güney cephesini yıkma emrini verdi. O cepheyi, hayvanların kaldığı bölüme kadar yıktı. O bölümden sadece dış duvarın bir sıra taşını aldılar. İnşaata başlarken patrikliğinin genel işleri ihtiyacı üzerine manastırdan ayrılmak zorunda kaldı. Bundan dolayı manastırın vekaleti ve inşaat sorumluluğunu Kurilos Gevargis'e teslim etti. Yapılan harcamaların sorumlusu da halkın tanınmış liderlerinden Abdullahad bin Şımmas Hbed-Mşiho Keşşe (kaşo)'yi görevlendirdi. Mimarı da çağırıp o tarihe kadar yapılan masraflar hariç olmakla (kireç, odun, demir inşaat vs.) 90.000 paraya pazarlık yaptı. Patrik daha sonra Tur-Abdin ve Bışeriye'ye gidip oradan da yardım topladı ve daha

sonra Mardin'e geri döndü. O yılın Aralık ayında Amid'e gitti. Patrik Yakup'a ait eşyalarını almak isterken, Amidlilerle bir sorun ve tartışma söz konusu oldu. Çünkü onlar patriğe ait eşyaları vermek istemiyorlardı. Onları mahkeme kararıyla teslim alınca gerginlik daha da tırmandı. Özellikle Metropolit Hbed-Nuhro ile Patrik arasındaki dava kapatılmıştı. Patrik Yakup döneminde metropolitten istenen 150.000 parayı Patrik Petrus da isteyince metropolit; "Benim kimseye vereceğim bir şey yoktur, verecek olursam da ancak Kudüs'teki Mor Markus Manastırı'na vereceğim. Çünkü bütün topladıklarımı onun adına toplamışım. Metropolitte bazı kişiler de destek vererek patriğin işleri yüksek mercilerde yürümemesi için Ermeni Patriği'ne yazdıkları bir raporda; Süryani milleti, Patrik Petrus'u kabul etmediklerini bildirmişlerdir. Metropolit Hbed-Nuhro'nun Amid'ten ayrıldıktan sonra patrik ile Amidliler barıştılar. Patrik de metropolit Hbed-Nuhro'nun izinsiz ayrıldığı için onu Kudüs Metropolitliği'nden uzaklaştırdı. Yerine kendi öğrencisi Raban Abdullah Satuf Sadedi'yi Griğoriyos sıfatıyla kutsadı.

Patrik Amid'te üç ay süreyle kaldı. Bu süre zarfında Amid ve çevresinden para toplayarak inşaatın harcamasına gönderiyordu. Amid'teki görevini bitirdikten sonra Kostantinopolis'e doğru hareket etti ve 15 Mart'ta oraya ulaştı. Orada bir yıldan fazla kaldı. Patriklik fermanı ile istediği emirleri elde etti. Kostantinopolis'teyken refakatında Davud isminde birisi ondan 400 altın lira çaldı. Bundan daha da kötüsü patrik ile Ermeni Patrikhanesi arasında sürekli dedikodu yapmaktaydı. O günlerde Hindistan'dan Diyonosiyos Yusuf, Hori Episkopos Filifos ve diğer zatlardan patriğe mektuplar gönderdiler. Patrik İlyas ve Patrik Yakup tarafından azledilen Matay'ın illegaliteleri hakkında şikayetlerini dile getirirken bir an önce Hindistan'a gidip zapt ettiği kiliseleri ondan almasını ve Londra'ya da giderek İngiltere Kraliçesi'nden gereken talimatı almasını öneriyorlardı. Patrik isteklerine olumlu bakmaya başladı. 14 Ağustos Kudüs Metropoliti Abdullah Sadedi'yi yanına alarak deniz yoluyla Pardi'e ve oradan da 24'te Londra'ya ulaştı. Paris'te Osmanlı Devleti elçisiyle karşılaşmıştı. Londra'da kurul tarafından kendisine tahsis edilen Bayan Fin'in evine konuk oldu. Bayan Fin, eskiden Kudüs'te İngiltere'nin elçiliğini yapan Bay Yakup'un eşidir. Bayan Fin Arapça konuşmaktaydı. Patriğe büyük bir saygı göstermiştir. Yalnız o değil, İngiltere veliahtları, bakanları ve kilise liderleri de aynı saygıyı göstermişlerdir. Patriği önemli törenlere ve yemeğe davet ettikleri zaman büyük bir saygıyla karşılıyorlardı. Kenterbori Başepiskoposu, Süryani Milletinin gelişmesi için yardım toplanması için 1200 kiliseye yazı gönderdi. İngiltere'den öğretmenlerin gönderilmesine dair patriğe teklif gelince patrik bu teklifi reddetti. Başepiskopos ta tasarladığı projeden vazgeçti. Aynı dönemde bir matbaayı satın alıp Halep'te ikamet eden Antuniyos Azar'ın yanına gönderdi. İki kez kraliçe ile görüştü. 21 Şubat 1875'tarihinde gerçekleştirildi. Patrik; "İlk kez Hıristiyan bir kraliçeyle

karşılaşmam benim için büyük bir mutluluk ve şereftir” dedi. Kraliçe; “Memleketimizi ziyaret ettiğinizden dolayı çok mutluyum. Yaşlı şahsiyetinizde Atamız İbrahim’i görüyorum” cevabını verdi. Herhangi bir ihtiyacı olup olmadığını sorduğunda patrik Hindistan’a ve başka yerlere gitmek üzere olduğundan dolayı Hindistan’daki İngiliz büyük amirine haberdar etmesi ve gereken emirleri, tavsiyeleri iletmesini istedi. Kraliçe patriğin isteğini yerine getirmeye vaat etti. Patrik de onun için dua etti.

İkinci ziyareti de 28 Şubat Cuma gününde gerçekleştirdi. Bu ziyarette Metropolit Griğoriyos Abdullah da eşlik etti. Patrik, kraliçenin sarayına yakın tren istasyonuna vardıklarında kraliçeden gönderilen bir zat onları beklemekteydi. Onları alıp bir araçla saraydaki divana gittiler. Kısa bir süre istirahat ettikten sonra kırk günlük oruç dönemi olduğundan dolayı onurlarına perhizli yemeklerden oluşan bir sofraya çekildi. Saraydan bir araca binip kraliçenin eşi Veliaht Albert’in mezarı üzerine inşaa edilen bir kiliseye gittiler. Oraya vardıklarından kısa bir süre sonra kraliçe büyük kızıyla birlikte geldiler ve orada karşılaştılar. Sevgi ve iman dolu sözler konuştular. Kraliçenin isteği üzerine patrik ile refakatçısı merhum eşinin mezarı üzerine bir dua okudular. Patriğe bir ferman verdi ve onu çok değerli bir madalya ile onurlandırdı. Hindistan’da da müracaat edecek bütün yasal ve hukuki taleplerinde saygı görmesi için emirler ve tavsiyeler gönderdi. Patrik kendisine göstermiş olduğu ilgiden dolayı minnettarlığını ifade ettikten sonra tekrar onun için dua etti. Ondan vedalaştıktan sonra yolculuğa hazırlandı ve 22 Mart’ta Londra’yı terk edip Hindistan’a doğru hareket etmeye başladı. 2 Nisan’da İskenderiye’ye ulaştı. Ortodoks Kiptilerin Patrikhanesi’nde misafir oldular. Uşanna Bayramı’nı onlarla birlikte kutladı. Elem Haftası’nın Pazartesi günü Mısır’a gitti. Kıpti Ortodoks Patriği 5. Mor Kurilos ruhanilerle birlikte onu karşıladılar. Onların patrikhanesinde misafir oldu. Diriliş Bayramı’nı onlarla kutladı. 22 Nisan’da Mısır’ın (sahibi) İşmoil Paşa’yı ziyaret etti. Onu saygıyla karşıladı. 23 Nisan’da Patrik 5. Kurilos’tan ruhanilerden ve Kıpti milletin liderleri tarafından yolcu edildikten sonra 25 Nisan’da Svis Limanı’ndan İngiliz bir gemiyle yolculuk yaptılar. 17 Mayıs Bombay’a vardı. Oranın meşhur tüccarlarından Sasun’a konuk oldular. Patrik orada kaldığı sekiz günlük süre zarfında İngiliz Hakimi ve Osmanlı Devleti’nin elçisini ziyaret etti. 25 Mayıs’ta Bombay’ı terk edip Madras’a doğru hareket etti. 2 Haziran Madras’ın hakimi Bnil Kari’deki yazlığında ziyaret etti. Üç gün süreyle yanında misafir olarak kaldı ve gerektirdiği gibi saygıyla ve sevgiyle ağırladı. 9 Haziran 1875 tarihinde Kuçin’e ulaşıp oradaki cemaatimiz de katılmak üzere devletin görkemli töreniyle karşılandı. Karaya inince /çıkınca İngiliz askeri komutanı tarafından törenle karşılandı ve onuruna 11 top atışı yapıldı. Kapının önünde bekleyen 120 Süryani Papaz kendisine özel hazırlanan bir kasırda konuklandı. 21 Haziran’da Kuçin’den Travangur’a hareket etti. 26 Haziran’da ulaştı. Ertesi gün Travangur’un kralı

Mıhraga patriğin içinde bulunduğu kasra özel müzik grubunu gönderdi. Patriğin gelişini müzik eşliğinde bir karşılama töreni düzenlediler. Tören bitiminde yörenin örf ve adetlerine uygun olarak sanatçılar yere kadar secde ettiler. Daha sonra Mıhraga'yı temsilen Dış işleri bakanını gönderdi ve selamete ulaştığı için onu kutladı. 5 Temmuz'da Patrik Ramavurma denilen Mıhraga'nın ziyaretine gitti ve onu büyük bir saygıyla karşıladı. Özellikle yaşlı olmasından dolayı ayrıcalıklı bir tavır saygınlığına sergiledi ve onu özel bir altın madalyasıyla ödüllendirdi. Aralarında yapılan konuşmada kral; "Göklerin Allah'ı seninle olduğuna inanıyorum" dedi. Kral, kendi devleti sınırları içerisinde kaldığı müddet içerisinde korunmasına iki özel jandarma eri görevlendirdi. Kendi arabasını (o dönemin) da onun yolculuk hizmetine tahsis etti. 12 Eylül'de Mıhraga, patriğin konuk olduğu yere iadeyi ziyareti gerçekleştirdi. Krala uygun bir karşılama töreni yapıldı.

Patrik bu şekilde krallardan ve liderlerden, Hıristiyanlardan ve Budistlerden büyük törenlerle karşılanıyordu. Budistlerin basit kişileri kendisine yapılan bu tür görkemli törenleri gördüklerinde Hıristiyanların Allah'ı bu mu acaba diye söylüyorlardı. Patrik, yavaş yavaş kiliseleri ziyaret etmeye ve halkı telkin etmeye başladı. Eksiklikleri tamamlamaya ve problemleri çözmeye çalışıyordu. Uzun bir süresi Matay'ın barışıyla yani onu yanlışlığından geri döneceği umuduyla harcemişsa da geri dönmeyince onu aforoz etti. Mor Diyonosiyos Yusuf'un desteğiyle refakatiyle mahkemece de onu yendi. Beth-Nahrin'de olduğu gibi Milibar'da da Antakya Patriği'nin yetkilerini yasallaştırdı. Devlet nezdinde de kabullendi. Oranın mahkemesinde kilisenin yönetmenliği yasasını onayladı. Patrik, Matay ile büyük bir iştihakla barış sağlamayı istedi. Dedikoducular buna engel oldular ve bu vesileyle kilise büyük bir halk kitlesi kaybetti. Söz ettiğimiz dedikoducular kendi onurlarını Mesih'in onurundan daha üstün tuttular. Bu kişiler Metropolit Atanasiyos Matay'ı patriğin yanına gitmesine engel oldular. Patrik de kayıp kuzuyu arayan iyi çobana benzetmek istediyse de onu ziyaret etmekten engellediler. Hükümleri ne kadar katıdır. Dönem dönem iç kargaşalar ve tartışmalar ortaya çıktığını gören patrik, bunların tek sebebi liderlik olduğunu keşfedince kendilerine fazla episkoposların kutsamaya karar verdi. 21 Kasım 1876 tarihinde Milibar'ın güneyinde yer alan Tumpom Abraşiyesi'ne Famfaküda Köyü'nden Yuliyos Gevargis'i kutsadı. Kuzeyde kalan Kutim Abraşiyesi'ne de Frurlu Atanasiyos Pavlus Kurin'i metropolit olarak kutsadı. 28 Kasım'da Milibar'ın güneyinde Kalan Nirnam Abraşiyesi'ne Mulamturtilli Griğoriyos Şaturti'yi yine Milibar'ın güneyindeki Tumbom Abraşiyesi'ne Angamali'li Kurilos Gevargis Ambatı'yı kutsadı. Bunlara 23 Nisan 1877 tarihinde metropolitlik yetki belgeleri yazdı. 5 Mayıs 1877 tarihinde de Milibar'ın kuzeyindeki Kandanat Abraşiyesi'ne Külamlı İvannis Pavlus Murimatam'ı yine Milibar'ın kuzeyindeki Küçin Abraşiyesi'ne Kandanatlı Diyonosiyos Şemun Barut'u

kutsadı. Bunlara da 7 Mayıs'ta aynı yetki belgeleri yazdı. Böylece 7 metropolit ve 7 ayrı abraşiye oldular. Ayrıca iki rahip, üç horepiskopos, 116 papaz ve 16 Şımmas kutsadı. 15 Ağustos 1876 tarihinde Meryem Ana'nın İntikal Bayramı'nda Mor Stefanos adında bir kilisede Murun'u kutsadı. Oradaki kiliselerimiz o dönemde toplam 165 tane idi. Şimdilikse (1930) 500 küsur üzerine çıktı. Hindistan'daki işlerini tamamladıktan sonra 1877 yılının Temmuz ayının ortalarında Mısır'a hareket etti. Kiptiler onu saygıyla karşıladılar. Mısır'a ulaşmasıyla birlikte Kurilos Gevargis'e ve Yuliyos Abde-Damşiho'ya telgraf çekerek yanına gitmelerini talep etti. Mısır'a gittiklerinde onları Hindistan'a göndermek istediğini ve onlardan birisini de mafıryan olarak kutsamak ve yol masraflarını istediğini bildirdi. Yaşlı olduklarından dolayı Hindistan'da yaşamaları mümkün olamayacağını bildirerek izin alıp geri döndüler. Daha sonra Rahip Eşahyo'yu çağırdı, onu episkopos olarak kutsamak istedi. Ancak daha sonra kutsamasından vazgeçti ve gereksiz sebeplerden dolayı onu afroz etti. Patrik Kudüs'e gitmeye hazırlanırken Mısır'daki Mor Mina Manastırı'nın içinde yer alan Aziz Mor Behnam Süryani Kilisemizin içinde bulunan kutsal değerleri (ruhsal hazineler) yanına alarak Kudüs'teki Mor Markus Manastırı'na geldi. Mor Behnam Kilisesi ve vakıfları üzerine İğumanus Teodoros Mina'yı vekil etti. 8 Nisan 1877 tarihinde vefat eden Metropolit Hbed-Nuhro'nun manastırda yaptığı çalışmalarını incelediğinde gözyaşlarını feryatlar içinde dökmeye başladı. Bir yıl önce barışmışlardı. Mısır'da bıraktığı Rahip Eşahyo'nun afroz teyidini Kipti Papası Mor Kurilos'a gönderdi. Mor Kurilos, patriğin davranışını beğenmedi. Papaya sığınan Rahip Eşahyo'yu bağışladı ve onu metropolitliğe yükseltip İskenderiye Patriklik merkezine de vekil olarak tayin etti. Patrik 4. Petrus Kudüs'e kutsadığı Griğoriyos Abde-Daloho'dan memnun olmayışından dolayı onu Hindistan'da bırakmıştı. Yerine Sadadlı Rahip Gevargis'i metropolitliğe kutsamıştı. Gevargis merhum metropolitin öğrencisiydi. Onun kutsaması da 30 Ekim 1877 tarihinde Griğoriyos lakabıyla gerçekleştirilmişti.

Patrik Kudüs'ten Kostantinopolis'e geçti. Orada üç yıl kaldı. Bu süre zarfında Meryem Ana Kilisesi'nin inşasında 600 altın lira harcadı. Kendi vekili olarak da Urfalı Rahip Hbed-Nuhro'yu tayin etmişti. Oradan Humus'a geldi. Humus'ta 14 Eylül 1880 tarihinde Esfesli Rahip Şemun'u Cizre Metropoliti olarak kutsadı ve onu Hindistan'a vekili olarak gönderdi. Önceden de Rahip Şemun, Episkopos İstefan refakatında Hindistan'a gitmişti. Arkasında Akravili Rahip Behnam'ı 15 Şubat 1881 tarihinde Yuliyos lakabıyla onu Evrensel Metropolit olarak kutsadı. Patriğin geri dönüş haberini alan Mardinliler kendisine Kırklar Kilisesi'nde yeni bir patrikhane inşa ettiler. Katırlara binmesi için tahtırvanlar hazırlayıp Garia isminde bir liderle birlikte Humus'a gönderdiler. Giden zatlar Mayıs ayında birlikte Urfa'ya geldiklerinde Süryaniler ile Ermeniler görkemli bir törenle

onları karşıladılar. Mardin ve Amid ruhani grubu onu karşılamak üzere Urfa'ya kadar gittiler. Urfa'da birkaç gün kaldıktan sonra 5 Temmuz'da Amid'e ulaştı. Amid'e giriş yaptığı gün çok meşhur bir gün olmuştu, bütün toplumlar olmak üzere devlet protokolüyle ve amirleriyle birlikte görkemli bir törenle karşıladılar. Amid'te 25 gün kaldıktan sonra Mardin'e geldi. Bütün köylerden toplanan büyük bir halk kitlesi Şeyhan Köyü'ne kadar onu karşılamaya gittiler. Şeyhan'da görkemli törenle karşılandılar. Ertesi gün bütün şehir halkı ve devlet protokolüyle birlikte onu karşıladılar. O gün onurlu bir gündü ve Mardin'de eşi benzeri bir tören daha görülmemişti. Şerefle ve saygıyla aynı ayda Mardin'e ayak bastı. Daha önceden Halep'e gönderdiği matbaayı da beraberinde getirmişti. Gelişiyle birlikte matbaa için, iki kattan oluşan bir bina inşa etti.

1882 yılında Azizlerin Evinin kubbesini tuğla yerine kesme taşlarla kapladı. Ertesi yıl Mardin yöresine nişan ve evlilik konularıyla ilgili 15 maddeden oluşan bir yasa düzenledi. Bu dönemde Metropolit Abdullah Humus'a geri döndü ve geniş bir arsa satın aldı. İçine dükkanlar inşa etti. Patrik bu gelişmelerden haber aldığı anda onu yanına çağırırsa da gelmedi. Manastırdan ayrılmak şartıyla yönetim kurulu onu patrikle barıştırmaya söz verdiler. Yönetim kurulunun arabuluculuğuyla gelince patrik onunla barıştı. Fakat kendisine bir görev yani herhangi bir abraşiye vermedi. Humus'a Kadın-Kaleli (Hisno-Datho/Kıllitmara) Rahip Hbed-Mşiho'yu Diyonosiyos lakabıyla Metropolitliğe kutsadı ve onu 1886 yılında yolladı. Metropolit Abdallah, matbaayı kuracak kimse bulunmadığı için, patrikten izin almasına rağmen Beyrut'a gidip kurs göreceken ortaya attığı bazı sebeplerden dolayı gitmedi. Patriğin onun uğrunda harcadığı 70 altın lirayı istedi. Ondan zorla 40 liraya karşılık senet alınabildi. Humus Abraşiyesi'nden umudunu kestikten sonra Suriye'ye gitmek istedi. Milletın kilise işlerine müdahale etmemek şartıyla patrik kendisine izin verdi. Oraya gittiğinde bir süre sonra patriğin iznini almadan yanına bir tercüman alarak matbaayı kurmak ve çalıştırmak için Londra'ya gitti. Orada İngilizce okumaya başladı. Abdullah Sadadi daha oradayken Süryani okullarını yaşatmak için kurulan heyetten aldığı 100 altın lira hakkında onun tercümanı patriğe şikayet mektubu gönderdi. Patrik mektubu okur okumaz onu afroz etti. Patrik, heyet başkanı doktor Tarmıl'a; metropolitin onun izni dışında geldiğinden yakınlıkla ona herhangi bir yardım vermemeleri için mektup yazdı. Doktor Tarmıl, patriğin mektubuna cevaben metropolit Abdallah'ın düşündüğü gibi biri olmadığını tam tersine imanlı, gayretli ve matbaayla ilgilenen bir hizmetçi gibi matbaada çalışan ve halkınız arasında onun gibi bir kişinin daha bulunmadığını düşünüyorum, diye yazdı. Bundan dolayı sizden ricam onu affetmenizi ve Grigoriyos lakabıyla mektup yazmanızı istiyorum. Patriğe ulaşan bu mektuptan sonra hemen 4 ayrı yere mektup yazıp onu önceden eleştirdiğinden iki kat daha methetti. Bu şekilde metropolitin gayreti daha da

arttı. Heyet üyeleri de kendi aralarında istişare edip tanınmış öğretmenlerin yönetmenliği altında bulunan matbaaların bazen stop ettiklerini ve bunun sebebini bilememektedirler. Bu metropolit nasıl olur da kendi başına gidip ve matbaaları orada yani kendi memleketinde kurabilecek ve çalıştırabilecektir. Bu imkansızdır. Söz konusu olan matbaayı yeniden kurmak için bir öğretmeni göndermelerine karar verdiler. Metropolit heyete, matbaanın bazı parçalarının kayıp olduğunu tahmin etmekteyim dedi. Bu öğretmenin gelişi de boşuna olacaktır. Ustayla birlikte yapraklarını kendiliğinden atan bir matbaa daha gönderirseniz daha makbule geçer. Çünkü birinci matbaanın kurulması mümkün değildir. Heyet, metropolitin isteğini kabul etti. İkinci bir matbaa satın alarak öğretmenle birlikte gönderdiler. Öğretmen metropolitin önce manastıra geldiğinde birinci matbaayı kurdular. Herhangi bir eksikliği yoktu. Daha sonra yeni olanının da mantığını yaptı. Matbaayı kurmak ve çalıştırmak sanatını öğrenenler şunlardır: Moe İvannis İlyas Heluli, Raban İlyas Şakir ve Rahip Mansur Rahip Hallo. İngiltere'den getirilen ustanın ücreti çıkışından geri dönüşüne dahil olmak üzere her gün bir altın liraydı. Ondan dolayı sadece 16 gün kaldıktan sonra geri döndü. Ustanın geri dönüşünden sonra metropolit Abdallah Sadedi hazır bulundu. Patrik, matbaada çalışmasını istedi. 1889 yılında dilbilgisi ve Mesihsel eğitim kitapları bastılar. Patrik, matbaanın verdiği ürünleri görünce Londra'dan kağıdı kesme makasını ve diğer ihtiyaçları getirtti. Bunlar daha gelmeden evvel patrik, Metropolit Abdallah'ı Amid'e gönderdi ve orada kaldı. Daha sonra matbaada Şhimo (hafta arasında kullanılan dua kitabı) ve kilisenin ayin kitabını bastı. Daha sonra devletin izni olmayışından dolayı basıma son verdi. 1888 yılında Latin Kilisesi'nden kilisemize iki papaz geçti. İsimleri şunlardır: Anfaniyos Elvarisi Garfilet ve Yusuf Reni Vilati. Söz konusu olan iki papaz kilisemiz tarafından sevgiyle karşılandı. Guvo Bsilan adasındaki Meryem Ana ve Amanuel vb. kiliseler onlara teslim edildi.

Patrik 14 Ocak'ta Hindistan'daki episkoposlara Varisi'yi Silan'a Yuliyos lakabıyla metropolit olarak kutsama yetkisi verdi. Daha sonra yine patriğin izniyle 1892 yılında Yusuf Rini Vilati de Amerika'da kendisine bağlanan kiliselerine Timotheos sıfatıyla kutsandı. Bu halk ilk Katolikler olarak tanınmaktadır. Söz konusu olan Yusuf daha sonra kendi vatani olan Fransa'ya geçti ve orada 28 kilise bağlandı. Oradan da İtalya'ya geçti ve orada da belirli kiliseler bağlandı. Bu topluluğa iki episkopos kutsadı. Biri Pavlus diğeri Amanuel.

1888 yılında Musul'dan Mor Diyonosiyos Behnam Kostantinopolis'e gitmek üzere Mardin'e geldi. Kostantinopolis'e gidiş sebebi; elimizden zapt edilen kiliseleri tekrar iade etmek içindi. Metropolitin daha önceden aldığı kararları karşı taraf iptal ettiler ve kilisenin ortasındaki duvarı da tamamen kaldırıncaya patriğin yanına gelmek zorunda kaldı. Patrik;

“Boşuna gidiyorsun. Yaramıza derman çare yoktur” dedi. Metropolit; “Musul halkıyla görüşün, davadan vazgeçeceklerse, sizlere minnettar olacağım” cevabını verdi. Patrik, Musullulara telgrafla bildirirken kabul etmelidir. Metropolit böylece Kostantinopolis’e gitti ve boşu boşuna para harcamaya başladı. Patrik derinlemesine davayı incelerken 60 yıldan beri devam ettiği ve selefleri Patrik Gevargis, İlyas ve Yakup bu konuda büyük harcamalar yapmalarına rağmen herhangi bir çözüm bulamadıkları için davayı Hristiyanlığa yakışır bir şekilde çözmeyi düşündü. Musullulara haber gönderip oraya gitmek istediğini, onlara bir kilise inşa etme niyetinde olduğunu ve davayı bu şekilde sonuçlandıracağını bildirmiştir. Onlar; “bu iyiliği bizlere yaparsan sana minnettar kalırız” cevabını verdiler. Yine onlara yazılı olarak, ben gelinceye kadar arsayı hazırlayın cevabını verdi. Onlar da; geldiğin zaman Allah arsayı hazırlayacaktır, dediler. 1890 yılında Patrik Petrus Musul’a gittiğinde onu büyük bir törenle karşıladılar. Birkaç gün sonra patriğe, Katoliklerin bizden zapt ettikleri Meryem Ana Kilisesi’ni geri almaya gayret ediniz dediler. Patrik: “Ben sizlere kilise istemeye değil, inşa etmeye geldim” dedi. Kendi parasından 150 altın dinarı çıkararak cemaatten de topladığı katkılarla söz konusu olan kilisenin etrafındaki evleri satın aldı. Bu evlerin arasında Abdunnurlar’a ait bir evleri de kiliseye hediye ettiler. Buna rağmen cemaatin inşaata başlama konusunda anlaşamadıklarını gören patrik, işçileri tutup satın aldıkları evleri yıktırdı. Musullular patrikle bu konuda hemfikir olmadılar. Çünkü Kostantinopolis’e giden Metropolit Behnam, zapt edilen kiliselerden birini iade etme umudundaydı.

Metropolit Behnam da patriğin Musul’da bir kilise inşa etmek istediğini öğrenince Kostantinopolis’ten Halep’e gitti. Patriğin yapmak istediğinin doğru olmadığını bildiren Lider Antuniyos Azar, metropolitin Deyrzor güzergahını takip ederek Musul’a gitmesini öğütledi. Metropolit nasihatına kulak vermeden Urfa ve Amid üzerine yolculuğuna devam etti. Gittiği her yerde patriğin yönetmenliğini eleştiriyordu. Bazı dedikoducular Metropolitin konuştuklarına bazı sözler ilave ederek patriğe ulaştırdılar. Patrik bu dedikoduyu duyunca metropolitten kırıldı. Mardin Yönetim Kurulu’na, Metropoliti Musul’a göndermeyin mesajını ilettiler. Onlar da metropolitten rica ederek gecikmesini istediler. Bu sebepten dolayı patrik ile metropolit arasında ve patrik ile Musul halkı arasında dargınlık ortaya çıktı. Kilise inşaatı konusunda da anlaşamadılar. Patrik Musul ziyareti esnasında Musul’daki Süryani Katolik Metropoliti Kurilos behnam ile birlikte Hristiyanları ilgilendiren düğün ve taziyelerin örf ve adetleri konusunda 22 maddelik bir yasa genelgesini onayladılar. Patrik, Diriliş Byramı’na kadar Musul’da kaldı ve kırık bir yürekle oradan ayrıldı. Musullular da patriğin bu vaziyetle ayrıldığına üzüldüler. Patrik Mardin’e geldiğinde Metropolit Behnam’la karşılaştı. Aralarındaki dargınlık ve soğukluk yeniden körüklenerek alevlendi. Patrik, metropolitin Maden’deki Mor Gevargis

Manastırı'na sürgün edilmesine karar verdi. Halk ve liderler bir araya gelip sürgün edilmesine engel oldular. Mort Şmuni Kilisesi'nde kalması için patrikten izin aldılar. Musullular da inşa edilecek kilisenin arsasındaki evlerin yıkıldığını ve malzemelerin darmadağın bir vaziyette olduklarını dikkate alarak, gayret edip kilise inşasına başladılar. İnşaat üzerine tanınmış kişileri görevlendirdiler. Yetkililer de gereken ihtiyaçları toplamaya başladılar. Sonbaharda binanın temeli ve sütunlarını kaldırdılar. İkbaharda da binayı tamamlamaya gayret ettiler. Metropolit Behnam da Mort Şmuni Kilisesi'nde 3 yıl geçirdikten sonra şehrin ve köylerin liderleri arabuluculuk yaparak onu patrikle barıştırdılar. Patrik te sadece Musul'daki inşaatın sorumlusu olarak gitmesine izin verdi. Metropolit Musul'a gidince halk daha da gayretlendi ve kilise inşaatını kısa bir süre zarfında tamamladılar. 1891 yılında Hindistan'dan aldığı mektuplara göre Matay'ın barış istediğini bildiriyorlardı. Çok olumlu ve büyük bir memnuniyetle kabul edeceği cevabını verdi. 1893 yılında Mardin'deki Süryani Katolikler barış arzusu gösterdiler.

Her iki gruptan imzalanan bir inanç antlaşması yaptılar. 9 Ağustos'ta Deyrulzafarn Manastırı'nın matbaasında basıldı. Yapılan bu barış antlaşmasında büyük bir mutluluk yaşandı. Fakat onlardan yani Süryani Katoliklerden bazı kışkırtıcı Süryani Ortodokslar, Süryani Katoliklere iltihak oldukları mesajını ve telgrafları verince dünya Ortodoks toplumları harekete geçtiler. Patrik gazetelere verdiği demeçte bu haberin asılsız olduğunu beyan etmiştir. Patrik, Amid Metropoliti Abdallah'tan borcunu tahsil etmeyince 1894 yılında onu azletti. Amid Metropoliti Amid Valisi Sırrı Paşa'dan istetti. Sırrı Paşa Mardin'e geldiğinde metropoliti getirtip patrikten tekrar onu bağışlaması ve eski görevinde onu Amid'e vermesi için ricada bulundu. Patrik razı olmadı. Onun borcunu ısrarla istemekteydi. Ağustos'un sonlarına doğru Vali Amid'e geri dönünce metropoliti de beraberinde götürdü. Patrik 14 Eylül'de Mor Hananyo Manastırı'nda Murun'u kutsadı.

20 Eylül Pazar günü patrik ata binerek manastırdan Mardin'e geldi. Aynı akşam yani Pazartesi gününün arifesinde belinden şikayet etmeye başladı ve gece yarısından sonra saat dörtte vefat etti. Vefat haberi duyulur duyulmaz ruhaniler ve halkın liderleri toplandılar. Mor Kurilos Gevargis'i ve Mor İvannis İlyas Heluli'yi çağırdılar ve patrikhaneyi kendi mühürleriyle mühürlediler. Sabahleyin onu yıkayıp Kırklar Kilisesi'ne indirdiler. Ayinden sonra patriklik kürsüsüne yerleştirip elinde haç ve asa tutulmuş şekilde bıraktılar. Halkın, ruhanilerin ve askerlerin büyük töreniyle manastıra götürüldü. Ruhaniler cenazenin önünde ilerlerken askerler de sağından ve solundan tüfeklerin başı yere bakacak şekilde üzüntüyle yürüyorlardı. Halk ta her tarafa tıklım tıklım bir vaziyette, diyakoslar da ilahiler terennüm etmekteydiler. Manastıra ancak dört saatte varabildiler. Naaşı Mor Hananyo Kilisesi'ne bırakıldı. Kendisine yapılan görkemli bir cenaze töreninden sonra

cenazesi Azizlerin Evi'nde bulunan merhum Musullu ve Halepli patriklerin mezarında toprağa verildi. Duaları bizimle olsun.

1888 yılında sultandan kendisine bir tuğra hediye edildi ve büyük bir törenle Mardin'e getirildi. Tuğranın getirilişinde 20 top atışı yapıldı. Kendisine, her milli bayramda ve halifelerin özel günlerinde devletin bayrağını binanın başındaki sütunda dikmesine izin verilmiştir

Patrik 4. Petrus'un döneminde inşaa edilen kiliseler şunlardır:

- 1- Musul'daki Meyem Ana Kilisesi, 150 altın lira tebarruda bulundu
- 2- Derik'teki Meryem Ana Kilisesi
- 3- Siverek'teki Mor Grvargis Kilisesi
- 4- Mahserte Köyü'ndeki Mor Gevargis Kilisesi
- 5- Kılıtmara'daki Mor Gevargis Kilisesi, 50 altın lira katkıda bulundu
- 6- Tillo-Dmavzlath'teki Mor Yuhanon Kilisesi (Viranşehir)
- 7- Nusaybin'deki Mor Yakup Kilisesi'nin metropolitlik divanı
- 8- 1893 yılında Bikkere Köyü'nü satın aldı. İki gözlü bir değirmen inşa ettirdi ve bu köy uğrunda büyük harcamalar yaptı.

115- İkinci Hbed- Mşiho (1895 – 1905)

Kılıtmara'dan olan Hbed-Mşiho, 1854 yılında dünyaya geldi. Babasının adı İliyo Mihayel'dir. Daha küçük yaşta yetim kaldı. Dedesi Mihayel onu dayısı Abdullah'ın yanına götürdü. Onun terbiyesiyle ilgilendi. Dayısının kirvesi /sağdıç olan Patrik 2. Yakup'tan gördüğü sevgiden etkilendiğinden dolayı daha küçük yaşta rahiplik hayatını benimsedi. 1866 yılında Mor Hananyo Manastırı'na gitti. Patrik Yakup, manastır reisinin onunla ilgilenmesine özellikle tavsiye etti. Dayısı onu manastırdan geri çevirmeye çaba sarf etmişse de boşuna gitti. Ruhani eğitimi gördükten sonra Mardinli Metropolit Hbed- Mşiho 1872'de onu İncil-i Şımmas olarak kutsadı. 1873 yılında Mor Kurilos Gevargis tarafından da rahipliğin ilk basamağıyla kutsandı. 1875'te de kahin olarak kutsandı. Rahipliği döneminde Adıyaman ve Midyat'ta patrik vekilliği yaptı. 1 Haziran 1886 yılının Pantikusti Bayramı'nda Patrik 4. Petrus onu Kırklar kilisesi'nde Suriye Abraşiyesi'ne Yuliyos Lakabıyla metropolit olarak kutsadı. 26 Eylül 1894 tarihinde 4. Petrus'un yaşam güneşini kararken kilise ataları yeni patriğin seçimi için toplandılar. Aralarında Mor Yuliyos da bulunmaktaydı. Konsilin bütün üyelerinin oyları vekaleti elinde tutan Grigoriyos Abdallah Sadedi'ye yönelik olurken, aniden fikirleri Mor Yuliyos Hbed-Mşiho'ya doğru çevirdiler. Çünkü yaptıkları toplantılarda konuşmasıyla ve hoşgörüsüyle onları derinden etkilemekteydi. Bundan dolayı 14 Haziran 1895 tarihinde Pantikusti Bayramı'ndan sonraki ikinci Pazarda Deyrulzafaran Manastırı'nda konsil başkanı Mor Kurilos

Gevargis'in kutsamasıyla patrikliğe yükselttiler. Törene katılanların isimleri şunlardır: Midyat Metropolit Kurilos Şemun, Siverek Abraşiyesi Mor Abhay Manastırı'nın Metropolit Mor Atanasiyos Denho, Cizre Metropolit Mor Yuliyos Behnam, Nusaybin Metropolit Mor Kurilos Yuhanon, Mor Gabriyel Manastırı'nın Episkoposu Mor Atanasiyos Afrem, Dayro Daslibo ve Kerboran Abraşiyesi'nin Episkoposu Mor Yuliyos Ablahad, Mor Malke Manastırı'nın Metropolit Mor Timotheos Barsavm, Kürsü Manastırı'nın Reisi ve Metropolit Mor İvannis İlyas Hellule. Geleneksel olarak devletin en yüksek makamlarına bildirmeden ve devletin fermanını elde etmeden dolayı patriklik töreni gerçekleştirmişlerdir. Bazı sebeplerden dolayı mazeretlerini göstererek konsile katılmayıp ancak konsilin vereceği karara saygı göstereceklerine dair üç metropolit bulunmaktaydı. Bu metropolitlerin isimleri şunlardır: Kudüs Metropolit Sadadli Mor Griğoriyos Gevargis, Kostantinopolis Episkoposu Mor Timotheos Pavlus ve Mor Matay Manastırı'nın Metropolit Mor Kurilos İlyas. Musul Metropolit Mor Diyonosiyos Behnam da daha Patrik Petrus'un döneminde kutsal sinotun üyeliğinden çıkarıldığı için katılmadı. Çünkü patrik seçmek ve seçilmek hakkı kalmamıştı. Dönemin Amid Metropolit ve Patrik vekili Mor Griğoriyos Abdallah, Mardin'de bulunmasına rağmen törende hazır bulunmadı. Törenin yapılmasını duymasından sonra Mardin'de ancak iki gün kalabilme tahammülünde bulundu. Hemen Diyarbakır'a gitti ve kendi abraşiyesinin yönetim kuruluyla birlikte yüksek makamlara bu seçimi kabul etmediklerini bildirmişlerdir. Konsil üyeleri törenin hemen ardından devlete telgraf çektiklerinden dolayı devletin 'olur' emri çıkmıştı. Bundan dolayı her tarafa müjde haberleri yayımlandı. Yayımlanan müjde haberlerinden hemen sonra patrik, Mardin'e geldi ve yerli yabancılardan oluşan büyük bir halk kitlesi şehrin giriş kapısında karşıladılar. Patrikhaneye ulaştığında kiliseye girdi, Allah'a ve Süryani milletine teşekkür kouşması yaptı. Daha sonra divanhaneye çıktı. Okulların yönetim kurumlarından, cemaatten ve yabancı halktan tebrikler kabul etti.

Patrikliğe yükselişinden bir ay sonra Amid'te kargaşaların sancıları duyulmaya başlandı. Hristaynlar ve özellikle Ermeniler dükkanlarını kapatıp yerli hükümet yani Vali Enis Paşa'yı yüksek makamlara şikayet etmeye başladılar. Ermenilerin yaptıkları şikayette baskı yoluyla Metropolit Abdullah da onlarla imza attı. Bundan dolayı vali kendisine yandaş bulmak için Mardin Mutasarrıfı'na gizli bir telgraf çekti. Patriği Amid'e göndermesini istemektedir. Belki de paatriğin arabuluculuğuyla bu kargaşa son bulur. Mardin Mutasarrıfı aldığı emire göre patriğe bildirdi ve hiç fırsat kaybetmeden gitmesini istedi. Bu sebepten dolayı 19 Ekim 1895 tarihinde Perşembe akşamı patriğin korumasına verilen jandarmalarla birlikte Amid'e hareket etti. 20 Ekim Cuma sabahı Amid'e ulaştı. Devlet tarafından karşılanması için gönderilen askerlerle karşılaşmadı. Amid'teki halkımız da

patriğin gelişinden hoşnut değildi. Amid'teki patrikhanesinde bir saat dinlendikten sonra silahların sesi duyulmaya başlandı ve büyük bir kargaşa yaşandı. Kürt kışkırtıcıları ateşe verilen evleri ve dükkanları yağmalamaya bşladılar. Karşılaştıkları Hristiyanları öldürüyorlardı. Süryaniler ve diğer Hristiyanların çoğu Meryem Ana Kilisesi'ne sığındılar. Cumartesi gecesinin dokuzuna kadar kilise kapıları kışkırtıcıların korkusundan kapanıncaya dek halk kiliseye akın ediyordu. Patrik barışın sağlanması için valiye bir mektup yazdı. Mektubu öğle vaktine kadar götürmeye kimse cesaret edemedi. Daha sonra Makdasi Yayan isminde yiğit bir Süryani kendi kardeşleri için kendini tehlikeye atarak mektubu valiye götürdü. Bu cesaretli kişi geri döndüğünde kiliseye ulaşmadan vurularak yaşamını yitirdi. Vali de patriğin mektubunu okuduktan sonra 100 kişiden oluşan bir karma birliği kilisenin korunması için gönderdi. Bu birliğin gelmesiyle kiliseye sığınanlar ve kilisenin yakınlarındaki evlerde bulunanlar güven altına alınmıştır. Patrik, kiliseye sığınanlar ve sığınmakta olanların ihtiyaçlarının karşılanması için büyük bir gayret gösterdi. Köylerde ve harabe yerlerde perişan durumda olanları, yaralıların tedavi edilmeleriyle ilgileniyordu. Kendi cemaati için birçok emir çıkarttı. Özel bir emir de Deyrulzafaran Manastırı'na hücum eden Kürt aşiretlerinin dağılması için çıkarmıştı. Devlet te bu konuda kendisine çok yardım etti. Bu dönemde Amid Patrikhanesi'ndeki divanhanesini yeniletti ve ek bir bölüm de ilave etti. Bu sıkıntılı dönemde gece gündüz durmadan gayretle çaba sarf ettiğini, ziyaretler gerçekleştirdiğini, sekreterlerinin yazılar yazdıklarına dair birçok kişi tanıklık etmiştir. Yüz kişi kadar yetim kalanı da Deyrulzafaran'a yerleştirdi. İster yemek konusunda olsun, ister giysi, terbiye ve eğitim konusunda olsun onlara iyi bir hizmet sunmuştur.

13 Temmuz 1897 yılında Midyat'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Midyatlılar arasında ortaya çıkan dargınlığı ortadan kaldırmak, Katolikliğe geçiş yapanları tekrar geri çevirmek ve onları Ortodoks inancında sabitleştirmek için gitmiştir. Dargınları barıştırdı, kiliseden ayrılanları geri getirdi, kendilerine milli ve kilisevi kurullar oluşturdu. Özel kanunlar düzenleyerek yürülüğe soktu. Midyat'taki Mor Şmuni Kilisesi'nde ikinci katta yer alan divanhane ve dört odayı onarttı. 19 Ekim'de onlardan vedalaşarak Mardin'e gitti. Mardin halkı büyük bir tezahürat ile onu karşıladı. Varmasıyla birlikte milli meclisin seçimini yenilettirdi. Mardin'deki beş kilisesine hayırsever cemiyetleri kurdu. 20 Mart'ta Amid'e gitti. Orada 9 ay kaldıktan sonra 9 Kasım'da Kostantinopolis'e geçti. 15 ay süreyle orada kaldı. Bu süre zarfında sultan Abdülhamid'e iki ziyaret gerçekleştirdi. O da Selefî gibi Londra'ya ve Hindistan'a gitmek istedi. Sait Paşa Elsidir'a konuyu danışırken geziyi iptal ettirdi. Bundan dolayı 19 Şubat 1899 tarihinde Kostantinopolis'ten ayrılarak deniz yoluyla Samsun üzerinden Amid'e hareket etti. Amid'te de dokuz ay kaldıktan sonra

Mardin'e geldi. Mardin'de ve manastırda 1904 yılına kadar kaldı. Bu süre zarfında manastırın kilisesi ve Azizlerin Evi'nin onarılmasıyla meşgul oldu ve onlara taş döşedi. Görkemli yeni bir Kduşkudşin yaptı. 15 Ekim 1904 tarihinde Midyat Episkoposu Atanasios Yakup ve Midyatlı liderlerin özel isteği üzerine onları barıştırmak için onun sekreteri olan bir rahip ve iki diyakosla birlikte Midyat'a gitti.

(Buraya kadar genellikle patriğin kendi hakkında yazdıklarından alınmıştır)

Patriğin iyiliklerini/güzelliklerini kaleme aldıktan sonra şimdi de büyük bir üzüntüyle onun üzücü olaylarını da yazacağız. Patriğin geçirdiği sıkıntılı dönemlerde geceleri uykusuz geçirdiği için biraz alkol kullanma ihtiyacı gördü. İşte bu kötü alışkanlığı kontrol altında tutamadığı için onu hoşgörüden sert bir tutuma çevirdi. Sakin oluşundan insan dışı bir duruma düzensizlikten düzensizliğe çevirdi. Bundan dolayı zaman zaman sarhoşlukla ve hoş olmayan davranışlarla davrandığı için kilise ataları yalnız ve gizlice toplandılar. Durumu değerlendikten sonra onu patriklikten azletmelerine karar aldılar. 3 Ekim 1903 yılında Kostantinopolis'e telgrafla durumu bildirdiler. Onun azlı yerine biri seçilme emri çıktı. En sonunda 15 Ağustos 1906 tarihinde Griğoriyos Abdallah seçildi ve patrikliğe yükseldi.

Patrik te uzun bir süreden beri Midyat ziyaretindeydi. Yukarıda söz edilen emri kendisine iletmişlerse de onu sıkıştıramadılar. Onu serbest bıraktılar. Kendine özel bir ev yapıp 1910 yılına kadar içinde yaşamaktaydı. Hindistan'daki Diyonosiyos Gevargis, Hindistanlı bir mafıryanın kendilerine kutsaması için sık sık 1912 yılına kadar mektuplar göndermekteydiler. Onlardan üçyüz Hindistan Parası yol masrafı aldıktan sonra Midyat'tan Musul'a iki rahibin eşliğinde hareket etti. Lider Antun Abdunnur'un evinde misafir oldu. Ona eşlik eden rahiplerden biri Midyatlı Yuhanon diğeri de Karboranlı Aziz idi. Musullular, patriği Hindistan'a gitmemek için vazgeçirmeyi denedilerse de başaramadılar. Yanına Matay isimli bir rahip daha vererek gönderdiler.

Patrik Bombay'a vardığında Diyonosiyos Gevargis'in grubundan Papaz Gevargis ve Rahip Gevargis isminde iki ruhani tarafından karşılandı. Hindistan'ın kuzeyine gidince oradaki cemaat onu kabul etmedi. Künnamkölam'a uğradıklarında ancak bir yabancı misafir gibi kabul edildiler. Ne elini öptüler ne de kiliseden kendisine ziyafet çektiler. Furmola'ya ulaştığında Dugo'yu Mafıryanlığa yükseltti. Kısa bir süre zarfında trajik bir ölümle yaşamını yitirdi. Cenaze töreninde sadece iki üç papaz hazır bulundu. 26 Ağustos 1912 tarihinde Furomo'daki Aziz Petrus ile Pavlus Kilisesi'nde bir mafıryan kutsadı. Funus ve Yiyokin'i de metropolit olarak kutsadı. 3 Eylül'de üç papazı horiepiskoposluğa yükseltti. Papazların isimleri Yakup, Fillibos ve Aleksandros'tu. 16 Aralık'ta Luko isminde birini Şımmas Koruyo olarak kutsadı. 13 Ocak 1913'te Şımmas Filifos'u kutsadı.

Daha sonra Hintliler patriğe 600 altın lira, Rahip Yuhanon ve Aziz'e de 20'şer altın lira vererek onları Kudüs'e gönderdiler. Patrik Kudüs'e ulaştığında orada hem köylüsü hem de akrabası olan Hori episkopos Yakup Malke bulunmaktaydı. Hori Yakup Katolikti. O sırada Patrik Abdallah da Kudüs'te bulunduğu için Hori Yakup onu korkutunca evine gidip istirahat etmek istedi. Patrik Hbed-Mşihonun Hori Yakup'un yanına gitmesi onu olumsuz şekilde etkiledi. Katolikliğe geçtiğine dair söylentiler ortaya çıkmıştır. Hori Yakup onu Kudüs'ten Beyrut'a götürdü ve istediği gibi kullandı. En sonunda bütün parçalarını ve eşyalarını çaldıktan sonra onu Mardin'e getirdiler. Viranşehir'deki amcasının oğlu Papaz Abde Damşihon ve kendi köylüleri onu acınacak bir durumda gördükleri zaman ziyaretine geldi. Onları gördüğünde teselli oldu. Köylüler onu köye davet ettiği isteklerini kabul etti ve hava değişimi için gitti. 8 Haziran 1913 yılında ruhaniler ve Süryani halkı liderleri gelip onu törenle Kürsü Manastırı'na sevinçle götürdüler. Manastırı görmesiyle birlikte hastalığının yarısı geçti. Kendisine manastırın alt divanhanesini ayırttılar. Onun hizmetine de amcasının oğlu Muşe'yi görevlendirdiler. Fakat uzun bir süre geçmeden 1. Dünya Savaşı patlak verdi. Meydana gelen birçok kargaşa yüzünden Hisno Dathto Köyü halkı köylerini boşaltıp manastıra sığındılar. Bu sebepten dolayı sıhhati bozulmaya başladı. 31 Ağustos 1915 tarihinde bütün akrabaları etrafında toplanarak hayata veda etti. Mor Hananyo Manastırı'ndaki Azizler'in Evi'nin kuzeyindeki mezarda defnedildi. Cenaze töreninde dört metropolit hazır bulundu. Bunlar: Kurilos Gevargis, Mor İvannis İlyas Hallali, Mor Kurilos Mansur Rahipgello Beth Debeli, Mor Severiyos Şmuyel, manastır halkı ve ruhaniler de hazır bulundular. Rab ona merhamet eylesin. Merhumun karşılaştığı denemelerden bizleri korusun. Kilise atalarının onu azlettiklerinin üç sebebi vardır. Birincisi: metropolitliğe cahil ve terbiyesi olmayan insanları yükselttiği için, örneğin Amidli Mansur, hem imanda zayıf hem de işlerinde sicilli ve sabıkalıydı. İkincisi: kendini içkiye vermesi, sekiz yıl süreyle düzensiz bir şekilde ruhanilere ve sivillere karşı küfür, hakaret ve dayak atarak hareket etmişti. Üçüncüsü: aklını kaybettiği doktorlar tarafından tespit edilmişti ve dengesiz hareket etmesi gibi.

116- Sadadli Patrik Abdallah (1906–1915)

Sattuf ailesinin bin olan Abdallah, 1833 yılında Sadad'ta dünyaya geldi. Ergenlik çağına geldiğinde rahiplik hayatını benimsedi. Rahip ve kahin olduktan sonra Urfa'da öğretmenlik yaptı. 1870 yılında Doğu'yu gezdi. Bitlis, Siirt, Tur-Abdin, Nusaybin ve onlara bağlı bulunan köylerdeki Süryanileri ziyaret etti. Genel olarak köylerin isimleri, kiliseleri ruhanileri ve halkın evlerini tespit etti. 3 Eylül 1872 yılında Kudüs'e ve Mor Markus Manastırı'na Grigoriyos lakabıyla metropolit olarak Patrik 4. Petrus tarafından kutsandı. Patrik 4. Petrus 1875–77 yılları arasında Hindistan'a

yaptığı ziyarette kendisine eşlik etti. Patrik geri döndüğünde o da Londra'ya gitti ve ikinci bir matbaanın 1881–1889 yılları arasında manastıra getirilmesinde gayret etti. Kudüs'ten Suriye'ye ve Amid'e tayini çıkmıştı. 1895 yılında Amid'te meydana gelen olaylarda korkusundan dolayı Fransız elçisine sığındı. Daha sonra Katoliklere iltihak oldu. Ancak bundan vazgeçti. 1906 yılında patrikliğe seçildi ve yükseldi. 1908 yılında Deyrulzafaran'da ve Urfa'da 8 metropolit kutsadı. Kudüs'e gittikten sonra Kostantinopolis'e, oradan Londra'ya ve oradan da Milibar'a geçti. Orada bir Albay da konsili topladı. Milibar Kilisesi yönetmenliğine 30 maddelik bir genelge hazırladı. Onlara üç metropolit kutsadıktan sonra Mısır üzerinden 27 Temmuz 1912 tarihinde Kudüs'e geldi. Orada gözlerini kaybetti. 1915 yılında gözlerinin tedavisi için 54 gün hastahanedeydi yattı ve dizanteri hastalığına yakalandı. Bir vasiyetname bıraktıktan sonra, 26 Kasım'da Rab'bin yanına intikal etti. Orada toprağa verildi. Merhum Patrik Efrem, hakkında yazdığı gibi mütevazı ve akıllıydı. Fakat iradesi zayıf ve cimriydi. Tahmin ediyorum ki cimriliği sadece maddiyattı. Onun döneminde Mardin'de iki olaya tanık oldu. Günün birinde davulcular yanına gelip uzun bir süre yüzsüzlük yapmalarına rağmen ondan bir katkı alamadılar. O sırada Siirt'ten bir adam geldi ve onlara bir altın değerinde beş mecdi verdi. Böylece matbaalar stop ederken gayret etti. İşçilerin masraflarını verdi. Matbaa harflerini, kalıplarını ve kağıtlarını aldı. Günün birinde Halep'e yakın akrabalarından biri onunla vedalaşırken "saygıdeğer peder elini uzat" dedi. Patrik; "Eğer cebimi doldurursanız ben de elimi uzatırım" cevabını verdi. Birinci dereceden Osmanlı ve mecdi nişanlarını aldı. 3 altın şeref nişanı da İngiliz ve Hindistan krallarından aldı. Konuşması çok anlamlıydı. İşlerinde de edepli idi. Duası bizimle olsun.

117- Patrik Üçüncü İlyas (1917–1932)

Horiepiskopos İbrahim Şakir'in oğlu olan Nasri, 30 Ekim 1867 tarihinde Mardin'de doğdu. Mardin'deki Süryani okullarında tahsilini yaptıktan sonra kuyumculuk yapmaya başladı. Kuyumculukta çıraklık yaptığı sırada vücudunda kaşıntı hissetmeye başladı. Yapılan tedavide iyileşmeyince ebeveynleri tarafından rahipliğe adanmıştır. İyileşince rahiplik yaşantısını yürekten sevmeye başladı. 1887 yılında Deyrulzafaran Manastırı'na gitti ve din eğitimi dersleri almaya başladı. 1889 yılında rahiplik hayatına atıldı. 1892 yılında kehennüt rütbesiyle kutsandı. 1895 yılında Bışeriye'deki Mor Kuryakos Manastırı'nın reisliğine atandı. Bir yıl sonra da Deyrulzafaran Manastırı'nın reisliğine getirildi. Her iki manastırda da gereken çabayı sarf etti. Çünkü o tarihte meydana gelen büyük kargaşadan yetim kalan değişik yerlerden toplananlarının terbiyesiyle ilgilendi. 1899 yılında Midyat'a patrik vekili olarak gönderildi. Oradaki cemaate inanç konusunda gereken telkinlerde bulundu. 1902 yılında Amid

Abraşiyesi yönetmenliğine gitti. Orada Türkçe'yi öğrendi ve mazlum kişilerle ilgilenmeye başladı. İçinde dua etmek için Mifarkat'ın eski kilisesinin bir bölümünü onarttı. 1908 yılında abraşiyeye onu metropolitliğe seçti ve aldıkları kararı Patrik Abdallah'a sundular. Patrik, onu 2 Mart'ta İvannis sıfatıyla metropolit olarak kutsadı. 1911 yılında Tur-Abdin'e patriklik elçisi olarak görevlendirildi. Kiliselerin vakıflarını tespit etti. Bazı köylerde 7 ilkokulu açtı. 1912 yılının Mart ayında Musul Metropolitliği'ne atandı. 26 Kasım 1915 tarihinde patrik Abdallah'ın vefatı üzerine patrikhane sorumluluğuna seçildi. 26 Şubat 1916'da Kürsü Manastırı'na geldi. 17 Şubat'ta konsili topladı ve patrikliğe seçildi. 12 Şubat 1917'de İgnatios 3. İlyas lakabıyla patrikliğe yükseldi. Devletin birinci dereceden Mecidi nişanına layık görüldü. Padişah Fermanını da elde etti. 19 Nisan 1919'da Amid, Urfa, Halep, Harma, Şam, Zahle, Beyrut ve Kostantinopolis'i ziyaret etti. Yukarı Mezopotamya'daki Hristiyanların korunması için tavsiye mektupları elde etti. Suriye Metropolit Mor Severiyos'u Paris'te yapılan barış konferansına gönderdi. Sultan Vahdettin'i ziyaret ettiğinde Birinci Dereceden Osmanlı Nişanı'na nail oldu. 8 Temmuz 1922'de Kostantinopolis'ten Beyrut'a ve daha sonra Kudüs'e geldi. Patrik daha sonra yolculuk seyahatindeyken Rahip Hanna (Godmor) Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya tebrik telgrafi çekti. Kudüs'ten Şam'a, Halep'e ve oradan da Gazi Mustafa Paşa'yı ziyaret etmek üzere Ankara'ya hareket etti ve onu tren istasyonunda saygıyla karşıladı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına katıldı. Oradan tekrar Halep'e geri döndü. Orada iki metropolit kutsadı. Rahip Yuhanon Abacı'yı Klimis lakabıyla Mor Matay Manastırı'na, Rahip Gabriyel Anto'yu da Griğoriyos sıfatıyla Kudüs'e kutsayıp Urfa ve Amid güzergahı üzerinden Mardin'e döndü. Her üç ilde de devlet protokolü ve halk tarafından vatanseverliğine yakışır görkemli törenlerle karşılandı. 19 Mayıs 1922 tarihinde Mardin'e ayak bastı.

1923 yılında Diyonosiyos Gevargis ve eşliğinde Abrohom ve Zekeriya isiminde iki papaz patriğin yanına geldiler, onları hoşgörüyü karşıladı. Diyonosiyos'u bağışlayıp bereketlediler. Rahip Yuhanon Gandor'u İvannis lakabıyla Rahip İlyas Koro'yu da Yuliyos olarak metropolitliğe kutsadı. Diyonosiyos'u patrik elçisi olarak onlarla birlikte Hindistan'a gönderdi. 1925 yılının sonuna doğru Halep'e gitti. 7 Aralık'ta Selim Azar'ın yeni inşa ettiği kiliseyi abraşiyeye metropolit Mor Severiyos Afram'ın yardımıyla kutsadı. Şimmas İlyas Şilazi'yi de kiliseye kahin olarak kutsadı. Aynı ayda Zahle Kilisesi'ni de kutsadıktan sonra Kudüs'e gitti. Beth-Lehem'deki yeni bir kilisenin temelini attı. Hikmet Dergisi yeniden orada yayına soktu. Oranın okulunu da güzel bir düzene soktu. Okulun müdürlüğüne Murat ve Mihoyel Çakke'yi getirtti. Rahip Yuhanon Dolabani'yi de Süryanice dili ve Teoloji öğretmeni yaptı. 1927 yılında Asur'a geçti. Mor Matay Manastırı'ndaki o güzel odaları onarttı. 1930

yılıının Ekim ayında Mor Matay Manastırı'nda konsili topladı. Bazı kanunlar çıkarttı. Büyük ouçta balık yenilmesine izin verdi. 1931 yılında sağlamak ve ziyaret etmek amacıyla Milibar'a gçti. Yolculuğu sırasında Irak Kralı Birinci Faysal'ı ziyaret etti. Hindistan'da da İngiltere Kralı vekili ve Travangur ile Kuçin krallarını ziyaret etti. Kendisine iki altın nişan verdiler. Milibar'da büyük bir törenle karşılandı. Süryani milleti içinde 22 yıldan beri devam eden o çetin inadı çekişmeyi ortadan kaldırmaya çalışırken aniden Doğu hesabına göre 31 Ocak Cumartesi günü (13 Şubat 1932 tarih) öğle vakti kalp krizi geçirdi ve yaşamını yitirdi. Bu çaresiz hastalığa 2 yıldan beri yakalanmıştı. Cenaze törenine patrik elçisi Mor Yuliyos başta olmak üzere binlerce kişi toplandı. Bunların arasında Angamali ve Küçin Metropoliti Mor Atanasiyos Pavlus, bir zamanlar Mor Matay Manastırı'nın Metropolitliği yapan Mor Klimis Yuhanon, Kütim Metropoliti Mor Diyonosiyos Mihoyel ve Kenanlıların Metropoliti Mor Diyoskoros Tuma da yer almaktaydılar. Naaşı Umellur bölgesinde yer alan Tur-Abdin Abraşiyesi'ndeki Mor Stefanos Kilisesi'nde özel bir mezarda 14 Şubat Pazar akşamında defnedildi. 64 yıl, 11 ay, 18 gün yaşadı.

Altı kez Murun'u kutsadı. Üç tanesini Kudüs'teki Mor Markus Manastırı'nda, iki tanesini Deyrulzafaran'da, bir tanesini de Musul'daki Meryem Ana Kilisesi'nde gerçekleştirildi.

On metropolit kutsadı. 1923'te Mor Griğoriyos Gabriyel ve Mor Klimis Yuhanon'u, 20 Mayıs 1918'de Mor Severiyos Afrem'i, 24 Eylül 1923'te İvannis Yuhanon ve Yuliyos İlyas'ı, 1 Ekim 1923'te Yimoyheos Tuma'yı, 11 Ekim 1926'da Diyonosiyos Mihoyel, Diyoskoros Tuma ve Kurilos Mihoyel'i ve 2 Kasım 1927'de de Timotheos Avgin'i kutsadı. Dış yönetmenliğiyle Beth-Nahrin'deki Hıristiyan toplumuna çok yararlı oldu. Kıtık döneminde bir buğday ölçeği 4 altın liraya satın alınırken, hergün manastıra sığınanlar hariç manastırda 75 kişinin iaşesiyle ilgilendi.. Rab onu aziz atalarla ebedi istirahatata çeksin.

118- Birinci Efrem (1933–1957)

Stefan Barsavm oğlu olan Eyüp 15 Haziran 1887 tarihinde dünyaya geldi. Kendi ülkesinin okullarında eğitimini aldı. Arapça, Türkçe ve Fransızca dillerini öğrendi. 1905 yılında Tanrısal bir çağrı alarak Deyrulzafaran'a geldi. Manastırda da İngilizce ve mantık derslerini Melfono Yuhanon Çokke'nin yanında, Süryanice ve Troloji'yi de Rahip Hbed-Mşiho'nun yanında aldı. 31 Mart 1907 tarihinde İncil-i Şımmas'lığa, 1 Nisan'da rahiplik hayatına atıldı. 8 Mart 1908'de kahin olarak kutsandı. Adı da Eyüp'ten Efrem'e çevrildi. Mor Diyonosiyos'un manastırda açtığı okulunda Fransızca ve Teoloji'yi üç yıl süreyle okuttu. 1911 yılında Süryani matbaasının müdürlüğüne getirildi. Matbaanın ilerlemesinde büyük çaba sarf etti. 1913 yılında Beth-Nahrin, Suriye ve Filistin'deki kilise ve

manastırlarına gerçekleştirdiği ziyaretten sonra tarihi bilgileri toplamak üzere Avrupa'ya gitti. Kudüs'te büyük bir öğretmenin yanında özel Felsefe okudu. 1914'te Mardin'de toplanan konsile Kudüs vekili olarak katıldı. Konsilde Süryani Patrikhanesinin nizamnamesi düzenlendi. 1917 yılında Suriye Abraşiyesi'nin patriklik vekilliğine atandı. 20 Mayıs 1918 tarihinde Severiyos lakabıyla Suriye'ye metropolit olarak kutsandı. 1919 yılında Patrik İlyas Kostantinopolis'e giderken ona eşlik etmişti. Oradan Avrupa'ya gitti ve diğer milletlerin üyeleriyle birlikte Paris'e gitti. Kilikya/Adana ve Urfa Süryanileri göç edince onların barınması ve iâşesiyle ilgilendi. Lübnan Abraşiyesi de izafeten kendisine teslim edildi. 1927 yılının sonlarına doğru Avrupa, Kuzey Amerika ve Kanada'ya göç eden Süryanileri ziyaret etmek için oraya gitti. İnşa ettikleri kiliseleri kutsadı. Kendilerine yeni papazlar ve diyakoslar kutsadı. Şikago'daki en yüksek okulun Doğu Bilimsel Araştırma Kurumu'na üye oldu. Suriye'ye de geri döndüğünde Şam'daki Bilim Kurulu'na üye oldu. Patrik İlyas vefat ettiğinde Patrikhane sorumlusu seçildi. Daha sonra da patrikliğe seçildi ve 12 Şubat 1933 tarihinde patrikliğe yükseldi.

Patrikliği 24 yıl, 3 ay, 10 gün sürdü. Suriye ve Irak memleketlerini gezdi. Milli ilerlemesinin temelini oluşturan bir teoloji okulu açtı. Toplumlar ve milletler arasında sevilir ve saygı görürdü. Telif ettiği eserleriyle meşgul olduğu için makamında kalmayı tercih ederdi. 70 yıl, 7 gün yaşadıktan sonra 23 Haziran 1957 tarihinde bu fani dünyadan intikal etti. Humus'taki Zunoro Kilisesi'nin kuzeyinde kendisine yapılan özel bir mezarda 27 Haziran'da defnedildi. Duaları bizimle olsun.

Günlerini şu eserlerle geçirirdi:

1- Eltehfe, 2- Kelime İntikadiye, 3- Elride, Mesihsel Eğitimin Özeti, 4- Mor Filuksinos'un Yaşam Öyküsü, 5- Eldurar el-Nefise, 6- Elmevcez, 7- El-ululu El- Menthur, 8- El-İfad, El-Süryaniye, Fi El-Maacim, El-Arabiye, 9- Kitharat El-Kulup, 10- Kilisenin ayin Programına göre hazırlanan bir dua kitabı, 11- Üniversite dergilerine, Hekimtho'ya, patriklik dergisine, Bilim Kurulu dergisine verdiği birçok şiir ve makaleleri vardır. Bunların hepsi yayımlandı.

Yayımlanmayan eserleri:

12- Antakya patriklerinin tarihi, 13- Kilise tarihi, 14- Süryani Abraşiyeleri'nin tarihi, 15- Arapça-Süryanice sözlük, 16- 1900-1950 yıllarını kapsayan dinsel bir tarih kitabı, 17- Doğu ve Batı kütüphanelerinde bulunan Süryani kitaplarını fihristi, 18- Arapça, Süryanice ve Fransızca ile yaptığı konuşmaların toplamı, 19- Tur-Abdin Tarihi.

Tahsis ettiği ve bastığı kitaplar:

Şhimo kitabı (haftalık dua kitabı), ayin kitabı (hem özeti hem de tamamı), Tehdip el- Ahlak, Vasvod Sufiya, vafitz ve evlilik kutsama kitapları, on anafurayı (ayin programı kitabı) Süryanice'den Arapça'ya çevirdi.

Eserlerinin en büyüğü, Berule Bedire /Saçılmış İnciler /el- Ululu el- Manthur'du. Bu kitapta Süryani Literatürünü ve meşhur yazarlarını detaylarıyla düzenli bir şekilde kaleme almıştır. Önsözünde söylediği gibi 30 yıl'da tamalanmıştır. Aramiliğe eşsiz bir veraset olarak bırakmıştır.

On beş metropolit kutsadı. Onun döneminde birçok kilise inşa edilmiştir. Rab onu emeğine göre mükafatlandırсын ve aziz kişilerin arasına kendi egemenliğinde yerleştirsın. Amin...

119- Üçüncü Yakup (1957- 1980)

Musul yakınlarında yer alan Bartille Köyü'nde, 12 Ekim 1912 tarihinde Tuma bin Gabriyel Mari ve Şmuni İshok Taracı ebeveynlerinden dünyaya geldi. Vaftizde kendisine Şabo ismi verildi. İlk eğitimini kendi köyündeki kilise medresesinde aldı. Öğretmeni Saka'dır. 1923 yılında Mor Matay Manastırı'ndaki teoloji okuluna girdi. Dini ilimlerin ve Süryani Literatürü'nün derinliğini özümsemi. 1931 yılında Beyrut'taki Süryani Yetimhanesi'nin Süryani dilinin öğretmenliğine atandı. Orada Arapça Literatürü'nü tam anlamıyla öğrenmeye fırsat buldu. İngilizce'nin yanı sıra biraz Fransızca öğrendi.

1924'te Mor Yuhanon Klimis Abacı'dan diyakosluğun Koruyo mertebesine 1924'te de Patrik 3. İlyas'tan Afudyakno rütbesine yükseldi. 20 Temmuz 1933 tarihinde Humus'ta Patrik Efrem Barsavm tarafından rahiplik hayatına atıldı. Hindistan'ın patriklik elçisi Mor Yuliyos İlyas Koro'nun ısrarı üzerine onunla birlikte Hindistan'a gitti. Orada onu İncil-i Şımmas ve sonradan da 1934'te kahin olarak kutsadı. İlyas Koro ile birlikte 13 yıl süreyle Kirala'nın Umallor'deki Mor İğnatiyos Manastırı'nda hizmet etti. Oradaki Teoloji okulunun müdürlüğünü üstlendi ve gösterdiği büyük gayret neticesinde 60 kahin mezun oldu. Hindistan'da misyonerlik faaliyetlerinde bulundu. İyi bir isim yaptı. İngilizce ve Milibar dilinde uzmanlaştı.

1946 yılında Musul'a geri döndü. Patriğin emriyle Musul'daki Mor Efrem Teoloji Okulu'na öğretmen ve rehber olarak görevlendirildi. Dönemin okul müdürü Raban Favlus Behnam'dı. 1947 yılında Musul'daki kilise mahkemesinde üye idi.

1950 yılının yazında Beyrut ve Şam Abraşiyesi'nin metropolitliğine seçildi. 17 Aralık 1950 tarihinde Patrik I. Efrem tarafından Severiyos Yakup isim ve lakabıyla metropolit olarak kutsandı. Metropolitliğe yükselir yükselmez abraşiyenin inşasında, yenilenmesinde büyük bir gayretle çaba

sarf etmeye başladı. Okullar açtı, diğer kardeş kiliselere geçiş yapan 90 aileyi geri çevirdi. Her gittiği yere çok anlamlı vaazlar yapmaktaydı. Yaptığı güzel çalışmaları sonucunda genel olarak herkese faydası dokundu.

1957 yılında Patrik 1. Efrem vefat ettiğinde 14 Ekim 1957 tarihinde aşağıda isimleri yazılı olan saygıdeğer metropolitlerin onayıyla patrikliğe seçildi: 1- Cezire Metropolit Mor Ustatheos Kuryakos, 2- Mor Matay Manastırı'nın Metropolit Mor Timotheos Yakup, 3- Amerika ve Kanada Metropolit Mor Atanasios Yeşu Samuel, 4- Mardin Metropolit Mor Filuksinos Yuhanon Dolabani, 5- Halep Metropolit Mor Diyonosiyos Gevargis, 6- Hindistan Kenanlılar Metropolit Mor Klimis Abrohom, 7- Musul Metropolit Mor Grigoriyos Pavlus Behnam, 8- Tur-Abdin Episkoposu Mor İvannis Efrem, 9- Humus Metropolit Mor Militus Barnaba. 27 Ekim 1957 tarihinde Suriye'nin Humus'taki Zunoro/Bel Kuşağı sahibi Meryem Ana Kilisesi'nde görkemli bir törenle patrikliğe yükseldi.

Patrik 3. Yakup çok eğitilmiş ve kültürlü biriydi. Süryanice, Arapça, İngilizce ve Milibar (Hint) dillerini tam olarak bilmekteydi. Fransızca'yı da normal bir şekilde konuşabiliyordu. Sesi güzel ve kilise makamlarını çok güzel biliyordu. Şam ve Ürdün Arapça Dili Kurumu'na üye idi. Süryanice ve Arapça olarak değişik konularda kilise tarihi, makale, vaaz ve şiir olmak üzere 30'a yakın eser bırakmıştır. Açık zekaya sahip, bilge ve büyük bir beyine sahipti. Kendisine yöneltilen sorular, kürsüden hem yazılı hem de sözlü olarak aniden cevap vermeye, iradesinin gerçekliğini ortaya atan bir kabiliyete sahipti. Parmakla gösterilen sözbilimcilerin arasında yer aldı. Hıristiyanlığın savunucularından olup Ortodoksluğun doğruluğunu ortaya atmak, yanlışlıkları çürütmek, güçlü bir avukat gibi mücadele vermekteydi. İlimle uğraşmasının yanı sıra episkoposluğu ve patrikliği döneminde gayrimenkullarla ve binaların inşasında da önemsemekteydi. Lübnan'daki Tripolis Kilisesi, Beyrut'taki Mor Severiyos Teoloji Okulu ve Beyrut-Zahle Metropolitlik merkezi, Sayıdnaya Kilisesi, Şam'daki Mor Efrem ruhani okulu, Şam'daki Meryem Ana Kilisesi, Beyrut-Lübnan Patriklik vakfı/emlakları, Tur- Lebnon'daki Shitho Köyü'nde bulunan patriklik müesseseleri.

Patrik 3. Yakup'un zamanı projelerle ve yoğun işlerle doluydu. Süryani Kilisesi'ni, Dünya Kiliseler Birliği'ne üye yapan kendisidir. Diğer kiliselerle birlikte geniş bir diyalog süreci başlattı. Doğu patrikleri arasında Roma papasıyla 1971'de ve Kostantinopolis patriğiyle de 1963 yılında ilk karşılayan patrik oldu. Böylece diğer doğu patrikleriyle de aynı karşılaşmalar bulundu. Defalarca bütün Süryani abraşiyelerine elçisel ziyaretler gerçekleştirildi. 1964 yılında Hindistan'daki Süryani abraşiyelerini ziyaret etti. Halktan ve devletten büyük bir saygı görmüştür. Süryanilerin yaşadıkları veya göç ettikleri değişik ülkelerin kralları, devlet başkanları ve başbakanları ziyaret etti. Değerli plaketlerle ödüllendirildi. Değişik dünya

ülkelerinin üniversitelerinden saygı gördü ve kendisine onur diplomaları verdiler. Süryani abraşiyelerine 2 mafıryan ve 18 metropolit kutsadı. Süryani Kilisesi alanında yarım asırdan fazla güzel ve takdire şayan faaliyetler verdikten sonra 25 Haziran 1980 tarihinde hayata veda etti. Cenazesi Suriye'nin başkenti Şam'daki Patriklik Merkezi olan Mor Gevargis Kilisesi'nde görkemli bir törenle defnedildi.

120-Kadasetli Patrik Moran Mor İğnatios Birinci Zakay İwas Antakya Ve Bütün Doğu Patriği. Süryani Kilisesinin Enrensel Ve Genel Lideri (1980-

21 Nisan 1933 tarihinde Beth-Nahrin'in Musul şehrinde dünyaya geldi. Babasının adı Beşir iwas, annesinin de Hasibe Ato'dur. Vaftiz olduğunda kendisine Senharip adı verildi. İlk tahsilini Mor Tuma Kilisesi'nin ilkokulunda bitirdi. 7 yıl süreyle gördüğü eğitimde pekiyi dereceyle mezun oldu. Teoloji okuluna girdikten sonra Zakay adıyla çağrıldı ve halen de öyle tanınmaktadır.

28 Ekim 1948 tarihinde Musul Metropoliti Mor Atanasiyos Tuma kassir tarafından Koruakyo, 8 Şubat 1953'te Musul Metropoliti Mor Griğoriyos Bulus Behnam'dan Afudyakno rütbesiyle kutsandıktan sonra 2 Haziran 1954 yılında Patrik Efrem'in oluruyla, okul arkadaşı Saliba Şemun ile birlikte rahiplik hayatına atıldı. 18 Aralık 1955 tarihinde yine Patrik Efrem'in oluruyla Halep Metropoliti Mor Diyonosiyos Gevargis Behnam tarafından Humustaki zunoro sahibi (Zunoro: Meryem Ana'nın bel kuşağı) kilisesinde İncil-i Şimmas rütbesiyle kutsandı. 17 kasım 1957 tarihinde Patrik 3. Yakup, Humus'ta kahinlik mertebesine kutsadı. 15 Nisan 1959'de kutsal haçla onurlandırıldı. 17 kasım 1963'te de Musul Abraşiyesine Severiyos Zakay lakabıyla Şam'daki Mor Gevargis Kilisesi'nde Metropolitliğe kutsanarak yükseldi.

Musul'daki Mor Efrem Teoloji Okulu'nda kutsal kitabın Süryanice ile İbranice dilleri öğretmeni oldu. Sonradan Humus'taki patrikliğin sekreter yardımcısı olmasının yanı sıra 23 Haziran 1957 tarihine kadar vefat eden Patrik Efrem Barsavm'ın özel sekreterliğinde bulundu. Bu görevi Patrik Efrem Barsavm'ın özel sekreterliğinde bulundu. Bu görevi Patrik Yakup döneminde de devam ettirdi. Patrik Yakup'un Arap ve Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığı elçisel ziyaretlerine eşlik etmiştir. Bu ziyaretlerden kilise ve millet yönetmenliğinde oldukça faydalandı.

New-York Üniversitesi'nde 2 yıl süreyle teoloji ve İngilizce'yi okudu. 1963-1969 yılları arasında Musul Metropoliti olarak görev yaptığı yanı sıra Mor Matay Abraşiyesi'nde de vekaletten bakıyordu. 1969 yılında da Bağdat Basra Abraşiyesi'ne atandı. Sonradan ise Avustralya ve Avrupa Abraşiyeleri'nin vekaleti de kendisine teslim edildi. Patrik 3. Yakup'un vefatından sonra Kutsal Sinot'un üyeleri toplandı. 11 Temmuz 1980

tarihinde söz konusu olan zat oy birliğiyle Antakya ve bütün Doğu Patriği olarak seçtiler. 14 Eylül 1980 tarihinde Haç Bayramı'nda İgnatios 1. Zakay lakabıyla Şam'daki patriklik Mor Gevargis Kilisesi'nde patrikliğe yükselttiler. Törene Doğu Mafıryan Mor Baseliyos 2. Pavlus başta olmak üzere bütün kutsal sinotun episkopos ve metropolit üyeleri katıldılar. Sevinçli ve ruhsal bir tören olup kahinler, diyakoslar, müminler ve halkın temsilcileri katıldı.

Dünya Hıristiyanlığı birleşme diyalogundan oldukça meşhurdur. 1959 yılında Almanya Teoloji akademisi tarafından Kudüs'te düzenlenen o büyük kongreye katıldı ve Antakya Süryani Ortodoks Kilisesi'nin, 'Tanrı'nın İnsan Oluşu' inancı konusunda uzun bir makale sunmuştu. 1962-1963 yıllarında Vatikan'da yapılan ikinci konsilin her iki bölümünde gözlemci olarak katıldı. 1968 yılında Danimarka'nın Buruş ve Londra-Lambet'te yapılan evrensel toplantılarda hazır bulundu. 1970 yılında İsviçre'nin Ciniş şehrinde yapılan toplantıya da katıldı. vd. Patrikliğe yükselineceye dek Dünya Kiliseler Birliği'nde Süryani Kilisesi'nin temsilcisiydi. Avusturya-Viyana'da yapılan Pro-Orienti toplantılarına katıldı ve bu kurulun fahri üyesi ve avukatı seçildi. Buna benzer daha nice evrensel toplantılara ve etkinliklere katıldı.

Patrikliğe yükseldikten sonra dış işleri çalışmalarına dünydaka???? Ortodoks, Katolik ve Protestan kilise liderlerine yaptığı ziyaretlerle gerçekleştirdi. Süryani Kilisesi'nin sevgisini yüreklerinde aşıladı. Yerli ve yabancından, yakından ve uzaktan büyük bir saygı kazandı. Güzel davranışlarıyla ve tutumuyla kilisemize iyi bir örnek olmuştur.

1990 yılının Ocak ayında Kıbrıs adasının başkenti Nikosiya'da toplanan Ortadoğu Kiliseler Birliği'nin liderleri, temsilcileri ve üyeleri tarafından oy birliğiyle, birliğin başkanlığına seçildi.

Eserleri ve Yazışmaları

Patrik Zakay; Süryanice, Arapça ve İngilizce'yi tam anlamıyla bilmektedir. Yunanca ve İbranice'de de bilgisi vardır. Değişik konular içeren birçok kitap telif etti ve çevirdi. Halen de telif etme ve yazma konusunda ilgisi devam etmektedir. Özellikle patriklik dergisinde makaleleri, vaazları, konuşmaları ve diğer eserleri yayınlanmaktadır. Derginin aylık olarak düzenli bir şekilde çıkmasına özen göstermektedir. Yaşayan Süryani kültürümüzün alanında çok önemli bir katkı sağlamaktadır.

Arapça Eserleri

- 1- Antakya Süryani Ortodoks Kilisesi'nin inancına göre 'Tenleşme' kitabı
- 2- Yüzyılların akışına göre Antakya Süryani Kilisesi
- 3- Süryani kaynaklarına göre Ehlil-Kaf (Kaya Sahipleri)

- 4- Yol üzerindeki lambalar, vaazlar
- 5- İsa Mesih'in hoş kokusu, vaazlar
- 6- Süryani Mor Efrem'in Hayatı
- 7- Vaazlar Biçmesi (iki cilt)
- 8- Kilisenin yedi sırrı, Antakya Süryani Kilisesi inancına göre bu eseri Metropolit Severiyos İshok Saka ile ortaklaşa yazdılar.
- 9- Mor Griğoriyos Bar Ebroyo'nun 'Yavno' adlı eserini Süryanice'den Arapça'ya çevirdi.

Irak'ın İlim Kurulu'na üyedir. Bağdat'ta aynı kurulda Süryanice dilinin başkanıdır. Ürdün'ün Arapça Dil Kurumu'nda onur üyesidir. New-York Episkopal Kilisesi'nin genel seminerinden Teoloji bölümünden Doktor Diploması taşımaktadır. Diğer üniversitelerden de öğretmenlik diplomaları vardır.

Projeleri ve Faaliyetleri

Mor Zakay, episkoposluğu döneminden patrikliğe yükseldiği bu günlere dek kilisenin projelerine ve emlaklarına çok önem vermektedir. Özellikle de Süryani Kilisesi'ne ve milletine genel yarar kazandıran projeleri metropolitliği döneminde Irak'taki Musul, Bağdat ve Mor Matay abraşiyelerinin emlaklarını onarmasıyla ve inşa etmesiyle ilgilendi. Bartille'nin episkoposluk merkezini Bağdat'taki Mor Matay Sobo Kilisesi, Mor Tuma Kilisesi, Bağdat metropolitlik merkezini yenilettirdi ve inşa ettirdi. Nuhro derneği, anaokul, Mor Petrus ve Mor Pavlus Kilisesi'nin yanındaki okulu Bağdat Abraşiyesi'ne bağlı kahinlerin iskani için evler ve bir bina yaptı. Episkoposluğu döneminde Musul'daki Mor Tuma Kilisesi'nde saklanmış Elçi Tuma'nın kemikleri İsa Mesih'in aracılığıyla orataya çıkmasına nasib etti. Bu değerli hazineye kilisede ayrı bir yer tahsis etti.

Patrikliği döneminde bütün Süryani abraşiyesi liderlerine kiliseye binalar ve emlaklar kazandırmalarına telkinde bulundu. Kendisi de projelerinin başında, Şam sınırları içerisinde yer alan Mharath-Sayıdnaya'da patriklik büyük müessesesinin temelini attı. Bu projenin muhteviyatı şunlardır: Mor Efrem Teoloji Okulu, dünyadaki Süryani gençlik merkezi, patriklik yazlık makamı, büyük bir kilise, emekli ruhanilere bir merkez, misafirhane, rahibelere ait bir bölüm ve hizmetçilere ait bir bölüm. Bu büyük projeyi Süryani müminlerinin katkılarıyla büyük bir başarıyla tamamlamıştır. Açtığı okuldan şimdiye kadar 70 rahip, Metropolit mezun olmuştur. Okulda 25-30 genç tahsilini yapmaktadır. Ruhsal idareciliği ve özellikle Teoloji Okulu'nun uğrunda harcadığı emek takdire şayandır. Burudanlı Mor Yakup adına rahibelere ait bir merkez kurmuştur. Bu merkezde 15 rahibe bulunmaktadır. Doğu, batı, Hindistan ve diğer yerlere yaptığı elçisel

ziyartleriyle müminlere büyük yarar kazandırmıştır. Rab onu Antakya Süryani Ortodoks Kilisesi'nin gurur tacı olarak korusun.

Sona erdi. Sonsuz olan Tanrı'ya şükürler olsun.

Not: Bu eser, Antakya Süryani Ortodoks Patrikleri'nin tarihini içermektedir. Eserin sahibi, Mardin Süryani Metropolit Mor Filuksinos Yuhanna Dolabani'dir. 1929 yılında Kudüs'te rahipliği döneminde kaleme almıştır. Orijinal metni Tur-Lübnon Metropolit Mor Teofilos Corç Saliba'nın yanındadır. Elinizdeki eser, orijinaline göre 1981 yılında Hollanda'da bulunan Mor İfrem Manastırı'nda bilgisayara alınmıştır. Katkıda bulunan manastır sakinleri için dua edin. Özellikle Süryani Programı harfleri üzerinde çalışan Raban Bünyamin Ataş, Raban Eliyo Öztaş, Raban Sait Çakıcı, Şımmas Yuhanon Aydın, Rahip Abdullah Malke, Rahibe Sayde Öztaş, Rahibe Şmuni Işık. Bunların başında Orta Avrupa Abraşiyesi Metropolit Mor Yuliyos Yeşu Çiçek bulunmaktadır.

Bunlar; Antakya Elçisel Kürsüsü ve Tüm Doğu Patriği Moran Mor İğnatiyos Birinci Zakay Iwas döneminde gerçekleştirilmiştir. Kadasetli Patrik, Suriye'nin başkenti Şam'da şerefle ve onurla ikamet etmekte ve Süryani Kilisesi'ni en iyi biçimde yönetmektedir.

